

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ADANA ALPARSLAN TÜRKER BİLİM VE TEKNOLOJİ
ÜNİVERSİTESİ**

**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KENT ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI**

**DEPREM SONRASI ANTAKYA: AFET YÖNETİMİ VE GÖÇ ÜZERİNE
YEREL DENEYİMLER**

**SEMRA KARA
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ADANA ALPARSLAN TÜRKEŞ BİLİM VE TEKNOLOJİ
ÜNİVERSİTESİ**

**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KENT ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI**

**DEPREM SONRASI ANTAKYA: AFET YÖNETİMİ VE GÖÇ ÜZERİNE
YEREL DENEYİMLER**

**SEMRA KARA
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. LEVENT DUMAN**

ADANA, 2025

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın hazırladığım bu tez çalışmasında;

Bu tezin özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışa uygun olarak elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, tez kapsamında bu kuralların ve davranışların gerektirdiği şekilde bu çalışmaya özgün olmayan tüm veri ve bilgiler için bilimsel etik ve gelenek çerçevesinde kaynak gösterdiğimi; bu kaynakları da kaynakçada belirttiğimi beyan ederim. Çalışmam ile ilgili yaptığım beyana aykırı bir durum saptanması halinde tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

....../....../2025

[İmza]

İsim SOYİSİM

ÖZET

DEPREM SONRASI ANTAKYA: AFET YÖNETİMİ VE GÖÇ ÜZERİNE YEREL DENEYİMLER

Semra KARA

Yüksek Lisans, Kent Çalışmaları Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Levent DUMAN

Şubat 2025, 161 sayfa

Doğal afetler, özellikle deprem, toplumsal yapıları ve mekânsal dinamikleri derinden etkileyen krizlerdir. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli ve 20 Şubat 2023 tarihinde Hatay merkezli depremler, Antakya'nın fiziksel, ekonomik ve kültürel yapısında radikal değişimlere neden olmuştur. Bu çalışma, depremler sonrası Antakya'da gerçekleşen afet sonrası afet yönetimi süreçlerini ve yaşanan zorunlu göç hareketlerini ele alarak bireylerin deneyimlerini sosyolojik bir perspektiften analiz etmektedir.

Araştırma kapsamında, Antakya'da depremi yaşamış 20 kişiyle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, üç farklı konteyner kentte ve Antakya'nın çeşitli semtlerinde yapılmıştır. Katılımcılar, deprem sonrası göç edenler ve kentte kalmaya devam eden bireyler arasından seçilmiştir. Afet yönetiminin etkinliği, göç kararlarını etkileyen faktörler, toplumsal entegrasyon, sosyal bağların dönüşümü, geleneklerin sürdürülmesi, ekonomik dayanıklılık ve inşaa süreçleri üzerine detaylı bilgiler elde edilmiştir.

Elde edilen veriler, afete hazırlık ve müdahalede katılımcı ve kapsamlı çalışmaların önemini ve afet sonrası göçün bireylerin kimlik, aidiyetlerini yeniden şekillendiren çok boyutlu bir olgu olduğunu göstermektedir. Çalışma, Antakya'nın çokkültürlü yapısının deprem sonrası nasıl değiştiğini, kültürel mirasın göçle birlikte nasıl etkilendiğini, sosyal hayat üzerindeki değişimleri, ekonomik yaşamdaki bozulmaları tartışmaktadır. Ayrıca, yaşanan afetin ve sonrasındaki göç hareketlerinin toplumsal dayanıklılık, mekânsal dönüşüm üzerindeki etkileri ele alınarak, yerel yönetimler ve politika yapıcılar için öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Antakya, Deprem, Göç, Sosyal Dayanıklılık, Kültürel Miras, Afet Yönetimi

ABSTRACT

POST-DISASTER ANTAKYA: LOCAL EXPERIENCES ON DISASTER MANAGEMENT AND MIGRATION

Semra KARA

M.Sc., Urban Studies of Department

Supervisor: Assoc. Doç. Dr. Levent DUMAN

February 2025, 161 pages

Natural disasters, especially earthquakes, are crises that deeply affect social structures and spatial dynamics. The February 6, 2023 earthquakes centered in Kahramanmaraş and February 20, 2023 earthquakes centered in Hatay caused radical changes in the physical, economic and cultural structure of Antakya. This study analyzes the experiences of individuals from a sociological perspective by addressing the post-disaster disaster management processes and forced migration movements in Antakya after the earthquakes.

Within the scope of the research, semi-structured in-depth interviews were conducted with 20 people who experienced the earthquake in Antakya. The interviews were conducted in three different container cities and various neighborhoods of Antakya. The participants were selected among individuals who migrated after the earthquake and those who continue to stay in the city. Detailed information was obtained on the effectiveness of disaster management, factors affecting migration decisions, social integration, transformation of social ties, maintenance of traditions, economic resilience and construction processes.

The data obtained show the importance of participatory and comprehensive studies in disaster preparedness and response and that post-disaster migration is a multidimensional phenomenon that reshapes the identity and belonging of individuals. The study discusses how the multicultural structure of Antakya changed after the earthquake, how cultural heritage was affected by migration, changes in social life, and disruptions in economic life. In addition, the disaster.

Keywords: Antakya, Earthquake, Migration, Social Resilience, Cultural Heritage, Disaster Management

İthaf

Başta ülkemizdeki depremlerde hayatını kaybedenler olmak üzere depremlerden etkilenen herkese ve özel olarak Antakyalılara ithaf edilmektedir.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca bilgi ve tecrübesiyle bana rehberlik eden kıymetli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Levent Duman'a, süreç boyunca desteğini esirgemeyen değerli eşime, ilgilerinden aldığım zamana anlayış gösteren sevgili çocuklarıma, bana daima güven duyan babam, annem, kardeşlerime ve Antakya'da beni içtenlikle karşılayan saha araştırması katılımcılarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ONAY SAYFASI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANNAMESİ	i
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
<i>İthaf</i>	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİL LİSTESİ	viii
TABLO LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ARAŞTIRMASI	7
2.1. TARİH İÇİNDE ANTAKYA VE DEPREMLE ŞEKİLLENEN KENT DOKUSU	7
2.1.1. Antakya'nın Tarihi Serüveni: Kısa Bir Bakış	7
2.1.2. Geçmişten Günümüze Kültürel Kimliği ve Sosyal Yapısı	10
3.1.2.1. Kültür Kavramı Üzerine	12
3.1.2.2. Çokkültürlü Yaşamın Özgün Bir Örneği	15
2.1.3. Tarihi Felaketler ve Yeniden Doğuş Ruhı	16
2.2. FELAKETİN İZLERİ: ŞUBAT DEPREMLERİNİN ÇOK BOYUTLU ETKİLERİ	19
2.2.1. Depremin Sosyal Boyutu, Toplumsal İlişkiler ve Değişen Hayatlar	20
2.2.2. Kültürel Mirasın Korunması ve Geleneklerin Sürdürülmesi	21
2.2.3. Sarsılan Ekonomi: Depremin Sektörler, Üretim ve İstihdam Üzerindeki Etkileri	24
2.2.3.1. Turizme Yansımaları	28
2.2.3.2. Sanayi Sektöründeki Sonuçları	30
2.2.3.3. Tarım Alanındaki Değişimler	32
2.2.3.4. İşsizlik ve İstihdam Mücadeleleri	34
2.3. AFET YÖNETİMİ SÜREÇLERİ	37
2.3.1. Afete Hazırlık Aşamaları ve Afet Planları	37

2.3.2. Antakya'nın Deprem Duyarlılığı	40
2.3.3. Şubat Depremleri Hasar Tespiti	44
2.3.4. Afet Yönetiminde Yetkili Kurumlar	45
2.3.5. Yerel Müdahale: Belediyelerin Afet Yönetimindeki Rolü	47
2.4. AFET YÖNETİMİ SÜRECİNDEKİ TEMEL SORUNLAR	50
2.4.1. Acil Müdahale ve Kurtarma Çalışmaları	55
2.4.2. Altyapı Hasarlarının Tespiti ve Onarımı	57
2.4.3. Çadırdan Konteynere: Geçici Barınma Süreci	59
2.5. DEPREM SONRASI GÖÇ HAREKETLERİ	63
2.5.1. Deprem Kaynaklı Zorunlu Göçler	65
2.5.2. Şubat 2023 Depremleri Sonrası Zorunlu Göçün Etkileri	68
2.6. TOPARLANMA, YENİDEN YAPILANMA VE TOPLUMSAL İYİLEŞME	72
2.6.1. İyileşme Sürecinde Sosyal Politikaların Önemi	74
2.6.2. Sosyal Politikaların Uygulanmasında İşbirliği: Yerel Yönetimler ve STK'ların Katılımı	77
3. ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ	81
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	86
4.1. DEPREMİN YEREL DENEYİMLERİ	86
4.1.1. Deprem Geçmişinin Bilinirliği ve Hazırlık Düzeyinin Değerlendirilmesi	86
4.1.2. Karşılaşılan Zorluklar ve Çözüm Arayışları	90
4.1.3. Yaşamlardaki Değişiklikler ve Destek Mekanizmalarının Yeterlilik Düzeyi	94
4.1.4. Afet Yönetiminde Gözlemlenen Sorunlar ve Süreçlerin Değerlendirilmesi	99
4.1.5. Acil Müdahale, Arama ve Kurtarma Faaliyetleri	106
4.1.6. Altyapı Problemleri ve Geçici Barınma Sürecindeki Güçlükler	109
4.1.7. Deprem Sonrası Sosyal Hayatta Oluşan Değişimler ve Toplumsal İlişkiler	118
4.1.8. Deprem Ekonomik Yansımaları, Sektörlere Etkilerinin İncelenmesi	123
4.1.9. Deprem Sonrası Kültürel Hayat: Geleneklerin ve Mirasın Korunması	130
4.1.10. Zorunlu Deprem Göçünün Etkilerinin İncelenmesi	140
4.1.11. Antakya'da Toparlanma ve Yeniden İnşa Sürecinin Analizi	148
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	156
KAYNAKÇA	162
EKLER	0

Ek-A: GÖRÜŞME FORMU	0
Ek-B: GÖRÜŞME SORULARI	1
Ek-C: GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU	3
Ek-D: ÜNİVERSİTE ETİK KURUL ONAYI	4
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. TÜİK Nüfus İstatistikleri	25
Şekil 2. Toygarlı-Yeni Toki Evleri Görüntüsü.....	27
Şekil 3. Toygarlı-Yeni Toki Evlerinden Bir Görüntü	27
Şekil 4. Antakya'da Moloz Döküm Alanlarına Örnek	54
Şekil 5. Antakya'da Bulunan Konteyner Kent Görüntüsü	61
Şekil 6. Antakya'dan Konteyner Kent Görüntüsü	61
Şekil 7. TÜİK İl Göç İstatistiği	67

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma Çalışma Grubu	84
--	----

KISALTMALAR

AA	: Anadolu Ajansı
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AFAD-RED	: Deprem Ön Hasar ve Kayıp Tahmin Programı
İŞKUR	: İş ve İşçi Bulma Kurumu
MKÜ	: Mustafa Kemal Üniversitesi
SBB	: Strateji ve Bütçe Başkanlığı
SGK	: Sosyal Güvenli Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı
TARAP	: Türkiye Afet Risk Azaltma Planı
TBB	: Türkiye Belediyeler Birliği
TL	: Türk lirası
TMMOB	: Türk Mühendisler ve Mimarlar Odaları Birliği
TOKİ	: Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı
TYP	: Toplum Yararına Programlar
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
USDEP	: Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı
Vd.	: Ve diğerleri
Vb.	: Ve benzeri

1. GİRİŞ

Doğal afetler; insanların gücünün sınırını aşan, kontrolsüzce gelişen, büyük oranda can yitimi ve mal kayıplarına sebep olan tehlikeli olaylardır. Yaşanan tüm afetler, kişileri bireysel olarak etkilediği gibi toplumsal hayatı da etkilemektedir. Sosyal, kültürel ve kamusal her alanda aşılması güç problemlere sebep olmaktadır. Ülkemizde deprem ve diğer çığ, sel gibi büyük doğal afetler pek çok kez yaşanmıştır ve maddi ve manevi olarak pek çok zarara sebebiyet vermiştir.

En yıkıcı doğa olaylarından biri olan deprem ise engellenmesi imkânsız olan bir doğa olayıdır. İnsanlar olarak bizler deprem de dahil olmak üzere hiçbir doğa olayının gerçekleşmesine mâni olamayız. Bu doğa olaylarının geçmişte gerçekleşmiş olduğunu ve günümüzde de her an gerçekleşebileceğini bilerek yaşamımızı inşa etmeliyiz. Önüne geçilemez bir durumun yaşanmasında insanlara düşen en büyük görev tedbir almaktır. Doğa olaylarının büyük afetlere dönüşmemesi için afet öncesindeki tedbirler ve çalışmalar oldukça önemlidir. Yaşam alanı olarak seçilen yerlerin uygunluğu, yuva olarak görüp içinde yaşadığımız binaların sağlamlığı, deprem gibi ürkütücü bir afet karşısında çok büyük değer kazanmaktadır.

Depremi ne zaman yaşanacağı önceden bilinemediğinden doğal kökenli olaylar arasında yer almaktadır. Felaketin yarattığı acılarla sosyolojik olarak ailenin, arkadaş ilişkilerinin, dostlukların değişmesi veya yitirilmesi, insanın yaşadığı mekân alışkanlıklarının değişmesi ve çeşitli türde olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. Ayrıca deprem, bireyden topluma herkeste olumsuz izler bırakarak çeşitli düzeylerde yoksunluktan yoksulluğa pek çok açıdan da çaresizlikler üretmektedir (Kırca ve Öztürk, 2023).

Deprem gibi zamanı öngörülemeyen afetler, insanların hazırlıksız yakalandığı, sonuçlarını tam olarak kestiremediği ve bazen alınan tedbirlerin bile etkisiz kaldığı olaylardır. Depremi veya farklı afetlerin ne zaman olacağını bilmiyor ve öngöremiyor olsak da oluşunu engellenemez olarak tasvir etsek de tabi ki oluşturacağı zararları öngörebilir ve engelleyebiliriz. Depremi doğal olarak gerçekleşiyor olması her zaman bir afet boyutuna dönüşeceği anlamını taşımamaktadır.

Ülkemizde yakın zamanda yaşanan yıkıcı deprem felaketleri 6 Şubat 2023 tarihinde 04:17'de ve 13:24'te merkez üssü Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olan 7.7 ve 7.6 büyüklüklerindeki iki deprem olmuştur. Bu iki büyük depremi takiben 20 Şubat 2023 tarihinde de 20:04'te merkez üssü Hatay Yayladağı olan 6.4 büyüklüğünde bir deprem daha meydana gelmiştir (Deprem Daire Başkanlığı, 2023). Depremin şiddeti ve kapladığı alan açısından bakıldığında yakın tarihte eşi benzeri görülmeyen bir felakettir. Yaşanılan büyük felaketin ülkemizdeki 11 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye, Adıyaman, Şanlıurfa, Gaziantep, Diyarbakır, Malatya, Kilis, Adana, Elâzığ) ili etkilemiş olması durumun vahametini artıran bir unsurdur. 11 ilde çok büyük yıkıma, hasara yol açmıştır, binlerce can kaybı, çok sayıda yaralanmalar yaşanmıştır. Bu büyük afetin pek çok alanda derin etkileri görülmektedir. Bölgede yaşanan yıkımın normal yaşam koşullarına geri getirilmesi epey zaman alacaktır ve bölgede yaşayanların bu durumun zorluğunu uzun yıllar yaşayacakları düşünülmektedir.

Yaşanan depremlerden derin yara alan Hatay'da merkez ilçesi olan Antakya'nın diğer ilçelerine göre daha fazla etkilendiği görülmüştür. Bu tez çalışması, ülkemizde yaşanan Şubat 2023 depremlerinden sonra özel olarak Hatay'ın merkez ilçesi olan Antakya'daki değişimin gündelik yaşamdaki etkilerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Tarihinde pek çok medeniyete kucak açan Antakya, bu medeniyetlerin bıraktığı köklü izlerle harmanlanmıştır. Birinin silinip diğerinin geldiği bir yapı olmaktan ziyade üst üste eklenilerek kendini geliştirmiş bir yerleşim merkezi olmuştur. Antakya'da yaşayan tüm farklı kültürler kendi içlerinde kendi kültürlerini yaşayarak, geliştirerek yaşamlarına devam etmektedirler. Bununla birlikte ortak bir Antakya kültürü oluşturarak beraberce yaşamayı da başaramışlardır. Yaşam içerisinde ekonomik, sosyal, kültürel tüm ilişkilerde yazılı olmayan ancak herkesin bellediği ortak Antakya kültürü çerçevesince yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Farklı kültürel toplulukların bir arada saygı ve sevgi içinde yaşadığı nadir yerlerden biridir. Antakya'da yaşanan depremin ve deprem sonrası zorunlu yapılan göçlerin tesiriyle farklı kültürlerin bir aradalığı da etkilenmiştir. Antakya'nın çokkültürlü sosyal yapısının depremin etkileriyle ve depremden sonra yaşanan göçlerle dönüştüğü görülmektedir. Araştırma, yaşanan depremler sonrası Antakya'da gelenek ve ritüellerin devamlılığının önemini ve kültürel durumun incelenmesini içermektedir.

Yansıttığı tarihsel özelliklerinin yanı sıra günümüzde de içinde yaşayan farklı kimlikleriyle, mutfağıyla, konuşma lehçesiyle ülkemiz için kıymetli bir değerdir. Depremi ağır şartlarda yaşamış olan Antakya, deprem sonrası daha az destek alan bölge olarak dikkatleri çekmiştir. Kent, büyük acılara sahne olmuş ve farklı toplulukları simgeleyen kültürel eserleriyle birlikte ciddi hasar görmüştür. Yalnızca binalar değil, aynı zamanda birkaç bin yıllık kent kültürünü yansıtan yapılar da bu süreçte yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır.

Gezilip görülen eserler, yaşanan depremler ve savaşların ardından geriye kalan küçük bir kısmı oluşturmaktaydı. Ancak bu eserler, geçmişin izlerini taşıyarak önemli bir tarihi anlatma kapasitesine sahipti. Son deprem nedeniyle kültürel miras niteliğindeki yapılar büyük oranda yıkılmış veya zarar görmüştür. Antakya'nın bir arada bulunan camileri, kiliseleri, havraları da depremden hasar almış, bazıları yıkılmıştır. Anadolu'nun ilk camilerinden olarak bilinen 14 asırlık tarihiyle Habib-i Neccar Cami gibi pek çok kültürel değeri olan eser 6 Şubat depremlerinde yıkılmıştır. Ülkemizin zengin değerlerinden olan Antakya'nın, depremlerden etkilenen, çok katmanlı kültürel mirasının korunması oldukça önemlidir. Bu çalışmada bu mirasın korumasının önemi de ayrıca vurgulanmaya çalışılacaktır.

Toplumlar doğal afetlerden kültürel anlamda etkilendikleri gibi sosyolojik, ekonomik pek çok açıdan etkilenmektedirler. Doğal afetlerden etkilenme her insan için farklı boyutlarda olabileceği gibi her toplum için de farklı düzeylerde olmaktadır. Sosyolojik etkilenme bağlamında, bireylerin psikolojik etkilenmelerinin dolaylı olarak sosyal hayat üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bazı insanlar sosyal hayattan uzaklaşma ve kopma derecesinde afetlerden etkilenebilmektedirler. Antakya'da yaşanan depremlerin sosyal hayat üzerindeki etkileri ve yaşam tarzlarındaki değişiklikler bu tez çalışması kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilerle tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kültürel, sosyal etkilenmelerin yanında depremden ekonomik olarak etkilenme durumu da çalışmada yer verilen konular arasındadır. Antakya'nın depremden etkilenen sanayi, tarım, turizm sektörleri ve bu sektörlerde oluşan istihdam sorunu ve işsizlik sorunu da çalışmada tartışılan konulardandır.

Deprem sonrasında ortaya çıkan bir diğer problemlili konu ise göç etmek olmuştur. Danış'a (2023) göre, depremden sonra hayat şartlarının zorluğuna karşı başvurulanan stratejilerden biri de göç etmek olmuştur. İnsanlar hayata tutunmak adına, pek çok tehlike bulunan afet bölgelerinden göç etmek zorunda kalmışlardır. Yaşanan depremlerden sonra afet bölgesinden dışarıya yoğun bir nüfus hareketliliği yaşandığı görülmüştür.

Bölgeden ayrılma imkânı bulanlar, akraba ve arkadaşlarının yanına sığınmak veya iş, eğitim ve sağlık gibi sebeplerle başka kentlere göç etmişlerdir. Ellerindeki olanaklar insanların, yaşadıkları şehirlerde kırsal bölgeye, yakın farklı kentlere veya büyük şehirlere gitmelerinde etkili olmuştur (Danış ve diğerleri, 2023). Araştırma, deprem nedeniyle göç eden bireylerin göç süreci ve sonrasındaki deneyimlerini ele alarak, göçün kültürel hayat ve sosyal yapı üzerindeki etkilerini incelemektedir.

Çalışmada deprem sonrası iyileşme, toparlanma süreçleri ve yeniden inşa aşamaları da tartışılan konular arasındadır. Yok olan kentin yeniden şekillendirilmesi için gerekli stratejiler üretmek hem yerel hem ulusal yöneticilerin deprem bölgesinde yaşayanlara borcudur. Afetten etkilenenler yararına, ihtiyaçlarına uygun, bölge şartlarına uyumlu stratejiler konunun uzmanlarının denetimiyle şekillendirilmelidir. Son büyük deprem ile bölgedeki geçmiş depremler dikkate alınarak, planlamaların yapılması ve bu planların denetimli bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Sonuç olarak geçmişte ne yaşandıysa gelecekte yaşanması da muhtemeldir.

Deprem her ne kadar bir doğa olayı olarak doğa bilimleri alanı içerisinde olsa da özellikle deprem sonrası toplumsal etkiler bakımından sosyal bilimlerin de çalışma alanına girmektedir. Yapılan bir incelemede (Canbulut vd., 2023), sosyal bilimler alanında yazılmış lisansüstü tezler incelendiğinde deprem konulu tezlerin oldukça kısıtlı olduğu saptanmıştır. Türkiye'deki Lisansüstü Tezlerde Deprem Başlıklı Sosyal Bilim Tezlerine Dair Bir Doküman Analizi başlıklı araştırmada 1995 tezin büyük çoğunluğu doğa bilimleri araştırmacıları tarafından yazılmış olup yalnızca 181 tanesi sosyal bilim araştırmacıları tarafından yazılmış olduğu tespit edilmiştir. Olası bir İstanbul depremi için özellikle kaynak oluşturması açısından bu tez çalışmalarının çoğalmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca depremin afet ve travmayla ilişkilendirilerek işlendiği tez çalışmalarına duyulan ihtiyaçtan söz edilmektedir. Depremlerin

afete dönüşmesi ve afetlerin travmaya dönüşmesindeki süreçler sosyal bilimlerin araştırma alanına girmektedir. Ayrıca yaşam alanı olarak daha çok kent çalışmalarının çalışma kapsamında görülmektedir.

Çalışmanın ana hatları şu şekildedir: Birinci bölümde konuyla ve araştırmayla ilgili bilgilendirme giriş yazısı bulunmaktadır. İkinci ana bölüm olan kaynak araştırması kapsamında Antakya tarihi ve Antakya'nın deprem geçmişi; deprem öncesi sosyal ve kültürel yaşam, kültürel miras öğeleri, kültür ve çokkültürlülük kavramları incelenmiştir. Deprem etkilerinin değerlendirildiği kısımda, Şubat 2023 depremlerinin sosyal ve kültürel yaşama, ekonomiye yansımaları, özellikle turizm, sanayi, tarım ve işsizlik üzerindeki etkileri detaylı olarak incelenmiştir. Afet yönetimi süreçlerini içeren başlık altında; depreme hazırlık aşamaları ve afet planları, Antakya'nın deprem duyarlılığı, Şubat depremleri hasarları afet yönetimindeki yetkili kurumlar ve belediyelerin afet yönetimindeki rolüne yer verilmiştir. Afet yönetimi sürecindeki temel sorunlar başlığı altında, acil müdahale ve kurtarma çalışmaları, altyapı sorunları ve geçici barınma süreçleri değerlendirilmiştir. Deprem sonrası göç hareketlerinin incelendiği diğer bir kısımda deprem sonrası yaşanan zorunlu göçler ve bu göçlerin Antakya üzerindeki etkileri ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Deprem sonrası toparlanma, iyileşme ve yeniden inşa süreçlerine odaklanan kısımda ise iyileşme sürecinde sosyal politikaların rolü ve bu politikaların yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşları iş birliği ile uygulanması konuları detaylandırılmıştır.

Üçüncü ana bölümde, araştırmanın yöntemi ele alınmıştır. Araştırmaya katılan çalışma grubu tanıtılmış, kullanılan yöntem ve teknikler açıklanmıştır. Dördüncü bölümde, çalışmanın ana konuları hakkındaki bulgular ve tartışmalar detaylandırılmıştır. Bu bölümde, deprem geçmişi bilgisi ve depreme hazırlık durumu, deprem sonrası karşılaşılan zorluklar, çözüm arayışları, yaşamlardaki değişiklikler ve destek mekanizmalarının yeterliliği, afet yönetiminde gözlenen sorunlar ve süreçler, acil müdahale ve kurtarma çalışmaları, altyapı sorunları, geçici barınma süreci, depremin Antakya'daki sosyal, kültürel ve ekonomik yaşam üzerindeki yansımaları, deprem sonrası zorunlu göçün etkileri, toparlanma ve yeniden inşa süreci konularında katılımcılardan alınan veriler analiz edilerek sunulmuştur. Beşinci bölümde ise sonuçlar ve öneriler yer almaktadır ve çalışma bu şekilde sonlandırılmıştır.

Kaynak olarak birincil kaynaklar; ilgili devlet kurumlarının raporları incelenmiş, ikincil kaynaklar; ilgili makale, tez, kitap ve gazete arşivleri incelenmiştir. Birebir konu ile ilgili daha

nce yapılan çalışmalar, deprem raporları, depremle ilgili yazılan makaleler, haberler, bültenler ve daha önce ülkemizde yaşanmış doğal afetler ve depremler sonrası yapılmış araştırmalar konuya kaynak oluşturmuştur. Araştırılan konunun diğer afet sonrası yapılan araştırmalardan farklı yönü, yakın tarihli bir afet olması nedeniyle güncel ve üzerinde yeni araştırmalar yapılıyor olmasıdır. Bu çalışmanın ilgili alana katkıda bulunması ve kaynak oluşturması beklenmektedir.

2. KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ARAŞTIRMASI

2.1. TARİH İÇİNDE ANTAKYA VE DEPREMLE ŞEKİLLENEN KENT DOKUSU

Antakya, Hatay ilinin merkez ilçesi olup Akdeniz Bölgesi'nin doğusunda yer alır. Asi Nehri ve Habib-i Neccar Dağı arasına kurulan kent, zamanla Asi Nehri'nin diğer tarafına doğru büyümüştür. Tarihi 40.000 yıl öncesine dayanan Antakya, birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış ve izlerini taşımaktadır. Roma İmparatorluğu döneminde en büyük üçüncü kent olan Antakya'da, her döneme ait buluntular görülebilir. İpek ve Baharat Yolları'nın geçiş noktasında yer alması nedeniyle zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Anadolu'nun ilk camisi Habib-i Neccar Camii ve ilk kilisesi St. Pierre Kilisesi burada bulunur. Osmanlı ve Fransız dönemlerinden kalma sivil mimari örnekleri mevcuttur. Kent, 1939 yılında Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmıştır. Farklı din ve mezheplerin bir arada yaşaması, Antakya'nın önemli kültürel miras öğelerindendir (Yüksel, 2023).

Kudüs ve Roma gibi önemli medeniyet merkezlerinden biri olarak kabul edilen Antakya, tarihi açıdan dikkat çekici kentlerden biridir. Antikçağlarda Grek-Roma Medeniyeti ile Doğu Medeniyetinin buluşma noktası olan Antakya, "Doğunun Kraliçesi" unvanını taşımaktadır. (Bahadır, 2014).

2.1.1. Antakya'nın Tarihi Serüveni: Kısa Bir Bakış

Antakya tarihinin Orta Paleolitik Döneme kadar uzandığı bilinmektedir. M.Ö. 300 tarihlerinde Helenistik Çağ'da Büyük İskender'in komutanlarından olan o dönemki Seleukos Devleti kralı olan Seleucus Nicator, tahta geçişinin 12. yılında Asi Nehri kıyısındaki bölgede yeni bir kentin kurulmasını istemiştir. Babasının adına (Antiochus) ithafen bu yeni şehre Antiokheia ismini vermiş, şehri devletin başkenti yapmıştır. M.Ö. 195 yıllarına gelindiğinde kent, yapılarıyla, anıtlarıyla, meyve bahçeleri, tapınakları ve caddeleriyle göz kamaştıran bir ihtişama kavuşmuştur. M.Ö. 67 yılında şehre Kilikya Valisi tarafından bir sirk yaptırılmıştır, şehir yüksek hanedan üyeleri ve yüksek sınıftan kimselerin uğrak yeri olmuştur. Şehir M.Ö. 64

yılında ise Roma İmparatorluğu sınırlarına katılarak Suriye Eyaletine başkent olmuştur (Hatay Büyükşehir Belediyesi, 2024; Arıman, 2002).

Seleucos Devletinin görkemli başkenti Antiokheia için Roma İmparatorluğuna katıldıktan sonra “altın çağ” başlamıştır. İmparator Augustus zamanında kentte olimpiyat oyunlarına başlanmıştır. Böylece uğrak bir nokta haline gelmiş, ulaşım açısından önemli bir konuma da sahip bir yerleşim yeri olmuştur. Siyasi, ticari ve ekonomik olarak Doğu ile güçlü ilişkiler kurarak gelişmiş ve nüfusu oldukça artmıştır. M.S. 1. Yüzyılda nüfus ve yüzölçümü açısından Roma imparatorluğu içerisindeki 3. büyük kenti, dünyanın 4. büyük kenti unvanına sahip olmuştur. Ermenilerden Romalılara, Perslerden Bizanslılara kadar çeşitli kültürlerin etkisini üzerinde taşımıştır. Ayrıca Hristiyanlığın Kudüs’ten sonra yayıldığı yer olarak büyük bir öneme sahip olmuştur. M.S. 34-36 yılları civarında St. Pierre, St. Paul, St. Barnabas’ın Antakya’da vaaz verdikleri, Hristiyan adının Hz. İsa’ya inananlar için kullanıldığı ilk yer olduğu bilinmektedir (Arıman, 2002).

Antakya’nın İslam dünyasına katılması ise İslam peygamberi Hz. Muhammed’in ölümünden sonra 634 yılında Arapların Bizans’a girmesiyle gerçekleşmiştir. Roma, Bizans, Hristiyanlık kültürleriyle olgunlaşmış kentin kültürel yapısına İslam medeniyetinin de eklenmesiyle daha da zenginleştiği görülmektedir. 1086-1098 yılları arasında Selçukluların hakimiyetinde olan Antakya Selçuklu Valisi Yağısıyan, tarafından yönetilmiştir. Türkmenlerin fethiyle Türk-İslâm dönemi başlamıştır, ancak 1098’de Haçlılar şehri ele geçirmiştir. Kurulan Antakya Haçlı Kontluğu, 1098-1268 arasında yaklaşık 170 yıl boyunca hüküm sürmüştür. Bu dönemde Antakya’da Emevîler, Abbasiler, Tolunoğulları, İhşidiler, Hamdaniler, Bizanslılar ve Selçuklular hâkimiyet kurmuştur (Bahadır, 2011).

1268 yılından 1517 yıllarında ise Memlûkler’in hakimiyetinde kalan kentin eski ihtişamını bir nebze yitirdiği bir dönem olarak görülmektedir. Bu dönemde yaşanan önemli gelişmelerden biri bir kilisenin dönüştürülüp Habib-i Neccar Camii yapılmış olmasıdır. Daha sonra 1517-1918 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu egemenliğinde bulunan Antakya’nın nüfusu azalmış, eski görkemli konumunu yitirmiş bir kent olarak karşımıza çıkmaktadır (Arıman, 2002). Osmanlı dönemine kadar yoğun bir nüfusa sahip olan Antakya şehri, işgaller, Haçlı savaşları sırasındaki yıkımlar, Memlûk Sultanı Baybars’ın tahribatları, yangınlar, salgınlar ve sıkça

meydana gelen şiddetli depremler nedeniyle ciddi bir nüfus azalması yaşamıştır (Gülcü ve Gündüz, 2009).

Yavuz Sultan Selim'in Memlûkler'den almasıyla başlayan Osmanlı hâkimiyeti dönemi Birinci Dünya Savaşı bitimine sürmüştür. Birinci Dünya Savaşından sonra Antakya'nın da dahil olduğu İskenderun Sancağında Fransız Manda rejimi kurulmuştur (Duman, 2016). İskenderun Sancağı, Türk dış politikasının önemli bir meselesi olmuştur. 1921 yılında imzalanan Ankara İtilafnamesi ve 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması'yla Misak-ı Milli sınırları dışında kalan Hatay, 1930'ların sonlarına doğru Türkiye'nin dış politikada öncelikli konularından biri haline gelmiştir (Şener, 2018). Türkiye-Suriye sınır sorunu uzun yıllar devam etmiştir. Bu sorunun çözülmesi amacıyla Fransa ve Türkiye 1926'da Dostluk ve İyi Komşuluk İlişkileri antlaşmasına imza atmışlardır. Özellikle 1930'lu yılların ikinci yarısında Türkiye ve Fransa arasında Hatay konusunda çekişmeli bir süreç yaşanmıştır (Duman, 2016).

Türkiye Devleti'nin dış politikasında önemli başarılarla imza attığı 1936 yılı Sancak sorunun önündeki engellerin kaldırılarak, bu soruna odaklanıldığı bir zaman olmuştur. Konunun tekrar gündeme gelmesinin bir diğer sebebi Fransa ile Suriye arasında imzalanan antlaşma olmuştur. Bu antlaşmaya göre Fransa İskenderun Sancağı'ndaki haklarını Suriye'ye devretmiştir. Antlaşmanın ardından Türkiye konuyu uluslararası platforma Milletler Cemiyetine taşıyarak Fransa ile meselenin görüşülmesini talep etmiştir. Fransa haklarını Suriye Hükümeti'ne devrettiğini bildirerek görüşmelere Suriye'nin de katılması gerektiğini iletmıştır. Görüşmeler devam ederken Atatürk'ün 1 Kasım 1936'da Türkiye Büyük Millet Meclisi açılışındaki konuşmasında İskenderun Sancağının ulusal mesele haline geldiğini söylemesi meselenin ciddiyetini göstermiştir. Ardından 2 Kasım günü Tayfur Sökmen'i yanına davet ederek, bölgeyi tanımlamak için Hatay adının kullanılması talimatını vermiştir. Milletler Cemiyetinin kontrolü altında geçen görüşmeler 23 Aralık 1936'da olumlu sonuç alınamayarak sonlandırılmıştır. 20 Ocak 1937'de Milletler Cemiyetinin konseyi yeniden toplanmıştır. 27 Ocak 1937'de Milletler Cemiyeti Konseyinin onayladığı rapora göre İskenderun Sancağı iç meselelerinde bağımsız olacak, dış meselelerinde ise Suriye'ye bağlı olacaktır, resmi dil Türkçe olacaktır ve ordusu olmayacaktır (Duman, 2016).

29 Mayıs 1937 tarihinde Türkiye ve Fransa İskenderun Sancağının toprak bütünlüğünü koruyacak ve Türkiye ile Suriye arasındaki sınırı güvenceye alacak antlaşmalar imzalanmıştır. Yaşanan çeşitli gelişmeler dahilinde Türkiye ve Fransa iş birliği oluşmuş, 3 Temmuz 1938 tarihinde aralarında Türk Fransız Askeri Antlaşması yapılmıştır. Sancak içerisine 2500 kişilik Türk Askeri Gücü konuşlandırılmıştır. 2 Eylül 1938 yılında Hatay Devletinin kurulmasının ardından Türkiye Hatay'ın sınırlarına katılmasına ilişkin çalışmalarını hızlandırmıştır. Sonrasında yaşanan gelişmeler çerçevesince 29 Haziran 1939 günü Hatay Meclisi toplanmış ve Hatay'ın Türkiye'ye katılması kararını almıştır. 23 Temmuz 1939 günü Hatay Devleti Türkiye sınırlarına katılmıştır. Yıllarca devam eden ulusal, uluslararası ve yerel pek çok olay sonucu gerçekleşen anavatana katılma Hatay için siyasal, sosyal, kültürel alanlarda yaşanan değişikliklerle yeni bir dönem olmuştur (Duman, 2016).

Pek çok uygarlığın ve çeşitli ulusların yaşadığı bir yer olan Antakya hem doğal güzellikleri hem de bu medeniyetlerden kalan tarihi eserleriyle çok zengin bir kültürel kaynaktır. Roma, Bizans ve Osmanlı gibi büyük imparatorlukların tarihi mirasına sahiptir. Doğu'nun ve Batı'nın arasında kültürel alışverişin yoğun olduğu bir yerleşim yeri olmuştur. Her yanı gelmiş geçmiş uygarlıktan kalan üst üste eklenmiş kültürel miraslarla doludur. Geçmişten günümüze her inançtan her kültürden farklı insanın bir arada yaşadığı, Cami, Kilise, Havra gibi her inancın kutsal mekânını içinde bulunduran bir kültür merkezidir. Her inançtan insan birbirinin bayramını, özel günlerini ayırım yapmaksızın kutlar, hep birlikte yeni bir ortak kültür oluşturarak saygıyla yaşamaktadırlar (Kaypak, 2010).

2.1.2. Geçmişten Günümüze Kültürel Kimliği ve Sosyal Yapısı

Kent kimliği kısaca bir kentin karakteri, insanlar üzerindeki ilk çağırışımı, farklılıkları, doğal ve yapısal unsurları, profili ve imgesidir. Her kentin kendine özgü belirli özellikleri yansımaları ve farklılıkları vardır. Tarihî kent, turizm kenti, sanayi kenti gibi farklı şekillerde adlandırılan kentler birbirinden çoğu yönüyle farklıdır. Bu kent kimliklerinin kentlinin kimliği üzerinde de yansımaları bulunmaktadır. Kentte yaşayanların yaşadıkları kentte buldukları değerler ve yükledikleri anlamdan kent kimliği şekillenir. Kent kimliği doğal güzellikler, kültürel yapılar ve toplumla bütünleşir. Çevre ve toplumun sosyal, kültürel değerleri birbirini etkiler. Fiziksel çevrenin zenginliği, kültürel zenginliğin de bir ifadesidir. Her kentin kimliği uzunca yıllar içinden gelip geçen toplumlarla şekillenir ve yeni bir ruha bürünür. İklimi, bitki örtüsü,

jeopolitik konumu, yönü (doğu, batı gibi), denize kıyısı olup olmaması, yaşadığı savaşlar, işgaller, doğal afetler gibi pek çok kent kimliğini oluşturan öge bulunmaktadır. Kent kimliği dinamik, gelişen, değişen, dönüşen ve hatta yok olabilen bir oluşumdur. Kentsel mekânlarla ve kent kültürüyle bütünleşmiş bir ilişkisi vardır (Kaypak, 2010). Bu bağlamda, kent ve insan etkileşimi incelendiğinde, kentin kimliğini belirleyen faktörlerin insanın kente atfettiği anlam, kentte gerçekleştirilen faaliyetler ve kentin fiziksel ile kültürel yapısı gibi çeşitli bileşenlerden oluştuğunu ifade etmek mümkündür (Diker ve Erkan, 2017).

Duman'a (2023) göre, insan eseri öğelerden ziyade, Antakya'yı Antakya olarak özel kılan en değerli unsur insanlarıdır, insanların yaşattığı çeşitli kültürlerdir ve bu kültürlerin kente kattığı değerlerdir. Zaman içerisinde yaşayan tüm medeniyetlerin etki ettiği Antakya'daki çok kültürlü yapı, bu yapıya katılan her yeni topluluğun etkisiyle dönüşmüştür ve gelecek kuşaklara aktarılmıştır. Antakya'daki kültürel yapı, geçmişinde yaşadığı savaşlarla, uygulanan iskân politikalarıyla, siyasi değişikliklerle, depremlerle, kıtlıklar ve salgın hastalıklarla dönüşmüştür. Çeşitli kültürlerin bir arada bulunduğu yapısı, her zaman yenilenmiştir ve kent her seferinde yeniden doğmuştur.

Çok eski ve uzun bir tarihsel geçmişi olan Antakya'da günümüze dek çok çeşitli dini topluluklar ve etnik gruplar yaşamışlardır ve toplumsal yapıda etkili olmuşlardır. Tarihsel dönemlerden bu zamana dek topluluklar sayısal anlamda farklılıklar gösterse de günümüzde Antakya'da hâlâ farklı dini topluluklar ve çeşitli etnik gruplar varlıklarını sürdürmeye devam etmektedirler. Bu farklı toplulukların yerleşim yerleri birbirlerinden ayrıdır ancak yan yana birlik içinde yaşamlarını sürdürmektedirler (Duman ve Can, 2024:31-32).

Topluluklar arası yaşam alanları her ne kadar ayrılmış olsa da ticaret ilişkilerinin dışında sosyal bağlar da kurulduğu görülmektedir. Özellikle dil birliği açısından Arap Aleviler ve Hristiyan Ortodokslar arasında daha yoğun bağlar ve etkileşimler yaşanmıştır. Tüm topluluklar birbirleriyle farklı düzeylerde sosyal ilişkiler geliştirmişlerdir. Gelişen sosyal ilişkilerin yanı sıra gruplar arası gerilimler yaşanmakla birlikte etnik, dinsel ve sınıfsal ayrımlar da görülmüştür (Duman ve Can, 2024: 50-52). Farklı etnik ve dini topluluklar arasındaki farklı yaşam biçimleri sosyal ve kültürel hayatı da etkilemiştir, diyebiliriz. Topluluklar hem kendi üyeleriyle hem diğer topluluklarla farklı sosyal ve kültürel bağlar geliştirmişlerdir. Diğer topluluklara karşı kendi

kimliklerini ve kültürlerini koruma gibi bir gayretin de yaşandığı söylenebilir. Her topluluğun bir diğeriyle kurduğu ilişkiler ve bağlar değişiklik göstermektedir. Yaşam tarzı, dili, dini birbiriyle aynı ya da yakın olanların daha yakın ilişkiler geliştirdiği görülebilmektedir.

Öyle görülüyor ki en az beş farklı etnik ve dini topluluğun bulunduğu Antakya'da azınlıkta olan topluluklar dışlanma ve ayrışma yaşamak istemedikleri için diğer azınlıklara karşı ayrımcı bir muameleden uzak durmuşlardır. Nüfus olarak daha yoğun olan Arap Aleviler ve Sünni Türkler de iki karşı kültür oldukları için tek bir kültürün yoğun ayrımcı baskısı oluşamamıştır denilebilir. Topluluklar arasında sevgi ve bağlılık kesin olarak vardır denilememekte, belli başlı ayrışmaların yaşandığı görülmektedir. Ancak belirli bir saygı ortamının oluşturulmaya çalışıldığı fark edilmektedir. Bazı tarihsel dönemlerde toplumsal değişimler ve olaylardaki ayrımcılık ve ayrışmalar görülmüştür. Fakat kültürlerarası herhangi bir dışlama ve ayrımcılık yaşanmasına topluluklar genel olarak karşı çıkmışlar ve onaylamamışlardır. Tek bir kültürün baskın yaşadığı bir yörede farklı kültürler daha fazla yadırganabilmektedir. Pek çok farklı kültür bir yörede bir arada bulunuyorsa daha alışlagelmiş bir durum olabilmektedir. Bundan dolayı kültürler arası ilişkilerde karşılıklı anlayış, saygı hâkim olabilmektedir.

İçerisinde pek çok farklı din, mezhep ve kültür barındıran eşsiz bir etnik mozaik örneği olan Antakya'da çok kültürlü yapı kente çok farklı bir kimlik kazandırmıştır. Tüm bu özellikleri Antakya'nın ekonomik ve sosyal hayatında da etkili olmuştur. Tarihî Uzun Çarşı'sında tüm etnik ve dini grupların hep bir arada ticaret yaptığı görülmektedir. Tüm esnaflar yan yana ve karşılıklı anlayış içerisinde birlikteliklerini sürdürmektedirler. Eski Antakya Evleri'nin bozulmamış yapısıyla dokusunu koruyan nadir kentlerdendir. Ekonomik olarak Amik Ovası'nın getirisi tarım ürünleriyle tarıma dayalı sanayisiyle, el sanatları, ayakkabıcılık, mobilyacılık, dericilik gibi alanlarda gelişim göstermiştir. Turizm denince çok geniş turizm kültürüne sahip olduğu söylenebilir. Hem inanç turizmi hem kültür, yayla, sağlık, doğa turizmi gibi çok çeşitli turizm alanlarına sahiptir (Kaypak, 2010).

3.1.2.1. Kültür Kavramı Üzerine

Zeyrek'in (2021) belirttiği üzere, sosyal bilimler açısından temel bir kavram olan kültür, çeşitli perspektiflerden ele alınan birçok farklı anlam taşımaktadır. Kültürün sınırları, bu farklı tanımlar, kabuller ve tartışmalar çerçevesinde belirlenmeye çalışılmaktadır. Ancak, kültürün

derin ve geniş kapsamlı anlam dünyasında yapılan tanımlamaların kesin sınırlarını çizmek oldukça güçtür.

Türk Dil Kurumu (2025) tanımına göre, Fransızcadan dilimize geçen "kültür" kavramı çeşitli anlamlar ihtiva etmektedir. İlk olarak, tarihsel ve toplumsal gelişim sürecinde yaratılan tüm maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturma ve sonraki nesillere aktarma sürecini anlatmakta kullanılan anlamı ifade eder. Ayrıca insanın doğal ve toplumsal çevresi üzerinde kurduğu hakimiyetin ölçüsünü gösteren araçların bütününü ifade eder. Ayrıca, belirli bir toplum veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin tamamını kapsayan bir anlamı daha bulunmaktadır. Muhakeme, zevk ve eleştiri becerilerinin eğitim ve yaşam deneyimleriyle geliştirilmiş şeklini ifade eden bir anlamı mevcuttur. Bu çalışmada, tarihsel ve toplumsal gelişim sürecinde yaratılan maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturma, sonraki nesillere aktarma sürecinde kullanılan araçlar, insanın doğal ve toplumsal çevresi üzerindeki hakimiyetinin ölçüsünü göstermesi bağlamında ele alınmıştır.

Kültürün başlıca belirleyici öğelerinin başında dil, din, gelenek ve görenekler, semboller, davranış kalıpları ve törenlerin geldiğini belirtebiliriz. Bunlar başlıca bir kültürü diğerinden ayırt edebilen ölçütler olarak ele alınabilir. En başta dil farklılığı iki topluluğu birbirinden ayırabilir. Dil ve kültür konusundaki önemli unsurlardan biri konuşulan dilin zenginliğidir. Dil ne kadar zenginse kültür de o kadar zengin ve değerlidir. Kullandığımız dilin sınırları ölçüsünde düşünebilir ve gelişebiliriz. Din ve inanış da aynı şekilde kültürel yapıyı güçlendirir ve değer katar. Her din ve inanışta, farklı davranış kalıpları, farklı söylemler, farklı ritüeller bulunmaktadır. Dine ve inanışa göre evlilik, doğum, ölüm gibi törenlerin yapılış şekilleri bile başlı başına farklılaşır. Gelenek ve görenekleri de çoğunlukla şekillendiren din ve inanışlar olmaktadır. Bazı birbirine yakın kültürlerde gelenekler, adetler birbirinden zaman içinde etkilenebilmekte, birbirinden esinlenmeler görülebilmektedir.

Türk ve Şahin'e (2014) göre, bayramlar dinler için büyük öneme sahiptir ve her dinin kendine has sayıda ve ritüellerle kutlanan bayramları vardır. Antakya'da nüfus olarak yoğun Nusayriler de yıl boyunca birçok bayram kutlar. Bu bayramlardan bazıları Alevilere özgü, bazıları Sünnilerle ortaktır ve bazıları da Hristiyanlardan gelmektedir. Bu durum, Aleviler, Sünniler ve Hristiyanlar arasında bir etkileşim olduğunu gösterir.

Her kültürün kendi içerisinde farklı bir dinamiği vardır. Sembollerin, normların, gelenek ve göreneklerin, davranış biçimlerinin farklı olduğu pek çok kültür bulunmaktadır. Ülkemiz kültürel çeşitlilik açısından oldukça zengin bir coğrafyadır. Birçok birbirine benzemeyen, farklılıklarıyla, kendine has kültür bir arada yaşamaktadır. Kültürel yapıların çeşitliliği kültürlerarası etkileşimle her bir kültüre farklı açılardan zenginlikler katmaktadır. Fakat yalnızca pozitif etkileşimler yaşanmamakta kültürler arası çatışmalar da sıklıkla yaşanmaktadır. Kültürler arası çatışmaların daha az sıklıkla yaşandığı yerler olabileceği gibi bu çatışmaların yoğun ve önlenemez şekilde görüldüğü yerlere de ülkemizde pek çok örnek bulunmaktadır.

Bir toplumun gelenekleri, görenekleri, düğün ve bayram merasimleri, yeme içme alışkanlıkları kültürünü yansıtan unsurlardır. Kültür ve kimlik arasında çok sıkı bağlar vardır. Bir toplumun kültür seviyesinin mekânsal olarak yansımaları da görülür. Kentte ekonomik, sosyal ve kültürel etkinliklerle düzenlenen bir yaşam biçimi oluşmaktadır. Her kentte o kente özgü kültürel imgeler ve göstergeler bulunmaktadır. Kentin parkları, bahçeleri, sokakları, caddeleri, heykeller, anıtlar, meydanlar, insanların giyim kuşamı, davranış biçimleri o kentin mirasıdır. Kentli insanlar tüm bu mekânlara birer anlam yüklerler. İnsanlar kentteki yaşam alanlarını kendi elleriyle yaşamlarına uygun şekillendirirler, anlamlandırırılar. Kentin kimliğiyle içinde yaşayan insanların kimliği birbirleriyle özdeşleşir ve biz Adanalı, Antakyalı, İzmirli gibi kişileri kentleriyle adlandırır hale geliriz (Kaypak, 2010).

Her kültürün devamlılığını sağlamak için kendisini yaşayan insanların varoluşuna muhtaç olduğu bilinmektedir. Her kültür yaşandıkça kalıcı hale gelmektedir. Nesilden nesle aktararak devamlılığını sağlamaktadır. Bir arada yaşayan, aynı sembollere saygı ve bağlılık duyan, aynı normları kabul eden ve benzer davranış biçimleri sergileyen insanlara ise kısaca ortak bir kültürün üyeleridir diyebiliriz. Bir arada yaşamın zarar gördüğü, bağlılık duyulan öğelerin tehdit altında olduğu, davranış kalıplarını değiştiren olayların meydana geldiği durumlarda ise yaşanan kültürler yok olabilir.

Yok olan her bir kültürle birlikte dünya üzerindeki zengin çeşitlilikten bir renk sönmektedir. Birbirinden farklı olan kültürlerin, çeşitli sebeplerle körelmesi veya yok olmasıyla aynışma tehlikesi gün yüzüne çıkabilmektedir. Aynı giyim tarzı, aynı yeme içme alışkanlıkları, aynı tören ve ritüeller ve daha pek çok durumun aynışması durumu meydana gelebilecektir. Peki

aynılaşmak neden tehlikeli olsun? Tüm aynıların içinde farklı olan göze battığı için, farklı olan yadırgandığı, farklı olan yaftalandığı, dışlandığı, hor görüldüğü için farklı olmak kimi zaman kimi yerlerde suç sayıldığı için aynılaşmak tehlikeli görülmektedir. Farklı olana saygılı olan genellikle daha fazla farklılığa maruz kalanlardır. Pek çok farklı kültürün bir arada iç içe yaşaması ise bir anlayış ve saygı ortamı yaratır. Bu anlamda Antakya farklı kültürel toplulukların bir arada saygı ve sevgi içinde yaşadığı nadir yerlerden biri olarak görülmektedir.

3.1.2.2. Çokkültürlü Yaşamın Özgün Bir Örneği

Çelik'e (2008) göre, farklı kültürler aynı zamanda yan yana var olabilmektedir. Tarihin hiçbir döneminde kültürler birbirlerinden tamamen izole olmuş veya tamamen içine kapalı kalmış değildir. İnsanlık tarihi, sürekli bir etkileşim ve değişim sürecidir; farklı grupların birbirleriyle temasa geçtiği, etkileşimde bulunduğu ve birbirlerinden etkilendiği dönemlerin tarihidir. Bu süreçte toplumlar arasında dostluk, düşmanlık veya bunların arasında kalan karma durumlar ortaya çıkmıştır.

Çokkültürlü toplumlarda birkaç farklı kültür bir arada yer almaktadır. Çokkültürlü yaşam, eşitlik, diğer kültürleri tanıma ve saygı göstermeyi gerektirir. İnsanlar, dinlerine, etnik kökenlerine, cinsiyetlerine ve ırklarına karşı toplumsal olarak karşılıklı anlayış beklemektedirler. Toplumlar, farklı kimliklerin bulunduğu bu zengin yapılarını bilinçli bir şekilde korumalıdır (Başegmez, 2009:21).

Tarihinde 13 farklı medeniyete kapılarını açmış olan Hatay, bu sebeple çok katmanlı bir kültürel mirasa sahip olmuştur. Gelen medeniyetlerin etkisiyle farklı kültürler tanımak için farklı kentlere gidip görmeye gerek kalmadan tek kentin içerisinde çok çeşitli kültürleri tanıma imkânı sunmaktadır. Tüm kültürlerin birbirleriyle etkileşimlerinin etkisiyle Hatay'da ortak bir kültür meydana gelmiştir. Bu haliyle insanlık için ortak bir miras olarak karşımıza çıkmaktadır. Coğrafi konumu itibarıyla de Türkiye ve Ortadoğu arasında bir köprü görevine sahiptir (Başegmez, 2009:27-29). Tüm gelen medeniyetlerin bıraktığı köklü izlerle harmanlanmıştır ve birinin silinip diğerinin geldiği bir yapı olmaktan ziyade üst üste eklenilerek kendini geliştirmiş bir yerleşim yeri olmuştur.

Antakya’da yakın geçmişte ve günümüzde Nusayriler yani Arap Aleviler, Sünni Araplar, Arap Hristiyanlar, Sünni Türkler, Ermeniler, Sünni Araplar, Yahudiler, Çerkesler, Özbek Türkleri bir arada yaşayan etnik toplumlar arasındadırlar. Genel olarak Arapça ve Türkçe konuşulmaktadır. Arap Aleviler ve Sünni Türkler nüfus olarak yoğunluktadır. Sünni Araplar, Ortodokslar ve Protestanlar Hristiyan Araplar da nüfus olarak azımsanmayacak derecededir. Bu birliktelik tüm kent mimarisine ve yaşayış biçimlerine yansımış durumdadır. Antakya’nın eşsiz tarihsel ve kültürel ayrıcalığına sahip çıkmak öncelikli olarak içinde yaşayan herkese düşmektedir. Sahip olduğu değerleri korumak, tarihsel ve kültürel mirasına sahip çıkmak ise Antakyaların başlıca görevlerindendir (Kaypak, 2010).

Kuruluşunda ve tarihsel yapısında çok kültürlü bir yapıya sahip olan Hatay, Kudüs gibi yerleşimler bulunduğu gibi sonradan bu yapıya kavuşmuş yerleşimler de vardır. Farklı kültürlerin bir arada birbirlerine saldırmadan, varlığına engel olmaya çalışmadan, birinin üstün diğerinin aşağı görülmeden yaşamaları hayal ürünü gibi görülse de bu şekilde yaşayabilen kültürler mevcuttur. Çokkültürlülük açısından birlikte yaşamın güzel bir örneği olan Hatay’daki gibi yalnızca güçlü olan toplumlar bu çokkültürlü yapıyı taşıyabilmektedirler. Çokkültürlülük açısından dünyada yapısını koruyabilen ender şehirlerden biri olan Hatay, yaşanan doğal afetlere, savaşlara, hayatta kalma mücadelesi içerisindeki tüm konularda bir aradalığını korumuş, yalnızca ülkemizin değil dünya kültür tarihine katkıda bulunmuştur. Hataylılar için karşılıklı anlayış bir kültür, yaşam tarzı olmuştur. Kimliklerin gizlenmeden ifade edilebildiği bir yerdir. (Başegmez, 2009: 18-26).

2.1.3.Tarîhi Felaketler ve Yeniden Doğuş Ruhu

Ülkemiz, dünya üzerindeki üç etkili deprem kuşağından biri olan Alp-Himalaya kuşağı içerisinde yer alan kırıklı bir yapıya sahip bir bölgededir. Bu bölgede tarih boyunca büyük depremler yaşanmıştır. Yaşanan depremler binlerce can kaybına ve milyonlarca maddi kayba neden olmuştur. Olası depremler, ülkemiz adına önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Geçmişten günümüze pek çok yıkıcı depremin yaşandığı Antakya bölgesinde ise 2023 yılı öncesinde en yıkıcı deprem 1872 yılında gerçekleşmiştir (Değerliyurt, 2013).

Ülkemiz büyük depremlerin yaşandığı aktif Anadolu plakasında yer almaktadır. Anadolu’da kayıtlı en eski deprem M.Ö. 411’de gerçekleşmiştir. 1900’lü yıllardan sonra şiddeti 7’nin

üzerinde 20 depremin yaşandığı kayıtlara geçmiştir. Ülkemiz depremlerden zarara uğrayan ülkeler arasında üst sıralardadır. 1900'den 2023 yılına dek kaydedilen 269 deprem ülkemizde gerçekleşmiş, bu depremlerden en büyüğü 6 Şubat 2023 tarihindeki Kahramanmaraş depremi olmuştur (SBB, 2023).

Antakya'nın mevcut yapısına ulaşmasında, tarih boyunca yaşanan doğal afetler, özellikle depremler önemli rol oynamıştır. Ayrıca, belli dönemlerdeki işgaller de toplumsal yapı ve çevre üzerinde büyük etkiler yaratmış ve bunları dönüştürmüştür. Farklı zamanlarda gerçekleşen göçler de doğal afetler ve işgaller gibi güçlü bir etkiye sahip olan başka bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Deprem geçmişi incelendiğinde Antakya'da belli bir periyod görülmemektedir. Kaynaklara göre ilk bilinen depremini M.Ö. 148 yılında yaşadığı bilinmektedir. Milattan önce bilinen diğer deprem M.Ö. 130 yılında gerçekleşmiştir. M.S. 37 yılında 7 şiddetinde, 115 yılında 260 bin kişinin yaşamını yitirdiği 9-10 şiddetinde bir deprem gerçekleşmiştir (Beyen vd., 2003). Antakya ve çevresi Türkiye Deprem Bölgeleri haritasında, birinci derecede deprem riski olan alanların içerisinde yer almaktadır. Tarih boyunca, Antakya'da ve çevresinde şiddetleri 5-10 arasında değişen pek çok depremin yaşandığı bilinmektedir. Bu yaşanan depremlerde büyük oranlarda can kaybı ve mal kaybı yaşandığı görülmüştür. Yüksek şiddetli yaşanan depremlerden biri 245 yılında gerçekleşen deprem olmuştur (Korkmaz, 2006). 340 yılında Antakya'da yıl boyunca süren pek çok deprem gerçekleşmiştir (Uğurlu, 2024).

526 yılında ise 9 şiddetinde gerçekleşen depremde diğer depremlere oranla daha fazla can kaybı yaşandığı görülmüştür. Depremin gerçekleştiği gün Meryem Ana Yortusu festivali öncesi olmasından kaynaklı kentte kalabalık bir nüfus bulunmaktaydı. Deprem ise kalabalığın kapalı ortamlarda toplandığı akşam saatlerinde yaşanmasından dolayı 250.000-300.000 civarında can kaybı olmuştur. Antakya'nın bu yaşanan depremde sonra eski canlı günlerine dönmekte zorlandığı bilinmektedir (Korkmaz, 2006). Farklı bir kaynakta belirtilene göre 526 yılında gerçekleşen şiddetli depremde bahsedilerek depremde ve depremden sonra yaşanan yangınlarda şehrin alev topu gibi yandığı neredeyse 250 bin insanın can verdiği ve şehrin güzelliğinin yitirildiği belirtilmektedir. Bir başka eserde belirtilene göre 528 yılında Antakya'da çok şiddetli bir deprem gerçekleşmiş Antakya'nın neredeyse tamamı bu depremle yıkılmıştır.

Depremden 2 yıl sonra 530 senesinde meydana gelen yangınla da depremden arta kalan yerleşimlerin yok olduğundan bahsedilmektedir (Uğurlu, 2024).

Yine farklı bir kaynakta zikredilen Antakya'da 540 yılında gerçekleşen bir başka deprem oldukça şiddetli yaşanmış önceki depremlerden sonra inşa edilen yerler tekrar yıkılmış, insanlar şehirden ayrılarak dağlara, farklı yerlere göç etmişlerdir. Depremi ardından 3 metre kar yağışı altında çetin geçen kış şartlarında insanlar zorlu zamanlardan geçmişlerdir. Bir sonraki büyük ve yıkıcı depremler 588 yılında 60 bin kişinin yaşamını yitirdiği 9 şiddetindeki ve 713 yılındaki 9 şiddetinde gerçekleşenlerdir. 847 yılında ise 20 bin kişinin canını kaybettiği 8 şiddetinde ve 859 yılında 1500 evin yıkıldığı 9 şiddetinde depremler yaşanmıştır. 1054 yılında Antakyalıların görkemli bir hayat sürdükleri yıllardan sonra 10 bin insanın yaşamını yitirdiği bir deprem daha meydana gelmiştir. 1091 senesinde şehri harabeye çeviren yeryüzünü şiddetle sarsan bir deprem yaşanmıştır. 1170 yılında Halep'te gerçekleşen deprem Antakya'da da etkisini göstermiş ve surların yıkılmasıyla 50 kişi yaşamını yitirmiştir denilmektedir (Uğurlu, 2024; Beyen vd., 2003).

1759 yılı 7 Aralık günü 20 bin can kaybının yaşandığı 8 şiddetinde bir deprem daha gerçekleşmiştir. 1822 tarihli Antakya'yı etkileyen depremin ardından 50 yıl kaynaklarda deprem kaydı bulunmamaktadır. 2 Nisan bir diğer kaynağa göre 3 Nisan 1872 yılında yaşanan 9 şiddetindeki depremden sonra Antakya'da şiddeti büyük deprem yaşanmamıştır. Bölgede tarihsel dönemde 1900 yılı öncesi 146 adet deprem kaydı bulunmaktadır. 1900 yılından 2023 tarihine kadar olan dönemde şiddeti 4 ila 6,8 arasında 267 deprem kaydı mevcuttur. 1900 ile 2005 yılları içerisinde Antakya'da ve çevresinde çeşitli şiddetlerde yüzlerce kez deprem yaşandığı bilinmektedir. Kayda geçen 1951 yılındaki 5,7 şiddetindeki deprem daha hasarlı yaşanmıştır. Bu yaşanan depremlerden önemli oranda hasar oluşturanı ise 22 Ocak 1997 yılında gerçekleşen deprem olduğu belirtilmektedir. (Beyen vd., 2003; Korkmaz, 2006; Deprem Dairesi Başkanlığı, 2023).

Afetlerin doğal mı yoksa insan kaynaklı mı olduğu tartışmalı bir konudur. Doğal afetlerden biri olan depremler, öngörüldüğünde ve yeterli önlemler alındığında daha az zararla atlatılabilir. Ancak, deprem bölgesinde olduğunun bilinciyle kent planlaması yapılmazsa ve gerekli tedbirler alınmazsa, doğal yer hareketi büyük çaplı yıkımlara ve afete yol açabilir (Değerliyurt, 2013).

Antakya'nın deprem geçmişinin araştırılması ve bilinmesi yaşanabilecek bir başka afetin yaşanmasını engelleyebilecek bir role sahiptir. Yaşadığımız 6 şubat depremlerinde bu kadar can yakıcı olayların yaşanmasında geçmiş afetlerin bilinmemesi, bölgede coğrafyadan mühendisliğe kadar gelişmiş bilimlerle geçmiş afetleri göz önüne alarak kent tasarımınnn yapılmamış olması etkili olmuştur (Uğurlu, 2024).

2.2. FELAKETİN İZLERİ: şUBAT DEPREMLERİNİN ÇOK BOYUTLU ETKİLERİ

6 şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli depremler öncesinde ülkemizde gerçekleşen son büyük deprem felaketleri 7,9 şiddetinde gerçekleşen 1939 Erzincan Depremi, 7,6 şiddetindeki 1999 Kocaeli Depremi ve 2011 yılında yaşanan 7,2 büyüklüğündeki Van Depremidir. Son yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremlerde can kaybı bu depremlerden daha fazla sayıda olmuştur. İçişleri Bakanlığı (2024), açıklamasına göre 6 şubat depreminde 53.537 kişi hayatını kaybetmiştir. Bunun yanında 107.213 kişinin yaralandığı ve 124 ilçe, 6.929 köy, mahallenin zarar gördüğü ve 37.984 binanın yıkıldığı bildirilmiştir (AFAD, 2023; İçişleri Bakanlığı, 2024).

Alınan bilgilere göre 6 şubat'ta art arda yaşanan iki depremden ilk gerekleşeni Kahramanmaraş'ta ve Hatay'da ikinci gerçekleşen deprem ise Malatya'da daha fazla etkili yaşanmıştır. 6 şubat tarihinden 6 Mayıs tarihine kadar üç aylık süreç içinde 33.591 artçı deprem meydana gelmiştir. Hatay'da yaşanan 3 büyük depremin de etkisi görülmekle birlikte en büyük can ve mal kaybına ilk depremin yol açtığı düşünülmektedir. İlk depremde hasar alan yapılar ikinci ve üçüncü depremlerin etkisiyle daha büyük hasar almış ve yıkılmıştır. 04.17 de yaşanan ilk depremin analizlerine bakıldığında en fazla hasar alan, can ve mal kaybı yaşanan ve geçici barınma ihtiyaının en fazla olduğu il Hatay olarak belirlenmiştir (SBB, 2023; Deprem Dairesi Başkanlığı, 2023).

AFAD-RED (2023) tarafından depremden hemen sonra kritik tesis ve kurumlar için hizmet verebilme seviyeleri araştırılmıştır. Depremin ilk zamanlarında yapılan bu tespitlere göre hasarın yoğun olduğu Hatay başta olmak üzere Kahramanmaraş, Adıyaman ve Gaziantep'te hizmet verebilme olasılığının düştüğü grlmştir. Okul, hastane, emniyet müdürlüğü, itfaiye, kamu yönetim binaları belirtilen illerde oldukça düşük seviyelerde hizmet verebilme seviyesine

gerilemiştir. Petrol, doğalgaz hatları, otoyol, köprü, karayollarının da bu dört il için hizmet verebilme oranı orta ya da düşük seviyelerde olduğu tahmin edilmiştir.

2.2.1. Depremin Sosyal Boyutu, Toplumsal İlişkiler ve Değişen Hayatlar

Toğrul'un (2018) tez çalışması kapsamında hazırlamış olduğu 81 il için zarar görebilirlik kavramının sosyal zarar görebilirlik alt başlığı altında çeşitli endeksler kullanarak hesaplamış olduğu çizelgede özel olarak 6 Şubat depremlerinden etkilen illeri inceleyerek ulaşılan sonuçta; sosyal zarar görebilirlik açısından en fazla etkilenecek iller sırasıyla Şanlıurfa, Adıyaman, Diyarbakır, Kilis, Osmaniye, Kahramanmaraş, Gaziantep, Elâzığ, Hatay, Adana, Malatya olarak belirlenmiştir. Çalışma sosyoekonomik statü, nüfus dağılımı, aile yapısı, eğitim durumu, yaşam çevresinin kalitesi, göçmenlik durumu, kamu hizmetlerine erişme ve iletişim imkânları gibi 43 değişken üzerinden sosyal zarar görülebilirliğin ölçüldüğü bir endeks haritasıdır. 59 değişken üzerinde çalışarak hazırladığı sosyal zarar görebilirlik endeks haritasında ise bazı illerde farklı sonuçlar ortaya çıkmış ve sosyal olarak zarar görebilirlik sırası şu şekilde değişkenlik göstermiştir; Şanlıurfa, Diyarbakır, Adıyaman, Kahramanmaraş, Gaziantep, Osmaniye, Hatay, Adana, Kilis, Elâzığ, Malatya. Oluşturulan endeks haritasındaki dikkat edilmesi gereken nokta tüm bu illerde aynı şiddette bir deprem yaşandığında olası etkilenme düzeylerinin ölçülmüş olmasıdır.

Zarar görebilirlik açısından bakıldığında herhangi bir afet karşısında ekonomik, fiziksel, sosyal ve diğer yönlerden zarar görülebilirliği yüksek olan bölgelerin muhtemel olarak iyileşme, toparlanma süreleri aynı ölçüde daha uzun olabilir. Her il özelinde olası bir afetten hangi yönde daha fazla zarar görebilirliğe sahip olduğunun belirlenmesi afet öncesinde o yönde direnç kazanması için çalışmalar yapılmasını teşvik edebilir.

Bireylerin psikolojik açıdan etkilenmeleri dolaylı yönden sosyal yaşam üzerinde etkisini göstermektedir. Bazı bireyler sosyal yaşamdan uzaklaşma hatta sosyal hayattan kopma derecesinde doğal afetlerden etkilenmektedirler. Bağbancı'nın (2015), afet yaşamış bireyler üzerine yaptığı çalışmasında bireylerin psikolojik ve travmatik etkilenmelerinin son derece yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Çalışmasında kadınların ve 35 yaş üstü bireylerin afetlerden daha fazla travmatik olarak etkilendiği saptanmıştır. Eğitim seviyesi arttıkça travmatik etkilenimin azaldığı gibi ilginç bir tespit de ortaya atılmıştır. Afet bilinci ve afet için

ön hazırlığın olmaması, afet esnasında yapılacakların bilinmemesi durumları da psikolojik etkiyi artırıcı olarak görülmektedir. Afetler hakkındaki ön bilgiler arttıkça afete karşı psikolojik dayanıklılığın arttığı gözlenmiştir. Bireylerin afet sonrasında psikolojik destek almamaları durumlarında sonraki yıllarda daha kalıcı psikolojik sorunlar gözlenebilmektedir.

Yaşanılan depremler toplumun her kesimini farklı oranlarda etkilemekle birlikte yoksullar, yaşlılar, engelliler, kadınlar, güvencesiz çalışanlar, gençler, çocuklar üzerinde daha derin etkiler bırakması muhtemeldir. Bu kesimler toplumda sosyal dışlanma, barınma sorunları, kamu hizmetlerine erişimde zorluk, yoksulluk, bireysel olarak mutsuzluk ve umutsuzluk durumlarını yaşamaya daha yatkındırlar. Depremi neden olduğu kayıplar ve sorunlarının ardından bu şekilde ikincil sıkıntılar yaşamaları olasıdır. Hem deprem bölgesinde yaşayanların hem de deprem bölgesinden göç etmiş bireylerin barınma, istihdam, gelir, sosyal uyum, eğitim, sağlık gibi pek çok alanda sorunlar yaşadıkları görülmektedir. (SBB, 2023).

Afet durumlarında, insanların büyük mağduriyetler yaşadığı ve canlarının tehlikede olduğu durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu gibi durumlarda, kalan mallarını korumaktan aciz olan bireyler, kötü niyetli kişiler tarafından suistimale açık hale gelmektedir. Afet sonrası toplumsal sorunlar arasında yağma, hırsızlık ve dolandırıcılık gibi güven ortamını zedeleyen ve kaos içerisinde etik kuralların ihlal edildiği olaylar da yer almaktadır. Bu tür olaylar, sosyal yaşamı olumsuz etkileyerek insanlar arasındaki güvensizliği artırmakta ve mevcut tedirginlik ve korkuları çoğaltmaktadır.

2.2.2. Kültürel Mirasın Korunması ve Geleneklerin Sürdürülmesi

Habib-i Neccar Dağı'nın ve Asi Nehri'nin arasındaki bölge olan Eski Antakya'da tarihi ve kültürel yapılar çoğunlukta idi. Geleneksel Antakya evleri ve dar sokakları, Habib-i Neccar Cami, Antakya Katolik Kilisesi, Ulu Cami, Antakya Ortodoks Kilisesi, Sarımiye Cami, Antakya Musevi Sinagogu bölgedeki dini kültürel yapılardır (Uzun ve Somuncu, 2023). Bölgedeki tarihi eserler, geçmişte yaşanan deprem ve savaşlardan dolayı azalmış olsa da geçmişin izlerini taşıyan önemli bir tarihi anlatacak nitelikteydiler. Şubat 2023 depremlerinin etkisiyle kültürel miras niteliğindeki yapılar büyük oranda yıkılmış veya hasar görmüştür. Antakya'nın bir arada görülen camileri, havraları, kiliseleri 6 Şubat depremlerinden hasar almışlardır, bazıları ise tamamen yıkılmıştır. Anadolu'nun ilk camilerinden olduğu bilinen 14

asırlık tarihi geçmişe sahip olan Habib-i Neccar Caminin de 6 Şubat depreminde duvarları yıkılmış ve kubbesi çökmüştür.

Saint Pierre kilisesinin istinat duvarı, Sarımiye Camisinin minaresi yıkılmış, Antakya Sinagogu, Antakya Türk Katolik kilisesi, Ulu Cami, Antakya Protestan kilisesi yıkılmıştır. Pavlus Rum Ortodoks Kilisesi, Azizler Petrus Kilisesi büyük oranda yıkılmıştır. Kültür merkezi olarak işlev gören Hatay Meclis binası yıkılmıştır. Tarihi Uzun Çarşı büyük oranda hasar almış, eski Antakya evleri, Affan Kahvesi yıkılmıştır ve Hatay Arkeoloji Müzesi bir kısmı yıkılmıştır. Tüm tarihi dönemlerin izlerini taşıyan kültürel mirasın büyük oranda kaybedildiği görülmektedir (Uzun ve Somuncu, 2023).

Deprem öncesinde 2022 yılı kayıtlarına göre Hatay'da 1108 kültürel varlık bulunmaktaydı. Bunlardan 2'si korunmaya alınan sokaklar, 3'ü anıt ve abideler, 50'si idari yapılar, 144'ü kültürel yapılar, 3'ü şehitlikler, 16'sı askeri yapılar, 53'ü endüstriyel ve ticari yapılar, 114'ü dinsel yapılar, 85'i mezarlıklar, 576'si sivil mimarlık örneği, 62'si kalıntılardır. Yaşanan depremlerde Hatay Arkeoloji müzesinde önemli bir hasar bulunmaması sevindiricidir. Tarihsel değeri oldukça yüksek olan Vakıf eseri kapsamındaki camilerden Habib-i Neccar Cami'nin tamamen yıkılmış olması ise bir hayli üzücüdür. Hatay Müzesinin hasarı nedeniyle eserler için çalınma, kaybolma ve yağmalanmaya uğramaması için güvenlik önlemleri ve koruma tedbirleri kısa vadede uygulanmıştır. Kültür varlıklarına enkaz kaldırma çalışmalarında zarar verilmemesi adına Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı gerekli işaretlemler, levhalar astırmıştır (SBB, 2023).

Antakya'da kentsel kültürel miras alanları (307 hektarlık alan) deprem sonrası 5 Nisan 2023'te Resmî Gazetede yayımlanmış olan 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun gereği riskli alan ilan edilmiştir. Kültürel miras öğelerinden St. Pierre Kilisesi ile Hatay Arkeoloji Müzesi ise bu kanun sınırlarına dahil değildir. Depremden önce hem kültür turizmi hem de günlük yaşamın aktif mekânı olan geleneksel Antakya evleri ise kanun kapsamında belirlenen alan içerisinde yer almaktadır. Kanun hakkında STK, TMMOB Mimarlar Odası, Hatay Büyükşehir Belediyesi endişelerini belirterek; bölge turistik alana dönüştürülürken günlük yaşam sahası dışında kalabileceğini, ticaret ve finans merkezi haline gelerek bölge halkının yerleşim yerini kentin dışında bırakacağı ve kültürel mirasın yeniden

inşasının yerel halkın benimsediği şekliyle gerçekleşmezse olumsuz sonuçlar doğurabileceğini söylemişlerdir (Uzun ve Somuncu, 2023).

Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın (2023), oluşturduğu raporda bu konuda uzun vadede tarihsel ve kültürel dokunun bütün olarak korunması, meydana gelen hasarın giderilmesi, tarihi kültürü yaşatan nüfusun bölgeye geri dönmesinin sağlanması, tarihi dokuyu taşıyan eski yerleşimler ve yeni yerleşimler arasındaki bağın devamının sağlanması ana hedeflerden olmuştur. Toplumsal refahı ve kültürel etkileşimi sağlamak adına yeni oluşacak kent yerleşimlerine kütüphane, müze, park, kültür merkezi gibi altyapıların sağlanmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Yeni tasarlanacak kentin, deprem öncesi kentin anısını koruyacak, depremi hatırlatacak anıtlar, simgesel değeri yüksek kamu binaları, kent parkları, kent meydanlarına yer verilecek şekilde oluşturulması iyileştirme çerçevesi içerisine alınmıştır.

Strateji ve Bütçe Başkanlığına (2023) göre; deprem sonrası değişen yeni yerleşim yerlerinde tarihî dokunun تنها, yalnız ve çöküntü alanı olarak günlük kullanım alanları dışında kalması risklidir. Hatay'ın merkezi ilçesi olan Antakya'da Asi Nehri çevresinde şekillenen şehirde çok büyük bir hasar mevcuttur. Çoğunlukla enkaz olarak kaldırılan bu yerlerdeki yapılar şehrin yamaçlarına doğru taşınacaktır. Hatay'ın kültürel mirasını oluşturan Habib-i Neccar Cami, Tarihî Uzun Çarşı, kültürel gastronomi alanları, iç avlulu eski Antakya evleri, eski Antakya sokakları, sivil mimari bu alan içerisindedir. Yeni oluşturulacak yerleşim yerlerinin bu alandan tamamen uzaklaştırılması ve bağının koparılması yerine kontrollü kısmi bir yapılaşmanın devamının sağlanması önerilmektedir. Yeni oluşturulacak kent alanlarının kente ait hissetme ve yabancılik çekmeme adına toplum belleğindeki haliyle inşa edilmesi faydalı olacaktır. Kültürel etkileşimi destekleyen yeşil alanlar, tiyatro, kütüphane, sinema gibi alanlar merkezi yerlerde plana dahil edilmelidir.

Antakya'da somut kültürel mirasın somut olmayan kültürel mirasla bütünleştirici, yerel halkın katılımıyla yeniden yapılandırmaya ihtiyacı vardır. Deprem öncesinde var olan kültür turizmi yaşayan kültür olan yerel halkı içine alan bir şekilde planlanarak devam ettirilmelidir. Çok kültürlülük ve gastronomi gibi kültürel değerlerle müzeye dönmemiş şekilde canlandırılması önemlidir (Uzun ve Somuncu, 2023). Büyük oranda yıkılmış olan bir kentin, yeniden canlandırılması ve onarılması bütün kentler için önemlidir. Ancak Antakya'nın tarihsel değeri

ve kültürel mirasının büyüklüğü düşünüldüğünde daha önemli olduğu düşünülmektedir. Tarihsel özelliklerine saygı duyarak kentin yeniden inşası ve onarılması oldukça kıymetlidir.

Depremlerin ardından karşılaşılan önemli sorunlardan biri de tarihi kentsel mirasın kaybı olmuştur. Bunun yanı sıra, insanlar yaşadıkları kentleri ve yaşam alanlarını yitirmişlerdir. Bu durum, bireylerin hem geçmişlerini hem de geleceğe dair umutlarını kaybetmelerine sebep olmuştur. Doğup büyüdüğü sokakları tanıyamaz hale gelmişler, en iyi bildikleri yollarda yönlerini bulmakta zorlanmışlar ve her gün geçtikleri caddelere yabancı hissetmişlerdir. Antakya kenti ve Antakyalılar, maddi kayıplarının yanı sıra, tarihsel geçmişlerini de kaybetme deneyimi yaşamışlardır.

Can'a (2023) göre, deprem felaketi sonrasında belki de ilk gözden çıkarılabilecek gibi görünen ancak çoğu birey için temel ihtiyaç niteliği taşıyan şeyler kültürel değerler, ritüeller ve inançlardır. Depremlerin düşündürdüğü konulardan biri toplumsal hafızanın, binaların, yapıların, somut olanların değerinden daha öte olduğudur. Mekânı değerli kılan hatırlanma, yaşanma, deneyimlenme biçimidir. Bireysel belleğin yok olması toplulukların da bireylerin de çok endişe duyduğu durumlardan biri olmuştur.

Depremlerden sonra Antakya'daki sosyal ve aidiyet anlamında insanlara bir kimlik kazandırmış olan kent mekânları yıkıma uğramıştır. Fakat bununla birlikte yaşanan zorunlu göçler de hayata tutunmak için verilen mücadele ve sorunların içerisinde. Bir kimlik oluşturan kültürel, sosyal, gündelik hafızaya ait somut olmayan unsurların nasıl korunacağı meselesi önemli hale gelmiştir. Tarihini yaşatmak için önemli çabaların verildiği kültürel mirasın korunmasında yıkımın büyüklüğüne rağmen gündelik yaşamı direnişle, dayanışmayla oluşturan toplumların emeği oldukça önemlidir (Can, 2023).

2.2.3. Sarsılan Ekonomi: Depremin Sektörler, Üretim ve İstihdam Üzerindeki Etkileri

6 Şubat depremlerinden etkilenen 11 ilin geneli kültürel değerler, gastronomi, müzik kültürü, somut olmayan değerler, UNESCO Dünya Mirası listesindeki varlıklar, müzeler, coğrafi işaretleri ürünler, geleneksel tarım, inanç merkezleri, el sanatları, edebiyat kültürü, geleneksel yaşam kültürü ve birçok alanda kıymetli değerlere sahip şehirlerdir (TMMOB, 2023). Her yönüyle depremde etkilenen bu şehirler, ekonomik olarak da hem doğrudan hem de dolaylı

olarak oldukça fazla etkilenmişlerdir. Deprem bölgesindeki 11 ilde depremden önceki 2022 yılı kayıtlarına göre toplam nüfusun 14.013.196 olduğu belirtilmiştir. Depremde bu illerde 53. 537 vatandaşımızı kaybettik (İçişleri Bakanlığı, 2024).

TÜİK verilerine göre Hatay ilinde bulunan toplam nüfusun yaklaşık olarak yüzde 24'ü Antakya ilçesi içerisinde ikamet etmekteydi. Bu orana göre Hatay'da her dört kişiden birinin Antakya ilçesinde ikamet ettiği bilinmektedir. Antakya'daki deprem öncesindeki toplam nüfus 399,045 olarak bilinmektedir. Hatay genelindeki nüfus kaybı ise şekilde (Şekil 1.) belirtildiği gibidir.

Şekil 1. TÜİK Nüfus İstatistikleri

Yıl	İl	Toplam	Erkek	Kadın
2023	HATAY	1.544.640	782.303	762.337
2022	HATAY	1.686.043	847.128	838.915

Strateji ve Bütçe Başkanlığı'na (2023) göre, yaşanan can kayıpları demografik açıdan büyük bir kayıp olmakla birlikte ekonomik yapı üzerinde de sarsıcı etkileri olmuştur. Yaşanan nüfus kaybıyla birlikte bölgede mevcut iş gücünde azalma meydana gelmiştir. Ekonomik üretim süreçleri sekteye uğramıştır ve ikincil olarak tüketim zincirinde aksaklıklara sebep olmuştur. Afet bölgesine ekonomik olarak istihdam açısından baktığımızda 2021 verilerine göre bölgede 3,8 milyon kişi istihdam içerisindeydi. Hizmet, sanayi ve tarım sektörlerinde üretim faaliyetleri bulunmaktadır. 79 milyar dolar milli gelir oluşturmaktadır. 2022 yılı Hatay'ın ihracat içerisindeki payı yüzde 1,6 ithalattaki payı yüzde 2,1 düzeyindedir. 2021 ülke genelindeki yüzde 11,4 oranındaki ekonomik büyümeye Hatay'ın katkısı 0,20 puan olmuştur. 11 deprem ilinin toplam katkısı 0,98 iken katkı veren 11 deprem ili içerisinde Gaziantep ve Adana'dan sonra üçüncü sırada Hatay yer almaktadır.

Depremi ülke ekonomisi açısından toplam kaybı içerisindeki en fazla maddî kayıp konut hasarında olmuştur. Sonrasında kamu altyapısı ve hizmet binaları, sağlık, eğitim, imalat sanayi, enerji, turizm, haberleşme sektörleri, ibadethaneler, esnaf ve sigortacılık gibi pek çok sektörde maddi hasara yol açmıştır. Deprem ilk belirlemelere göre ülke ekonomisinde 103,6 milyar dolar düzeyinde, 2023 yılı milli gelirinde yüzde 9 seviyesinde bir kayba sebep olmuştur (SBB, 2023). Bu rakamlar tabi ki ilk belirlemelere göre tahmini olarak verilmiş olup, hasarları gidermek için hâlâ yürütülen çalışmalar bulunduğu net giderin belirlenmesi zaman alacaktır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın belirlemelerine göre Hatay'da yıkık, acil yıkılacak ve ağır hasarlı konut sayısı 215.255'tir. Hatay'a en yakın yıkık, acil yıkılacak ve ağır hasarlı konut sayısı Kahramanmaraş 'ta 99.326'dır. Orta hasarlı konut sayısı Hatay'da 25.957 olarak belirlenmiştir. Ona en yakın orta hasarlı konut sayısı bulunan il 20.251 konutla Gaziantep'tedir. Az hasarlı konut sayısı ise Hatay'da 189.317'dir. Az hasarlı konut sayısı en fazla olan il 236.497 konutla Gaziantep'tir. Hatay'ın durumunun vahameti bu rakamlarda çok açık bir şekilde görülmektedir.

Deprem Antakya'daki bina stokunun yüzde 58'ine hasar verdiğiinden dolayı Hatay'ın en çok etkilenen ilçesi olmuştur. Diğer ilçelerin de etkilenme oranlarına kısaca değinmek gerekirse Defne %47, Samandağ %45, Kırıkhan %39, Hassa %36, Altınözü %26, İskenderun %22, Kumlu %21, Belen %18, Arsuz %16, Yayladağı %12, Payas %12 Dörtyol %11, Erzin %7, Reyhanlı %7 hasar oranı tespit edilmiştir (İŞKUR, 2023).

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın afet konutları programına göre Hatay'da yapımı planlanan konut sayısı 146.650'dir ve yapımı planlanan köy evi sayısıysa 14.997'dir. En yakın planlanan konut sayısı Kahramanmaraş'ta 88.500 konuttur. Planlanan konutların inşaat sürecine 3 Mart 2023 tarihinde başlanmıştır. Kalıcı konutların yapımı, planlanması ve uygulanması yetkisi TOKİ'ye verilmiştir. TOKİ'nin tercih edilme sebepleri ise hızlı inşaat süreçleri, afete dayanıklı binaları, sosyal tesis ve altyapılarıyla birlikte projelendirilmesidir. Bölgesel mimariye uygun şekilde ve 3-4 katı geçmeyecek şekilde proje edilmiş ve zemin etüt çalışmaları yapılarak inşa süreçleri başlanmıştır. Hatay'da yapılan Toki konutlarına örnek aşağıdaki şekillerde (Şekil 2., Şekil 3.) bulunmaktadır.

Şekil 2. Toygarlı-Yeni Toki Evleri Görüntüsü

Kaynak: 24.09.2024 Semra Kara Kişisel Arşivinden

Şekil 3. Toygarlı-Yeni Toki Evlerinden Bir Görüntü

Kaynak: 17.09.2024 Semra Kara Kişisel Arşivinden

Deprem bölgesinde 11 ilde toplam 538.571 işletme deprem öncesinde bulunmaktaydı. Bunlardan 6.946'sı tarım, 61.452'si sanayi, 35.690'ı inşaat, 434.283'ü hizmet sektöründe bulunan işletmelerdir. Turizm faaliyetinde 1030 tesis bulunmaktaydı. Hatay'ın 2022 yılındaki merkezi yönetim bütçe gelirleri içindeki payına bakıldığında 47.565 milyar TL vergi gelirleri içindeki payı ise 45.457 milyar TL olarak görülmektedir (SBB, 2023).

Hatay’ın ülke genelinde denizlerdeki su ürünleri yetiştiriciliğindeki yüzdesi 1,6 oranındaydı. Su kaynağı olarak Asi Nehri zengin havzasıyla bu bölgede bulunmaktadır. Hatay’da bulunan 4 balıkçı barınağında Hatay-İskenderun, Hatay-Dörtyol, Hatay-Işıkli-Konacık, Hatay- Çevlik olmak üzere toplam hasar tespiti maliyeti 489,700 TL olarak belirlenmiştir (SBB, 2023).

Hasar almış barajlardan Hatay-Reyhanlı Barajının orta hasarlı olduğu tespit edilmiş ve güçlendirilme gerekli görülmüştür. Tahmini maliyeti 750.000.000 TL olarak belirlenmiştir. Hatay-Yarseli Barajı az hasarlı, 100.000.000, Hatay- Büyükbaraçay Barajı az hasarlı 50.000.000, Hatay-Hassa- Demrek Göleti az hasarlı 45.000.000, Hatay- Kırıkhan-Kurtuluşoğlu Göleti için 30.000.000 TL olarak hasar tespit onarım maliyeti öngörülmüştür (SBB, 2023).

2.2.3.1. Turizme Yansımaları

Antik çağlardan bugüne kadar pek çok medeniyetin izlerini taşıyan kültürel mirasıyla dikkat çeken Hatay yerli ve yabancı turistlerin de ilgisine mazhar olmuş bir yerleşimdir. Özellikle Antakya ilçesi birçok kültürel eser ve tarihî yapılarla zengindir. Mutfak kültürü de ülkemizde nadir bulunan önemli yöresel lezzetleri içinde barındıran zenginliğe sahiptir. Turizm açısından hem kültür turizminin, inanç turizminin hem de gastronomi turizminin etkin olduğu eşsiz bir şehirdir. Deprem öncesinde yerlisiyle yabancılarıyla her yıl binlerce turist ağırlamaktaydı (MKÜ Çalıştay Raporu, 2024).

Deprem gibi yıkıcı afetler turizm sektörünü de kolaylıkla etkileyen ve sektörün faaliyetlerini durma noktasına getiren olaylardır. Turizm sektörü üzerinde oluşan kayıp diğer sektörlerle göre daha riskli bir konumdadır. Kahramanmaraş merkezli depremlerde turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmeler üzerindeki yıkıcı etki bölgenin gelişmişlik düzeyini de etkilemiştir. Aynı zamanda bölgenin ülkenin turizm gelirlerine olan katkısını da negatif anlamda etkilemiştir (Kara ve Sezgin, 2023). Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belgeli Hatay’da bulunan turizm tesislerinden deprem öncesinde 230’u işletme belgeli 8’i yatırım belgeli olmak üzere 238 tesis bulunmaktaydı. Depremde bu tesislerden 17’si yıkılmış, 15’i ağır hasarlı, 31’inin orta hasarlı ve 27’sinin az hasarlı olduğu tespit edilmiştir (SBB, 2023).

Turizm sektöründe deprem sonrası imar planının belirsizliği, deprem yönetmeliğinin belli olmaması, tescilsiz yapılar sorunu, bürokrasinin ağır işlemesi, geleneksel yapılar hakkında bilinçsizlik ve belirsizlik, altyapı ve üstyapı problemleri, ulaşım sorunları gibi sorunlar yaşanmıştır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı'nın uyumsuzluğu, merkezi yönetimle yerel yönetim arasındaki koordinasyon sorunları da deprem sonrası onarım sürecinin yavaş ilerlemesine neden olmuşlardır (MKÜ Çalıştay Raporu, 2024).

Kara ve Sezgin'e (2023) göre, 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremler turizm arzını da olumsuz anlamda etkilemiştir. Bölgeye yönelik güvenlik endişesi bunun bir diğer önemli sebebidir. Bölgedeki konaklama ve yeme içme sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin depreme dayanıklılık/bina sağlamlık raporu almaları ve işletmelerinin internet sitelerinde seyahat acentelerinde ve tur operatörlerinin sayfalarında yayınlamaları güven oluşturacak bir adım olabilecektir.

Bölgede turizmin tekrar canlanması adına doğal, tarihî ve kültürel yapılardaki hasarın onarılması dışında yeniden yapılanmada turizm etkinlikleri de göz önüne alınarak yeni bir perspektif oluşturmak oldukça önemlidir. Turizm için seyahat edilebilmesi adına bölgede kara yolları, demiryolları, şehirler arası ve şehir içi yollar ve hava yolları faaliyetlerinin eskisinden de daha sağlam altyapılarla desteklenmesi bölgenin turizmden gelecek ekonomik refahı için gerekli görülmektedir. Somut olmayan kültürel mirası yaşatan bölgede geleneksel kültür ürünlerini üreten, yerel bilgilere sahip işletmecilerin ayrıca desteklenmesi de turizm adına oldukça önemlidir (SBB, 2023).

Ayrıca geleneksel olan tescilsiz yapıların tescilli yapı statüsü verilerek restorasyona alınması öncelikle önemlidir. Sektöre devlet desteği ve projeler gerekmede, vergi affı veya vergi öteleme gibi imkanlar sunulması çözüm önerisi olarak görülmektedir. Farklı sektörlerin de katılımıyla turizmi canlandırmak adına çeşitli etkinlikler, festivaller, konserler, yarışmalar düzenlenmesi ve şehirde bir deprem müzesi oluşturulması da öneriler arasındadır (MKÜ Çalıştay Raporu, 2024).

Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'ne (2023) göre; diğer depremlerden etkilenen şehirlerle birlikte Antakya'da da kent yeniden tasarlanırken turizm ve turizme bağlı diğer

sektörler göz önünde bulundurulmalıdır. Daha iyi yaşam koşullarına erişilmesi adına bilim ve teknik, planlamaların temelinde yer almalıdır. Mimarlık, mühendislik ve şehir planlamanın doğru şekilde hizmet vermesi gereklidir. Depreme dirençli bir yaşam alanı oluşturmak kalkınmanın baş aktörü olmalıdır. Benzer şekilde turizmin canlanması için de oluşan hasarların aynı doğrultuda giderilmesi önemlidir. Tarihi, doğal ve kültürel mimari değerlerde oluşan hasarlar bütüncül bir bakış açısıyla onarılarak turizm hizmetine katkı sunma yetkinliklerinin tekrar kazandırılması önemlidir. Bölgedeki sosyokültürel yapı önemsenerek özel politikalar geliştirilmelidir. Toplumun mekân ile olan bağının, yeni tasarlanan kent alanlarına yansımaları oldukça önemlidir. Toplum ve tasarlanan kentin uyumu multidisipliner bir anlayışla kurgulanmalıdır. Aynı anlayış ve yaklaşım turizm sektörünün tüm alanları için de uygulanmalıdır.

2.2.3.2.Sanayi Sektöründeki Sonuçları

Deprem öncesindeki Hatay sanayisinin durumuna bakılacak olursa 1970'lere kadar daha çok tarımda ve tarım temelli sanayi sektöründe gelişmeler yaşandığı görülmektedir. Sanayi işletmesi adına Amik Ovasında yetişen önemli tarım ürünlerinden pamuğun işlenmesi için kurulan çırçır ve prese fabrikaları bulunmaktaydı. Sonrasında demir- çelik sektörü de istihdam ve katma değer açısından sanayi için önemli hale gelmiştir. Mobilya üretiminde, deri işlemeciliğinde, makine, filtre, ayakkabı, tarım araç- gereçleri üretiminde de sanayi sektörleri gelişmiştir. Bu sanayi üretim tesisleri Antakya, İskenderun ve Dörtyol ilçelerinde yoğunluklu bulunmaktaydı. Pamuk, portakal, zeytin gibi pek çok tarımsal ürünün işlenmesi, ambalajlanması ve pazara arzı ve ticareti de önem taşımaktaydı. Ayrıca pamukyağı ve zeytinyağı üretimine yönelik işletmelere yönelik yatırımlar da mevcuttu (TMMOB, 2023). Depremden etkilenen tüm illerin sanayi bölgelerinde çok büyük oranlarda yıkımlar yaşanmış ve sanayi üretimlerinde aynı oranda azalmalar yaşanmıştır (TMMOB, 2023). Deprem öncesinde deprem yaşamış 11 ile genel olarak bakıldığında ağırlıklı üretim faaliyeti sanayi ve hizmet sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. Milli gelir üzerindeki artış eğilimi dikkate alındığında gelişmiş ekonomik faaliyetlere doğru ilerlendiğini göstermektedir.

Sanayi sektörünün güçlü varlığı sektörün bu bölgedeki ekonomik büyüme ve kalkınmadaki önemini göstermektedir. 2022 verilerine göre 11 ildeki tekstil ürünlerinin ihracattaki payı yüzde 35 seviyesindedir. Bölgede ön plana çıkan ihracat ürünlerine bakıldığında halı, kâğıt ve orman

ürünleri, hububat-bakliyat, çelik ve mobilya, yaş-kuru meyve ve sebze, deri mamulleri, tekstil ve ham maddeleri görülmektedir. 11 ilde deprem öncesinde 61.452 sanayi işletmesi bulunmaktaydı. Hatay’da 2022 yılında çelik yüzde 9,1 madencilik ürünleri yüzde 2,1 ülke içindeki ihracatta pay sahibi olmuştur. Hatay’da Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 2023 verilerine göre imalat sanayinde 23 büyük ölçekli firma, 60 orta ölçekli firma, 285 küçük ölçekli firma, 4148 mikro ölçekli imalat firması bulunmaktaydı. 5 tane Organize Sanayi Bölgesi ile 12 tane Küçük Sanayi Sitesi bulunmaktaydı (SBB, 2023).

Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği’nin (2023) belirttiğine göre; yüzde 85’inin yıkık ve kullanılamaz hale gelmiş Hatay kent merkezinde sanayi tesisleri ve işyerleri uzunca bir süre işlev göremez halde kalmıştır. Barınma, eğitim, işsiz kalma, sağlık sorunları gibi sebeplerden kentten göç etmeler oldukça fazla yaşanmıştır. Küçük işletmelerin işlev gördüğü sanayi siteleri büyük çoğunlukla kullanılamaz duruma gelmiştir. Hasar görmemiş işletmelerinse nitelikli işgücü kaybı sebebiyle üretime devam etmesi çoğunlukla mümkün olamamıştır. Kısa zamanda telafi edilemeyen özellikle demir-çelik üretiminde çalışacak nitelikli iş gücü kaybı ciddi sıkıntılar yaratmıştır. Deprem sonrası İskenderun Limanında çıkan yangından dolayı yaşanan kapasite kaybı, üretim yapan kuruluşları da etkilemiştir.

Strateji ve Bütçe Belirleme Başkanlığının (2023) tespitlerine göre, sanayi sektöründe depremin kaybının yoğun hissedildiği alan vasıflı işgücü, ehil personel kaybı olmuş ve telafisi zor bir sorun olarak belirlenmiştir. Hem hayatını kaybeden hem yakınlarını kaybedip çalışma hayatına geri dönemeyen hem de göç eden kişiler sanayi sektörü açısından büyük kayıp olmuştur. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen firmalara yönelik saha ve anket çalışmalarından elde edilen bilgilere göre Hatay’da 1017 firma ile görüşülmüş ve yapılan anket çalışmasına göre toplam 20,630 milyon TL hasar tutarı belirtilmiş. Bunlar altyapı hasarı 4915 milyon TL, bina hasarı 4120 milyon TL, makine hasarı 6724 milyon TL, stok hasarı 4870 milyon TL olarak belirlenmiştir. Saha çalışmalarıyla birlikte toplam tahmini çıkarılan maliyet ise 44,356 milyon TL olarak belirlenmiştir. Hatay’da gıda sektörünü etkileyen, depremde çıkan yangından ötürü de Hatay Gıda Kontrol Laboratuvarında 50 milyon TL hasar tespiti belirlenmiştir.

2.2.3.3.Tarım Alanındaki Değişimler

Deprem yaşanan bölgede genel olarak ağırlıklı olan üretim faaliyetleri öncelikle hizmet sektörü sonra sanayi ve tarım sektörlerindeydi. Depremde bu sektörlerin hepsi farklı ölçülerde zarar görmüştür. Ülkemizdeki tarımsal hammadde gıda ürünlerini temin edilen tarım sektöründe çalışanlar hem depremin diğer etkileriyle mücadele ederken hem de üretimlerini sürdürmeye çalışmışlardır. Deprem bölgesindeki 11 ilde deprem öncesinde tarım sektöründe 6.946 işletme bulunmaktaydı. Hatay'ın 2022 yılındaki yaş meyve sebze ürünlerindeki ihracat pay oranı ise yüzde 15,6 seviyesindeydi. Hatay'da ticareti yapılan ürünler arasında pamuk, zeytin, buğday, portakal, domates, mandalina, maydanoz ve soğan bulunmaktaydı (TMMOB, 2023; SBB, 2023).

Deprem sonrası tarım sektöründe ilk belirlenen hasar maliyeti 24,2 milyar TL civarında olmuştur. Tespit çalışmaları ilerledikçe hasarın çoğaldığı ve maliyetin arttığı düşünülmektedir. Hatay'da toplam 31 sulama tesisi ve 43.246 sulama alanı bulunmaktaydı. Ve deprem sonrası oluşan sulama sektöründeki hasarın giderilmesi, tesislerin onarılması, sulama hizmetlerinin devamlılığının sağlanması, tarımsal istidam ve ekonomi adına oldukça önemlidir. Deprem sonrası bölgeden yaşanan göçün önlenmesi amacıyla da tarımsal desteklerin artması gereklidir (SBB, 2023).

TMMOB'nin (2023) belirlemelerine göre, depremin tarım sektörü üzerindeki genel etkileri bitkisel üretim alanında, tarımsal işgücünde, gıda işletmecileri üzerinde olmuştur. Ayrıca tarımsal üretime tedarik sağlayan firmalar üzerinde, çevre kirliliği ve yeni yerleşim yerlerinin seçilmesinde tarım arazilerinin kullanılması yönünde de etkili olmuştur. Bitkisel üretim alanında, tarım arazilerinin bozulması, arazilerdeki çökmeler, kaymalar, yarılmalar, makine ve ekipmanlarda oluşan hasarlar sayılabilir. Tarımsal işgücünde ölümler, yaralanmalar, barınma sorunları ve bölgeden yapılan göçler olumsuz anlamda etkili olmuştur. Çevre kirliliği de tarımsal üretimi etkileyen unsurlar arasındadır. Asbest ve cıva benzeri tehlikeli olan maddelerin etkileri, inşaat atığı, molozlar, su kirlilikleri bu unsurlardan bazılarıdır. Konteyner kentlerin ve yeni oluşturulacak yerleşim yerlerinin tarım arazileri üzerine yapılması tarım arazilerinin azalmasına ve dolaylı olarak tarımsal üretimin azalmasına sebebiyet vermektedir.

MKÜ Çalıştay Raporuna (2024) göre ise Hatay’da deprem öncesi tarım sektöründe var olan sorunlarla ve depremle birlikte üretim durma noktasına gelmiştir. İş gücünde, zirai ilaçların tedarikinde, pazarlama sektörü ve lojistik zincirindeki oluşan boşluklarla hem üretim hem de ürünlerin satışı zorlaşmıştır. Yıkımın büyüklüğünün etkisiyle işgücü kaybı ve zirai ilaç teminindeki sorunlar nedeniyle üretimdeki verimin düşmesi tarım sektörünü oldukça etkileyen unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Üreticilerin depremden etkilenmiş olmalarından dolayı ürünler bahçede, dalında bozulmuş, tarlalarda kalmıştır. Üreticilerin deprem bölgesinden göç etmeleri de tarım sektörünü sekteye uğratan bir diğer sebep olmuştur. Üreticilerin sermaye kapasitesinin düşmesi ve desteklerin yetersizliği üretimi etkilemiştir. Nüfus oranının azalması hem işgücü açısından hem de tüketicilerin azalmasıyla arz-talep dengesinin bozulmasına neden olmuştur. Yer altı su kaynaklarının kalitesi ve miktarındaki değişimler de üretimi etkileyen bir diğer faktördür.

Tarım arazilerine barınma ihtiyacını gidermek amacıyla yapılan konteyner kentler de tarımsal aktivitelere zarar veren bir başka durumdur. Zeytinliklerin ve tarım arazilerinin imara açılmasıyla buralara yeni konutlar yapılması ve konteyner kentler alanı olarak buraların kullanılması üretimin kapasitesinin düşmesine sebep olmuş ve tarımsal üretime büyük zarar vermiştir. Tarımsal üretimin deprem öncesindeki durumuna getirilmesi için planlanan iyileştirilme çalışmaları içerisinde zarar gören tarımsal alanların onarılması veya yeniden inşa edilmesi, tarım üzerindeki pazarlamada kamu etkinliğinin artması, deprem sonrası yaşanan göçün etkisiyle tarımsal üretimde oluşacak olumsuzlukları önlemek adına tarım işçisi istihdamında teşvik ve çiftçinin üretime devam etmesi ve tarımı bırakmaması adına önlemler alınması önceliklendirilmelidir. Tarım sektöründen çiftçilerin vazgeçmesinin önlenmesi adına destekleme programlarının oluşturulması ve uygulanması oldukça önemlidir (SBB, 2023; MKÜ Çalıştay Raporu, 2024).

TMMOB’nin (2023) önerileri; tarım sektöründen çiftçilerin ayrılmasının engellenmesi amacıyla deprem bölgesine özel destekleme politikaları üretilmesi ve uygulanması, tarım sektöründe kullanılan kamu binalarının hasarlarının giderilmesi, çiftçilerin gelir düzeylerinin artırılması ve bölgeden göçün önlenmesi uzun vadede tarım sektörü adına alınacak tedbirler arasındadır. Tarımsal üretim faaliyetleri için, tarlaların ekimi, dikimi, bakımı, ilaçlaması, gübrelemesi, çapalaması için ve hasadı, nakliyesi, depolaması, pazarlaması için yoğun insan

gücüne ihtiyaç vardır. İnsan gücünün eksik olması tarımsal üretimi, gıda arz güvencesini, ekonomiyi olumsuz etkileyecektir. Hem bölge halkının hem de ülkenin gıda ihtiyacının karşılanmasında eksiklikler yaşanmaması için tarım sektörüne özel tedbirler alınması gerekmektedir. Çiftçilerin üretimde devamlılığı çok önemlidir, üretimi terk edecekleri durumlardan kaçınılmalıdır. Üretimin olmaması veya azalması durumunda gıdaların azalması, fiyatların artması, ithalatın çoğalması ve tarım sektörünün gerilemesi tehlikeleri doğar. Deprem bölgesinde tarımsal üretimi etkileyen başlıca sorun bölgede yaşanan göçlerdir.

MKÜ Çalıştay Raporunda (2024) belirtilen sorunlar ve çözüm önerileri ise; Hatay'da tarım sektöründe çalışanların barınma başta olmak üzere elektrik, su gibi ihtiyaçlarının giderilmesi tarım sektöründeki nitelikli işgücü ihtiyacı için öncelikli çözülmesi gereken bir sorundur. Tarımsal üretimin çeşitli desteklerle, gelir vergisi muafiyeti, mevcut borçlar için erteleme gibi teşviklerle üreticiye katkı sağlaması önemlidir. Öncelikle iş sahasında depremden etkilenen bireylerin çalıştırılması gereklidir. Deprem sonrası kentten kıra yaşanan göçler tarımsal üretim konusunda bir avantaja çevrilebilir. Böylelikle işgücü ihtiyacının yerel halktan giderilmesiyle çift yönlü bir fayda sağlanmış olacaktır. Gelecek için tarım faaliyetlerinin devamı adına eğitim alanları açılması da işe yarar bir öneri olabilecektir. Hatay'ın yöresel ürünlerinde coğrafi işaretlerin bulundurulması ve pazarlamada kullanılması tarımsal üretimin satışı için faydalı olacaktır. Tarımsal ürün alımlarında kamu kurumlarında yerelden gerçekleşmesi, aynı şekilde yerel işletmelerin de yerel üreticiden ürünlerini tedarik etmesi teşvik edilmelidir. Son olarak tarım alanlarının imara açılması konusunda hassasiyet gösterilmesi tarım sektörünün yeniden canlanması için önemlidir.

2.2.3.4.İşsizlik ve İstihdam Mücadeleleri

İŞKUR'a (2023) göre, yaşanan deprem işletmelerin fazla olduğu bölgelerde daha yoğun hasar bırakmıştır. Yıkılan binaların çok fazla olmasından dolayı iş gücü piyasasındaki arz talep dengesinin ciddi anlamda etkilendiği görülmüştür ve toparlanma sürecinin daha uzun süreceği düşünülmektedir. Depremlerde bu anlamda daha fazla etkilenen Hatay, Kahramanmaraş, Malatya ve Adıyaman olmuştur. Bu 4 ilde iş gücü piyasasının arz-talep oranı ve üretim-istihdam dengesinin daha fazla bozulduğu ve eskiye dönme süresinin diğer illere göre daha uzun süreceği düşünülmektedir.

Strateji ve Bütçe Başkanlığının (2023) belirlemelerine göre, deprem bölgelerinde deprem öncesi 2022 yılı istihdam oranlarının zaten düşük seviyelerde olduğu görülmektedir. 3.841.000 kişi deprem bölgesinde istihdam içerisindedir ve kayıt dışılık oranı yüzde 39 seviyesindedir. Bölgedeki o dönemki kayıtlı işsiz sayısı 622.384 kişi olarak görülmektedir. 2022 yılı verilerine göre Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye bölgesinde istihdam oranı Türkiye ortalamasına oranla yüzde 5 daha düşüktür. Bu bölgede TÜİK 2021 yılı verilerine göre işsizlik oranı yüzde 17,1'dir. Türkiye ortalamasının yüzde 12 olduğu dönem için yüksek bir veri olarak görülmektedir. İstihdam oranı ülke genelinde 45,2 iken Osmaniye, Kahramanmaraş ve Hatay'ı içine alan bu deprem bölgesinde deprem öncesi istihdam oranı da ülke genelinden düşük seyrederek yüzde 39,9'dur. Bu bölgede hizmet sektörü istihdam dağılımında daha fazladır. Bölgede hizmet sektöründe istihdam edilenlerin oranı yüzde 54,3, sanayi sektöründe yüzde 26, tarım sektöründeysen 19,1 olarak belirtilmiştir. Hatay'da deprem öncesi TÜİK verilerine göre istihdam edilen 477 bin kişi bulunmaktaydı. Kayıtlı istihdam 296 bin kişi olarak belirlenmiştir. Hatay'ın ülke genelindeki istihdamdaki oranı yüzde 1,7'dir.

SGK'nın 2022 Aralık ayı verilerine göre Hatay'da 4/A kapsamında sigortalı çalışan 208,113 kişidir. Bu çalışanların işsizlik veya göç gibi durumlarından iş gücü piyasasındaki dengelerin de etkilendiği düşünülmektedir. Bölgede yaşanan yoğun göçün etkisiyle işverenler de eleman sıkıntısı yaşamışlardır, bundan dolayı deprem bölgesinin normal yaşam koşullarına geri dönmesi de etkilenmiştir (İŞKUR, 2023).

Strateji ve Bütçe Başkanlığına (2023) göre; bölgede deprem sonrası meydana gelen can kayıpları, çalışanların yakınlarını kaybetmeleri ve göç etmelerinden kaynaklı yetkin ve tecrübeli personel ihtiyacı doğmuştur. Bazı sektörlerde bunun sıkıntısı daha fazla yaşanabilmektedir. Deprem bölgesinde mesleki eğitim kursları ve programlarının özel olarak artırılması bu sorunun çözümü için faydalı olabilecektir. Bölgede bulunan işyeri ve işletmelerin ihtiyacına göre ve işsiz kalan kişilerin özelliklerine uygun çözümler üretilmesi mevcut durumu düzeltebilecektir. Sektörel bazda oluşan işgücü açıkları ayrı ayrı incelenip, tespit edilerek oluşturulacak olan çözümler daha faydalı olacaktır. Deprem bölgesinde oluşan imar çalışmalarında bölgedeki var olan işgücünden yararlanılması önceliklendirilmelidir. Yapılacak olan tüm yatırımlarda öncelikle bölgedeki halkın istihdamı sağlanmalıdır. Öncelikle dezavantajlı duruma düşen engellilerin, kadınların ve gençlerin psikososyal desteklenmesi ve

işgücüne katılmalarını sağlamak adına mesleki ve beceri kurslarının oluşturulması ve aktif katılmalarının sağlanması gereklidir. Deprem dolayısıyla engelli konuma geçmiş bireylerle birlikte artan engelli nüfusuna yönelik onlara hizmet veren kurumların sayısının, kapasitesinin ve personellerinin artırılması da bir gereklilik olmuştur.

İşKUR'un (2023) yaptığı açıklamaya göre Depremden diğer illere göre daha fazla etkilenen iller olan Hatay, Kahramanmaraş, Adıyaman ve Malatya illeri benzer şekilde üretim ve istihdam dengesi açısından da en fazla zarar gören iller olmuşlardır. Bu illerin özellikle kent merkezlerinin boşalmış olmasından dolayı işverenlerin nitelikli işgücü bulmasının da zorlaştığı belirlenmiştir. Bundan dolayı da işgücü piyasasındaki dengenin bozulduğu düşünölmektedir. Açıklamada yıkılan bu kentlerin toparlanması ve işgücü piyasasında dengenin yakalanması için yıkılan işyerlerinin onarılması, kapanan işyerlerinin yeniden aktif olması ve göç edenlerin geri dönüşlerinin desteklenmesi gerektiğine değinilmiştir.

Deprem bölgesinde enkaz altında kalan kişilerden ağır yaralananlar, omurga hasarları ve fellik durumu, uzuv kaybı, görme, işitme kaybı durumları engelli birey nüfusunda da bir artışa neden olmuştur. Yaralanan kişilerden fiziksel olarak kalıcı hasarlar yaşayarak engelli statüsüne geçmiş, çalışma yetisini kaybetmiş veya kısmi olarak yitirmiş olanlar da bulunmaktadır. Bu durumda deprem bölgesinde engelli bireylerin sayıca artışından doğan engelli istihdamına yönelik girişimler hassasiyet kazanmıştır. Bireysel olarak kalkınmada bu bireylerin sosyal ve ekonomik hayata, iş gücüne katılımı teşvik edilmelidir. Başta bu kişiler olmak üzere işini kaybetmiş tüm bireyler için yeni istihdam programlarının oluşturulması önemlidir.

İşKUR'a (2023) göre, depremin işgücü piyasasında da görölen etkilerinden dolayı kamu istihdam kurumlarına da bu anlamda ciddi vazifeler düşmektedir. İstihdamın korunmasında ve istihdamın artırılmasında, işsizliğin azaltılmasında, işsiz kişilerin mesleki niteliklerinin geliştirilmesinde, özel politika gerektiren grupların işgücü piyasasına kazandırılmasında faaliyet gösteren bir kurum olan İşKUR, deprem bölgesinde özel olarak çalışmalar yürüttüğünü bildirmiştir. İşKUR'un deprem öncesinde 2022 Aralık ayı verilerine göre Hatay'da işbaşı istihdam programı ve istihdam garantili meslek edindirme kursları kapsamında toplam 524 kursu bulunmaktaydı. Bu anlamda İşKUR, aktif işgücü piyasası politikalarını deprem bölgesinin şartlarına göre düzenlemiştir. Aktif işgücü piyasasının politika araçlarından biri de

toplum yararına programlardır. Toplum yararına programlar özellikle kadınların öncelikli olarak faydalandırıldığı programlardır. Deprem bölgesinde uygulanan toplum yararına programların işgücü piyasasını destekleyeceği, bölge halkına gelir desteği ve işsizlik nedeniyle yaşanan göçlerin önüne geçilmesi gibi hedefleri vardır.

Mustafa Kemal Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen Çalıştay Raporuna (2024) göre; tüm işgücüne katılacak olanlar için ücretsiz psikolojik destek hizmetleri verilmesi gerektiği, çocukları olan çalışanlar için okul öncesi eğitim hizmetlerinin artırılmasının istihdamı artırıcı etkisi olacağı belirtilmiştir. Sektörlerin ihtiyaçları doğrultusunda gerçekçi istihdam politikaları planlanması, istihdam yaratmada yerel yönetimlerin yetersizlikleri tespit edilmesi ve merkezi yönetim tarafından desteklenmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

2.3.AFET YÖNETİMİ SÜREÇLERİ

2.3.1. Afete Hazırlık Aşamaları ve Afet Planları

Deprem yapıları çevre üzerinde yıkıcı bir hasara sebep olmadığı, toplum yapısını bozacak etki yaratmadığı ve can ve mal kayıplarına sebep olmadığı sürece bir afet olarak nitelendirilmemektedir. Deprem zararlarını artıran sorunlar; “depremin fiziksel büyüklüğü, depremin yerleşim alanlarına olan uzaklığı, zeminin yapısı, yapıların niteliği, ulusal gelir düzeyi, halkın deprem öncesindeki aldığı önlemler, hızlı nüfus artışı, bilgisizlik ve eğitim eksikliği, risk taşıyan bölgelerde hızlı ve denetimsiz kentleşme” sayılabilir. Belirtilen ilk üç unsur doğal kökenli nedenlerdir diğer unsurlar ise insan kaynaklı ortaya çıkan sorunlardır. Deprem bölgesinde yaşanan hasarlar sadece o bölgeyle sınırlı kalmayıp zaman içerisinde tüm ülkeyi etkilemektedir (Taş, 2003).

Değerliyurt’a (2013) göre, planlı afet yönetimi ise belli aşamalardan oluşmalıdır. Bu aşamalar; zararı azaltma aşaması, hazırlıklı bulunma aşaması, müdahale aşaması ve iyileştirme aşamasıdır. Zararı azaltma aşaması kısaca toplumun bilinçlendirilmesi, gerekli personel ve ekipman temini, merkezi ve yerel yönetimlerce politika ve stratejiler geliştirilmesini kapsamaktadır. Hazır bulunma aşamasında erken uyarı sağlayacak sistemlerin geliştirilmesi, gerekli ekipmanların deprem riski yüksek bölgelerde hazır bulundurulması, personel eğitimlerinin güncel ve yeterli düzeyde tutulması gibi aktiviteler bulunmaktadır. Müdahale aşaması ise afet yaşandıktan sonra

öncelikle insanların canlarının kurtarılması, yaralı olanların tedavisi, tahliye süreçleri, beslenme, barınma ve psikolojik destek ve benzeri faaliyetlerin yürütüldüğü kısımdır. İyileştirme uzun süren bir aşamadır. Afeti yaşamış insanların normal yaşam şartlarına getirilmesi ana hedeftir. Başta zarar görmüş elektrik, su, kanalizasyon gibi altyapı hizmetlerinin yenilenmesi ve son olarak kalıcı yerleşimlerin kurulmasını kapsamaktadır.

Taş'ın belirttiğine göre, deprem öncesinde yapılması gereken faaliyetlerden ilki zararı azaltma aşaması; olası deprem zararlarının öngörülerek azaltılması, önlenmesi ve gereken tüm tedbirlerin alınması faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu aşamada deprem anında uygulanacak yasal mevzuatların düzenlenmesi, yapı ve denetim yönetmeliklerinin düzenlenmesi, afet riskinin belirlenmesi ve tehlike haritalarının çıkarılması, bilimsel ve teknik araştırma ve geliştirme çalışmalarının planlanması, afet erken uyarı ve kontrol sistemlerinin oluşturulması, afet zararlarını azaltma konusunda eğitim çalışmaları, zarar azaltıcı mühendislik tedbirlerinin geliştirilmesi, var olan çalışmaların güncel olarak düzenlenmesi ve geliştirilmesi gereklidir. Deprem öncesi yapılması gerekenlerden ikincisi önceden hazırlık aşamasıdır. Zararı azaltma aşamasındaki faaliyetlerle iç içe olan bu aşamada ek olarak il düzeyinde kurtarma ve acil yardım planları oluşturulması, bölgede teçhizat merkezleri kurulması ve kritik malzemelerin depolanması, riskli yapıların onarımı ve güçlendirilmesi, ulusal ölçekte afet bilgi sistemlerinin kurulması sayılabilir.

Depremlerde yaşanan can ve mal kayıplarının en aza indirilmesi için yapı güvenliğinin sağlanması gereklidir. Depreme karşı güvenli kentsel alanlar planlanmalıdır. Depreme dayanıklı yapıların yapılması öncelikle yürürlükte bulunan yasaların ve yönetmeliklerin yeterliliğine bağlıdır. Sonrasında nitelikli bir yapı elde edebilmek için planlama, tasarım, yapım ve kullanım süreçlerinin etkin yönetimiyle mümkündür. Depreme dayanıklı ve nitelikli bir yapının oluşmasında nitelikli insan gücü, yapının işlevine uygun materyal seçimi, doğru seçilmiş araç, gereçler, tasarım amacına uygun seçilmiş teknoloji kullanımı, yapının taşıyıcı sistemi, yapım yönetimi, yeterli finansman, doğru yönetim sistemi ve yasalara uygunluk olması gerekenler arasındadır (Taş, 2003).

Afet esnasında yapılması gerekenler ise öncelikle afetin yaşandığı bölgenin tespit edilmesi, afetin etkilediği nüfus sayısının belirlenmesi, afetin yol açtığı hasarın boyutunun tespit edilmesi,

önceden oluşturulmuş olan afet planının uygulanması, afet planı dışında karşılaşılan durumlara karşı tedbir alınması afet esnasında ilk yapılacaklar arasında sayılabilmektedir. Afet sonrasında afetten zarar görenlerin güvenli bölgelere aktarılması, önceden tespiti yapılmış geçici iskân bölgelerinin oluşturulması, afet bölgesine gelen yardımların dağıtımı, detaylı hasar tespit çalışmaları da yapılması gerekenler arasındadır (Değerliyurt, 2013). Depremi hemen ardından gerçekleştirilen önemli adımlar arama- kurtarma ve ilk yardım faaliyetleridir. Bu aşamada öncelikle enkaz altındaki canlı insanların kurtarılması önceliklidir. Sonrasında ilk yardım, tedavi, tahliye, haber alma, ulaşım, ihtiyaçların belirlenmesi, geçici barınma, yiyecek içecek, temini, yakacak ve giyecek temini, güvenlik, çevre sağlığı gelmektedir. Son olarak hasar tespiti, tehlikeli yıkıntıların kaldırılması, yangın, patlama, bulaşıcı hastalıklar gibi ikincil afetlerin önlenmesi yer almaktadır (Taş, 2003).

Ülkemizde afet bölgeleri belirlenmiş olup, çeşitli afet türleri için kapsamlı bilimsel çalışmalar yürütülmektedir. Özellikle deprem başta olmak üzere, diğer afetlerin yaşanma olasılığı bulunan bölgeler tespit edilmiş ve yıllar içinde çeşitli afet planları hazırlanmıştır. Afet öncesinde, esnasında ve sonrasında yapılması gerekenler hem bilimsel çalışmalarla hem de afet planlarıyla belirlenmiş olup, yaşanan afetlerde bu planların uygulanmasına özen gösterilmektedir.

AFAD tarafından 2011 yılında depremlerin zararlarını önlemeye yönelik Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (USDEP) yürürlüğe girmiştir. 2011 yılında ayrıca Türkiye Afet Risklerinin Azaltılması Platformu oluşturulmuştur. 2014'te Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) oluşturulmuştur (SBB, 2023) Ülkemizde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi değişikliğinden sonra birçok bakanlığın isimlerinde ve görevlerinde değişiklikler yaşanmıştır. Bu bağlamda değişen Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı da İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır. Yapılan değişikliklerin etkisiyle Türkiye Afet Müdahale Planında güncellenme yapılmıştır. 15 Eylül 2022 tarihinde ise TAMP ihtiyaçlar doğrultusunda yenilerek yürürlüğe girmiştir (Özmen, 2023).

Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP); 8 Temmuz 2022'de 2022 ve 2030 yılları arasında kapsayan AFAD ile hazırlanmış olan ulusal ölçekli bir plandır. Plan, ülkemizde gerçekleşebilecek her afet için riskin azaltılması için çalışmalar yapacak kamuya ait kurum ve kuruluşlarını, sivil toplum kuruluşlarını, yerel yönetimleri, üniversiteleri, özel sektör ve gerçek

kişileri kapsar. Afetle birlikte oluşabilecek sosyal, çevresel, fiziksel, ekonomik, psikolojik her yönden zararın önlenmesi, etkilerinin minimuma indirgenmesi ve afete dayanıklı, hazır, güvenli yaşam alanları geliştirilmesi ve afet riski azaltmanın temellerinin oluşturulmasını hedeflemektedir (AFAD, 2024). TARAP mevcut durumlar ve gerekli ihtiyaçlar analiz edilerek hazırlanmıştır. Hem ulusal hem de uluslararası risk azaltma stratejileri dikkate alınarak sorunlar tespit edilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur. Ana amaç riski azaltmaya çalışırken kaynakları etkin ve etkili kullanmaktır. Doğal olayların bizim için afete dönüşmemesi ve yaşandığı takdirde en az zararla atlatılmasının hedeflendiği vurgulanmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2022). Ayrıca bu kapsamda İl Afet Risk Azaltma Planları ve Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planları da oluşturulmuştur (SBB, 2023).

2.3.2. Antakya'nın Deprem Duyarlılığı

Yer kabuğundaki jeomorfolojik değişimler sırasında meydana gelen depremler, insanlık tarihi boyunca hem toplulukları hem de insan faaliyetlerini derinden etkilemiştir. Büyük can ve mal kayıplarına yol açabilmeleri nedeniyle, genellikle doğal afet olarak algılanırlar. Oysa depremler, verimli tarım alanlarının, su kaynaklarının, şifalı suların ve bazı maden yataklarının oluşumunda doğrudan veya dolaylı bir rol oynayarak önemli doğal süreçlere katkıda bulunur. Ancak, yanlış arazi kullanımı nedeniyle depremler, doğal bir olay olmaktan çıkıp yıkıcı afetlere dönüşebilmektedir (Korkmaz, 2006).

Korkmaz'ın (2006) belirttiğine göre; Antakya ve çevresi, jeolojik yapısı itibarıyla oldukça hareketli bir bölgede yer almaktadır. Şehir, Antakya-Kahramanmaraş grabeni içinde bulunmakta olup, Ölü Deniz Fayı, Doğu Anadolu Fayı ve Kıbrıs Yayısı gibi aktif tektonik yapılar tarafından şekillendirilmektedir. Özellikle, Antakya'nın güneyinde yer alan Ölü Deniz Fayı şehrin yüksek sismik risk taşımasına neden olmaktadır. Geçmişte yaşanan depremler, bölgenin bu riskini defalarca kanıtlamıştır.

Değerliyurt'a (2013) göre, deprem duyarlılığına etki eden unsurlar arasında jeolojik (litoloji, fay hatlarına uzaklık, zeminin kayma hızı), jeomorfolojik (topografya, eğim) ve hidrolojik (yer altı su seviyesinin derinliği) faktörler yer almaktadır. Litolojik analizler, bölgedeki zemin yapısını anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalara göre, Antakya'da Habib-i Neccar Dağı ile Asi Nehri'nin doğusu arasındaki alan, az kil içeren, çakıl, kum ve

siltten oluşan zayıf zemin yapısına sahiptir. Bunun yanı sıra, yer altı suyunun yüksek olması nedeniyle sıvılaşma riski de yüksektir. Çoğu yerleşim alanının bu tür riskli zeminler üzerinde bulunması, deprem sırasında ciddi hasar riskini artırmaktadır. Genel olarak, uzmanlar fay hatlarına yakın yerleşimlerde sarsıntı şiddetinin daha yüksek olduğunu, uzaklaştıkça ise azalacağını belirtmektedir. Ancak, sadece fay hattına uzaklık değil, zemin özellikleri ve topografya da depremin etkisini belirleyen önemli unsurlar arasındadır.

Antakya ve Defne ilçeleri, Asi Nehri'nin doğu ve batı yakalarında, ayrıca Amik Ovası tabanında 80 ila 200 metre yükseklikler arasında yer almaktadır. Şehir, büyük ölçüde graben tabanında yer alan dolgu alanları üzerine kurulmuştur. Ana kaya üzerine inşa edilen yerleşimler daha sınırlıdır. Bu farklı zemin yapıları, deprem sırasında etkilerin değişkenlik göstermesine neden olmaktadır. Özellikle alüvyon zeminde yer alan bölgelerde zemin büyütmesi, sıvılaşma, oturma ve kopma gibi etkiler daha şiddetli hissedilecektir (Atabey, 2025). Antakya'nın içinde bulunduğu tektonik rejim, kısa mesafelerde farklı zemin özelliklerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu özellikler dikkate alınarak yapılan sınıflandırmalarda, bölgede en zayıf, zayıf, az sağlam, orta derecede sağlam ve sağlam zeminler tespit edilmiştir (Korkmaz, 2006).

Değerliyurt'un (2013) doktora tezinde belirttiği gibi, Antakya'nın kentsel gelişimi düzensiz bir yapı sergilemektedir. Eski yerleşim alanlarında binalar sıkışık ve plansız bir şekilde inşa edilmiş olup, yeni yerleşime açılan bölgelerde de benzer bir düzensizlik gözlenmektedir. Yeşil alanların yetersizliği, plansız yapılaşmanın devam etmesi ve afet risklerinin yeterince dikkate alınmaması, şehirdeki depremden zarar görme riskini artıran unsurlar arasında yer almaktadır.

Antakya, Asi Nehri'nin doğusunda Habibi Neccar Dağı'nın eteklerinde kurulmuş olup zamanla alüvyonlu vadi tabanları ve ovalık alanlara doğru genişlemiştir. Şehir Asi Nehri'nin farklı yüksekliklerdeki seki seviyeleri üzerine yayılmıştır. Bu durum kentin jeolojik ve jeomorfolojik özellikler açısından ve zemin özelliklerinden dolayı çeşitli riskler barındırmasına neden olmaktadır. Bu riskler arasında taşkınlar, kütle hareketleri ve depremler yer almaktadır (Atabey, 2025).

Değerliyurt'un (2013) belirttiğine göre, Antakya'yı ortadan ikiye bölmekte olan Asi Nehri çevresinde yerleşim alanları yoğunluktadır. Tarihi Antakya bölgesi, Asi Nehri ve Habib-i

Neccar Dağı arasında yer almakta olup, dar sokakları ve bitişik nizam yapılaşmasıyla afet durumlarında müdahaleyi zorlaştıran bir alan olarak değerlendirilmektedir. 2010 yılında başlatılan restorasyon projelerine rağmen, bu bölgede eski yapılaşmanın büyük ölçüde devam ettiği görülmüştür. Benzer şekilde, “Yeni Antakya” olarak adlandırılan bölgede de dar sokaklar, bitişik binalar, yüksek katlı yapılar ve zayıf zemin üzerine inşa edilen yapılar nedeniyle riskli bir kentleşme modeli ortaya çıkmıştır. 2013 yılında yapılan bu çalışmada bu durum vurgulanmış ancak gerekli önlemler alınmadığı için şehir büyük zarar görmüştür.

Bir bölgedeki tektonik, litolojik, jeomorfolojik ve hidrojeolojik faktörler, o bölgenin zemin özelliklerini belirler. Geçmiş depremlerde, aynı tip binaların farklı zeminlerde farklı derecelerde hasar gördüğü gözlemlenmiştir. Deprem dalgaları, geçtikleri zeminin özelliklerine bağlı olarak farklı şekillerde etkilenir ve bu da yapılar üzerindeki hasarın değişkenlik göstermesine neden olur (Korkmaz, 2006).

Değerliyurt’un (2013) incelemelerine göre Antakya bölgesinin yarısından fazla alanına fay hatlarına olan mesafeye bağlı olarak yüksek duyarlılığa sahip denilmektedir. Zemin kayma hızı zeminin özelliklerine göre değişkenlik gösteren bir veridir ve Antakya’da farklı zemin özelliklerine göre farklı zemin kayma hızı değerleri belirtilmiştir. Yumuşak ve yer altı suyu fazla olan zeminlerde zemin kayma seviyesinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Topografya etkisine bakıldığında Antakya’da Asi Nehri çevresi ova biçiminde bir yerleşim yeridir. Bu alan dayanıksız zemin ve yüksek duyarlılığa sahip olarak değerlendirilmektedir. Eğim unsuruna gelindiğinde eğimli alanlarda yapılan binaların deprem dışında eğimden dolayı da daha kolay yıkılabilme riski olduğuna değinilmiştir. Son olarak yeraltı suyu etkisi ise yeraltı suyunun fazla olduğu yerlerde bina temellerini çürütme etkisi ve deprem esnasında sıvılaşma olayına sebep olmasından dolayı önemli görülmektedir.

Korkmaz’a (2006) göre, özellikle alüvyonların kalın bir depo oluşturduğu ve yer altı su seviyesinin yüzeye yakın olduğu bölgelerde, deprem dalgaları daha büyük genliklere ulaşarak zemin büyütmesine neden olmaktadır. Bu etki, depremin şiddetinin 2-3 derece daha fazla hissedilmesine yol açabilir. Ayrıca, sıvılaşma, kopma ve oturma gibi olaylar özellikle Asi Nehri kenarında yer alan yapılar üzerinde yıkıcı sonuçlar doğurabilir.

Değerliyurt'un (2013) yaptığı incelemelere göre Antakya'nın yaklaşık olarak yarısı yer altı suyu yüksekliği bakımından yüksek duyarlılıkta değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmalarda Antakya'da depreme karşı duyarlılığı çok yüksek ve yüksek olan mahallelere örnek olarak; Saraykent, Elektrik, Ürgenpaşa, Akdeniz, Akevler, Armutlu, Emek, Esentepe, Akasya, Cebail, Gazi, Cumhuriyet, Esenlik, Havuzlar, Hacı Ömer Alpagot mahalleleri verilmektedir. Antakya'da deprem öncesi olası afet durumunda olabilecek zararların önlenmesi amacıyla yapılan çalışmalar çok kısıtlı ve yetersiz düzeyde kalmıştır. Vatandaşların deprem duyarlılığı yüksek olan bölgelerde yaşamlarını sürdürmeleri ve bu duruma engel olacak yeterli tedbirlerin alınmadığı görülmektedir. Habib-i Neccar Dağının yamaçlarında yer hareketliliğine duyarlılığı bulunan alanlarda gerekli önleyici çalışmaların bulunmaması bu duruma örnektir.

Korkmaz'ın (2006) aktardığına göre, deprem anında en fazla etkilenecek bölgeler genellikle en zayıf zemin yapısına sahip olanlardır. Antakya'da geçiş zonunda yer alan Kışla Saray, Biniciler, Kantara, Fevzi Paşa, Kuyulu, Şehitler, Gazipaşa, Kardeşler, Barbaros, İplik Pazarı, Orhanlı, Sofular ve Hacı Ömer Alpagot mahalleleri deprem dalgalarının daha güçlü hissedileceği bölgeler arasındadır. Az zayıf olan zemine sahip bölgeler arasında Saray kent, Emek, Aksaray, Altınçay, Esentepe Esenlik ve Gazi mahalleleri yer almaktadır. Elektrik, Cebail, Akevler ve Kışla Saray mahallerinin bir kısmı az zayıf zemin alanlarında yer almaktadır. Zemin bileşenlerinin boyut ve tür bakımından farklılık göstermesi bazı kısımlarda kil yüzeylerinin bulunması ve arazi eğiminin değişken olması bazı bölgelerde toprak kayması ve heyelan riskini artırmaktadır.

Değerliyurt'un 2013 yılında Antakya'da yaptığı deprem riski analizinde aldığı sonuca göre; o yıllardaki konut alanlarının yüzde elliye yakını yüksek deprem riskli alanlarda bulunmaktadır. Aynı şekilde kamu kurum binaları ve özel kurum binalarına bakıldığında da bu yapıların çoğunlukla deprem riski yüksek alanlarda yer aldığı görülmektedir. Özellikle acil müdahale edebilecek askeriye ve sağlık kurumlarının riskli bölgede olmasından dolayı tedbir alınması gerektiğini yazdığı dönemde belirtmiştir. Konut alanı olarak TOKİ konutlarının yapıldığı alan ve Primemall Alışveriş Merkezi'nin konumu düşük riskli deprem alanları içerisinde kalan önemli yerler arasında tespit edilmiştir.

Korkmaz'a (2006) göre, daha güvenli bir şehirleşme için, yeni yapılaşmaların sağlam ve orta derecede sağlam zeminler üzerine yönlendirilmesi gerekmektedir. Ancak, Antakya'da sağlam zeminlerin az olması, şehrin gelecekteki gelişimini kısıtlamaktadır. Bu nedenle, yerleşim alanlarının, Asi Nehri'nin batısında bulunan daha sağlam ve geniş bölgelere kaydırılması önerilmektedir.

2.3.3. Şubat Depremleri Hasar Tespiti

Deprem Dairesi Başkanlığı'nın (2023) 6 Şubat depremlerinden sonra yapmış olduğu incelemelerde yapısal hasarlara bakıldığında başta zemin kaynaklı hasarlar dikkati çekmektedir. Yumuşak zeminlerde geniş yarıklar ve yüzey bozulmaları meydana geldiği görülmüştür. Bazı zeminlerde sıvılaşma etkisiyle binalarda oturmalar görülmüş, bazı zeminlerde doğrudan yapıların altında deformasyon yaşanmıştır. Aynı zemin üzerindeki kimi yapıların ağır hasarlı kimi yapıların hasarsız olduğu yapılan incelemelerde görülmüştür. Yaşanan yıkımların yalnızca zemin özelliklerinden kaynaklanmadığı görülmüştür ve hasar almayan binaların mevzuatlara göre inşa edildiği değerlendirilmiştir. İkinci olarak yapı kaynaklı hasarlar yumuşak kat kaynaklı hasarlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılardaki giriş kat kolon boylarının üst katlardaki kolon boylarından daha uzun olması şeklinde değerlendirilir ve yıkımların buradan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Yani zemin katında dükkân, işletme, ticarethane olan binalar bu durumlara örnektir. Üçüncü olarak yapı elemanı hasarları gelmektedir. Kolon, kiriş, perde gibi yapı elemanlarının sebep olduğu taşıyıcı sistem hasarları da yaşanan depremde çokça karşımıza çıkmıştır. Dördüncü olarak beton kalitesinin düşüklüğünden kaynaklı hasarlar görülmektedir. Dolgu duvar hasarları, donatı kusurlarından kaynaklı hasarlar, kısa kolon hasarları ve kırsal yapı hasarları olarak değerlendirilen yapı hasarları da tespit edilmiştir.

Kırıcı ve Soyluk (2024) 6 Şubat depremlerinde hasar alan ve yıkılan binaların sebeplerini; yapının inşa edildiği zemin ile uyumsuzluğu, yürürlükte geçerli olan yönetmeliklere uyulmamış olması, inşaat sürecindeki denetimsizlikler, mimari tasarımın taşıyıcı sistemle uyumsuzluğu, mühendisler, mimarlar ve şantiye şeflerinin sorumsuzluğu olarak belirtmişlerdir. Denetimlerdeki aksaklıklar ve inşaat aşamasında mesul olan mimar, mühendis, yerel ve idari kurumlar, denetim şirketleri ve diğer meslek elemanlarının meslek etiklerine uygun davranmamasının sonucu insan hayatına mal olmaktadır ve maddi manevi telafisi olmayan

kayıplar yaratmaktadır. Doğru ilkeler ışığında inşa edilmeyen elverişsiz yapıların yarattığı hasarlardan bu meslek grupları sorumludurlar.

Mıstıkoğlu'na göre (2024), Antakya'da 6 Şubat 2023 tarihli depremlerden sonra yapı hasarları ve büyük yıkımların sebebi olarak “depremin oynadığı rol, tasarım aşamasındaki, yapım aşamasındaki, denetim aşamasındaki, kullanım aşamasındaki faktörler ve etik değerlerden uzak davranış faktörleri” tespit edilmiştir. Depremin oynadığı rol açısından durum değerlendirildiğinde deprem merkezine eşit uzaklıktaki iki farklı kentte zemin koşullarında ve kırılmanın özelliklerinden kaynaklı çok daha farklı yapıda zarar gördükleri saptanmıştır. Hatay'da özellikle Antakya'da deprem ivme değerlerinin diğer bölgelere çok daha büyük değerlerde gerçekleşmiş olması hasarın da daha büyük yaşanmasına neden olmuştur. Zemin büyütmesi faktörü adı verilen bu olay Hatay'da yönetmelik kurallarına uygun inşa edilen yapıların dahi yıkılmasının nedeni olarak görülmektedir. Antakya'nın yeniden inşa sürecinde yapılaşmaya uygun olmayan zeminlerin imara açılmaması, yönetmeliklere aykırı ve ruhsatsız yapılar, yanlış mimari, denetimsiz yapım aşamaları, yanlış taşıyıcı sistem seçimi gibi durumlarla karşılaşılması gereklidir. Antakya kent merkezinin yapılarının yüzde 85'inin yıkılması göz önüne alınarak zemin özellikleri ve üst yapı ilişkileri iyi değerlendirilmelidir.

6 Şubat ve sonrasındaki depremlerde afet bölgelerinde 300 km ve 130 km uzunluğunda yüzey kırıkları meydana gelmiştir. 6,5 metre üzerinde yer değiştirme belirlenmiştir. Meydana gelen yüzey kırıkları demiryolu, karayolu gibi ulaşım hatlarının ve bahçe, tarla sınırlarının ötelenmesine sebep olmuştur. Kaya düşmeleri, zemin sıvılaşmaları ve heyelanlar gibi ikincil olaylar da deprem sonrası gözlenmiştir (AFAD, 2023).

2.3.4. Afet Yönetiminde Yetkili Kurumlar

Ülkemizde afet yönetimine yönelik sorumluluk kurumsal olarak 2009 yılından itibaren Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)'a aittir. Afete yönelik sorumluluk ve yetkileri bulunan bir diğer kurum Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'dır. Bakanlığın görev ve sorumlulukları arasında yapı, çevre ve yerleşmeye uygun mevzuat oluşturma, yapı denetimi, kentsel dönüşüm, coğrafi bilgi sistemleri mekânsal planlamalar, yer bilimsel etüt ve hasar tespit çalışmaları, altyapı, enkaz kaldırma, hasarlı bina

yıkımı, iklim değışiklikleriyle mücadele, doğayı koruma ve çevre kirliliğini önleme gibi pek çok faaliyet bulunmaktadır (SBB, 2023).

Afetlerde sorumlu bir diğer kurum olan Büyükşehir belediyelerine düşen görevler ise, imar mevzuatına uygun kentsel-kırsal yerleşim alanları, sanayi, enerji, tarım, ulaşım, turizm sektörlerine arazi kullanım kararları belirleyen çevre düzeni planları oluşturmaktır. Arazilerin kullanım şekillerini, bölge tipini, bölgelerin ilerideki nüfus yoğunluklarını, kentsel-kırsal yerleşim alanlarının gelişmelerinin yön ve büyüklüklerini, kentsel altyapı, sosyal ve teknik altyapı, ulaşım sistemleri imar planları da büyükşehir belediyelerinin sorumluluğundadır. İlçe belediyeleriye yapılaşmaya dair yapı adalarını, kullanımlarını, yapıların nizamı, binaların yüksekliğini, kat sayısını, yapı yaklaşım mesafeleri gibi yapı koşulları ile taşıt yolu, yaya ve bisiklet yolu, ulaşım, parklar, meydanlar, kentsel altyapı alanları imar planlarını yapmak ve uygulamak durumundadır (SBB, 2023).

Belediyelerin görevleri dahilinde yer alan doğal afetlerden ve depremnden korunabilmek için ve yaşanabilecek doğal afetlerin oluşturacağı zararları en aza indirebilmek amacıyla yerelin tüm niteliklerini de önemseyerek geliştirilecek afet planları, gerekli teçhizat ve ekipleri hazırlamak ve afet konularında vatandaşın eğitimi ve bilinçlendirilmesi adına gerekli tüm önlemleri almak da bulunmaktadır. 5393 sayılı belediyelerin görevlerinin düzenlendiği, vazife ve sorumluluklarının belirlendiği yasada; su, kanalizasyon, imar, ulaşım, zabıta, itfaiye, acil yardım, temizlik, katı atık, ağaçlandırma, park, yeşil alanlar, kurtarma, şehir içi trafik, turizm ve tanıtım, defin, mezarlıklar, konut, kültür, spor sanat, sosyal hizmet, nikah, sosyal yardım, meslek edindirme, ekonomik istikrar ve ticaret gelişimi hizmetleri yer almaktadır (Ersöz, 2011).

Ülkemizde afet yönetimi AFAD aracılığıyla merkezi yönetimin kontrolü altında yürütölmektedir. Bununla birlikte verimlilik ve işlevsellik açısından iş birliğine dayalı bir afet yönetimi anlayışı benimsenmiştir. Bu çerçevede merkezi yönetimin taşradaki teşkilatları, yerel yönetimler yani belediyeler, büyükşehir belediyeleri ve il özel idareleri ayrıca özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler afet yönetiminin temel aktörleri arasında yer almaktadır. Öte yandan afetler ve neden oldukları yıkımlara karşı yerel yönetimlerin daha hızlı ve etkili müdahale etme imkanına sahip olduğu unutulmamalıdır bu nedenle yerel yönetimler afet yönetimi açısından önemli bir konuma sahiptir bu önemin bir sonucu olarak beş 5216 sayılı

kanun ve 5393 sayılı kanunlarla belediyelere çeşitli yetki ve sorumluluklar verilmiştir (Angın, 2024).

Yavuz ve Yavaş'a (2015) göre, Türkiye'nin afet yönetimi sistemi, geçmişte yaşanan felaketlerin ardından yasal ve kurumsal alanda çeşitli değişimler geçirmiştir. 1980'li yılların sonlarından itibaren yerelleşmenin önem kazanması, afet yönetimi politikalarını ve uygulamalarını da etkilemiştir. Son senelerde hazırlanan birçok kalkınma ve hükümet planında afet yönetiminin yerelleşmesine yönelik hedeflere yer verilmiştir. Bu anlamda yerelleşme çabalarının önemli örnekleri 2009 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın kurulması ve 2013 yılında Türkiye Afet Müdahale Planı oluşturulması olmuştur. Ancak bu düzenlemeler detaylı bir şekilde incelendiğinde dünyadaki gelişmelerle birlikte ülkemizdeki afet yönetim sisteminde yerelleşme çabaları olmuş olsa da uygulamada eksiklikler yaşandığı görülmektedir. Ülkemizdeki kamu yönetiminde etkili olan güçlü merkeziyetçi anlayış, afet yönetiminde de kendini göstererek, yerelleşme çabalarını kısıtlamaktadır.

2.3.5. Yerel Müdahale: Belediyelerin Afet Yönetimindeki Rolü

Afetlerin etkili olduğu yerlerdeki yerleşik halkı en iyi tanıyanlar yerel yönetimlerdir. Bu anlamda afetlere hazırlıkta ve ilk müdahalede yerel yönetimler öncü olan birimlerdendir. (Güven, Kızılkaya,2023) Sosyal ve ekonomik anlamda oluşan tehlikelerin yanı sıra günümüzde doğal afetler gibi tehlikelerin yaşanmasıyla oluşan maddî ve manevî zararları gidermek noktasında da belediyelerin önemli görevleri bulunmaktadır. Fakat deprem gibi afetlerin yaşattığı olumsuzlukları giderebilmek veya öncesinde tüm önlemleri alabilmek belediyelerin tek başlarına üstesinden gelebilecekleri bir durum elbette ki değildir. Afetten korunma bilinci geliştirilebilmesi, afet sonrası müdahale teknikleri gibi önemli eğitimler alınması ve koordine olma yeteneği gerektirmektedir. Afet sonrası koordinasyonu yereli bilmek açısından en iyi yapabilecek olan kurum ise belediyelerdir (Kavi ve Koçak, 2014).

Afet sonrası, özellikle yerel yönetimlerin halka daha çabuk ulaşmak ve afet yönetiminde etkin rol oynamak gibi yükümlülükleri ön plana çıkmıştır fakat yerel yönetimlerin önemli işlevi daha fazla afet öncesi gerekli önlemlerin alınması aşamasındadır. Gerekli teçhizat, malzeme temini, personel eğitimi, depremde hizmet edecek binaların depremde en az zarar göreceği şekilde imarı

ve halkın güvenli bölgelere tahliye edilmesinin planlanması afet öncesinde yapılması gerekenler arasındadır.

Ersöz'e (2011) göre, yerel yönetimlerle ilgili çeşitli uluslararası belgelerde bulunan ve ülkemizde de kabul edilen temel anlamda evrensel olan niteliklere bakıldığında yerel yönetimlerin demokratik sistem üzerinde etkin bir görevi vardır. Yerel yönetim teşkilatları özerktirler. Yerel yönetimler halkın paydaşlığına olanak veren yönetsel kurumlardır. Yerel yönetimler yereldeki kamu hizmetlerinin sağlanmasında merkezî yönetime oranla daha aktif ve etkilidirler. Halka yakın olan yönetim birimi olmaları sebebiyle yerelde yaşayanlara karşı duyarlılıkları ve mesuliyetleri daha fazladır.

Yaşamış olduğumuz büyük felaket sonrası belediyelerimizin verdiği destek oldukça önemlidir. Tüm yaşanan zorluklarda insan kendisine en yakın olandan destek beklemektedir. Belediyeler de halka en yakın yönetim birimi olduğundan dolayı olası afetlerde ilk koşan, ilk yetişen olması hem beklenen hem de olması gerektir. Afeti vatandaşlarıyla birlikte yaşamış belediyelerin de vatandaşlarla birlikte yardıma muhtaç kaldığı zorlu anlarda en yakın illerdeki belediyelerin tüm ekipman ve personeliyle yardıma yetişmesi de oldukça önemliydi. Ülkemizde yaşamış olan deprem afeti sonrasında depremin etkilerinin görüldüğü 11 ilde acil müdahale ve yardım ihtiyacı oluşmuştur. Depremin şiddeti ve yarattığı tahribatın büyüklüğü göz önüne alındığında deprem bölgesine bir an önce ulaşılması ve acil müdahale edilmesi gerekmiştir. Halka en yakın yönetim birimi olan belediyeler ilk akla gelen, sahada ilk aranan aktör olmuştur. Böylesi kötü bir afet karşısında insanlar ilk olarak kendilerine hizmetle yükümlü olan belediyelerinin yardıma koştuğunu görmek istemektedirler.

Durum gereği çevre illerdeki yerel yönetimlerin tüm birimlerinin en yakın bölge başta olmak üzere tüm bölgeye yardım götürmesi zaruri bir ihtiyaç olmuştur. Fakat bu zaruriyet bir mecburiyet tabi ki değildir. Her belediye kendi il ve ilçe sınırları içerisindeki yaşayanlardan sorumludur. Hizmet sahası kendi sınırları içerisinde. Buna rağmen böylesi bir durumda tüm imkanlarıyla afet bölgelerine yardıma koşmak, takdir edilmesi gereken bir durumdur.

Türkiye Belediyeler Birliği'nin 06.03.2023 tarihli açıklamasına göre;

“Ülkemizin birlik olduğu afet bölgesinde depremde zarar görmüş ve yıkıma uğramış kamu binaları onarılmak ve hizmete açılabilme adına hızlıca onarılmaktadır. Depremin ilk

anından beri Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ile etkileşimde bulunan 1391 belediyenin koordinasyonunu TBB sağlamıştır, depremde belediyelerin yardımına koşarak önemli çalışmalarda bulunmuştur. Türkiye Belediyeler Birliği tarafından bölgeye gönderilen 8 adet iş makinesi, 20 adet hafif ticari hizmet aracı, 180 adet ofis mobilyası, 26 adet teknolojik teçhizat, 90 adet konteyner, 216 adet tır yardım malzemesi ve 900 adet çöp konteyneri gönderilmiştir. Depremde belediyelerin ihtiyaçlarının giderilmesi adına 1391 belediye ile koordineli bir şekilde çalışmalarımız sürdürülmektedir.” denilmiştir (TBB, 2023).

Duruel’e göre (2023) yaşadığımız afet sonrasındaki duruma baktığımız zaman; yerel yönetimlerin müdahalesi açısından depremin ilk anlarında bir karışıklık ve eşgüdümsüzlük yaşanmıştır. Yaşanan plansızlık ve bilgisizlikle birlikte özellikle arama kurtarma faaliyetlerinde enkazlara erişimde çok büyük zorluklar yaşandığı görülmektedir. Yıkımlar yoğun şiddetli olduğu için deprem bölgelerine giden yollar tamamen kapanmış, iş makineleri ve araçların geçebilmesi bir yana yürüyerek dahi enkaz alanlarına ulaşmak ve müdahale edebilmek pek mümkün olamamıştır. Aynı yol güzergâhı üzerinde bulunan onlarca binanın yıkılmasıyla oluşan enkaz yığınları ilk birkaç binanın ardında kalan diğer alanlara ve binalara müdahaleyi imkânsız hale getirmiştir. Enkazlardaki hâlâ yaşayan kişilere zarar vermeden yapılmaya çalışılan iş makineleri ile müdahale etmek ve yolları açmak oldukça zorlu olmuştur. Artta kalan binaların yıkıntılarına ulaşmak çok zaman kaybına neden olmuştur ve bu durum can kayıplarının daha da artmasına sebep olmuştur. Arama kurtarma faaliyetlerine katılmış olan ekiplerin yeterli eğitimde ve uzmanlıkta olmaması, arama kurtarma faaliyetleri için gerekli olan iş makinesi, araç, gereç ve teçhizatların enkaz alanlarına çok geç ulaşmış olması veya ulaşamaması gibi durumlar da deprem bölgesine acil müdahale etme konusunda yaşanan farklı zorluklar olarak değerlendirilmektedir. Bir başka zorluk da depremin yaşandığı ilk zamanlardaki iletişim alanındaki sıkıntılar olmuştur.

Belediyeler özelinde yapılan yardımlar incelendiğinde görülmektedir ki 81 ilde tüm il ve ilçe belediyeleri seferber olmuş ve ellerinden gelen yardımları bölgeye ulaştırmışlardır. Depremin ağır etkilerinin görüldüğü illerdeki belediyeler de dahil tüm belediyelerce az veya çok bir çaba söz konusu olmuştur. Örnek vermek gerekirse Hatay Büyükşehir Belediyesinin hizmet binaları, İtfaiye Daire Başkanlığının yıkılmış olması ve pek çok hizmet binalarının da kullanılamaz hale gelmiş olmasına rağmen, 109 belediye personelini kaybetmiş ve pek çok personelinin de yaralanmış olmasına rağmen tüm olanaklarıyla depremden zarar gören vatandaşları için uğraş vermiştir (AA, 2023).

Daha önce de değinildiği gibi yerel yönetimler yereli en iyi bilen tanıyan kurumlardır. Deprem gibi afet durumlarında yereli bilmek yani bölgeyi tanımak, insanların tanımak oldukça önemlidir. Çevreden yardıma gelen tüm kurumların, kuruluşların ve yardımseverlerin bölgeyi bilmeden önlerine çıkan ilk alandaki insanlara yardım etmesi elbette faydalı olmakla birlikte bölgenin iç kesimlerinde bulunan, acil yardıma muhtaç insanların bilinmemesi, ulaşılamaması gibi durumlara da sebebiyet vermiştir. Buradaki önemli nokta koordinasyonu sağlayacak, çevreden gelen kurum ve yardımseverlere yol ve yön gösterecek bir birime mutlak surette ihtiyaç olduğudur.

2.4. AFET YÖNETİMİ SÜRECİNDEKİ TEMEL SORUNLAR

Afet durumu, bir toplumun her anlamda hazır olması gereken önemli çevre ve sosyal sorunlarından. Afetlerle mücadelede önemli kuruluşların bulunmasının yanında bu kuruluşlar arasında afet esnasında iş birliği sağlanması gereklidir. Afet bölgesinde birbiriyle koordine olmayan yardım çalışmaları, etkili bir afet planının bulunmaması, afet sırasında kurumlar arası yetki karışıklığı gibi durumlar afeti yönetmede güçlük yaratmaktadır (Tokmak, 2012). Deprem öncesinde, deprem esnasında ve deprem sonrasında planlı ve koordinasyonlu bir yönetim şekli olması gereklidir. Kısaca bireysel, yerel ve ulusal anlamda tedbirlerin alınması, yaşanabilecek afet durumlarını yönetebilmek adına profesyonel eğitimler alınması önemlidir. Kapsamlı, uygulanabilir planlar oluşturulmasına ve her düzeydeki insan için deprem konusundaki bilgi ve bilinç düzeyinin yükseltilmesine önem verilmelidir.

Afet yönetimi sorunları, çalışma içerisinde açıklanan arama-kurtarmadan altyapı sorunlarına, geçici barınmadan göçe ve eklenecek pek çok konunun dahil olduğu geniş bir başlıktır. Konu gereği ele alınıp açıklanan bölümlerin büyük bir kısmı afet yönetimi konusunun içerisine dâhildir. Afet planlamalarındaki eksiklikler, afet konusundaki bilinçlendirme ve hazırlık durumu, afete müdahale edecek ekiplerin ve teçhizatın yetersizliği, yetkili kurumlar arası organizasyonsuzluk, yardım dağıtımlarındaki koordinasyon sorunları, afet sonrası oluşabilecek ikincil riskler, güvenlik problemleri gibi çok geniş bakılacak ve değerlendirilecek konulardır.

Öncelikli afet yönetimi sorunlarının başında afetlerden önce bölgesel olarak risklerin tespit edilmemesi veya eksik olarak tespit edilmesi gelmektedir. Afet öncesi zararın azaltılmasına

yönelik faaliyetlere yeterince önem verilmemesi afet sonrası maliyetleri artıran bir unsurdur. Afet yönetim planlarının oluşturulurken uygulamada etkin olabilecek şekilde şekillendirilmemesi, afete müdahale edilirken ulusal, yerel kurumlar ve yardım kuruluşları arasındaki koordinasyon, yetki karmaşası ve iletişim problemleri, toplumun ve bireylerin bilinçlendirilmemesi, arama-kurtarma ve enkaz kaldırmada görev alan personelin uzmanlaşmamış olması ve yeterli sayıda olmaması, ekipman ve malzeme eksiklikleri yaşanması, afet bölgesine ulaşımındaki problemler, enkaz kaldırmada ortaya çıkan sorunlar, yardımlarda eşitsiz ve ayrımcı davranışlar, altyapıda yaşanan sorunlar ve onarımındaki aksaklıklar, atık sorunu, geçici barınmadaki oluşan aksaklıklar, afet sonrası dezenformasyon yani yanlış bilgilerin oluşturulup yayılması gibi pek çok afet yönetimi sorunu bulunmaktadır. Başlıklar altında yeri geldikçe her bir konu detaylandırılarak çalışma boyunca aktarılmıştır.

Deprem gibi büyük afetler, toplumda bir farkındalık ve bilinçlenme isteği yaratmaktadır. Olay gündemdeyken ilk yıllarda her birey kendi donanımına göre konu hakkında bilgi edinmeye odaklanmaktadır. İlk dönemlerdeki cazip gelen bilgilenme ve afetlere karşı hazırlık yapma durumu ilerleyen yıllarda yeni bir afet olayı yaşanana kadar yavaş yavaş azalarak unutulmaktadır.

Kurultay'a (2002) göre, toplumsal olarak depreme hazırlıkta ihtiyaca uygun, basit ve kalıcı bilgilerin topluma aktarılması ve yaygınlaştırılması için uzmanların bir araya gelerek derlediği kolay yaygınlaştırılabilir, standartlaştırılmış bir bilgi paketi üretilmesi gereklidir. Alışkanlığa dönüşecek bilgi ve becerilerin kazanılması risk azaltmada ilerleme sağlar. Bilimsel, tutarlı ve güvenilir bilgilerin hem üretilmesi hem yaygınlaştırılması değerlidir. Deprem gibi büyük afet zamanlarında daha fazla dayanaktan yoksun, herkesin kendine göre kısmi kabul ettiği eksik veya yanlış bilgilerle güvenilir bilgi akışının olmadığı ortamlar oluşmaktadır ve bilimsel bilgiye olan güven de sarsılmaktadır.

Günümüzde toplumun büyük çoğunluğu tarafından bilgiye erişimin kaynağı sosyal medya olarak görülmektedir. Gündemde olan tüm haberler, konular sosyal medya üzerinden takip edilmekte, bilgiler oradan alınmaktadır. Kaynağı ve doğruluğu belli olmayan bilgilerin kolaylıkla dolaşıma sokulduğu bir ortam olan sosyal medya üzerinden öğrenilen pek çok bilgiyi bireyler teyit etme gereği bile duymadan paylaşarak çoğaltabilmektedirler.

Aydın'ın (2023) aktardığına göre, sosyal medya üzerinden yanlış bilgilerin çıkar elde etmek üzere oluşturulup paylaşılmasına dezenformasyon denilmektedir. 6 Şubat tarihli depremler sonrasında da böylesi bir durum yaşanmıştır. Doğru bilgiler çarpıtılarak, çokça yalan haberler yayılarak manipülasyona sebep olmuştur. Sosyal medya denetimsiz ve yalan haberlerin rahatlıkla yayılabileceği bir ortamdır. Yalnız kendi düşüncelerini destekleyenleri takip eden kullanıcılar tarafından gerçeği yansıtmayan haberler hızlı bir şekilde yayılmaktadır. Pandemi döneminde de benzer şekilde yaşadığımız bilgi karmaşasını depremden sonra da yaşamış bulunmaktayız. Afet zamanlarında insanların korkularını manipüle etmek, devlet kurumlarına karşı güven kırmak amacıyla aciz göstermeye çalışmak, ilgili kişilerin depremin boyutuna veya diğer bilgilere ulaşmasında karışıklık yaratmak, toplumda kaos ortamı oluşturmak, yardım ve arama- kurtarma gibi çalışmalara engel olmak gibi pek çok amaçla yapılmaktadır. Özellikle devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları hedef haline getirilmektedir. Farklı durumlarda çekilmiş görüntülerin yaşanan olayda çekilmiş gibi yansıtılmasıyla 'hatalı ilişkilendirme', gerçeklerden saptırarak paylaşılması 'çarpıtma, gerçekten tamamen kopuk 'uydurma', doğru bilgiyi farklı anlatma 'bağlamdan koparma' kişi veya kurumlara benzer hesaplar ve paylaşımlar yapma 'taklit', dalga geçmek amacıyla yanıltıcı paylaşımlar yapma 'parodi' gibi çeşitleri bulunan yanlış bilgi türlerinden oluşan çokça paylaşımlar yapılmıştır.

Oldukça tehlikeli sonuçlar doğurabilecek olan sosyal medya dezenformasyonunun önüne geçilmek için hem özel doğrulama platformları oluşturulmuş (teyit.org gibi) hem de devlet tarafından Dezenformasyonla Mücadele Merkezi oluşturulmuştur. Yaşayacağımız böyle kafa karıştıran durumlarda ve dönemlerde öğrendiğimiz bilgilerin doğruluğuna ulaşmak ve dezenformasyonu önlemek açısından doğrulama platformlarını kullanmak yararlı olacaktır. Günümüzde oldukça yaygın kullanılan sosyal medya platformlarındaki özellikle yanlış bilgileri ayırt etmek amacıyla medya okur yazarlığı ve dijital medya okur yazarlığı eğitimleri verilmesi medyanın manipülasyonuna karşı bilinçlenmek ve dezenformasyonu azaltmada oldukça önemlidir (Aydın, 2023).

Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın (2023) belirlemelerine göre, deprem sonrası yaşanan bir diğer sıkıntı yıkılan binalardan çıkan enkazların içerisinde bulunan asbest, zararlı plastik türevi malzemeler, kimyasal malzemeler bulunması ve moloz döküm alanlarındaki zararları olmuştur. Yıkıntı atıklarının toplanacağı, depolanacağı alanlar belirli yönetmeliklerce her ilde

belirlenmiştir. Öncelikle eski maden alanları ve geçirimsiz zeminler yıkıntı döküm alanı olarak belirlenmiştir. Enkaz kaldırma sırasında oluşan toz ve dumanın havaya karışmaması için spreyleme çalışması önemli ve gereklidir. Yıkıntı depo alanları tarım arazilerinden, içme ve kullanma sularının havzalarından, dere yataklarından, heyelan, çığ, erozyon riski olan bölgelerinden, taşkın tehlikesi bulunan ve sulak alanlardan uzak seçilmelidir. Afet durumlarında enkaz kaldırma çalışmalarında görevli personelin hem çevre sağlığı hem de insan sağlığı açısından oluşabilecek risklere karşı bilgili ve bilinçli olması gereklidir. Yıkılan binalardan çıkarılan çeşitli malzemelerin ayrıştırılarak geri dönüşüme kazandırılması da oldukça kıymetlidir.

Hatay'da büyük bir sorun haline gelen enkaz kaldırma çalışmaları ve moloz döküm alanları konusu bölge halkı tarafından çokça dile getirilmiştir. Molozlardaki kimyasal maddelerin ağır metallerin, asbestin başta insan sağlığı olmak üzere çevreye zararları da oldukça büyüktür. Tarım arazilerine, su kaynakları yataklarına, ormanlara ve yol kenarlarına dökülen molozlar hava, toprak ve su kaynakları için ayrı ayrı tehlike saçarak kirliliğe neden olduğu görülmektedir. Hatay'da moloz döküm alanlarının doğru seçilmediği, özellikle bölge halkının geçim kaynağı ve hassasiyeti olan zeytinliklere moloz döküldüğü dile getirilmiştir. Eklenen görselde görüleceği gibi yol kenarında tehlike saçan moloz döküm alanları bulunmaktadır. Görülen moloz döküm alanında moloz yığını yukarıdan aşağı bölgedeki ormanlık alana doğru gerçekleştirilmiştir.

Şekil 4. Antakya'da Moloz Döküm Alanlarına Örnek

Kaynak: 25.09.2024 Semra Kara Kişisel Arşivinden

Canını güvence altına almak kadar zor olan malını güvenceye almak durumu insanları sıkıntıya düşürebilmektedir. Örneğin; bir deprem felaketinde canlarını kurtarmış insanların yıkıntıda bile olsa öncelikle özel eşyalarını, ziynet eşyalarını arayıp bulmaya çalıştıkları görülmektedir. Hayata tutunacak bir dal olarak görülebilen bu arayışlar insanların canlarını bile tehlikeye attıkları durumlara sebep olabilmektedir. Böylesi durumlarda bu durumu suistimal eden insanların da varlığı ikinci bir sıkıntıya sebep olmaktadır. Yıkılan binalardaki afetlerden etkilenen bireylerin eşyalarının yağmalanması insanlık namına utanç verici bir durumdur. Yağma insan onuruna yakışmayan bir hareket olmakla birlikte aynı zamanda bir suçtur (Konuyla ilgili 10.02.2023 tarihli haber: <https://www.milliyet.com.tr/gundem/ozel-harekat-polisi-boyle-yakaladi-deprem-bolgesinde-buyuk-vicdansizlik-6901776>).

Benzer biçimde, hırsızlık olayları afet bölgelerinde ortaya çıkan ve tırmanışa geçen suçlardan biridir. Afet mağdurlarının elde kalan mallarının da çalınması mağdurları daha da yıkan bir durumdur. Fakat güvenlik güçlerinin öncelikle insanların canlarını kurtarma çabasında oldukları böylesi durumları kendilerince fırsata çeviren insan sayısı da azımsanmayacak derecede karşımıza çıkabilmektedir (Konuyla ilgili 09.02.2023 tarihli haber: <https://www.takvim.com.tr/haberler/2023/02/09/deprem-bolgesinde-hirsizlik-yapan-bir-grup-polis-ekipleri-tarafindan-kiskivrak-yakalandi>).

Bunun dışında afet zamanlarında insanların çokça acıma duygularından istifade edilen dolandırıcılık vakalarının görülmesi durumu daha vahim hale getirmektedir. Afet bölgesindekilere yardım adı altında toplanan öncelikle para, eşya, yiyecek hatta çadır ve battaniyelerin bile afet bölgesine ulaşmadan kendi hesabına kullanan kişilere de rastlanılmaktadır. Bu gibi olayların toplum üzerinde güvensizlik yaratmasıyla insanlar yardım yapmaktan da kaçınabilmektedirler. Hem yardımlara el konması hem de güvenin sarsılması mağdur insanların daha da mağduriyet yaşamalarına sebep olabilmektedir. Dolandırıcılık vakaları da tıpkı yağma gibi hem toplum ve insanların duygularını, düşüncelerini olumsuz şekilde etkileyen bir suçtur. (Konuyla ilgili 14.02.2023 tarihli haber: <https://www.tgrthaber.com/gundem/dolandiricilarin-yeni-hedefi-deprem-yardimlari-2875153>).

Afet zamanlarında daha fazla görülen bu tarz suçlar zaten mağdur olan insanları çok daha fazla mağdur etmektedir. Zaten yıkılmış olan bu insanlar daha da yıkılmakta, zaten güvensizlik içinde olan bu insanlar daha da yalnızlaşmakta, güvenlerini yitirmektedirler. Peki, başımızı ellerimizin arasına alıp düşünmek gerekirse herhangi bir doğal afet durumunda daha da artan bu insanlık dışı davranış ve suçları bu suçları işleyenlerin insafına bırakabilir miyiz? İnsan duygularını ve onurunu aşağılayan durumlara maruz kalan mağdur olan insanları hem manipüle eden hem de suistimal eden bu kişilerden nasıl korumak gerekir? Doğal afet durumlarında güvenlik güçlerinin artan iş yükü ve onların da aynı bölgede aynı mağduriyeti yaşayarak görevlerine devam etmek durumunda kaldıklarını da göz önüne alırsak burada oluşan güvenlik açığı diğer bölgelerden gönderilen acil destek personelleriyle çözülebilmesinin yanı sıra bu suçlara normal cezalarının dışında daha caydırıcı cezaların verilmesi duruma engel olmakta işe yarar bir mekanizma olabilir mi? Şüphesiz tüm bu soru ve sorunlar yanıtlanması gereken ve akademik çalışmalara konu olması gereken konular arasında yer almaktadır.

2.4.1. Acil Müdahale ve Kurtarma Çalışmaları

Deprem bölgesinde arama kurtarma çalışmalarının ve acil ihtiyaçların giderilmesi, yıkılması acil olan riskli binaların tespiti ve yıkımı için 8 Şubat 2023 tarihinden itibaren 3 ay sürecek Olağanüstü Hal ilân edildiği duyurulmuştur (SBB, 2023). 6 Şubat depremleri sonrası arama kurtarma konusunda ilk karşılaşılan önemli sorun personel eksikliği olmuştur. Bölgede çalışabilecek nitelikli uzman personel eksikliğinden dolayı çoğu vatandaş enkaz altında

bulunanlara yardım edebilmek adına kendi çaplarında arama ve kurtarma çalışmaları yürütmüşlerdir. Profesyonel bilgi sahibi olmayan ve ekipman eksikliğinden ötürü bazen kurtarmaya çalıştıkları kişilerin farklı şekilde vefat etmesine sebep olmuşlardır bazen de kendi canlarını tehlikeye atarak yaralanmalar ve ölümler yaşanmıştır. Bölgeye arama kurtarma çabasıyla yetiştirmeye çalışan yerel halk, bölge dışından gelen gönüllüler, sivil toplum kuruluşları, öncelikle çevre belediyelerden gelen ekipler ve AFAD personeli tüm çabalara rağmen eksik kalmıştır.

Depremi hemen ardından geçen 1 aylık süreç içerisinde bu çalışmalarda resmi rakamlara göre deprem bölgesinde 35.250 arama- kurtarma personeli, kamu görevlileri, uluslararası arama kurtarma personelleri, STK'lar, gönüllüler dahil edildiğinde 271.060 personel çalışmalarda görev almıştır. 18.048 iş makinası, 75 uçak ve 108 helikopter kullanılmıştır (SBB, 2023).

Depremi ilk anından itibaren öncelikle arama kurtarma konusunda da harekete geçmeye çalışan başta çevre belediyeler olmak üzere pek çok belediyeden gelen destek ekiplerle arama-kurtarma çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Anadolu Ajansından (2023) alınan bilgilere göre; Türkiye'nin tüm belediyelerinden ekipler, 11 ilin farklı yerlerinde faaliyet göstermeye çalışmışlardır. Örnek olarak; Amasya Merzifon Belediyesi, Hatay'ın Defne ilçesindeki çalışmalara destek vermiş. Ankara Altındağ Belediyesi, Hatay'ın Arsuz ilçesinde çalışmalarını yürütmüş. Artvin Yusufeli Belediyesinden deprem bölgesine gönderilen personeller Malatya ve Hatay'da arama kurtarma çalışmalarına katılmıştır. Bartın Belediyesinin ise Gaziantep Nurdağı'na 6 kişilik bir ekip, 1 araç, Bartın İtfaiyesi'nin arama-kurtarma ekibini ve ekipmanını göndermiştir. Kendisi de depremde zarar gören bir belediye olan Elâzığ Belediyesi ile Elâzığ İtfaiye Müdürlüğü ise 55 kişilik personeli, 4 aracı ile Malatya ilinde arama kurtarma çalışmaları yürütmüştür. Kayseri Büyükşehir Belediyesi ve İtfaiye Daire Başkanlığının ekipleri Hatay'da arama kurtarma çalışmalarına katılmış ve Hatay'da İskenderun Limanı'nda çıkmış olan yangına da müdahale etmişlerdir. Kırıkkale Belediyesi ve Balıseyh, Delice, Keskin, Sulakyurt ve dahi tüm ilçeleri iş makinelerini ve personellerini deprem bölgesine göndermişler ve arama kurtarma çalışmalarına katılmışlardır. Konya Büyükşehir Belediyesi ve tüm ilçe belediyeleri de yardım tırı, araç, ekipmanlar ve kurtarma timlerini bölgeye göndermiştir. Sadece ufak bir kısmına örnek verdiğim arama-kurtarma desteği hemen hemen her belediyeden gelmiştir.

Arama kurtarma konusunda personel dışında en büyük eksik ekipman eksikliği olmuştur. Çalışmalarda görev alanların ekipman eksikliğinden dolayı enkazlara müdahale edememeleri oldukça kötü sonuçlar doğurmuştur. Hem bölgede görev yapan hem de dışarıdan destek olarak gelen polis ve asker ekipleri ekipman eksikliği ve arama kurtarma teknikleri konusundaki bilgisizliğin etkisiyle pek çok durumda çaresiz kalmışlardır. Aynı durum gönüllüler ve yardım kuruluşları için de geçerli olmuş onlar da enkazlarda yardım etmek istemiş fakat ekipman ve malzeme eksiklikleri müdahaleyi imkânsız kılmıştır. Çalışmalarda özellikle yer göstermelerde bölge sakini kadınların aktif olarak bulunmaları ve yönlendirmeleri durumu kolaylaştırıcı bir yol olarak görülmektedir. Bir mahallede orada oturanları tanıyan, hangi evde kaç kişinin ve kimlerin yaşadığını bilen genel olarak kadınlardır. Komşuluk ilişkileri dolayısıyla bu bilgilere sahip kadınların yer göstermeleri enkazlardaki her bir can için çok kıymetlidir. Yaşanan yoğun yıkımın etkisiyle zamanla yarışılan kurtarma çalışmalarında mevcut şartlarda kendi canını kurtarmış her bireyin komşusu için ayakta kalıp, ekiplere yer ve yol göstermesi zorunlu bir koşul olmuştur. Keza pek çok vatandaş kendini tehlikeye atmak pahasına enkazlarda çalışmış, bir can kurtarabilmek umuduyla çabalamıştır.

2.4.2. Altyapı Hasarlarının Tespiti ve Onarımı

Yerleşim yerlerindeki içme suyu hizmetlerinden mesul kurum Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'dür. Yer altında bulunduğundan hasar tespitinin yapılmasının zor olduğu içme suyu altyapısındaki ilk tespit edilen hasar 169 km uzunluğu kapsamaktadır. Deprem bölgelerindeki toplam içme suyu altyapısındaki hasar onarım maliyet bedeli yaklaşık 1,7 milyar TL olarak hesap edilmiştir. İlk belirlenen hasarlara göre çıkarılan içme suyu ve kanalizasyon altyapısındaki bütün deprem bölgesindeki tüm hasarların toplam maliyeti ise toplam 15,1 milyar TL olarak belirlenmiştir. Sonraki çalışmalarda tespit edilen hasarlar arttıkça maliyetlerde aynı ölçüde artmıştır (SBB, 2023).

Deprem sonrası deprem bölgelerinde en acil ihtiyaçlardan içme suyu ve tuvalet ihtiyacı olmuştur. Oluşan hasarın giderilmesi maliyetli olmakla birlikte yeni kurulacak yerleşim yerleri için yeni altyapı sistemleri gerekmektedir. Deprem bölgesinde yeni oluşturulan yerleşim yerlerine yapılacak olan altyapı yatırımlarının tahmini maliyeti ise 50 milyar TL olarak öngörülmüştür. Deprem sonrası enerji altyapısında (elektrik, doğalgaz) oluşan ilk hasar tespit maliyetleri kamuda 2,322 milyon TL özel sektörde ise yaklaşık 8.921 milyon TL toplam 11.243

milyon TL olarak hesaplanmıştır (SBB, 2023). Hasar tespit çalışmaları ilerledikçe maliyetin arttığı düşünülmektedir. Deprem sonrası bölgede onarımlardan sonra dahi çok uzun bir zaman elektrik ve su kesintilerinin yaşanması zorlu bir süreç yaşayan insanları daha da zora sokmuş bir durumdur.

Hatay havaalanında ise zemini oturmuş pist kırılmış ve altyapı mekanik ve elektrik sistemlerinin çalışmadığı belirtilmiştir ve havaalanı için planlanan hasar harcaması 2,5 milyar TL olarak belirlenmiştir. Elektronik altyapı sektöründe ise belirlenen hasar tespit çalışmalarına göre ise santral, şebeke ve baz istasyonları gibi altyapıların hasar onarımı için ilk değerlendirmelere göre tahmini maliyet 2,117 milyar TL olarak belirlemiştir. Hasar tespit çalışmaları ilerledikçe maliyetin artacağı öngörülmüştür. Mobil iletişim ve internet hizmetlerindeki aksamaların öncelikli nedeninin elektrik kesintileri olduğu belirtilmiştir. Haberleşme hizmetlerindeki hasarın onarılması ve yeni planlanan şehir bölgelerindeki yeni oluşturulacak altyapılar için ihtiyaç duyulan kaynağın yaklaşık 10 milyar TL olabileceği varsayılmıştır (SBB, 2023).

Depremden etkilenen 11 ilde toplamda 161 belediye bulunmaktadır. Hatay'da ise 15 ilçe ve Büyükşehir belediyesi dahil olmak üzere 16 adet belediye bulunmaktadır. Belediyelere ait hasar tespit çalışmalarına göre deprem bölgesi belediyelerinin yıkılan ve hasar alan belediye hizmet binaları, belediye hizmet araçları, yollar, kaldırımlar, sosyal tesisler, altyapı ve üretim tesisleri ve benzeri yapı ve malzemelerde oluşan toplam hasar maliyeti ilk tespitlere göre 5,7 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Oluşan hasarın onarılması dışında yeni kurulacak yerleşim yerlerine verilecek belediye hizmetleri de hesaba katıldığında maliyet oldukça fazlalaşacaktır (SBB, 2023).

Anadolu Ajansının (2023) verdiği bilgilere göre; belediyelerin deprem bölgesine sunduğu diğer hizmetlere de kısaca değinmek gerekirse; temizlik, dezenfekte ve çöp toplama faaliyetleri, su ve kanalizasyon çalışmaları, cenaze nakil ve defin işlemleri, sahra hastanelerinin kurulması, kar nedeniyle kapanan köy yollarının açılması, zarar gören şebeke suyu ve elektrik tesisatlarını tamir etmek gibi çok çeşitli görevler üstlenmişlerdir. Samsun Büyükşehir Belediyesinin Elbistan'da su ve kanalizasyon çalışmaları yürütmesi, Kırıkkale Belediyesinin Pazarcık ilçesinde çöp toplama, temizlik ve ilaçlama çalışmaları yürütmesi, İzmir Büyükşehir

Belediyesinin Hatay’da sahra hastanesi kurması, Antalya Büyükşehir Belediyesi ekiplerinin Hatay’da ve ilçelerinde vefat edenlerin dini esaslara göre defin işlemlerinin yapılması ve cenazelerin başka illere nakillerinin gerçekleştirilmesi gösterilen çabalara birkaç örnektir.

2.4.3. Çadırdan Konteynere: Geçici Barınma Süreci

Deprem öncesi verilere göre deprem bölgesinde yaklaşık 2,5 milyon yapı, bina bulunmaktaydı. 3.029.422 hane halkı olup bölgede hanede yaşayan kişi sayısı ülke ortalaması üzerindeydi. Deprem bölgesinde ilk rakamlara göre 1.593.808 kişinin barınma ihtiyacı karşılanmıştır. Diğer illerde de 329.960 bireyin barınma ihtiyacı karşılanmıştır. Afet bölgesinde ilk etapta 332 adet çadır kent, 189 konteyner kent oluşturulmuştur. Depremden zarar görenlerin faydalanması açısından ülke genelindeki oteller, pansiyonlar, öğretmenevleri, yazlıklar, bağlıklardan da yararlanılmıştır (SBB, 2023).

Giyik’e göre (2024), oluşturulan geçici yaşam alanları depremden etkilenen bireylerin ihtiyaçlarına uygun ve talepleri öncelenerek planlanmalıdır. Aile büyüklüklerine göre farklı ölçülerde tasarlanmalıdır. Özellikle çadırların eğimli alanlara kurulması yağışlı havalarda kullanım zorlukları yaratmaktadır. Klimatik özellikler, rüzgâr yönü gibi etkenler göz önüne alarak yer seçimi yapılması önemlidir. Geçici yaşam alanları oluşturulurken kurulan bölgedeki alanı kullanacak bireylerin sosyal yapısı ve karakteri göz önüne alınarak karar almada dahil edilmeleri işlevsel kullanım için gereklidir.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın (2023) değerlendirmesine göre, deprem bölgesindeki şartlara göre değişebilir olmakla birlikte kısa süreli barınma çözümlerinin yani çadır ve konteynerlerin 6 aylık zamanı geçmemesi gereklidir, depremden etkilenen bireylerin kalıcı konutlarına en kısa zamanda yerleştirilmesi önemlidir. Deprem sonrası geçici barınma süreçlerinin bu açıklamaya uygun olarak ilerlemediğini ve depremin ikinci yılında hâlâ konteyner kentlerde yaşayan binlerce insanın yaşam mücadelesine tanık olmaktadır.

Geçici barınma uygulamaları; deprem yaşamış kişilerin normal yaşam koşullarına kısa sürede geri dönebilmelerini de hedefleyen çalışmalardır. Yapılar doğal ve kent yapısına zarar vermeyecek şekilde proje edilmeli ve bu geçici yapıların kalıcı hale gelip plansız bir

kentleşmeye sebep olması engellenmelidir. Kalıcı konutlar oluşturulduktan sonra uygun şekilde kaldırılması gereklidir (Giyik, 2024).

Anadolu Ajansından (2023) alınan verilere göre; arama-kurtarmanın dışında pek çok faaliyette de bulunan belediyeler en acil ikinci ihtiyaç olarak çadır ve konteyner kentlerin kurulumu için deprem sonrasındaki süreçte kolları sıvamışlardır. Böylesi büyük bir afet karşısında ne kadar yetersiz kalsa da belediyeler adına takdire şayan bir mücadele örneğidir diyebiliriz. Birkaç belediye örneğine değinirsek; İzmir Büyükşehir Belediyesi Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye’de 282 konutlu konteyner kentlerin kurulması faaliyetini yürütmüştür, Konya Büyükşehir Belediyesi, Antakya’daki Güzelburç Mahallesi’ne konteyner kent kurma çalışmaları yürütmüştür. Mersin Büyükşehir Belediyesi Hatay’da 300 ailelik olacak şekilde çadırlar kurmuştur. Muğla Büyükşehir Belediye ekipleri Hatay’da Arsuz ilçesine Dostluk Kenti adıyla 29 adet konteyner, 77 adet çadır kurdurmuştur. Sakarya Büyükşehir Belediyesi ekipleri, Adıyaman’da ve İskenderun’da 550 adet konteyner bulunan bir kent kurmuştur. Pek çok daha çadır ve konteyner desteğinde bulunan il ve ilçe belediyeleri bulunmaktadır.

Antakya’da depremin ikinci yılına yaklaşılan bu günlerde hâlâ kent içinde çok fazla alanda konteyner kentler bulunmaktadır. Araştırmacının gözlemlediği konteyner kentler arasında; Silivri Geçici Konaklama Merkezi, AFAD Büyükdalyan Konaklama Merkezi, Erzurum Yakutiye Geçici Barınma Merkezi, Konya Geçici Konaklama Merkezi 1. Etap, 2. Etap Konaklama Merkezi ve 3. Etap Konaklama merkezi olmak üzere üç farklı bölgede, Katar Türkiye Kardeşlik Konteyner Kenti, Konteyner Geçici Ticaret Alanı, Hüseyinli Dayanışma Obası, Bursa Uludağ Geçici Yaşam Merkezi, Bursa Uluçınar Geçici Yaşam Merkezi, Yeşil Bursa Geçici Yaşam Merkezi, Türkiye Kore Dostluk Kenti ve Kocaeli Hastanesi ile birlikte Kocaeli Konteyner Kenti bulunmaktadır.

Şekil 5. Antakya'da Bulunan Konteyner Kent Görüntüsü

Kaynak: 18.09.2024 Semra Kara Kişisel Arşivinden

Şekil 6. Antakya'dan Konteyner Kent Görüntüsü

Kaynak: 20.09.2024 Semra Kara Kişisel Arşivinden

Hayatî ve önemli ihtiyaçlardan bir diğeri ise belediyelerin kurmuş oldukları aşevleri tarafından karşılanmaya çalışılan yemek ve kahvaltı ihtiyacıdır. Anadolu Ajansından (2023) elde edilen bilgilere göre, belediyeler kapsamındaki aşevi örneklerinden Afyonkarahisar Belediyesinin, Antakya’da kurmuş olduğu aşevinde 20 bin kişiye 3 öğün yemek dağıtımı sürdürülmüştür. Antalya Büyükşehir Belediyesi, günlük olarak 70 bin kişiye yetecek şekilde yemek dağıtımını yapmıştır, Hatay’da da günlük 10 bin ekmek üretim kapasitesi olan mobil bir fırın kurmuştur. Burdur Belediyesi Hatay’ın Kırıkhan ilçesinde 10 tane aşçının yemek yaptığı bir aşevi kurmuş,

vatandaşlara sıcak yemek hizmeti vermiştir, Çanakkale Belediyesi, Kepez Belediyesi ile iş birliğiyle Samandağ'da günlük 50 bin kişiye sıcak çorba ve yemek dağıtımını sürdürülmüştür, Kocaeli İzmit Belediyesi ise Hatay'da Defne ilçesinde kurdukları aşeviyle günlük 10 bin kişiye yemek yapmasının yanında diğer bir aşevini de Kahramanmaraş'ta kurmuştur. Tüm deprem bölgelerinde farklı belediyelerden gelen ekipler tarafından aşevleri kurulmuş ve yemek ihtiyacı karşılanmıştır.

Kurulan çadır ve konteynerlerin merkezi bölgelerde olması; aynı şekilde aşevleri ve yemek dağıtımlarının da çoğunlukla il veya ilçelerin merkezlerinde olması; daha ücra yerlerde ve köylerde veya enkazlardan dolayı ulaşılamayan mahallelerde bu hizmetlere ulaşımın sağlanamaması da ayrıca bir sorun olmuştur. Yapılan yardımların belirli bölgelerde yığılması ve iç bölgelere de ulaşamaması bazı yardıma muhtaç olanların hiç yardıma ulaşamamasına bazı yerlerde de yardımların israf olmasına sebep olmuştur.

Yiğit'e göre (2012), ülkemizde 2011'de Van ilinde gerçekleşen 7,2 büyüklüğündeki depremde de barınma konusu çok büyük bir problem yaratmış, insanlar çadır, konteyner konusunda sıkıntılar yaşamışlardır. Nüfusa yeterli olacak şekilde oluşturulacak çadır ve konteynerler için yeterli açık alan bulunmayışı bölge halkını göç etmeye itmiştir. Göç eden insanların öncelikli tercihleri kendi kültürlerine yakın, benzer yerler başta olmak üzere, depremin etkisinin az görüldüğü güney illerine ve daha çok iş imkânı bulabilmek için büyük şehirlere de göçler yaşanmıştır. Bu yaşanan depremin bir afet boyutuna taşınmasındaki sebeplerden biri olarak sığınacak açık ve yeşil alanların bulunmayışı olarak tespit edilmiştir. Deprem sonrası başlıca sıkıntılar; ekonomik sorunlar, sosyal sıkıntılar, halkın fiziksel ve psikolojik sorunlar yaşamaları, sağlık ve beslenme sorunları, yaşam şartlarındaki bozulma, yeterli açık alan bulunmayışından kaynaklı yaşanan sıkıntılar, evlerin, işyerlerinin ve kamu kurum binalarının yıkılması, depremden etkilenen halkın göç etmesi sayılmaktadır. Geçmişte yaşanmış depremlerin bilinmesi ve deprem sonrası ortaya çıkan sorunların araştırılması olası bir deprem durumunda aynı sorunların tekrar yaşanmaması için tedbirler almak adına önemli görülmektedir.

2.5. DEPREM SONRASI GÖÇ HAREKETLERİ

Göç insan hareketliliğine dayanan bir olgudur. İnsanlar tarih boyunca isteyerek ya da istemeyerek bir yerden bir yere göç etmek durumunda kalmışlardır. Göç süreci bireysel olabileceği gibi topluluk halinde de olabilir. Bir yerden başka bir yere gitmede her insan veya topluluk için öncelikle karar verme süreci vardır. İnsanları genel olarak bulunduğu durumu daha da iyileştirme isteği, yaşamından memnun olmama durumu göç etmeye itmektedir. Göç sürecinde itici sebepler olduğu gibi çekici sebepler de bulunmaktadır.

Göç süreci; insanların yaşadıkları topraklardan, mevcut ekonomik imkânlarından, sosyal yapılarından, kültürlerinden ve toplumsal yaşamdan daha uzaklaşarak yeni çevrelere yerleşmesi, uyum sağlaması ve bu yeni ortamlarda yeni bir hayat inşa etmelerini ifade eder (Toros, 2008:9).

Çalışma başlığında da belirtildiği gibi göç bireysel, kitlesel, iç göç, dış göç, zorunlu veya gönüllü ne şekil ve ne şartta gerçekleşirse gerçekleşsin bir hayata tutunma stratejisidir. Memnun, mutlu, rahat bir insan bulunduğu yeri elbette ki terk etmek istemez. Yeni yerler keşfetme arzusu gibi söylenince akla keyfilik getiren bir söylemin altında bile bulunduğu yer haricinde daha yaşanılabilir bir alan bulabilme isteği yatmaktadır.

Erkan'a göre (2028), göçün sınıflandırılmasında çeşitli kategoriler bulunmaktadır. Göç ederek gidilen yere, göçün süresine, düzenli olup olmamasına, kullanılan yöntemlere göre sınıflandırılmaktadır. Göç ülke içerisinde gerçekleşmişse iç göç ülkeler arasında gerçekleşmişse dış göç olarak tanımlanmaktadır. İsteğe bağlı ve savaş, doğal afet, yerinden edilme, yoksulluk gibi sebeplerle yapılan zorunlu göçler olarak da farklı iki sınıfa ayrılır. Yasal yollarla gerçekleştirilen ve günümüzde oldukça artan düzensiz gerçekleşen göçler olarak da farklı bir sınıflandırma mevcuttur. Ayrıca bireysel göç ve kitlesel göç ayrımı bulunmaktadır.

Göç sürecini etkileyen itici ve çekici faktörler de vardır. Gidilecek olan yerin iş imkanları, eğitim ve sağlık hizmetleri, refahı ve güvenliği çekici faktörler arasındadır. Terk edilecek olan yerdeki itici faktörler arasında ise yoksulluk, doğal afetler, savaşlar, işsizlik, tarım arazilerinin bölünerek küçülmesi, eğitimde ve sağlık alanında yaşanan olanaksızlıklar sayılabilir (Erkan, 2018 :50-51). Bunun dışında göçler çok çeşitli şekilde kategorize edilmektedirler. Ulusal

düzeyde veya uluslararası, zorunlu veya gönüllü, kitlesel ve bireysel, geçici veya daimî olarak ayrıntılandırılan göç türlerini bilmek konumuz gereği yeterli olacaktır. Uluslararası göçler de savaştan, iç karışıklıklardan kaçma, beyin göçü ve emek göçü şeklinde yaşanabilmektedir. Ulusal düzeyde kırsaldan kente, kentten kente, kentten kırsala, kırsaldan kırsala yaşanan göçlere baktığımızda kırdan kente göçlerin çoğunlukta olduğu görülür. Kırdan kente olan bu göçler genellikle daha iyi yaşam koşullarına kavuşma isteği, iş bulma amacı, eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerine erişme amacıyla olabilmektedir. Bu sebepler aynı zamanda gönüllü olarak başka bir yere göç etmek için de geçerli sebeplerdir.

Zorunlu göç olgusuna baktığımızda daha çok insan yaşamında hayati bazı sebepler karşımıza çıkmaktadır. Bir yerde bulunan siyasi karışıklıklar, savaş tehdidi, salgın hastalıklar veya doğal afetler insanları zorunlu olarak göç etmeye iten sebeplerdir. Bu sebeplerden biri olan doğal afet sonrasında zorunlu yapılan göçler çalışmamızın konusudur. Dünya üzerinde yaşanmış büyük göçler, ülkemizde yaşanmış kitlesel göçler, göç türleri, göç kuramları, göç araştırmaları ve araştırmacıları hakkında detaylı yazılacak pek çok konu bulunmakla birlikte bu araştırmada yalnız göçün sosyal ve kültürel yapı üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Doğal afet, insan iradesinin dışında kalan doğal sebeplerden dolayı yaşanan büyük felaketlerdir. Çığ, sel ve deprem en bilinen doğal afetler arasındadır. Ülkemizde, konumu gereği deprem felaketi olası yaşanabilecek bir durumdur ve çok kez yaşanmıştır. Yaşanan felaketler sonrası insanlar yaşadıkları yerlerden bazen geçici bazen de kalıcı olarak ayrılmak durumunda kalmışlardır.

Gültekin ve Varol'a (2016) göre, günümüzde afet yönetimi alanındaki tüm gelişmelere rağmen afetler büyük kayıplara sebep olmaktadır. Nüfustaki artışa oranla afetlerden etkilenen nüfus da aynı şekilde artış göstermektedir. Bu sebeple afet kaynaklı göçler de geçmişe oranla artmıştır. Dünya üzerinde pek çok yerde örneklerine rastlanan afet kaynaklı kitlesel göç hareketleri öyle görülüyor ki gelecek de kendini çokça gösterecektir. Afet kaynaklı yaşanan göçlerde göç çoğu zaman çözümden çok yeni sorunların başlangıcı niteliğindedir. Göç edilen yerdeki nüfus sayısındaki artışla birlikte başta altyapı sorunları, plansızlık gibi pek çok yeni sorunla karşılaşmaktadır. Yaşanan doğa olaylarının afet boyutuna ulaşmaması için afet yönetiminde halkın bilinçlendirilmesi zarar azaltıcı faaliyetlerin başında gelmektedir. Ayrıca afet kaynaklı göçler için bir yasal zemin oluşturulmalı, afetlerden etkilenenlerden başta dezavantajlı gruplar olmak üzere sosyal projeler oluşturulmalı, sosyal ve kültürel olarak uyum sorunu yaşanması

ihtimaline karşı öncelikle psikolojik destek sağlanmalıdır. Göç eden bireylerin yaşam kalitesinin artırılması adına gerçekleştirilecek projelerde sivil toplum örgütlerinin de işlevi artırılmalıdır.

2.5.1. Deprem Kaynaklı Zorunlu Göçler

Göç ve afetler arasında ne gibi bir ilişki vardır? gibi bir soruya cevap aramak istersek bir afet yaşanması durumunda o bölgede yaşayan insanların ve yapıları çevrenin yaşamış olan afete ne derece hazır ve dirençli olduğuna bakmak gerekir. İnsanlar bu afet durumundan ne derece etkilenmişlerdir, bunu anlamamız oldukça önemlidir. Aynı boyutta ve kuvvette bir afeti iki farklı bölge yaşamış olsa dahi etkilenme durumları ve şekilleri birbirlerinden oldukça farklı olacaktır. Burada zarar görebilirlik ve dirençlilik kavramlarından yola çıkarak konumuza detaylı bakacak olursak her doğal afetin farklı bölgeleri farklı düzeylerde etkilediğini fark etmemiz kolaylaşır. Farklı bölgelerin farklı etkilenmesinin yanı sıra farklı kişiler bile yaşadıkları durum aynı olsa dahi farklı düzeylerde etkilenmektedirler.

Afet terimleri sözlüğü (2024) tanımlarına göre; Zarar görebilirlik kısaca çeşitli boyutta tehlike ve durum karşısında kişilerin ve yaşam alanlarının fiziksel olarak, ekonomik olarak, sosyal ve çevresel olarak uğradıkları zararların ölçüsüdür. Fiziksel olarak zarar görebilirlik yapıları çevrenin, yaşam alanlarının, tarım alanlarının, sanayi işletmelerinin ve benzeri fiziksel yapının zarara uğramasını ve kişilerin fiziksel zarara uğramasını içine alır. Sosyal olarak zarar görebilirlik kişilerin ve toplumların sosyal, psikolojik ve demografik açıdan ölçüsü tespit edilemeyecek hasarları ifade eder. Ekonomik zarar görebilirlik ise ekonomik hayatın düzeni, geçim sağlama yöntemlerini ve imkân düzeylerini ele alan kısımdır. Afete Dirençlilik ise bir toplumun tehlikeler ve afet karşısında dayanıklı olma, oluşan zorluklarla baş edebilme, afet öncesi oluşabilecek tehlikeleri önceden kestirme, önleme ve azaltma çabası içinde olma, afet sonrası iyileşme kapasitesini ifade eder.

Yaşanılan deprem felaketlerinin bölgesel olarak her bölgeyi farklı şekillerde etkilemiş olduğunu yaşanan yıkımlardan görmüş olmaktadır. Bölgenin jeopolitik yapısı, yapıları çevrenin ve konutların depreme dayanıklılık durumları ve buna benzer birçok farklı açıdan bu felaketin yıkım gücünün neye dayandığına bakılabilir. Bu durumlara bakılmasında ve olası başka afet durumlarında tedbir alınmasında yarar vardır. Biz konumuz gereği bu yıkımlar sonucunda

insanların evsiz ve yersiz kalmış olmalarını ve yaşadıkları zor durumlar sonucunda bölgeden uzaklaşma imkânı bulabilenlerin göç süreçlerine odaklanabiliriz.

Karşılaşılan durumların çeşitliliğine bakacak olursak afetin büyüklüğü değerlendirildiğinde deprem bölgesinde yakınlarının enkaz altında olmasından dolayı mecburen deprem bölgesinde yardım edebilmek amacıyla kalanlar çoğunlukta olmuştur. Deprem bölgesine ulaşımın kısıtlı olması ise ilk etapta insanlara kaçma imkânı vermemiş bir durum olmuştur. Daha sonraki zamanlarda yaşam alanlarının büyük oranlarda yıkılmış olmasının etkisiyle ve olumsuz hava şartları sebebiyle insanlar sığınacak bir yer arama çabası içerisine girmişlerdir. Zaruri olarak yağmurdan ve soğuktan korunmak öncelikli amaç olmuştur. Gitme imkânı bulamayan insanlar ise çeşitli çareler aramak zorunda kalmışlardır. Bölgeden uzaklaşmak için yolların güvenli olup olmadığının bilinmemesi de bölgeden ayrılamama da etkili sebeplerden olmuştur. Çevre illerden bölgeye gelecek yardımların ulaşımında sıkıntı çekilmemesi için yolların meşgul edilmemesi gerekli olmuştur. Büyük çoğunlukla yolların hasar görmüş olması ve enkazların yolları kapatmış olması da bölgeden uzaklaşamadaki etkenler arasında olmuştur. Bireylerin ulaşım araçlarının büyük oranda enkaz altında kalması ve zarar görmüş olması da ayrıca bu konuda yaşanan bir diğer sıkıntı olarak görülmektedir.

Afet kaynaklı göçlere örnek olarak Özdemir'in (2019), 1992 Erzincan Depremi özelinde deprem sonrası Erzincan'dan yaşanan göçleri araştırdığı araştırması incelendiğinde nüfus olarak Erzincan'dan yüzde 17, 7 oranında bir göç olduğu ve yüzde 5,7 oranında ise bir göç sonrası geri dönüş yaşandığı tespit edilmiştir. Geri dönüşler üzerinde yapılan analizde geri dönüş sebepleri olarak sırasıyla akrabalık ilişkilerinden kopamama, gidilen yerdeki kültürel uyumsuzluk, gittikleri yerdeki kazancın yetersizliği, göç ettikleri şehrin yaşam stresi, iş bulamama şeklinde belirtilmiştir. Yapılan araştırma sonucuna göre ekonomik sebeplerden ziyade sosyal ve kültürel sebepler geri dönüşleri etkilemiştir.

6 Şubat 2023 tarihindeki Kahramanmaraş depremleri ve sonrasında Hatay merkezli yaşanan depremde insanlar öncelikle canlarını korumak için ve yaşam alanlarında yaşanmış olan büyük yıkımın etkisiyle yaşamlarını sürdürebilmek, zaruri ihtiyaçlarını karşılayabilecek imkân bulabilmek amacıyla bölgeyi terk etmek zorunda kalmışlardır. TÜİK verilerine göre diğer illerden aldığı göç 37.068 diğer illere verdiği göç 164.247 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2025).

Şekil 7. TÜİK İl Göç İstatistiği

Ülke İçi Göç					
Yıl	İl	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
2023	HATAY	37.068	164.247	-127.179	-79,08
2022	HATAY	39.530	47.597	-8.067	-4,77

Sağiroğlu ve diğerlerinin (2023) 6 Şubat 2023 depremleri sonraki çalışmalarında belirttiklerine göre; deprem sonrası deprem bölgelerinden göç eden nüfusun büyüklüğü 2021 yılında ülkemizde yaşanan iç göç hareketliliklerinden çok daha fazladır. Adıyaman ilinin nüfusunun yaklaşık olarak yarısı, Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya illerinin ise her üç kişiden birinin yaşadığı yeri terk etmek zorunda kaldığı yapılan analizlerin sonucunda anlaşılmıştır. Deprem felaketinin 21. Gününde deprem bölgelerinden tahliye edilen kişi sayısının 528 bini bulduğu ve 1 Mart 2023 tarihinde ise bu sayının 811 bini geçtiği belirtilmiştir. Ayrıca depremin yaşandığı ilk haftada deprem bölgelerinden ayrılan kişi sayısının 2,2 milyon kişi olduğu açıklanmıştır. 1 Mart 2023 tarihinde ise bu sayı 3,3 milyona ulaşmıştır ve güncellenmeye devam etmiştir.

Göçlerin sebep olduğu bir diğer sıkıntı ise aktif olan nüfusun göç etmesiyle daha pasif ve çalışma alanında daha az girişimde bulunan nüfusun geride kalmasıdır. İş gücünü aynı zamanda tüketici kesimi kaybeden bölge gerilemeye başlar ve bu durum yeni kişilerin göç etmesine neden olur bölge geriledikçe göç döngüsel olarak artar (Adıgüzel ve Tekgöz, 2020). Yaşanılan doğal afetin de bu tür bir kısır döngüye neden olabileceği düşünülmektedir. Yaşanmış olan göçlerin ne kadarının kalıcı ne kadarının geçici olacağını değerlendirmek pek mümkün olmamakla birlikte göç etme eğilimin arttığı öngörülebilir. Oluşan hasarların kısa sürede giderilmesi göçlerin kalıcılık-geçicilik durumunu etkileyecek bir durumdur. Geçici niyetle göç edenlerin de belli bir zaman sonra geri dönüşlerinin zorlaştığı düşünülmektedir. Göç edenlerin bazı şehirlerde yoğunlaşması da ekonomik ve sosyal alanda farklı krizlere sebep olabilecek bir durum olarak değerlendirilmektedir.

2.5.2. Şubat 2023 Depremleri Sonrası Zorunlu Göçün Etkileri

Depremden sonra uzunca bir süre yaşanan belirsizlikler deprem bölgesindeki halkı karamsarlığa ve umutsuzluğa itmiştir. Ancak depremi yaşamış olan diğer kentlerden farklı olarak Antakyalılar memleketlerini terk etmemekte fazlaca direnmişlerdir ve her şeye rağmen içlerinde umut taşıdıklarını belirtmişlerdir. Toprağını, memleketini bırakıp gitmek istemeyenler pek çok sorunla boğuşurken, farklı sebeplerle deprem sonrası Antakya'yı terk edenleri de bambaşka sorunların kucakladığı görülmektedir. Bırakıp gitmek veya kalmak; iki tercihte de insanları farklı problemlerin sardığı bilinmektedir. Gitmek zorunda kalanın arkasında aklı ve yüreği kalmıştır, yıkık duvarlarda bıraktıkları “geri döneceğiz” yazılarıyla vedalaştıkları görülmüştür (Konuyla ilgili 23.02.2023 tarihli haber: <https://www.posta.com.tr/galeri/hatayda-duvarlara-yazilanlar-umutlari-yesertti-geri-donecegiz-hatay-2612526/5>).

Kar'ın da (2023) yazısında belirttiği gibi; “Geri dönüş ihtimalini gerçek kılmak, Antakya'nın insanca yaşanılabilir bir kent olmasını ve çok kültürlü tarihi mirasın korunarak inşa edilmesini sağlamakla mümkün olacaktır. Aksi halde o eşsiz kent kültürü sadece bir hatıra olarak hafızalarda kalır. Antakya hiç birimizin tanımadığı yeni bir kente dönüşebilir. Peki artık tanıyamadığımız bir kente dönmek, gerçekten geri dönmek midir?”

Deprem afeti sonrasında yaşanmış olan göçleri geçicilik-kalıcılık yönünden incelemek amacıyla araştırmacı tarafından Mayıs 2023 tarihinde küçük çaplı bir anket çalışması yapılmıştır. Anket deprem bölgesinde afeti yaşayıp sonrasında bölgeden ayrılan kişilere online olarak gönderilmiş olup, cevaplar alınmıştır. Anket toplam on sorudan oluşmaktadır. İlk sorular afetin nerede yaşandığı nereye göç edildiğiyle ilgili sorular olup son sorularda afet bölgesine geri dönüşlerle ilgili görüşlerin alınmasıyla bitirilmiştir. Anket sorularını toplam 131 kişi yanıtlamış olup, bazı sorulara yanıt veren kişi sayıları değişmektedir.

Soru 1'deki Doğal afeti yaşadığınız şehir memleketiniz miydi? sorusuna 128 kişi cevap vermiş olup, cevap verenlerin %74,2 si memleketi olduğunu belirtmiş %25,8 i o şehre dışarıdan gelmiş olduklarını belirtmişlerdir. Bu durumda ankete katılan katılımcıların afeti yaşayan %25,8'lik kısmı daha önceden o şehre çeşitli sebeplerle (iş, eğitim, evlilik vb.) göç etmiş kişilerden oluşmaktadır. Soru 2'deki doğal afeti yaşadığınız şehir iş, eğitim vb. sebeplerle geçici olarak yaşadığınız bir şehir miydi? Sorusuna 129 katılımcıdan cevap gelmiştir. %64,3'lük katılımcı yaşadığı şehir olduğunu belirtirken %35,7'lik kısım geçici olarak yaşadığı şehir olduğunu belirtmiştir. Buradaki oran farkı ilk soruya 128 ikinci soruya 129 cevap gelmesi ve 131

katılımcıdan farklı katılımcıların cevap verip vermemesine göre değişiklik göstermiştir. 106 kişinin katılımıyla cevaplanan ‘Hangi şehirden göç ettiniz?’ sorusuna katılımcılar arasında en fazla oran %42,5 Hatay iline ait olmakla birlikte katılımcıların Hatay ilinin Antakya ilçesini ayrıca belirtmeleriyle Hatay ili oranı daha da yükselmiştir. Sonrasında %15,1 oranında Adıyaman, %4,7 Osmaniye, %5,7 oranında Adana, %2 Aksaray, %1 Malatya, %1 Diyarbakır, %1 Şanlıurfa’dan göç edenlerin katılımı olmuştur. 4. sorumuz olan “Hangi şehre göç ettiniz?” sorusuna oldukça çeşitli cevaplar gelmiş olmakla birlikte katılımcıların en fazla göç ettiklerini belirttikleri il Ankara (17 kişi), devamında gelen iller sırasıyla Adana (14 kişi), Mersin (14 kişi), Hatay ilçesine (7 kişi), Antalya (6 kişi), Eskişehir (3), Kahramanmaraş (3), Şanlıurfa (3), Elazığ (3), Bingöl (3), Muğla (2), Kocaeli (2), Bursa (2), Konya (2), İzmir (2), Giresun (2), İstanbul (2), Diyarbakır (1), Kırklareli (1), Afyonkarahisar (1), Erzurum (1), Erzincan (1), Uşak (1), Çanakkale (1), Nevşehir (1), Kayseri (1), Karaman (1), Papua Yeni Gine (1), Kastamonu (1), Gaziantep (1), Kırşehir (1). Yaşanan göç dalgası incelendiğinde en yoğun göç Hatay’dan Mersin’e yaşanmıştır. Ardından Hatay’dan Ankara’ya ve Hatay’dan Adana’ya yaşanan göçler gelmektedir. Adıyaman’dan yaşanan göçlerde ise öncelik sırası Adıyaman’dan Ankara’ya ve Adıyaman’dan Mersin’e şeklinde diğer illerle devam etmektedir. Son olarak yoğun göç eden il Osmaniye en fazla Osmaniye’den Adana’ya şeklinde yaşanmıştır. Mersin, afet bölgelerine en yakın ulaşımın sağlandığı, depremin şiddetinin yakınlığına oranla daha az hissedildiği, en yakın hastanelere ulaşım olmasından ve daha birçok sebepten kaynaklı kişisel tercihlerinde etkisiyle daha fazla göç alan il olmuştur. Ankara’nın ikinci sırada gelmiş olması ülkemizde deprem fay haritasına göre deprem yaşanma riskinin daha düşük olduğu için tercih edilmiş olabilmesiyle birlikte merkezî büyükşehir imkanlarının olması, hastane ve sağlık kuruluşlarının fazla olması, ulaşım imkânı ve yine kişisel tercihlerle seçilmiş olması muhtemeldir. Adana aynı keza Mersin gibi afet bölgesine en yakın yerleşim yeri olması sebebiyle tercih edilmiş olması yüksek ihtimaldir. Acil hastane ve en yakın güvenli alan olarak görülmüş olabilir. Mersin’e oranla daha az göç almasının sebebi Adana’da meydana gelen bölgesel yıkımın etkisi olarak görülebilir.

5. soru “Afet sonrası ne kadar bir süre sonra bölgeyi terk ettiniz?” sorusuna 116 katılımcı cevap vermiştir. Katılımcıların %23,3’lük kısmı aynı gün içerisinde, %50’si 1 hafta içerisinde, %17,2’si 1 ay içerisinde, %9,5’lik kısmı ise 3 ay içerisinde göç ettiğini belirtmişlerdir. 6. soru olan “Göç etmeyi tercih ettiğiniz ilde aile, akraba veya tanıdıklarınız var mıydı?” sorusuna 119 katılımcı cevap vermiştir. Gittikleri yerde hiç tanıdıkları olmamasına rağmen gidenlerin oranı

%21 olarak görülmektedir. Gittikleri yerde ailesi bulunanların oranı ise %32,82'dir. Birinci derece ailesi dışında akrabalarının yanına sığınanların oranı %27,72'dir. Aile ve akrabaları dışında gittikleri yerde tanıdıkları olanlar %18,5'tir. Amacımızı saptamaya yönelik önemli olan 7. Soru “Yaşadığınız deprem bölgesinden geçici olarak mı ayrıldınız? sorusuna verilen cevaplar oldukça önemlidir. Geçici olarak gittiklerini belirten katılımcı oranı %78 ile oldukça yüksektir. Geri dönmeyi düşünmeyenlerin oranı ise %22'lik bir kesimdir. 8. soru “Yaşamış olduğunuz deprem bölgesinde size ait konteyner olması durumunda geri dönmeyi ister misiniz? sorusuna 116 cevap alınmıştır. Katılımcıların %41,4'ü evet cevabını verirken %58,6'sı hayır geri dönmek istemeyiz demişlerdir. 9. soru yine bir öngöründe bulunulması için oldukça önemli bir sorudur. Bu soruya 120 kişi cevap vermiştir. Ve çok sayıda katılımcı “Yaşamış olduğunuz deprem bölgesinde yeniden yaşam alanlarının yapılması durumunda dönmek ister misiniz?” sorusuna evet yanıtını vermiştir. %86,7'lik bir kısımla katılımcıların çok büyük çoğunluğunu kapsamaktadır.

10. ve son soru olan “Yaşamış olduğunuz deprem bölgesine geri dönmeyi düşünmüyorsanız sebebi nedir?” sorusuna verilen kısa cevaplar oldukça çeşitlidir. Geri dönmeyi düşünmüyorum cevabının oldukça az olması ve bu soruya çok sayıda çeşitli cevaplar gelmesinin sebebi geri dönmek isteyen kişilerin de geri dönme isteklerini belirtme amacının bir göstergesidir. Yaşam alanlarının yapılması durumunda geri dönmek isterim diyen katılımcılar da kısa sürede dönmek isteseler de dönemediklerini belirtmek için şu an iş için, eğitim için dönemediklerini belirtmişler uzun dönemli olarak planları içerisinde geri dönmek istediklerini belirtmek isteyenlerin verdikleri cevaplar arasında “vatanım olduğu için, memleketimi bırakmak istemiyorum, gitmedim sayılır, vatan namustur terkedilemez, tekrar kurulur kurulmaz döneceğim” gibi oldukça spesifik cevaplar alınmıştır. Hayır dönmeyi düşünmüyorum diyenlerin sebepleri arasında ise çoğunlukla yeni düzen kurduğum için cevabı daha fazla olmakla birlikte iş için, eğitim için şeklinde sıralanabilir. Geri dönmeyi düşünmüyorum diyenlerin içinden cevaplarını düşünmüyorum şeklinde vurgulayanlar, enkazdan çıktığım için, beni orada bağlayan bir şey yok şeklinde yine oldukça şahsi cevaplar alınmıştır.

Deprem sonrasında tüm deprem bölgelerinden yoğun olarak göçler yaşanırken Antakya'da Antakyalı halkın farklı ve dikkat çeken söylemleri olduğu görülmektedir. Antakyalılar gerçekleşen ağır yıkım altında ve zor hayat şartları altında bile şehirlerini terk etmek

istemediklerini dile getirmişlerdir. Mecburî şartlarda gidenlerin de ilk fırsatta geri dönmek istedikleri görülmektedir. Bu duruma örnek olarak deprem sonrası Şok Gazetesi (2023) haberindeki bir röportajdaki depremde zarar görmüş bir kişinin sözleri oldukça dikkat çekicidir; Antakya'yı terk etmeyeceğini söyleyerek “Bu şehri seviyorum. Evimizi ve yıllarca biriktirdiklerimizi korumak için kalacağım. Burayı yeniden inşa etmek 3-4 yıl sürse de gitmeyeceğim” demiştir.

Geçici olarak bulunduğu yerden ayrılan insanların belli bir süreçten sonra isteler bile geri dönmeleri daha zor olmaktadır. Depremden sonra barınma sorunu, eğitim engeli ve iş imkanlarının kısıtlılığı sorunlarının kısa süre içinde çözülmesi geri dönüşleri hızlandıracaktır (Sağiroğlu ve diğerleri, 2023).

Gelir eşitsizliğinin ve yoksullaşmanın arttığı dönemlerde de görülen ekonomik göç afet zamanlarında da görülmektedir. Ekonomik göçler böylesi dönemlerde her ne kadar isteğe bağlı göç olarak görülse de zorunlu yaşanan göçlerdir (Erbaş, 2019). Yeni bir düzen kurmak isteyerek ya da istemeyerek olsun zorludur. Yeni koşullara alışmak severek gittiğimiz bir ülkede veya şehirde bile olsa belli bir zaman gerektirir. Düşünüldüğünde gönüllü denilen bir yerden bir yere gitme, göç etme süreci bile bir nevi zorunluluk içerir. Hiç kimse memnun olduğu sevdiği ortamı bırakıp gitmek istemez ister mevcut hayat koşullarını değiştirmek için olsun ister eğitim ister sağlık için olsun tüm sebepler bulunan bölgedeki bir eksiklikten kaynaklanır.

Zorunlu denilen göçlerde zaruri sebeplerin olması insanları daha fazla sıkıntıyı sokabilmektedir. Yaşanılan yerin, kurulan düzenin, memleketin, yuvanın terk edilmek zorunda olunması her insan için üzüntü verici olmaktadır. Yaşadıkları yerleri harap olmuş bir şekilde bırakmak durumunda olan afet mağdurları, savaş mağdurları süreçteki zorlukları daha zor aşabilmektedirler. Yeni bir düzen kurmak, maddi ve manevi toparlanmak bireysel zorluklar doğurmaktadır. Bunun yanı sıra yaşanan afet ve savaş durumlarının toplumsal boyutları daha zorlu olabilmektedir. Kitlel olarak yaşanan bu göçlerde bırakılan ülke veya şehirlerin enkazdan ve hasardan arındırılması ve yaşanan felaketlerin izlerinin silinmesi çok uzun yıllar alabilmektedir. Bölgesel olarak nüfusun azalması oradaki toplumsal yaşamı ekonomik, sosyal ve kültürel yönden olumsuz anlamda etkilemektedir. Gidilen yerlerdeki anî nüfus artışı da aynı şekilde hem ekonomik hem sosyal olarak toplumsal yaşamı alt üst edebilmektedir.

2.6. TOPARLANMA, YENİDEN YAPILANMA VE TOPLUMSAL İYİLEŞME

Aytıs'a (2023) göre, 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerindeki sorunları tespit etmek için multidisipliner bir anlayışla yaklaşmak ve çözüm önerilerini buna göre tasarlamak gerekmektedir. Deprem, insani, siyasi, çevresel, hukuk, mimari, kültürel, sağlık, tarım, ekonomi, kentsel, teknolojik, demografik, sosyolojik pek çok alanda sorunlar ortaya atmıştır. Bu problemlerin disiplinler arası bir koordinasyonla tespit edilmesi, çözüm önerilerinin de aynı derecede kapsamlı ilerlemesini sağlayacaktır. Sadece yıkılan evlerin ve iş yerlerinin yerine aynı şekilde ev ve işyeri yapıp teslim etmek yeterli değildir. Sosyal yapıya ve kültürel çevreye özen gösterilmeli, hafıza mekânlarının gücüne dayalı toplumsal yaşam kurgulanmalı, demografik özellikler göz önünde bulundurulmalı, oluşabilecek afet durumlarına karşı yeterli altyapı projeleri uygulanmalı, sürdürülebilir ve duyarlı çözümlerle ilerlenmelidir.

Arslan ve Ünlü 'ye göre (2010), yeniden yapılanmayı kapsayan çalışmalar genellikle afet bölgelerindeki fizikî, ekonomik unsurlara odaklanmaktadır. Ancak yeniden yapılanma süreci sosyo-mekânsal ögeler de göz ardı edilmeden, sosyal sorunlara ve psikolojik sıkıntılara da çözüm sunacak şekilde olmalıdır. Afet yaşamış toplumun kendine özgü sosyal yapısı ve kültürel ritüelleri ön plana alınarak yeniden yapılanma için planlamalar geliştirilmelidir. Afet sonrasında planlanan ve uygulanan konutların yerleşenler tarafından kabullenilmesinde zorluklar yaşanabilmektedir. Yaşanabilecek uyum güçlüklerinin önceden düşünülerek oluşturulacak yapıların ve çevrenin, içinde yaşayacak olan toplumsal yapıya uygun şekilde, ortak değerlerine saygılı ve toparlanması gereken toplumsal ilişkileri desteklemesi gerekmektedir. Afet yaşamış insanların, mekâna olan fiziksel bağlılıkları kopmaktadır, sosyal ilişkiler ve komşuluk bağlarının yıkımıyla süreç devam etmektedir. Geçici barınma yerlerinde yeni bir çevreye uyum sağlamak ve daha sonra kalıcı olarak yerleştikleri yerlere alışmak durumunda kalmaktadırlar. Sosyal ve ekonomik açıdan yeni yerleşilen mekânlarda çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Afet sonrasında yeni oluşturulan yerleşim yerlerinin eski yaşam alanlarına uzak bölgelerde yapılması ise ekonomik olarak canlanmada, yeni sosyal bağlar kurmada güçlükler yaratmaktadır. Aynı bölgede oluşturulamayacak bir yeniden inşa ve yapılanma süreci varsa kısmî olarak yer değiştirmelerin gerçekleştirilmesi, bireylerin çevreyle olan ilişkileri ve bağlılıkları bakımından önerilmektedir.

Antakya'nın deprem sonrasındaki iyileşmesinin kültür mirasının onarılması, gündelik hayatın eskisi gibi yaşanabilmeye başlanmasıyla ve tarımsal üretimin aktifleşmesiyle olabileceğine inanılmaktadır (Biroğlu, 2023). Yeni planlamalar yapılırken bölgede yaşayan halkın düşüncelerini almak ve onları plana dahil etmek, içinde yaşanabilir ve işlevsel bir kent yaratmak için gerekli görülmektedir. Bölge halkı yıkılan şehirlerinin yerine nerede ve hangi koşullarda yaşayacaklarını bilme hakkına sahip olmalıdırlar. Bu konuda bilgilendirilmelidirler ve kurulacak kent alanlarında, yerleşim alanlarında söz söyleme hakkına erişimleri gerekmektedir.

Yaşadığımız kentler bizlerin kimliğini ve kişiliğini belirler. Bir kentin içinde yaşayan insanlar da aynı şekilde kentin kimliğini belirler. Bir kent içinde yaşayanlarla, bu yaşayanların inançlarıyla, gelenek ve görenekleriyle, amaçlarıyla düzenlenir. İnsanların birbiriyle olan ilişkileri bir kent kültürü oluşturur. Kent kültürü de bir çevre bir mimari ortaya koyar. İnsanların değerleri ve sosyal, toplumsal yapı kentin yapısını da şekillendirir. Antakya kendine has bir kimliği ve kültürü olan özgün bir kenttir. Tarihsel, kültürel, sosyal ve dinsel geçmişiyle farklı bir kenttir (Kaypak, 2010). Yaşanan deprem sonrası tüm bu değerleri ve yapısı dikkate alınmadan yenilenmek istenirse hiçbir farklı yanı kalmayacak, sıradanlaşacaktır.

Gelenek ve görenekler, yerel yaşam tarzı bozulmaması, tarihi ve kültürel çevrenin korunması, yaşam alanlarını şekillendirmek Antakyalıların hakkıdır. Kendilerine bırakılan eşsiz mirasları yarınlara taşımak ve gelecek nesillere aktarmak da Antakyalıların görevidir (Kaypak, 2010). Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın (2023) açıklamasına göre, depremin oluşturduğu hasarlar onarılırken kültürel varlıklarını, kentin eski tarihî dokusunu korumak son derece önemlidir. Bunun yanı sıra yıkılan kentin yeni oluşumunda eskiyi olduğu gibi tekrarlamak faydasızdır. Yeni kentte dezavantajlı gruplara, engellilere, kadınlara, yaşlılara çocuklara, gençlere yönelik planlamalar yapılması, projelerin kullanacak kitlelere uygun tasarlanması, ihtiyaçların göz önünde bulundurulması, okulların, yolların, binaların işlevsel olmasına önem verilmesi en azından yaşanan kayıpların ardından insan hayatını kolaylaştıran güzelleştiren şekilde değişmesine sebep olabilir. Parklar, yeşil alanlar, gençlik merkezleri, spor alanları, okullar ve üniversiteler bölge nüfusuna uygun ve ihtiyaçlar doğrultusunda yapılandırılmalıdır. Gençlerin tercih edeceği iş alanları oluşturulmalıdır. Kalıcı konutların oluşturulması sürecini bölgenin coğrafyası, ekonomik olanakları ve bölgesel ve ulusal çapta yönetim imkanları şekillendirmektedir. Süreç bu durumların da etkisiyle uzayabilmektedir.

Koç ve Yalçın'a (2023) göre; afet yönetimi süreçlerinden biri olan iyileşme süreci diğer süreçlerden daha fazla farklı kurumların birlikteliğini gerektirir. İyileşmede aktif rol oynaması gereken önemli kurumlardan biri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve sosyal hizmet uygulamalarıdır. Afet sonrası bireylerin, ailelerin ve toplumun ortaya çıkan sosyal sorunlarının ve ihtiyaçlarının giderilmesinde sosyal hizmet uygulamaları önemli bir fonksiyona sahiptir. Depremden etkilenenlerin yaşamlarını devam ettirmesinde gerekli sosyal desteğin sağlanması ve psikososyal yardım sunmaları açısından etkin yaklaşımlar sunabilmektedirler. İnsanların maruz kaldığı sorunlarla baş edebilmelerini ve problemlerin en aza indirilmesini hedefleyen ve sosyal- ekonomik destekleme sunan çalışmalar sosyal hizmetlerin uygulama alanındadır. Bakanlığın Kahramanmaraş Depremi sonrası çalışmaları arasında ayni ve nakdi yardımlara ilişkin faaliyetler, psikososyal destek çalışmaları ve özel ihtiyaç sahibi gruplara dair çalışmaları bulunmaktadır.

2.6.1.İyileşme Sürecinde Sosyal Politikaların Önemi

Tarihin her döneminde insanlar arası yardımlaşma, hayırseverliğe dayalı kurumlar, gönüllü kuruluşlar farklı şekillerde var olagelmıştır. Tüm insanlar ekonomik ve sosyal olarak eşit şartlarda bulunamadıkları için mutlak bir eşitsizlik hali, muhtaç olan ve yardım eden kesimler her zaman diliminde görülmüştür. Kendi kendine yetemeyen, ihtiyaçlarını gideremeyen insanlar toplumun diğer üyelerinden ve devletten gelecek yardım ve desteğe muhtaçtırlar. Yoksulluk ve yoksunluk halinde daha zaruri olsa da bir vatandaş olarak yoksul ve yoksun durumda olmadan da devletten ve kurumlarından sosyal destek beklenmesi gayet olasıdır.

Geçmişte daha çok ailenin, akrabaların, arkadaş ve komşuların desteğiyle aşılabilen bazı zorluklar günümüzde artan bireyselleşmenin etkisiyle bazı insanlar için aşılması daha zor hale gelmiştir. Daha bireysel, daha yalnız ve daha destekten yoksun insanın her geçen gün arttığı görülmektedir. Herhangi bir kötü durum karşısında aile ve çevre desteğinden yoksun kalmak ya da sorunların hızla büyüdüğü dünyada aile ve çevre desteğinin de yetersiz kaldığı durumlar daha da yaygınlaşmaktadır. Sağlıklı bir birey için bile desteksiz yaşamının bu kadar zorlaştığı bir çağda sorunları aşmak, dezavantajlı insanlar yani yaşlılar, engelliler, bazı konularda çocuklar ve kadınlar için çok daha zorlayıcı olabilmektedir. Peki bireysel olarak bahsettiğimiz bu sorunlar bireyin sorunu mudur? Tabi ki tek başına bireyin değil çoğu zaman toplumun da sorunudur. Engelli bir çocuğun eğitim hizmetine erişememesi, bir kişinin iş bulamayıp ailesini

geçindirememesi, bir kadının gece dışarıda güvenle gezememesi, bir yaşlının kendi bakımını sağlayamadığında yardıma muhtaç kalması vb. hepsi birer toplumsal meseledir. Toplum desteğinin ve devlet desteğinin her zaman her durumda hissedilmesi toplumsal bağların gücünü ve devletin kuvvetini gösterir.

Bir toplum içerisinde huzurlu ve güvenli yaşam sağlayacak, vatandaşlarının refahını yükseltecek, sosyal yaşamda destek olabilecek bir devlet gücünün olması oldukça önemlidir. Bir bireyin hayata katılımı bile bir toplum için oldukça önemlidir. Bir bireyin güçlenmesi bir aileyi, bir aile bir topluluğu, bir topluluk tüm toplumu kelebek etkisiyle güçlendirebilir. Güçlü bir toplumsal yapı da aynı zamanda güçlü bir devlet demektir. Bu anlamda devletin vatandaşını düşünerek ürettiği ve sunduğu sosyal politikaların var olması ve uygulanması gerekir. Devletin tüm aygıtlarının ve toplumun iç içe geçtiği, uyumlu, katılımlı ve işlevsel mekanizmalar, sağlıklı gelişen bireyler ve sağlıklı gelişen bir toplum için gereklidir.

Ersöz'ün (2011) belirttiğine göre, bir akademik disiplinin adını da oluşturan sosyal politika kavramı toplumsal refah için gerekli toplumsal düzenlemelerin belirtilmesi amacıyla da kullanılmaktadır. Toplumsal barış, sosyal refah ve toplumsal düzenin devamlılığı ve korunması amacıyla uygulanmaktadırlar. Karşılaşılan sorunların çözümü için, ihtiyaçlarını gideremeyen bireylere destek olmak için uygulanan politikaların olmaması toplumsal hayata uyum sağlayamayan ve suça eğilimleri olan bir kitle de oluşturabilmektedir (Ersöz, 2011). Toplumda var olan eşitsizliklerin daha da artmaması için sosyal politikalar bir nevi tampon mekanizma görevi görmektedir. Bu açıdan bakıldığında eşitsiz durumlara devlet müdahalesi şarttır.

Ersöz'e (2011) göre, sosyal politikalar, sosyal olan tüm alanlardaki sorunlar ile ilgilenmektedirler ve mekanizmalar üretmekle yükümlüdürler. Sosyal olarak gelişmek, sosyal adalet, denge ve bütünleşme içerdiği hedeflerdendir. Sosyal politikaya bugün baktığımızda gelirin yeniden dağıtılmasını sağlayan bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır ve geçmişe nazaran farklı bir fonksiyondadır. Sosyal politika, gelirin güvenliği veya sosyal güvenlik konuları; sağlık, eğitim, konut ve sosyal hizmet konularını kapsamaktadır. Bu temel konuların dışında cinsiyet ayrımcılığı ve çevre politikalarını içeren konularının da ele alınabildiği görülebilmektedir. Kadınlar, yaşlılar, gençler, çocuklar ve engelliler gibi özel politika üretilmesi gereken gruplar sosyal politikanın hedef kitlesini oluşturmaktadır. Bu grupların öncelikli

olmasının yanı sıra toplumda yer alan tüm bireyler için sağlık, güvenlik, eğitim gibi hizmetlerin geliştirilmesi üzerine çalışılması ve nitelikli konut ihtiyacının giderilmesiyle ilgili konuları da kapsamaktadır.

Özbilgin ve diğerlerine (2023) göre, afet sonrası genel olarak benimsenen afetin doğal olarak gerçekleştiği ve önlenemez oluşu söylemi bir anlamda devletin ve sosyal politikaların depremlerde yaşanan can ve mal kayıplarındaki sorumluluğunu azaltan bir etki oluşturmaktadır. Can ve mal kayıplarının depremi aynı koşullarda yaşamış aynı şehirde farklı ilçelerde veya aynı ilçede farklı semtlerde değişiklik göstermesi afet öncesi tutarlı ve adil uygulanmayan sosyal politikaların da bir göstergesidir. Afette yaşanan can kayıplarının Allah'tan geldiği gibi inanç temelli bir yaklaşım ise sosyal politikaların yetersizliğine veya uygulamadaki usulsüzlüğüne göz yummayı hatta sonrası için bir sosyal politika talebini iletmeyi engelleyici olarak üretilmiş söylemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Rant ve çıkar uğruna uygulanmayan politikalar sonucu oluşan kayıplar için kader, Allah'ın takdiri, imtihan ve benzeri oluşturulan söylemler insanların isyanını bastıran telkinler olarak oluşturulmuşlardır. Gerçek olan şu ki deprem gibi afetlerin önlenmesine ilişkin sosyal politika oluşturma ve uygulama sorumluluğu devlete ve kurumlarına aittir.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023) yaptığı açıklamada, deprem bölgesindeki barınma ve konut ihtiyacına yönelik uzun vadeli politika önerilerine baktığımız zaman dar gelirli vatandaşlar öncelikli olmak kaydıyla herkesin dayanıklı, güvenli, ekonomik olarak uygun, temel altyapı hizmetlerine sahip konutlara erişimleri öncelikli olmalıdır demiştir. İskân alınması ve yapı ruhsatı süreçlerinde afete dayanıklılığın önceliklendirilmesi, dayanıklı yapı kapasitesinin her yönden sürekli geliştirilmesi, müteahhitlik hizmetlerinin kalitesinin artırılması, deprem dirençliliği için kamu ve özeldeki harcamaların şeffaflığına, hesap verilebilirliğine önem verilmesi gerekliliğine de vurgu yapmıştır.

Birçok sivil toplum kuruluşunun bir araya gelerek düzenlediği “Yaşayan Miras” Forumunda bulunan Antakya’da deprem sonrası toplum odaklı yeniden inşa süreci için ortak açıklamaya göre;

“Yeniden inşa planlaması yapılırken Antakya’nın sosyokültürel çeşitliliğinin ve komşuluk kültürünün korunmasına öncelik verilmesi çok önemlidir. Kentin etnik ve dinsel topluluklarını, daha az varlıklı olanları, mülk sahibi olmayanları ve göçmenleri kapsayacak şekilde oluşturulmalıdır. Kamu idaresi, yerinden edilenlerin depremden önceki yerlerine

dönmelerini kolaylaştırmalı, daha fazla yer değiştirme ve önemli demografik değişikliklerden kaçınılmalıdır.” denilmektedir (Can, 2024).

Afet bölgesindeki yaraların sarılması amacıyla yoksulluğun ve eşitsizliğin her açıdan ele alınarak ulusal politikalar oluşturulması gereklidir. Toplumda uyum ve huzurun sağlanması adına kamu, sivil toplum, özel sektör ve akademik çalışmalar iş birliği içerisinde geliştirilmeli ve sistemli bir şekilde uygulanmalıdır (SBB, 2023).

2.6.2. Sosyal Politikaların Uygulanmasında İşbirliği: Yerel Yönetimler ve STK’ların Katılımı

Sosyal politikaların oluşturulması ve uygulanması sorumluluğu ulusal ölçekte devlete aittir (Ersöz, 2011). Bu politikalar toplumsal düzenin devamı ve bir anlamda devletin devamı için gereklidir. Toplumdaki denge durumu sağlanmalı ve devamlılığını korumak için politikalar üretilmelidir. Dengenin bozulması her zaman toplumsal sorunlar ve toplumsal hareketleri beraberinde getirmektedir. Var olan sorunlara sosyal politikalarla çözümler üretmeye çalışmak devletin vatandaşlara karşı yerine getirmesi gereken bir görevdir. Devletin sosyal anlamdaki tüm sorunlarla ilgilenmek ve sosyal sorunlara çözüm bulabilmek adına sosyal politikalar geliştirmek ve uygulamak görevi dışında yerel yönetimler dahil tüm yetkili birimlerine uygulatmak gibi bir işlevi bulunmaktadır.

Angın’a (2024) göre, iş birliği kavramı çok paydaşlı ortaklıkları belirten bir yönetim ve örgütlenme şeklidir. Afet yönetiminde ve kamu yönetiminde sıkça kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Afetlerde kurumlar arası, kamu ve özel sektör iş birliği başta olmak üzere koordinasyon zaruri olmaktadır. Afet yönetiminin iş birliği odaklı olması, afet öncesinde ve sonrasındaki tüm süreçlerde özel sektör, sivil toplum kuruluşları, gönüllüler gibi tüm aktörlerin bir arada çalışmasını gerekli kılmaktadır. Bu oluşan iş birliği etkili ve hızlı bir afet yönetimi ortaya çıkarmaktadır. Afetlerle mücadele ve afet yönetimindeki çok aktörlü sürdürülen bu anlayışın temelinde iş birliğine dayalı afet yönetimi bulunmaktadır.

Ersöz’e (2011) göre, yerel kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi başlıca görevlerinden olan yerel yönetimler sosyal politikaların uygulanmasında da önemli bir konuma sahiptir. Yerel yönetimlerin ayrıca ekonomik dengenin sağlanması ve gelir dağılımını düzenleyici işlevi de bulunmaktadır. Bu işlevler genellikle büyük ölçekte düzenlendiği için yerel yönetimlerden çok

merkezî hükümetin bir sorumluluğu olarak görülmektedir. Merkezî hükümet tarafından sağlanan sağlık, eğitim, konut benzeri ana sosyal politika uygulamalarının yerel düzeyde sürdürülmesinde ve kendi mesuliyet alanları içerisindeki hizmetlerin sağlanmasında sorumluluk almaktadırlar. Yerel yönetimlerin kamu hizmetlerini ve sosyal politikaların yerine getirilmesindeki aktivitesi ise merkezî yönetim ve yerel yönetim arasındaki ilişkilerin niteliğine bağlı olarak değişmektedir. Yerel yönetimler devlet tarafından sağlanmakta olan, başta gelirin dağılımındaki işlevi olmak üzere eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, nitelikli konut temini gibi baş sosyal politikaların yerel düzeyde sunumunda ve kendi sorumluluk alanındaki vatandaşlarının sosyal refahının, kendi faaliyetleriyle arttırılmasında yetkili bir kurumdur.

Şataf ve Toprak'ın (2009) belirttiğine göre, yerelde belediyeler tarafından uygulanması gerekli sosyal politikalar 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası'nda belirlenmiştir. Yasaya göre vatandaşların sosyal ihtiyaçlarının giderilmesi ve sosyal anlamdaki problemlerin çözülmesi görevleri belediyelerin sorumluluğundadır. Coğrafi sistemler, kent bilgisi sistemleri oluşturmak, sosyal donanımlar üretmek, park, sosyal alanlar ve hayvanat bahçeleri yapmak, eğlence yerlerinin çalıştırılması gibi pek çok alanda düzenlemeler bulunmaktadır. Belediyeler genel olarak sağlık kurumları, hastaneler kurmak, gezici sağlık kabinlerini oluşturmak ve tüm bireyler başta engelliler, yaşlılar, kadınlar, gençler ve çocuklara özel olarak birçok alanda sosyal hizmetler geliştirmekle sorumlu tutulmaktadırlar.

Alanda yapılan pek çok çalışmada yerel yönetimlerin de refah devleti görevlerinin yerine getirilmesine değinilmektedir. Yerel yönetim kurumlarının yerel seviyedeki hizmetlerin yerine getirilmesinde merkezî yönetimlere oranla daha fazla aktif ve etkili olabileceği konusunda bir görüş birliği vardır. Refah seviyesi yüksek ülkelerde yerel yönetimlerin sosyal politika uygulamalarında ve sosyal refah destekleri sağlanmasındaki rolü, İkinci Dünya Savaşı sonrasında artış gösterdiği görülmüştür. 1945 ve 1975 arasındaki dönemde pek çok ülkede, yerel yönetimler lehine 'altın çağ' olarak bahsedilen zaman yaşanmıştır. Bu dönem içerisinde yerel yönetimler, merkezî yönetimlerin ulusal anlamda programladığı sosyal politikaların sürdürülmesinde etkin olmuşlardır. Refah programları ve sosyal politikalar ulusal ölçekli olmalarına rağmen, refah programlarının ve politikaların uygulanması ve yerel düzeyde sürdürülmesi yerel yönetimlerin kendi düzenlemelerine göre gerçekleştirilmektedir (Şataf ve Toprak, 2009).

Sosyal anlamda bir nevi politikaların ve sosyal refahı sağlayan hizmetlerin eski çağlardan beri var olması, bu hizmetlerin sağlanmasında, çok çeşitli farklı kurumların etkili olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Eski zamanlardaki sosyal anlamdaki sorunların çözümünde ve kendine yetemeyen kişilerin farklı ihtiyaçlarının giderilmesinde karşılıklı yardım ilkesiyle genel olarak aileler, dini kurumlar ve hayır kurumları etkindir. Ekonomik ve sosyal yaşamdaki gelişmelerin de etkisiyle çeşitli sosyal problemler ve farklı refah hizmetlerine dair beklentilerin de artması, çeşitlenmesi ve farklılaşması söz konusu olmuştur. İlk olarak devlet ve kamu yönetim birimlerinin hatta özel sektörün bile bu hizmetlerin karşılanmasında görev almaya başlamaları gerekli olmuştur. Sosyal politika sağlayıcı kurumların refah ve hizmetlerin karşılanmasındaki rolleri ve etkinlikleri birbirlerinden oldukça farklılık göstermektedir. Sosyal politika alanlarına katılımlarının seviyesi, tarihsel olarak toplumların gelişme seviyelerine ve kalkınma düzeylerine göre de farklılaşmaktadır (Ersöz, 2011). 6 Şubat depremleri sonrasında görülmektedir ki ülkemizin afet yönetimine dair sosyal politikalarının sürdürülebilir, adil ve kapsayıcı şekilde daha fazla geliştirilmesi ve eksiksiz uygulanması gereklidir (Özbilgin ve diğerleri, 2023).

Afet sonrasında oluşturulmaya çalışılan farklı bir algı da herkesin aynı oranda etkilenmiş olduğu olmuştur (Özbilgin vd., 2023). Depremin zengin ve fakir herkesi etkilediği, malı fazla olanın kaybının daha fazla olduğu gibi bir algı oluşmuştur. Yalnız bu söylem var olan eşitsizliklerin üstünün örtülmeye çalışıldığı, durumu normalleştirmeye yönelik basit bir söylemden ileri bir şey değildir.

Dışlanan, eşitsizliğe maruz kalan, ayrımcılığa uğrayan, azınlık ve dezavantajlı veya marjinal gruplara yönelik adil ve kapsayıcı sosyal politikalar oluşturulmalıdır. Özellikle inşaat sektöründe denetim kurallarının yeniden düzenlenmiş olduğu etkin ve bütüncül sosyal politikalar gereklidir (Özbilgin vd. 2023). 6 Şubat depremleri sonrası kamu kaynakları ve hizmetlerinin yanında önemli sorumluluk üstlenenler Sivil Toplum Kuruluşları olmuştur. STK'lar bölgede etkin bir şekilde çalışmalar yürüterek bölge halkına destek olmuşlardır.

Duran'ın (2023) aktardığına göre, STK'ların kamudan ve özel sektörden sonra gelen üçüncü sektör olarak kabul edildiği bilinmektedir. Farklı insanların gönüllü olarak bir araya geldiği, ortak bir amaca hizmet eden, toplumdaki sağlık, eğitim, kültürel alandaki pek çok soruna çözüm

arayan, hayırseverlik ve gönüllülük esaslı kurumsallaşmış yapılardır. Vakıflar, dernekler, kooperatifler, meslek odaları, sendikalar gibi geniş katılımlı örgütsel yapılardır.

Duruel'e (2023) göre, afetler toplumsal hassasiyeti artırmakta ve eşitsizlikler, hak ihlalleri, hizmetlere erişim sorunları gibi pek çok soruna yol açabilmektedir. Afet durumlarında hassas grupların haklarının gözetilmesi, yardımların adaletli dağıtımı, ayrımcılığın önlenmesi oldukça önemlidir. Kamu kurumları, sivil toplum ve toplumun iş birliği ve uyum içerisinde olması olası olumsuzlukları önlemek adına ve eşitsizlikleri engellemek adına gereklidir. STK'ların afet sonrası çalışmalarıyla birlikte afet öncesi hazırlık da ve afet sonrası iyileşmede önemli işlevleri bulunmaktadır. 6 Şubat depremlerinden sonra afet bölgesinde STK'lar psikososyal destek, beslenme, barınma, sağlık, eğitim gibi pek çok ihtiyacın karşılanmasında aktif olarak çalışmışlardır.

Duruel (2023) deprem sonrası bölgede çalışan STK gönüllüleriyle yaptığı araştırmasında Türkiye'nin her bölgesinden Hatay'a gelen STK çalışanları ve gönüllülerin depremin ilk saatlerinde yaşadıkları sıkıntının, bölgeye ulaşım olduğunu tespit etmiştir. Antakya'ya tek giriş yolunun Belen Geçidi gibi dar bir ulaşım alanı olması ve trafiğin kilitlenmesi, yolların hasar alması sebebiyle ilk saatlerde bölgeye ulaşamadıklarını ve yoğun çaba sarfettiklerini belirtmişlerdir. Hatay'a ulaştıklarında ise film sahneleri gibi gerçek olamayacak kadar kötü bir manzarayla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Yardım faaliyetlerinde en fazla sıkıntının koordinasyon eksikliğinde olduğunu ve uzman olmayan kişilerin yarardan çok zarara yol açtıklarını gözlemlemişlerdir. Bölgedeki can ve mal kayıplarının başlıca sebeplerini ihmal ve tedbirsizlik olarak tespit etmişlerdir.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Tez çalışması kapsamında Hatay'ın Antakya ilçesinde bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalarda, alan araştırması önemli bir yer tutmaktadır. Bu yöntemin tercih edilmesinin nedeni, deprem sonrası süreçlere ilişkin verilerin belirlenmiş bir örneklem üzerinden toplanma isteğidir. Alan araştırmasının avantajlı yönü incelenen kişilerin yaşantılarına katılarak, düşüncelerini, görüşlerini, tepkilerini belirlemede kolaylık sunmasıdır (Seyidoğlu, 2020).

Çalışmada veri toplama aracı olarak gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Çalışma dahilinde kartopu örnekleme tekniği ile ulaşılan 20 kişi ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Toplumbilimciler tarafından sıkça kullanılan görüşme tekniği, yüz yüze gerçekleşmesi olanağıyla verilere ulaşmada açıklık kazandırmaktadır. Veriler, araştırmayı sonuca ulaştıracak bilgilerdir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ise konuya ilişkin belirlenen sorular dışında yeni sorular sorma olanağı sunmaktadır (Seyidoğlu, 2020). Derinlemesine görüşme; araştırma problemine yönelik bireylerin düşünceleri, görüşleri ve deneyimleriyle ilgili detaylı bilgi toplanmasında kolaylık sağlamaktadır. Görüşülen kişilerin rahat bir ortamda konuya ilişkin detaylı bilgiler verebilmesi açısından avantaj sağlamaktadır. Daha az kişiyle görüşülerek detaylı bilgiler edinebilme olanağı sunmaktadır (Bingöl Üniversitesi, 2025). Söz konusu avantajlarından dolayı araştırmada yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği tercih edilmiştir.

Çalışma grubunun belirlenmesinde; Antakyalı, söz konusu depremi Antakya'da yaşamış, deprem öncesinde Antakya'da ikamet eden, yerel kültürü bilen ve yaşayan, deprem sonrası göç deneyimi yaşamış bireyler tercih edilmiştir. Çalışma evrenini temsil edecek, veri toplamaya uygun örneklem seçilmesine dikkat edilmiştir. Kartopu örneklemesinin seçilme nedeni ise araştırma evreni olan Antakya'da afet sonrası zor ulaşılan kişilere ulaşmada kolaylık sağlamasıdır. Örnekleme girecek yeterli bilgi ve deneyim sahibi bireylere anahtar niteliğe sahip birkaç bireyin önerisiyle ulaşılmıştır.

Verilen toplanması amacıyla 24 adet açık uçlu soru hazırlanmıştır (Ek- B). Görüşmenin akışına ve katılımcının bilgi ve deneyim düzeyine bağlı olarak bazı görüşme soruları genişletilmiş, bazıları ise sorulmamıştır. Bu yaklaşımın amacı, göç etmemiş bir bireyle göç konusunu ele almak yerine, yerel kültürdeki değişimlerin ayrıntılarına inerek görüşmelerden maksimum verimi elde etmektir. Bazı konularda katılımcının konu üzerindeki bilgi seviyesinden faydalanmak adına konu derinleştirilerek ek sorular yöneltilmiştir.

Görüşmeler, katılımcıların onayı alınarak sesli olarak kaydedilmiştir. Ses kaydının amacı, zamanı verimli kullanmak ve görüşmelerin yazıya aktarılması sırasında bilgilerin unutulmasını önlemektir.

Görüşmeler, 28 Eylül 2024-30 Aralık 2024 tarihleri arasında üç aylık bir sürede tamamlanmıştır. Bu süreçte, Antakya ilçesi içinde yer alan üç ayrı konteyner kente ve Antakya'nın çeşitli semtlerine ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin etik kurallara uygun olduğunu teyit eden onay, üniversitenin Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından verilmiştir (Ek-D).

Araştırmanın sınırlılıkları, 6 Şubat depremlerinden etkilenen 11 il arasında yalnızca Hatay ilinin Antakya ilçesini kapsayacak şekilde gerçekleştirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Mekânsal olarak Antakya ilçesi, zamansal olarak ise 6 Şubat depremi sonrası dönem araştırma kapsamında belirlenmiştir. Veri toplama aşamasında karşılaşılan sınırlılıklardan biri, araştırmaya katılan katılımcıların çoğunlukla kadınlardan oluşmasıdır. Araştırmacının kadın olması nedeniyle, görüşme talep edilen erkek bireylerin görüşme yapma konusunda çekimser davranmaları ve araştırmacıyı bilgi alması için eşlerine yönlendirmeleri bu sınırlılığa yol açmıştır. Veri toplama faaliyetleri, araştırmacının farklı bir şehirden günlük olarak seyahat etmesi nedeniyle gündüz saatlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu durumun bir sonucu olarak, çalışma saatleri içerisinde yapılan görüşmelerde büyük ölçüde çalışmayan bireylerle temas kurulmuştur. Katılımcıların çoğunluğunu Antakya'da nüfus olarak baskın olan Arap Alevi ve Sünni Türkler oluşturmaktadır. Nüfusça azınlıkta kalan etnik kökenli ve dini topluluklara araştırmacı erişim sağlayamamıştır.

Araştırmanın güçlü yönleri, Antakya'da deprem sonrası yaşanan tüm sorunlara geniş bir perspektiften yaklaşmasıdır. Çalışma, Antakya'nın tarihî geçmişinden başlayarak deprem geçmişini incelerken; depreme hazırlık ve yönetim süreçlerini, depremin sosyal, kültürel ve ekonomik hayat üzerindeki etkilerini, afet yönetimi sorunlarını ve deprem sonrası yaşanan zorunlu göçleri kapsamaktadır. Ayrıca, toparlanma, iyileşme ve yeniden inşa süreçlerine de odaklanmaktadır. Antakya'nın tarihsel ve sosyolojik bağlamı, çok kültürlü yapısı ve göçle değişen dinamikleri derinlemesine ele alınmaktadır. Bu çalışma, afet yönetimi sürecindeki eksikliklerin depremden zarar gören bireyler tarafından tespit edilmesi, sosyal, kültürel ve ekonomik toparlanma ihtiyaçlarının belirlenmesi ve yeniden inşa süreçlerinde depremden etkilenenlerin taleplerinin incelenmesi konularında kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın elde edilen bulguları, afet yönetim stratejilerinin etkinliğini artırmada önemli katkılar sağlayabilir. 6 Şubat depremlerinin etkilerini göç perspektifinden ele alan ve Antakya'da saha çalışması içeren bu çalışma, toplumsal, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla geniş kapsamlı bir analiz sunmaktadır. Deprem, afet yönetimi ve göç konularını birleştirerek disiplinler arası bir yaklaşım benimsemektedir. Ayrıca mevcut durumu inceleyerek politika yapıcılara önerilerde bulunmasıyla uygulamalı katkı sağlamaktadır.

Çalışmada Antakya'da deprem sonrasında yaşanan sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamdaki değişiklikleri saptamak adına yapılan görüşmelerle ilişkilendirilen gözlemlere de yer verilmiştir. Gözlem çalışmadaki katılımcıların tutum ve davranışlarını gözlemlemek ve konunun biçimsel boyutunu aktarmak için kullanılan bir yöntemdir. Yapılan gözlemlerin tarafsız ve olgular değiştirilmeden aktarılması önemlidir (Baltacı, 2019).

Görüşülen kişilerden alınan veriler içerik analizi yoluyla analiz edilip sonuçlar tartışılmıştır. Toplanan bilgilerin gruplandırılmasını, değerlendirilmesini, sistematik hale getirilmesini ve analiz edilmesi, veri işleme faaliyetidir (Seyidoğlu, 2020). İçerik analizinde verilerin birbirine benzer olanları belirli temalar ve kavramlar dahilinde bir araya getirerek düzenlemek gereklidir. Analizde; verilerin kodlanması, kategorilerin oluşturulması ve düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamaları yer almaktadır (Baltacı, 2019).

Araştırmacı, 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında yaşanan göçleri geçicilik ve kalıcılık açısından incelemek amacıyla Mayıs 2023 tarihinde küçük çaplı bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Anket, deprem bölgesinde afeti yaşayıp sonrasında bölgeden ayrılan kişilere

online olarak (Google anket) gönderilmiş ve cevaplar alınmıştır. Anket toplamda on sorudan oluşmaktadır. İlk sorular afetin nerede yaşandığı ve nereye göç edildiğiyle ilgili olup, son sorular afet bölgesine geri dönüşlerle ilgili görüşlerin alınması ile tamamlanmıştır. Anketi toplam 131 kişi yanıtlamış olup, bazı sorulara yanıt veren kişi sayıları farklılık göstermektedir. Anket çalışmasının detayları tez çalışması içerisinde yer almaktadır.

Metin içerisinde görüşülen kişilerin gerçek isimleri yerine kimliklerini ortaya çıkarmayacak şekilde kodlamalardan faydalanılmıştır. Bu yöntem akademik etik kuralları çerçevesinde kişilerin kimliğinin gizli tutulması amacıyla benimsenmiştir.

Tablo 1. Araştırma Çalışma Grubu

Katılımcılar	Cinsiyet	Dini- Etnik köken	Meslek	Yaş	Göç durumu	Yaşam alanı
B.A.	Kadın	Arap Alevi	Ev Hanımı	40	Göç Etmemiş	Konut
C. P.	Kadın	Arap Alevi	Ev Hanımı	41	Göç Etmiş	Konut
Ç.A.	Kadın	Arap Alevi	Ev Hanımı	31	Göç Etmemiş	Konut
D.H.	Kadın	Arap Alevi	Mühendis	35	Göç etmiş	Konut
E.G.	Kadın	Arap Alevi	Özel Sektör Çalışan	40	Göç Etmiş	Konut
F.V.	Kadın	Sünni Türk	Ev Hanımı	37	Göç Etmiş	Prefabrik Konut
G.K.	Kadın	Sünni Türk	Ev Hanımı	38	Göç Etmiş	Konteyner
G.C.	Kadın	Arap Alevi	Ev Hanımı	45	Göç Etmemiş	Konteyner
H.K.	Kadın	Sünni Türk	Ev Hanımı	46	Göç Etmiş	Konteyner

İ.C.	Erkek	Arap Alevi	Çiftçi	53	Göç Etmiş	Konut
K.T.	Kadın	Sünni Türk	İşsiz	30	Göç Etmiş	Konteyner
N.K.	Kadın	Arap Alevi	Ev Hanımı	45	Göç Etmemiş	Konteyner
M.M.	Kadın	Sünni Türk	Ev Hanımı	54	İl içi Göç Etmiş	Prefabrik Konut
S.D.	Kadın	Arap Alevi	Ev Hanımı	42	Göç Etmemiş	Konteyner
S.A.	Kadın	Sünni Türk	Ev Hanımı	50	Göç Etmiş	Konteyner
S. K.	Erkek	Arap Alevi	İş İnsanı Emlak	47	Göç Etmemiş	Konteyner
S.Ö.	Kadın	Arap Alevi	Ev Hanımı	27	Göç Etmiş	Konut
Y.P.	Erkek	Arap Alevi	Müzisyen	44	Göç Etmiş	Konut
Ü.İ.D.	Kadın	Kürt	İşsiz	24	İl içi Göç Etmiş	Konut
Z. K.	Kadın	Sünni Türk	Öğretmen	43	Göç Etmiş	Prefabrik Konut

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. DEPREMİN YEREL DENEYİMLERİ

Bu bölümde tamamen görüşmecilerden alınan bilgiler analiz edilerek aktarılmıştır. Görüşmelerin, görüşülen kişilerden A kişisi durumun bu şekilde olduğunu belirtmiştir gibi görüşmeyi özetleyen bir yazma tekniği yerine özellikle katılımcıların kendi cümleleriyle aktarılması tercih edilmiştir. Tüm katılımcılar sorulardaki konular üzerine başlı başına özgün fikirlerini, tüm açıklığıyla ifade ettikleri için görüşülen kişilerden alınan veriler ufak düzenlemelerle yazıya geçirilmiştir.

4.1.1. Deprem Geçmişinin Bilinirliği ve Hazırlık Düzeyinin Değerlendirilmesi

Afetler konusunda önemli konulardan biri afet bilincidir. Vatandaşların yaşadığı bölgedeki olası afet durumlarını bilmesi, tedbir alması son derece önemlidir. Ülkemizde yaşanan bu büyük depremde sonra acı bir şekilde görülmüştür ki çoğu vatandaşımız afetler konusunda bilinçsiz ve hazırlıksızdır. Antakya’da gerçekleştirilen saha araştırmasında katılımcılara “Depremden önce deprem konusunda bir bilgi düzeyiniz ve deprem için hazırlığınız var mıydı?” sorusuna katılımcıların büyük çoğunluğunun verdiği cevaplarla anlaşılmaktadır ki bilgi düzeyi ve hazırlıklı olma konusunda büyük bir eksiklik yaşanmıştır.

“Hazırlığımız kesinlikle yoktu. Antakya kaç defa yıkıldı umarım tekrar ayaklanır ve eski haline döner” (B.A. ile yapılan görüşme).

“Hazırlığımız yoktu, deprem geçmişi hakkında daha önce 7 kez yıkıldığını biliyorum” (Ç.A. ile yapılan görüşme).

“Bilgimiz vardı, ama hazırlığımız yoktu. Çünkü başımıza bu kadar büyük bir felaketin geleceğini hiç düşünmüyordum, kaç kez yıkılarak tekrardan inşa edilmiş bir memleket olduğunu da biliyoruz” (C.P. ile yapılan görüşme).

“Bu kadar yıkıcı, bu kadar felaket olacağını düşünmüyordum. Yani 40 yıl düşünsem aklıma gelmezdi, deprem geçmişini de duyuyordum eskiden böyle olmuştu diyorlardı büyüklerimiz” (G.K. ile yapılan görüşme).

Görüşmelerden anlaşılabacağı üzere deprem afetinin bu kadar yıkıcı bir yaşanmasının beklenmediği görülmektedir. Görüşülen bireylerin deprem konusunda hiçbir hazırlık yapma

gereği duymadıkları anlaşılmaktadır. Deprem geçmişi hakkındaki bilgilerinin rivayet, büyüklerinin anlatısı ve söylentiden ibaret olduğunu dile getirmişlerdir:

“Deprem konusundaki bilgi düzeyimiz okulda aldığımız eğitimden ibaretti. Çok kapan vesaire ama tabii o anda aklımıza öyle bir şey de gelmiyor. Oradan nasıl çıkabilirim diye düşünüyorsun sadece, deprem için bir hazırlığım yoktu, hiç beklemediğim bir şeydi hatta. Antakya’nın şu ana kadar 7 kere yıkıldığı söylenir büyükler tarafından, bildiğim sadece bu kadar 7 kere yıkılmış ve tekrar inşa edilmiş diye biliyorum” (D.H. ile yapılan görüşme).

“Deprem için bir hazırlığımız yoktu. Yaşadığımız bölge bir deprem bölgesiydi. Bilgilerimiz vardı ama o yaşadığımız sarsıntıda bütün bilgiler silindi ve hiçbir şekilde kapanma, güvenli yer hiçbir aklımıza gelmedi” (E.G. ile yapılan görüşme).

“6 Şubat depreminden bir ay öncesinde 5 şiddetinde bir deprem yaşamıştık her zaman bizim bir hazırlığımız vardı, çoluk çocuk terasta buluşacağız diye konuşmuştuk. Eğer bir şey olursa, birbirimizi bulamasak bile orada buluşuruz demiştik. Ve o depremde oraya hep beraber çıktık. Bize söylenti olarak Antakya’nın daha önce depremde yerle bir olduğu söylenmişti. Yani biz ilk defa yaşadığımız için çok yıprandık, başımıza geleceğini hiç düşünemiyorduk” (H.K. ile yapılan görüşme).

Antakya daha önce de bahsedildiği gibi tarih boyunca şiddetli depremlerle sarsılmış ve ağır hasarlar almış bir bölgedir. Deprem geçmişinin Antakya’da yaşayanlar tarafından çoğunlukla bilinmediği, bilinse bile ciddiye alınmadığı, rivayet olarak algılandığı ve uzun vadede risklerin görmezden gelinerek yaşandığı yaşanan 6 Şubat depremi sonrası görülmüştür. Çok ağır bir deprem geçmişine sahip ve çok riskli bir deprem bölgesinde bulunanların tarih, coğrafya ve jeoloji bilgisinin diğer bölgelerdekiler göre çok daha geniş olması gereklidir. Bu bölgelerde daha fazla bilinçlendirme ve eğitim çalışmaları yapılmalıdır. Alınan bilgilerin ve eğitimlerin teoride kalmaması günlük yaşamda uygulanması önemlidir.

“Bu büyük depremde bir ay önce kadar 5 şiddetinde bir deprem olmuş o zaman ben İstanbul’daydım çocuklarımla birlikte o depremi yaşamadım ve hazırlıksızdık. Benim rahmetli babam şöyle derdi, Antakya 7 kere yerle bir olmuş, yeniden kalkınmış ve ayağa kalkmış derdi. Ben inanmazdım. Gerçekten rivayete göre söylentilere göre öyleymiş bir kere daha şiddetli bir deprem olmuş. Fay hattının çok ciddi bir derecede olduğu bir şehir” (K.T. ile yapılan görüşme).

“Depremden önce hep olacağı söyleniyordu ama ne zaman olacağını bilmiyorduk. O ayda zaten 3 kere sallandık, 3 kere deprem oldu. Dördüncüsü böyle oldu zaten her tarafı yıktı bitirdi. Yoktu hazırlığımız yani hazırlık olsa ne olacaktı ki? O anda hiçbir şey yapamıyorsun ki anca deprem bitene kadar evde kaldık. Ondan sonra dışarı çıktık” (M.M. ile yapılan görüşme).

“Hazırlığımız yoktu. Hazırlığımızın olmadığını şu şekilde söyleyebilirim, depremin ne zaman, nasıl yaşanacağını hiç kimse bilemez ve tahmin edemez. Fakat böyle bir gerçek var. Deprem zamanı için hazırlık olması adına afet evlerin yapılmasını isterdim. Veya toplanılacak merkezi bir yer olsun isterdim. Maalesef bir toplanma alanımız yoktu. Deprem geçmişi hakkında da bilgi sahibiydim. Okumuştum 1-2 kitapta Antakya’nın nasıl büyük depremler

yaşadığını, nasıl tepetakla döndüğünü nasıl toprağın altına, 2-3 kat alta kaydığını biliyorum, okumuştum. Bunu da bekliyor muyduk? Birkaç defa sallandık, şiddetli sallandık. Mesela çocukluğumuzda sallandık, gençliğimizde sallandık ama hiç bu kadar sallanmamıştık” (N.K. ile yapılan görüşme).

Burada katılımcının bahsettiği çok önemli bir husus bulunmaktadır. Afet hazırlığına ilişkin bu görüş oldukça kıymetlidir. Afet için toplanılacak merkez alanlar konusu üzerinde daha çok çalışma yapılması gereken bir mevzudur. Vatandaşlar olası bir afet sonrası ilk olarak nereye gideceğini, nerede güvenle yardım bekleyebileceğini bilmelidir. Depreme karşı bireysel olarak tedbirlerin alınmadığını, depremi yeterince ciddiye almadıklarını, bu konuda yetkililere güvendiklerini belirten katılımcılar düşüncelerini şu şekilde aktarmışlardır:

“Bilgimiz vardı ama hiçbir hazırlığımız yoktu. Aklımızın ucundan geçmezdi bu durum maalesef hazırlıksız yakalandık. Deprem geçmişi konusunda ise sadece 6-7 kez bu yıkımın gerçekleştiği söyleniyor. O da rivayet. Yani benim bilgim yok” (S.D. ile yapılan görüşme).

“Bilgimiz yoktu ocak ayında zaten 3 defa ufak ufak sarsıntılar oldu. Onda da evden aşağıya indik. Sarsıntı bittiğinde zaten kırıcı, dökücü bir şey olmadığı için tekrar eve çıkmıştık ama şubattaki olan deprem... Eskiden 96’da (1996) yine deprem oldu ama yine bu kadar büyük bir felaket değildi. Yıkıcı bir deprem değildi. Onda da yine yaklaşık bir hafta dışarıda kaldık biz evlere giremedik” (S.A. ile yapılan görüşme).

“Öyle bir hazırlık yoktu ama hani kendimiz soğukkanlılığımızı orada devam ettirerek kendimizce bir şeyler yapmaya çalıştık ama bilinçli değildik. Gecikmiş asırlardan beri bekleyen bir deprem olduğu uzmanlar tarafından da devamlı dile getiriliyor idi. Biz yetkililer bunun çalışmasını yapıyor. Uzmanlar bunun çalışmasını yapıyor, rahatız gereken önlemler alınır diyorduk ve beklenmedik bir anda bunları yaşadık” (S.K. ile yapılan görüşme).

“Depremi olacağını hep televizyonlarda dinliyorduk. Hep deprem gelecek, hazırlığınızı yapın, dikkatli olun diye hep bir bilgi söyleniyordu. Ama maalesef hiçbir hazırlığımız yoktu ve bu haberleri ciddiye almadığımız için maalesef felaketi yaşadık. Antakya’nın defalarca kez yıkıldığını biliyoruz. Hep yıkıldığı gibi ayakta durmayı da başardık ama bu son felaket hepimizi mahvetti” (S.Ö. ile yapılan görüşme).

Bir deprem bölgesinde yaşayan bireylerin, depremin her an yaşanacağını bilincinde olarak tedbir almalarının değeri görüşmelerden anlaşılmaktadır. Deprem anında ve sonrasında yaşanabilecek durumlar adına gereken tedbirlere geçmeden önce deprem bölgesinde yaşadığının bilincini sağlam bir şekilde her yaşta bireye yerleştirebilmek önemlidir. Deprem bölgesinde yaşayanların bilgilendirilmesi için ciddi çalışmalar yapılması gereklidir. İnsanların bulundukları bölgenin deprem tehlikesini gerçek anlamıyla bilmelerinin tedbir almalarındaki ciddiyetlerini artıracığı düşünülmektedir.

“Fazla bilgimiz yoktu. Hani herhangi hiçbir hazırlık yoktu. Daha önce ufak tefek sarsıntılar yaşadığımız olmuştur ama böyle büyük bir felaketi yaşayacağımızı düşünmediğim için hiçbir zaman korkusunu bile yaşamadım. Büyüklerim sarsıntılar olduğunda bile tekrar sert vurabilir diye evden çıktığı esnada hiçbir şey olmaz deyip ben evden bile çıkmıyordum ilk defa böyle büyük bir felaketi yaşadım ve o zaman korkmaya başladım. Deprem geçmişi hakkında her şeyi depremden sonra duymaya başladım, araştırdım. Hatay 7 kez yıkıldı, sekizinci kez yıkılıyor, ayağa kalkacak gibi birçok şey gördük. Bunu çok merak ettiğim için 7 defa ne zaman yıkılmış diye merak ettiğimden çok araştırdım 1999 depreminde biraz hasar aldığını ama bu kadar felakete sürüklenmediğini biliyorum. 1936 yılında çok yıkım olduğunu gördüğüm haberleri buldum ama 7 defa yıkıldı gibi şeyler görmedim. Daha da detaylı bir bilgin yoktu ama yani. Çoğu yerinin alüvyon toprak olduğunu ve artık ev yapılmaması gerektiğini, bundan sonrasında Hatay’da yaşama devam etsem bile evler yapıldığında kalkıp da o yıkımların olduğu yerde ev yapılsa bile yaşayamayacağımı güvenemeyeceğimi biliyorum. Depremden en çok etkilenebilecek bir il. Tekrar bir felaket yaşanacak olsa ne kadar sağlam yapılsa yapılsın yine bunların yaşanacağını düşünüyorum. Güvenemiyorum” (Ü.İ.D. ile yapılan görüşme).

Yaşanılan kötü hadiseler sonrası durum göstermektedir ki ülkemiz büyük afetlere hazırlıklı değildir. Ulusal ölçekte afeti etkin yönetecek yeni bir üst birim oluşturulması afet öncesi tedbirler ve afet sonrası faaliyetleri koordine etme açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Etkili bir kurumun oluşturulmasının, ülkemiz için ileriye doğru atılmış bir adım olacağına inanılmaktadır. Afetlerdeki yönetimde güven ihtiyacının da karşılandığı önemli bir girişim olacağı düşünülmektedir. Mevcut olan kurumların güçlendirilmesi de bir alternatif olabilmektedir. Afet yönetiminde yetkili mevcut kurumların, yaşanan afetteki eksikliklerinin tespit edilmesi güçlendirmede gerekliliklerin belirlenmesi adına kıymetlidir.

“Bilgi sahibiydim. Zaten ben 97 depremini de burada yaşadım. Yine 3 gün dışarıda çadırda yattık. Ondan sonra da sürekli depremler yaşıyorduk. Tabii küçük çaplı bunları hissediyorduk. Ama tabii önlem almıyoruz, sadece bilgide kaldı, yani uygulamadık. Hiçbir önlem almadık” (Y.P. ile yapılan görüşme).

“Bilgi düzeyim tabii ki vardı. Hep bir deprem korkum vardı. Hatta 2 gün önce ben öğretmenim, öğrencilerimle sohbet ederken ‘hocam hayattaki en büyük korkunuz nedir?’ diye sorduklarında ‘deprem’ demiştim. Bir de son bir aydır hep baş ucumda el feneriyle bir şişe su koyuyordum ama tabii ki öyle şiddetli bir deprem oldu ki, ne el feneri aklımıza geldi, zaten her şey yerle bir oldu. Duvarlar patladı. Çok da hazırlıklı olmanın bir anlamı olmadığını anladık yani o şiddetli deprem esnasında. Hazırlığımız olsaydı da hiçbirine bence ulaşamayacaktık. Yani hiçbir şey yerinde kalmadı. Çünkü duvarlarımız falan çok patladı bizim, çıkış yolumuz kapandı. O yüzden zaten balkondan atlamak zorunda kaldık. Artık bu depremi yaşadıkten sonra hazırlığın pek de bir anlamı olmadığını inanıyorum. Antakya’nın 7 kere yıkıldığı, tekrar işte ayağa kalktığı söyleniyor inşallah sekizinciye bizler yapacağız, göreceğiz çocuklarımız için ama yani eskisi gibi olmaz. Kesinlikle Antakya’da bir kere artık bu müteahhitlik işleri falan çok büyük kontrol altına alınmalı çünkü hâlâ altımızda aktif fay var, hala kırılmamış faylar var. Yani bununla ilgili kesinlikle artık ciddi bir şeyler görmek istiyoruz” (Z.K. ile yapılan görüşme).

Katılımcılarla yapılan görüşmelerden üzerinde düşünülmesi gereken bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların genel olarak Antakya’nın deprem geçmişi hakkında fikir sahibi olmaması

oldukça şaşırtıcıdır. Deprem geçmişi hakkında bir fikri olanların da bu tarihi gerçeklikle ilgili söylenti ve rivayet olarak bahsetmeleri düşündürücüdür. Antakya tarihi hakkında bilinçli, tarihine ve kültürel değerlerine oldukça sahip çıkan bir toplum olan Antakyalıların, bölgenin deprem geçmişini hafife almış olmaları, yaşayarak acı bir tecrübe edinmelerine neden olduğu görülmektedir. Deprem gibi yıkıcı bir afeti tarihinde pek çok kez yaşamış bir bölgenin insanların deprem hakkında daha bilinçli olması gerekmektedir. Deprem riskinin ciddiyetinin ağır bir depremi yaşanmadan önce bilinmesi, hazırlık yapılması ve önlem alınması gerekmektedir. Halkın bu konuda bilinçli olması yetkili kurumlara bir baskı oluşturmaya ve denetimlerin daha sıkı yapılmasına önayak olabilir. Bu büyük depremler yaşanmış, belli bir kesim tarafından da olsa deprem geçmişi ve deprem riski öğrenilmiş olmasına rağmen ekonomik sebepler ve geçim sıkıntılarıyla olası riskler göz ardı edilebilmektedir. Hem deprem konusundaki bilinçlendirme çalışmalarının hem de Antakya'nın deprem geçmişi hakkındaki bilgilerin tüm halka öğretilerek bir farkındalık yaratılması Antakyalılar için kritik öneme sahiptir.

4.1.2. Karşılaşılan Zorluklar ve Çözüm Arayışları

Depremden sonra herkes farklı düzeylerde ve farklı alanlarda çeşitli zorluklar yaşamıştır. En başta görüşülen kişilerin tamamı evleri enkaza dönen ve dışarıda kalmış, pek çoğu yakınlarını kaybetmiş kişilerdir. Hem sevdiklerini hem evlerini kaybetmenin zorluğu başta olmak üzere soğuk hava şartlarından korunacak çadır, battaniye gibi ihtiyaçlarını karşılayamama, giyecek kıyafet bulamama, gıda maddelerine erişememe, sağlıklı su ihtiyacını karşılayamama, tuvalet sorunu, hijyen malzemeleri eksikliği gibi daha pek çok zorluklar depremden sağ olarak kurtulmuş pek çok bireyin ilk andan itibaren karşılaştığı zorluklardır. İnsanlara yaşadıkları zorluklar sorulduğunda kelimeler kifayetsiz kalmıştır ve aktarmakta zorluk çekmişlerdir. Çoğunlukla çok zorluk yaşadık diyerek dalıp gitmişler ve bu hassas konunun toparlanmasında epey sıkıntılar yaşanmıştır.

“Çok zorluklar yaşadık. Resmen barakada yaşadım. Mücadele ettim özellikle... şimdi ağlayacağım... (ağlıyor) çok zordu. Çok şükür atlattık ama kötüydü. Elimizden geldiğince yaşamaya, hayata tutunmaya çalıştık. Her türlü sağ olsunlar, yardımlar geldi ve o gelen yardımlarla yaşama tutunmaya çalıştık açıkçası” (B.A. ile yapılan görüşme).

“Çok zorluk yaşadık çünkü evimiz yıkıldı, çadırda kaldık. Psikolojik olarak zaten tamamen bittik, psikiyatri doktorlara gittik, oradan destek aldık, tedavi gördük” (C.P. ile yapılan görüşme).

“Düzenimiz tamamen alt üst oldu, yerimiz yoktu, içecek suyumuz dahi yoktu. Beslenmede çok zorluk yaşadık. Hijyen açısından da çok sorun yaşadık. Yani bir barakada nasıl yaşanır o şekilde yaşamaya çalıştık. Nasıl başa çıktık?... Çok zorlandık. Psikolojimizi yitirmemeye çalıştık. Manevi açıdan güçlü olmaya çalıştık. Ekonomik olarak zaten alt üst olmuştuk. Ne bileyim bir şekilde gelen yardımlarla zorluğu aşmaya çalıştık” (Ç.A. ile yapılan görüşme).

“Deprem sonrası herkeste olduğu gibi bizde de barınma en büyük sorundu. Kalacak yer yoktu, çadırlar yoktu, yağmur yağıyordu, hava kötüydü, hatta hiç olmadığı kadar. Yiyecek bulamadık bu anlamda bayağı sıkıntı yaşadık diyebilirim. O soğukta yağmurun altında kaldık, hastane bulamadık, hastaneler de yıkılmıştı. Sahra hastaneleri vesaireler daha kurulmamıştı. Acı içerisinde kaldık diyebilirim. Yani uzun bir zaman öyle geçti. Depremden sonra genel anlamda bir birleşme oldu insanlarda, yani herkes birbirine kenetlendi ve herkes birbirine moral verdi. Aslında o birlikteliğin de önemli olduğuna inanıyorum. Hani moral anlamında insanların desteği vardı tek başımıza değildik. Ama çok da başa çıktık diyemem. Hala devam eden getirdiği problemler de var, yok değil” (D.H. ile yapılan görüşme).

Her bireyin zorluklar karşısında dayanıklılık seviyesi farklıdır. Kimisi çok büyük zorlukları kolaylıkla aşabilme yetisine sahipken kimisi yıllarca zorlukları aşmak için mücadele verebilmektedir. İnsanlar zorlukları aşabilmek adına belirli stratejiler geliştirmektedirler. Depremde ve sonrasında yaşananlar herkes için zorlayıcı olmakla birlikte her bireyin başa çıkma şekli farklılık göstermektedir. Katılımcılardan pek çoğu ise zorlukları hâlâ aşmamış olduğunu belirtmişlerdir. İnsanüstü bir güç ve psikolojik dayanıklılık gerektiren böylesi durumların aşılabilmesi gayet doğaldır. Çünkü depremden sonraki süreç depremi yaşayanların hayat şartları karşısında tamamen savunmasız kaldığı anlardı, enkazlardan çıkan her insanın yeniden doğduğu zamanlardı ve bu yeniden doğuşta daha çok yalnızlık, baş edilemez bir yokluk ve yüzlere tokat gibi çarpan büyük bir çaresizlik vardı. Anlaşılması açısından zorlukları aşmak ve başa çıkmak olarak indirgenen bu konu çaresizlik ve imkansızlıklarla boğuşmak olarak okunabilir.

“Barınma çok zordu. Barınmadan sonrası çocukların bakımı, kendi şahsi bakımımız oldukça zordu. İlk bir hafta 10 gün memlekette kalmaya çalıştık ama her şey çok zordu, su yok, elektrik yok, internet yok, ulaşım yok, hiçbir şey yoktu. Bu yüzden 10 gün sonrasında farklı bir şehre gitmek zorunda kaldık” (E.G. ile yapılan görüşme).

“Depremden hemen sonra çıktığımızda çok yağmur yağıyordu, bir arabamız vardı ve arabaya sığındık. Köy yerinde yaşadığımız için evler çok yıkılmadı, herkes kendisi evini yaptırdığı için. Kapalı bir yer bulduk kendimize, orda yaşadık. 3 gün boyunca çadır veya herhangi bir şey de bulamadık. Kendi imkanlarımızla, elimizde zeytin topladığımız için bulunan zeytin çadırlarıyla kendimize bir yer ayarladık. Orada kaldık” (F.V. ile yapılan görüşme).

“Yani çok sıkıntı yaşadık, dışarıda kaldık. Yağmurun altında çoluk çocuk enkazda kalan komşularımıza mı yetişelim [...] çok çaresiz kaldık. Biz depremden sonra zaten gittik (deprem bölgesini terk ettik anlamında söylüyor), ben, çocuklarım psikolojik olarak çöktük. Kızım kekeç oldu, konuşamaz oldu. Oğlum aynı öyle, biz burada durmadık, çıktık” (G.K. ile yapılan görüşme).

“Psikolojik olarak yıprandık. Elimizde olmayanı oldurmaya çalıştık. Yani ufacık bir şeyle mutlu olmaya çalıştık. En büyük şey yoktan var olduk öyle diyeyim. Ölünceye kadar unutmayacağım depremden sonra bize verilen sarı battaniye, bizi ısıttı, hayatımızı kurtardı. Bizim hazinemiz, hâlâ saklıyoruz. Yardımlar geldi fakat Antakya’ya yetmedi” (G.C. ile yapılan görüşme).

“Deprem korkusunu yaşadık evsiz kaldık, psikolojik olarak çöktük. Zorlukları aşmayı başarabildik mi? Ailemle birlikte bunun üstesinden gelmeye çalıştık. Hep beraber o süreci atlarmaya çalıştık” (H.K. ile yapılan görüşme).

“Ölümü gördük, çok zorluk çektik. Neler yaşamadık ki, her şeyi yaşadık” (İ.C. ile yapılan görüşme).

“İmkânsızlık, çaresizlik birebir yaşadık. Ne demek olduğunu çaresizlik kelimesinin baştan başa birebir yaşadık. Yani ne demek olduğunu anladık. Bilmiyorum zaten biz şokun içerisindeydik. O şok zaten insana normalmiş gibi gösteriyor her şeyi. 6 gün boyunca arabada yaşadım. Kızımın biri bir yaşındaydı, diğeri 3 yaşındaydı. Bayağı bir zorlandık. Yani o şokun etkisinden nasıl tepki verdik, şu anda hatırlamıyorum ama nasıl böyle yapmışım dediğim çok şey oldu sonrasında” (K.T. ile yapılan görüşme).

Deprem gibi sarsıcı bir afet karşısında özellikle çocuklar büyük mağduriyetler yaşamaktadırlar. Afette anne veya babasını kaybeden, ikisini birden kaybeden, kimsesiz kalan pek çok çocuk bulunmaktadır. Kayıp yaşamış bu çocuklar ve deprem sonrası çadırlarda-konteynerlerde yaşayan çocuklar deprem sonrasında istismar, sağlık sorunları, psikolojik sorunlar gibi çok daha büyük problemlerle boğuşmak zorunda kalmışlardır. Kayıp yaşayan çocuklar başta olmak üzere deprem sonrası büyük bir korku yaşayan, ruhsal sorunlar yaşayan, evlerinden, okullarından yoksun kalan çocuklar için planlanan politikalar değerli görülmektedir. Hem çocukların hem de diğer özel politika gerektiren hassas grupların ikinci plana atılmaması ve desteklenmesi gereklidir.

“İlk etapta zaten içecek bir suyumuz dahi yoktu. O gün akşama kadar gün ısır ırmaz en çok tuhafıma giden şu oldu sanki deprem olacak da gideriz diye hırsızlar kapıda bekliyordu. Şimdi deprem olacak da biz hırsızlık yapacağız. Bütün şeyleri yağmalayacağız. Öyle hissettim yani bilmiyorum. Çoktu, en çok tuhafıma giden o olmuştu. Akşama kadar ne bir su ne de hiçbir şey yoktu. Susadık en çok. Akşam olunca hazırlandık hep beraber köyümüze gittik” (M.M. ile yapılan görüşme).

“Ulaşım, gıda, hijyen, sığınma yerleri sorunlar arasındaydı. Nasıl mı başa çıktık [...] biz yıkılmış bir şehrin enkazı içinde kalsak bile bir yere gitmemeyi hedeflediğimiz için mücadelemizi vererek yaşadık ve kaldık” (N.K. ile yapılan görüşme).

“En önemli şey barınmaydı, o anda barınacak hiçbir yer bulamadık. Yalın ayak çıktık evlerden üzerimizde bir ceketimiz yoktu. Ben yeni ameliyat olmuştum. Dikişlerim hâlâ üzerimdeydi, kanama geçirdim ve bu şekilde bir buçuk ay dışarıda kaldım. Odun ateşi yakarak, hiçbir destek almadan kaldık. Barınma yardımı çok önemliydi bizim için ama bayağı bir zor geçti o günler, dışarıda kaldık bir buçuk ay kadar” (S.D. ile yapılan görüşme).

Çadırlar deprem sonrası ilk etapta, yaşanan mevsim şartlarının da etkisiyle en acil ihtiyaçlardan biri olmuştur. Sokakta kalan binlerce insanın başını sokabileceği, soğuktan bir nebze olsun korunabilecekleri çadırlara ulaşabilmeleri o anlar için çok önemliydi. Buna rağmen depremden günler hatta haftalar sonra dahi çadır ihtiyacını karşılayamayanlar olmuştur.

“Yani deprem olduğu ilk an o an zaten insan hiçbir şey düşünmüyor. O an aklıma gelen tek şey çocuklarımdı. Yani çok da başa çıkabildik sayılamaz, ben çocuklarıma yetiştiğimde torunum enkaz altındaydı, ulaşamıyordum. Her yer zifiri karanlıktı. Sarsıntı hala devam ediyordu. Çocuklarıma ulaştığımda zaten komşuların aracına attığımız gibi şehirden ayrılmak zorunda kaldık. Çocuğu yetiştirmemiz gerekti. Hiçbir şekilde sağlık sektörüne ulaşamadık. Burada hastaneler her yer yıkıktı zaten. Çocuğu alıp direkt Adana’ya götürdük. Adana’da hastaneye yatış yapıldı. 2 gün orada kaldık 2 gün sonunda oğlum bize ulaşabildi gelip aldı bizi Ankara’da Bilkent hastanesine götürdü, çocuğun yatışını yaptık ve 3 ay boyunca oğlumun evinde kaldım. Orada da oğlumun üniversiteden hocaları çok yardım etti, Allah razı olsun onlardan... (Ağlıyor) O şekilde idare ettik. 3 ay sonrasında Ankara’da oğlum ayrı bir ev tuttu. Kızım damadım ve torunlarımla 8 ay boyunca ayrı bir evde ikamet ettik. Sonrasında işte tekrar geldik Antakya’ya kızımın işyeri olduğu için. İşyerini barakadan yaptılar şu an halen devam ediyor işine” (S.A. ile yapılan görüşme).

“Depremi hemen sonrası inanılmaz zorluklarla karşılaştık. Ağır bir travma geçirdik. Sevdiklerimizi kaybettik. O yıkımları gördük, enkaz altında günlerce oksijensiz ve bağırarak yardım isteyen insanların sesiyle yaşadık, halen sesleri kulağımızda çınlıyor. 6 gün boyunca arabada kaldık. Ondan sonra gereken yardımlar gelmeye başladı. Destekler başladıktan sonra da çadıra geçtik. 6 ay da çadırda kaldık. O anda ağır bir psikoloji içindeyken şok halindeydik, hiçbir şey hissetmiyorduk. Elektrik çadıra bir buçuk ay sonra bağlandı. Jeneratörlerle powerbankleri şarj edip telefonları öyle kullanıyorduk. Su sorunu vardı, elektrik yoktu ama tabi gönüllüler, askeri teşkilatımız buraya gereken yardımda bulunuyordu. Öyle idame ettik. Ondan sonra yavaş yavaş düzen oturmaya başladı” (S.K. ile yapılan görüşme).

“Deprem sonrası çok fazla zorlukla karşılaştık. Maalesef depremden sonra evimizi kaybettik, dışarıda kaldık kalacak hiçbir yerimiz yoktu. Yani biz bayağı zorlandık, başka şehirlere gidip orada yaşamak zorunda kaldık” (S.Ö. ile yapılan görüşme).

Katılımcıların hemen hepsinin üzerinde atılamamış ağır travmaların bıraktığı izler, tüm görüşmelere yansımıştır. Ortada atlatılmış bir sorun, aşılmış bir problem veya çözülmüş sıkıntılar görülememektedir. Depremi ilk zamanlarına istinaden sorulan zorluklarla başa çıkma stratejileri sorusuna verilen cevaplarda depremin üzerinden yaklaşık olarak iki yıl geçmiş olmasına rağmen sorunların hâlâ aşılamadığı açıkça görülmektedir.

“Birçok zorluklar karşılaştık. Maddi manevi birçok kaybımız oldu. Maddi yönden zaten olduğu gibi maalesef her şeyimizi kaybettik. Deprem esnasında sağ çıkabildiğimiz evde yangın başladı ve ev tamamen yandı, hiçbir şekilde hiçbir şeyimizi çıkaramadık. Birinci derece aileden kimseye çok şükür hiçbir şey olmasa da ikinci dereceden çok fazla yakınlarımızı kaybettik. O yüzden maddiyatı da zaten görmez olduk ama gidenler de geriye gelmiyor tabii ki. Çok şükür gidebilecek bir köyümüz vardı. Bir şekilde köye ulaşmaya çalıştık. Köye ulaştığımızda evli olan bir abim daha vardı. Ailesiyle birlikte orada yaşıyorlardı. Onlarla tekrar bir düzen oturturmaya çalıştık. Şehrin merkezi zaten tamamen yok olduğu için köyden gelemiyorduk. Çok fazla ulaşım problemi vesaire vardı. Köyün içinde babam tarımla uğraşıyordu. O şekilde yaşamaya devam ettik. Köydeki evimiz sağlam olmasına rağmen 2 ay kadar da çadırda kaldık” (Ü.İ.D. ile yapılan görüşme).

“İlk yaşadığımız zorluk aslında ilkyardımdı. Çünkü kolum kırıldı. Eşimin de omuriliği kırıldı. Onunla ilgili sorunlar yaşadık, tedavi olamıyorduk, hastaneler yoktu, hiçbir şey yoktu. En baştaki zorluk buydu tabii sonrasında gıda, hijyen malzemeleri, ilk zamanlar bunlara ulaşamamıştık. Bu tarz sorunlar yaşadık. Aslında yaşadığımız yerden dolayı da olabilir, köyde büyüdüm doğrusu bu tarz şartlara biraz alıştık. Eskiden nasıldı hayat zordu, pek ulaşamıyorduk her şeye depremde de bunu yaşadık. İlk birkaç aylık süreçte zorluk yaşadık ondan sonra gelişti, her şeye ulaşabildik” (Y.P. ile yapılan görüşme).

“Evden çıktık, zaten çok büyük bir kaos vardı. Yani yaralananlar falan vardı. Üstüne duvar düşenler vardı, bizim binalarımız yıkılmadı ama duvarlarımız çok patladığı için yaralı komşularımız çoktu. Çok fena bir yağmur vardı, göz gözü görmüyordu yağmurdan, arabamızı da çıkaramadık, anahtarını da alamadık. Karşı yola geçtik, bekledik. Çok soğuktu, çocuklarla ıslandık. Yalın ayağız, her yerimiz kesik içinde. Yani bu zorluklarla nasıl baş ettik?... Baş edemedik açıkçası günün ağarmasını bekledik. Gün ağardıktan sonra bulduğumuz ilk yere sıgındık” (Z.K. ile yapılan görüşme).

Görüşülen kişilerin ve deprem bölgesinde depremi yaşayan her bireyin yaşadığı zorlukları yazıya dökmek ve aktarabilmek oldukça zorlu bir süreç olmuştur. Bazı yaşanan durumların kelimelere dökülmesi imkansızca yakın bir durum yaratmıştır. Yaşadıklarını anlatan kişilerin duygusal olarak hassas oldukları konularda bu duygusal durumlarını anlatamamaları aktarma sürecini daha da zorlaştırmıştır. Çoğunlukla sevdiklerini, ailelerini, yakınlarını kaybeden insanlara deprem sonrası yaşadığınız zorluklar denince normal şartlardaki bizlere zor gelen aç kalmak, susuz kalmak gibi sorunları anlatmak gereksiz görülmüştür. Bu hassas konuların üzerine giderek soru sorabilmenin ağırlığı altında çoğu zaman konu derinleştirilmeden farklı sorulara geçilmek durumunda kalınmıştır.

4.1.3. Yaşamlardaki Değişiklikler ve Destek Mekanizmalarının Yeterlilik Düzeyi

Depremi yaşamış olan herkesin yaşamında irili ufaklı pek çok değişim meydana gelmiştir. Görüşülen kişilerin tamamının evleri yıkıldığı için kimisi çadırlarda kimisi barakalarda yeni bir hayat mücadelesi içerisine girerken bazıları da kısa süreli veya daha uzun süreli bölgeden

ayrılmışlar, göç etmişlerdir. Çoğunlukla evini ve eşyalarını yitiren insanlar yeniden hayatlarına devam edebilmek ve yeni bir düzen kurabilmek adına yaşadıkları yerlerden ayrılarak farklı şehirlerde farklı işlerde çalışmışlardır. Değişen hayat şartlarına uyum sağlamak için çabalamışlardır.

“Çok değişiklikler oldu aşırı derecede, hiçbir şey eskisi gibi değil olacağını da sanmıyorum. Şöyle ki, ben hiçbir destek maddi manevi hiçbir şekilde yardım falan almıyordum. En son depremde sonra bir aile desteği alıyorum. Ayda 1.200 TL o da çocuklarım için. Onun dışında hiçbir destek almıyorum” (B.A. ile yapılan görüşme).

Katılımcıya ek olarak sorulmuş olan “Yakınlarınızdan destek gördünüz mü?” sorusuna ise şu şekilde bir cevap alınmıştır: “Kesinlikle hayır? Hayır. Tek başımıza mücadele ettik ve bu duruma geldik. Hani buna da şükür öyle diyoruz” (B.A. ile yapılan görüşme).

“Her şey değişti yani 20 yıllık içinde yaşadığım evim gitti eşyalarım gitti. Yani hayatımız tamamen değişti. Arada bir gelen yardımlar çok azdı bizim oturduğumuz yerde, çok sık yardım gelmedi o bölgeye” (C.P. ile yapılan görüşme).

“Tamamen değişti diyebilirim çünkü artık o eski memleketimizin düzeni kalmadı. İnsanlarımız, yakınlarımız göç etti, çoğunu da kaybettik. Maddi açıdan destek almadık. Ülkemizin güzel insanlarından eşyadır gıdadır, bu şekilde destek aldık. Manevi açıdan sağ olsun ülkenin güzel yerlerinden gelen psikolog, psikiyatri insanlar, arkadaşlarımız oldu. O şekilde bir manevi destek sağladılar” (Ç.A. ile yapılan görüşme).

“Her şeyimiz değişti. Yaşam standartlarımız değişti, evimiz yok. Hiç olmadığımız bir bölgeye geldik. Daha doğrusu bütün düzenimiz değişti, herkes gibi. Alışkanlıklarımız değişti. Depremde sonra herkes gibi bende ilk aileme koştum, ama ulaşım da çok sıkıntı çektik. Ben depremin üçüncü günü annemle babamı görebildim. Çünkü köprü vesaire yıkıldı, oralara geçemiyorduk. Onların yanında olmak, manevi anlamda bir destektir. Maddi anlamda da bir destek gördüm diyemem. Sadece kira desteğini aldım 3 ay boyunca başka da bir destek görmedim” (D.H. ile yapılan görüşme).

“Köklü değişimler yaşadık aslında deprem sonrası, yaşadığımız düzen, evimiz, okullarımız, çocuklarımızın oynadığı parklar hiçbir şey kalmamıştı artık. Maddi olarak çok bir desteğimiz yoktu. Kendi imkanlarımızla bir şeyler yapmaya çalıştık. Manevi olarak halen o çöküşün içindeyiz. Yani kendimizi çok çıkaramadık o çöküşten, toparlanamadık diyebilirim” (E.G. ile yapılan görüşme).

Böylesi zorlu bir süreci yardımsız atlatabilmek elbette ki kolay değildir. İnsanlar zor durumlarında öncelikli olarak en yakınlarından destek görmek istiyor fakat yaşadığımız deprem çok büyük bir bölgeyi vurduğu için aynı aile, aynı sülale ve aynı şehir içerisinde herkes çaresiz herkes yardıma muhtaç kalmıştır. Karşı kapısındaki oturan komşusuna bile hatta annesine, evladına bile yardım etmek elinden gelmeyen pek çok insan, çaresizlik içerisinde kalmışlardır. İnsanlar yaşadıkları büyük çaresizlik karşısında devletten, yetkililerden, askerlerden,

polislerden, doktorlardan vb. kurumlar ve kurum üyelerinden medet ummuşlardır. Beklentiler elbette ki her insanın hayat görüşüne göre çeşitlilik göstermektedir. İhtiyaçları karşılanan maddi ve manevi desteğe erişebilen insanlar olduğu gibi her türlü destekten mahrum kalan insanlar da bulunmaktadır. Maddi destek görmedik diyen insanları okuyanlar toplanan yardımların nereye gittiğini sorgulayabileceklerdir. Yağmalanan yardımların akıbetini merak edebileceklerdir. Ayrıca bölgeye ulaşan yardımların bazı bölgelerde yığılması üzerine bazı bölgelere yardımların hiç ulaşmaması sorunu da çokça dile getirilmiştir.

“Eşimle ayrı yaşamak zorunda kaldık. Maddi bakımından çok zorluk çekmedik daha çok yaşadığım sıkıntılar eskiye dair özlem, evimi özleme gibi şeyler. Zaten depremin üçüncü günü ben kendi memleketime gittim, Afyona. Afyon’da tanıdıklarım çok destek çıktılar maddi manevi yönden, devletten de yardım alamadım kiracı durumunda olduğum için” (F.V. ile yapılan görüşme).

“Çok değişiklik oldu. Evim vardı, her şeyim vardı ama şu an hiçbir şeyim yok” (G.C. ile yapılan görüşme).

“Ben çok bir yardım görmedim sadece devletin verdiği 25.000 vardı, onu da çok uzun zaman sonra aldım. Çünkü biz deprem sonrası hemen Kıbrıs’a gittik. Bir onu aldım devletten, başka da yakınlarımızdan, çevremizden eşyaydı, çamaşırdı aldım. Çünkü çaresizdim bir şey çıkartamadık o an üstümüzdekilerle çıkmıştık” (G.K. ile yapılan görüşme).

Toplumsal düzenin sağlanması toplumdaki tüm bireylerin sorumluluğunda olmakla birlikte en büyük yük ve görev devlete düşmektedir. Yasa yapma, yasaları yürütme ve yargı erkine sahip olan devletin, toplumsal düzenin devamlılığını sağlamak, işlevlerinin en başındadır. Yalnız yasalar ve cezalar bir toplumsal düzenin sağlanması adına tabi ki yeterli değildir. Toplumda öncelikle huzur ortamının oluşması ve devamlılığı çok önemlidir. Güvenlik kaygısı ve güvenlik tehdidinin olmaması, toplumsal huzurun gereğidir. Toplumsal huzuru bozacak ekonomik, siyasal, sosyal pek çok problem her toplumda ve devlette görüleceği gibi en az zararlı bu zorlukları aşmak da yine devletin asli görevlerinden biri olarak görülür. Tüm vatandaşların devletten bu şekilde ve hatta daha fazla beklenti ve talepleri vardır. Talep ve beklentilerin karşılanmaması da aynı şekilde bir toplumda düzensizlik ve karmaşa oluşturabilecektir.

“Komple hayatımız değişti. Yaşadığımız şehirler, anılarımız, komşu, arkadaş, akraba her şeyimizi kaybettik. Yani eskisi gibi hiçbir şey olmaz. Şu an konteynır da yaşıyoruz. Depremden sonra devletimizin bize desteği oldu ama bayağı bir psikolojik çöküntü yaşadık hep beraber. Konteyner kenttekilere aylık 4500 liralık Esen kart veriliyor, alanlar var ama ben almıyorum. Depremden sonra sebze meyve fiyatları çok yükseldi. Kiralar çok yükseldi. Deprem öncesinde aylık kirası 600 TL olan 1+1 evler deprem sonrası 10 bin TL oldu. Yeni yapılan Gülderen TOKİ evleri kiraya veriliyor aylık 25 bin TL istiyorlar” (H.K. ile yapılan görüşme).

“Değişiklikler oldu, hayatımız komple değişti. Eski hayatımız daha doğrusu benim eski hayatım sanki bana hayalmiş gibi geliyor. Çünkü bütün alışkanlıklar, bütün yaşanmışlıklar her şey komple değişti. O yüzden her şey alt üst oldu. Düzen müzen hiçbir şey kalmadı. Yani çocukluk anılarım gitti, anneannemin evi, her şey, hiçbir şeyim kalmadı. Devletimizden maddi olarak depremin üçüncü gününden itibaren ben gördüm çok aşırı derecede yardım geldi. Manevi olarak kimse kimseye destek verebilecek bir pozisyonda değildi zaten. O yüzden kimseden bir destek almadım. Deprem sürecini kendi kendimize, şokun etkisiyle atlatmaya çalıştık ama devletimizden sadece maddi olarak çok destek aldık, almadık değil. Sonraki süreçte konteyner kentte maaşı olmasına rağmen Esen kart alanlar oldu, ben gelirim olmamasına rağmen alamadım. Devleti suistimal eden insanlar da var varlıklı olmalarına rağmen birikim yapmak için oturuyorlar bu yüzden ihtiyaç sahiplerine yetmiyor. Benim oturduğum konteynerde benden önce oturan eşyaları götürdüğü için ben kendi cebimden almak zorunda kaldım. Ve konteyner kentlerde eşya dağıtımında çalışanlar ayırım yaptılar. Kendilerine yakınlarına fazla eşya aldılar, biz ihtiyacımız olan yastığı bile alamadık” (K.T. ile yapılan görüşme).

Yaşanılan değişiklikler hem yaşam alanı hem iş alanı, okul ve arkadaş çevresi, komşuluk ilişkileri gibi pek çok alanda kendisini göstermiştir. Pek çok kişi yaşamlarında değişiklikler üzerine umutsuzluk içerisindedir ve yeniden eskisi gibi olamayacaklarını düşünmektedirler. Hem deprem sonrası sürecin zorluğu hem de olağan yaşam şartlarının ağırlığı yaşamlardaki değişikliklere uyum sağlamayı zorlaştırmıştır, denilebilir.

“Çok değişiklik oldu depremden sonra hayatımda, hayatım alt üstü oldu. Anlatılamaz. Millet birbirine kenetlendi. Bütün zorlukların üstesinden de öyle geleceğiz inşallah. Yardım bilmiyorum. Biz köyümüzdeydik zaten her şeyimiz vardı, maaşımız da vardı öyle geçinip gittik” (M.M. ile yapılan görüşme).

“Maalesef birazcık birikimimiz vardı, onu tüketerek hayatta kaldık. Hiç kimseden bir şey görmedik” (N.K. ile yapılan görüşme).

“Ben bir tek devletten 15.000 TL taşınma bedeli aldım. Onun dışında hiçbir yardım görmedim” (S.A. ile yapılan görüşme).

Katılımcıya ek olarak sorulan “Çevrenizden, yakınlarınızdan destekler oldu mu?” sorusuna şöyle bir cevap alınmıştır. “Yok, maddi olarak hiçbir destek görmedim sadece oğlumun üniversite hocaları erzak yardımında bulundu. Onun dışında para yardımı falan almadım” (S.A. ile yapılan görüşme).

“En önemlisi kalacak yerdi. Bir uyanıyorsunuz ve kalacak yeriniz yok. Hani tek başınıza olduğunuzda çok etkilenmiyorsunuz ama çocuklar olduğunda çok zor oluyor. Onlarla ilgili hiçbir şey gelmiyor elinizden ve çevrenizdeki herkes aynı durumda, yardım isteyebileceğiniz bir yerde yok bir kimse de yok, sadece çaresizlik var. Deprem sonrası maddi yardım almadım, almadık. Tanıdıklarım vardı şehir dışında ve arkadaşlarımdan maddi destek geldi. O da benim

işime yaramadı. Çünkü para yolladılar, para o an geçerli değildi. Manevi yardım zaten yoktu, herkes çaresizdi. Yani 11 il birden çöktü. Çaresizce bekledik sadece” (S.D. ile yapılan görüşme).

“Artık her an tekrar aynı afetler olacak ve bu defa sıra bize mi geldi psikolojisiyle yaşıyoruz, kendimize gelmedik. Barınma haricinde hiçbir destek olmadı. Maddi olarak, manevi olarak da” (S.K. ile yapılan görüşme).

“Deprem sonrası göç etmek zorunda kaldık. Başkalarının evinde yaşadık. Beni, ailemi, çocuklarımı psikolojik olarak çok fazla etkiledi. Deprem sonrasında biz hiçbir şekilde maddi destek almadık. Manevi destekler sağ olsunlar, akrabalarımız, yakınlarımız, dostlarımız tarafından verildi” (S.Ö. ile yapılan görüşme).

“Çalışmakta olduğum işime devam edemedim. Normalde kendimi bildim bileli reşit oldum olalı çalışıyordum. Depremden sonra hiçbir şekilde çalışmadım, imkân yoktu. Zaten ki iş imkânı bulabilseydim bile ulaşım problemlerinden dolayı gidip gelemezdim. Bu yüzden çalışamazdım. Nişanlıyım ve evlilik hazırlığı sürecindeydim. Evlilik hazırlığı için yaptığım çeyiz adı altında aldığım tüm eşyalarım depremde gitmişti ve sil baştan yapmaya çalışmam gerekiyordu. Maddi yönden bu zorlukları yaşadık ama çok şükür ki bir şekilde yapabildik. Ailemin desteği ile tekrar bir şeyler yerine oturdu ve evlenebildim. Eşyalarımı da tamamlayabildim. Yani ilk başlarda herkese 10.000 TL dağıtıldı. Daha sonra da taşınma yardımı adı altında 15.000 dağıtıldı. Daha sonra kira yardımı yapılyordu, ilk 2 ay ailem aldı. Ben o süreçte kira yardımı alınırken evlenmişim. Oradan bütçem ayrıydı ama ailem daha sonrasında herhangi bir destek almadı. Yaşam için konteyner verildi. Kira yardımı yerine konteyneri aldılar” (Ü.İ.D. ile yapılan görüşme).

“İlk başta çalışmadık. Uzunca bir süre maddi anlamda sıkıntılar yaşadık. Düzen özellikle okul yoktu, hiçbir şey yoktu. Hayat tamamen düzensizdi. Yani oturmuş bir düzenden tamamen düzensiz bir hayata geçiş oldu aslında. Değişiklikler buydu. O süreç o şekilde zor geçti. Maddi olarak devletin verdiği ilk 15.000 TL, 10.000 TL gibi bir yardım oldu. Manevi olarak yani eş dost aradı. Burada herkes aslında depremi yaşadığı için hep birbirine destek olundu. Hayırsever vatandaşlar da vardı şehir dışından ulaşan. Mesela bizim daha önce alışveriş yaptığımız yöresel ürünler satan yerler vardı onlar bize gıda gönderdiler. Keza benzer şekilde bazı insanlar tarafından üst baş, kıyafet falan gönderenler oldu” (Y.P. ile yapılan görüşme).

“Yaşamımızda çok büyük değişiklikler oldu. Yani altı üstüne geldi. Hiçbir düzenimiz maddi manevi hiçbir şeyimiz kalmadı. Çok yakınımızı kaybettik. Sevdığımız insanları kaybettik (Duygulanıp, ağlıyor). İlk 3 gün hiçbir şey destek alamadık. Market yağmalayanlar oldu tabi ki zorunda kaldı insanlar, biz yapamadık ama yağmalayan insanlar sağ olsun bizle paylaştılar. Maddi olarak devletin verdiği bir 10.000 TL para vardı o da tabii depremde bayağı sonra 2 ay sonra falan aldık o parayı. Daha sonrasında kira yardımı başladı hala alıyoruz onu, eşimin kardeşi, yani kaynım eltim ve çocukları vefat ettiği için ölüm parası bir miktar aldı eşim” (Z.K. ile yapılan görüşme).

Katılımcıya sorulan “Yakınlarınızdan destek gördünüz mü manevi olarak?” sorusuna ise şu şekilde bir yanıt alınmıştır: “Tabii ki ben depremde 6 gün sonra Antakya’dan çıktım. Hesabımda çok iyi para vardı. Çocukluk arkadaşlarım, kuzenlerim şehir dışında olan yani Antakya’da yaşamayanlar hepsi hemen maddi olarak yanımızda oldular. İyi ki millet varmış” (Z.K. ile yapılan görüşme).

Depremi çok büyük bir yaşam alanını etkilemiş olması insanlar arası yardımlaşmayı da zorlaştırmıştır. Birbirine yardım edecek eş, dost, akrabaların da depremde zarar görmüş olmasından dolayı çoğunlukla insanlar desteksiz kalmışlardır. Daha çok şehir dışında tanıdık ve akrabaları olanların çevrelerinden maddi destek aldığı görülmektedir. Maddi anlamda birbirine destek olmak ne kadar elden gelmese de insanlar deprem bölgesinde manevi olarak birbirlerine kenetlenerek ayakta kalmaya çalışmışlardır. Depremden sonra çoğunlukla gönüllülerden, diğer şehirlerdeki yardımsever insanlardan gelen giyecek, yiyecek, yakacak ve benzeri yardımlarla geçimlerine devam etmişlerdir.

4.1.4. Afet Yönetiminde Gözlemlenen Sorunlar ve Süreçlerin Değerlendirilmesi

Deprem sonrası pek çok sorunla karşılaşmıştır ve çözümler vatandaşlar, devlet yetkilileri ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla üretilmeye çalışılmıştır. Sorunların boyutu da depremin boyutu kadar büyük olmuştur. Bu durumdan kaynaklı bazı sorunlara çözümler için büyük adımlar atmak gerekli bir duruma dönüşmüştür. Bazı konulardaki durumun içinden çıkmazlığına karşılık bazı konularda da ufak beklentilerin dahi karşılanmaması söz konusu olmuştur. Bu durumun depremde hasar almış bireylerin mağduriyetlerini artırdığı düşünülmektedir.

“Barınma, yeme içme konusunda ve hijyen de çok zorlandık. Çok sıkıntılar yaşadık” (B.A. ile yapılan görüşme).

“Barınma yeri yani bir de beslenme genelde çocuklar yetişkinlerden daha çok etkilendi. Hem kalacak yerimiz olmadı hem de beslenme konusunda ilk bir hafta çok sıkıntı yaşadık. Daha fazla bize sahip çıkılması gerekirdi. Hiçbir şekilde ne yemek ne içmek bizim kaldığımız yere göre konuşuyorum. 3 gün boyunca dışarıda kaldık. Yağmurun altında yakınlarımız zaten bize sahip çıktılar ama devlet tarafından kimse gelmedi” (C.P. ile yapılan görüşme).

“En önemli sorun bilgisizlikti, toplanma alanlarımız yoktu. Ve dediğim gibi kesinlikle yeteri kadar kurtarma ekibimiz yoktu. Çok şey yapılabilirdi. Yetkililer gelip önce kendi gözleriyle gözlemleyip nasıl bir zorluğun içerisinde olduğumuzu görüp o şekilde hem maddi hem manevi destek olabiliyorlardı. Ne bileyim barınmak için, yiyecek için, içecek için, hijyen için çocuklarımızın okulu, eğitimi ve sağlığı için destek sağlayabiliyorlardı. Yazık ki çok eksik kaldık bu konuda. Çok yanlış bir şekilde koordine edildi, çok geç ulaşıldı bize, kendi çabamızla yakınlarımızı kurtarmaya çalıştık. Çok geç yetişildi” (Ç.A. ile yapılan görüşme).

“Deprem sonrası yaşanan en önemli sorun yetkililerin insanlara hemen depremin ardından, ertesi günü ya da gününde ulaşamamasıdır. Yani insanlar dışarıda soğukta kaldılar, yağmurun altında kaldılar. Hiç görmediğimiz kadar bir soğuk gördük. Yani böyle bir soğuk yoktu. Böyle bir soğukla karşılaşmamıştık şimdiye kadar ki ben burada doğdum, büyüdüm. Ben böyle bir soğuk görmedim iliklerime kadar... Bir de barınmaydı, en şey barınma ve yiyecek, su

bile bulamadı kimse, altyapı mahvolduğu için sular yoktu elektrik yoktu. Depremden sonra yetkililerden herhangi bir yardım görmedik. Yani kimse gelmedi zaten ilk 3 gün boyunca da sahada kimse yoktu. Sonrasındaki süreçlerde bölgede görevli askerlerden çok destek gördük, çadır bulma, çadır kurma konusunda yardım ettiler, kıyafet ve erzak getirdiler. Özel harekât polisleri su getirdiler. Bölgeden giderken büyüklerimizin ellerini öpüp vedalaşarak gittiler. Yani birlik olamadılar, bence personel anlamında da bir eksikimiz var ülke bazında, 11 ili etkileyen bir depremdi, Hatay çok kötü etkilenmişti. Sistematik bir hata vardı, kimse bütün olamadı. Çalışmada bir eksik vardı” (D.H. ile yapılan görüşme).

Depremden sonra afet yönetimi konusu oldukça tartışmalı bir şekilde değerlendirilmiştir. Afete hazırlıklı mıydık? Afet yönetimi olması gerektiği gibi gerçekleşti mi? gibi sorular üzerinden, depremden sonra yapılanlar ve yapılmayanlar için çeşitli çevrelerce çokça yorumlar yapılmıştır. Depremi yaşamış vatandaşların, afet yönetiminin her anına birebir tanık olmuş depremden sarsılan bireylerin afet yönetimini değerlendirdiği görüşmelerde durumun daha net anlaşılacağı düşünülmektedir.

“Barınma sorunuydu. Deprem sonrası zaten ilk 3-4 gün hiçbir şekilde bir yardım yapılmadı. Yardımın ilk andan itibaren yapılması gerekiyordu sonrasında da aslında geline noktada hiçbir şekilde gerektiği kadar yardım ve destek yapıldığını düşünmüyorum. Afet yönetimi zaten doğru bir şekilde yapılsaydı en başta 3 gün beklenip sonra da yardıma gelinmezdi. Doğru bir şekilde yapıldığını düşünmüyorum” (E.G. ile yapılan görüşme).

“Yol bence yollar çünkü birbirinden ayrılmıştı. Ben zaten üçüncü günü Afyon’a gittiğim için yollardan dolayı 6-7 saatte çıkmıştım yani Hatay Antakya’dan en önemlisi ulaşım sıkıntısıydı. Anında gıda yardımı yapılabilirdi, zaten deprem zamanı da marketlerin kapıları zorlandı. Oradan gıda yardımları alındı. Yani o duruma düşmemeliydik. Bir kalacak yer, ısınma, battaniye hemen gelmeliydi. Antakya ilçesine hiç gelmedi. Bir hafta sonra yardım alabildik biz. Bir kere makinelerimiz eksik elemanlarımız eksik, deprem olmadan önce hiçbir tedbir almadık. Yani biz millet olarak da bilmiyoruz. Nasıl bir durumla karşılaşacağımızı bilmiyorduk, deprem olduktan sonra biz öğrendik her şeyi, depremden önce bilinçsizdik” (F.V. ile yapılan görüşme).

Afet esnasında kullanılması muhtemel karayollarının, deniz ulaşımın ve acil iniş için hava alanları ve pistlerin mevcut durumlarının tespiti afet öncesinden planlanmalıdır. Ayrıca alternatif yolların tespit edilmesi afet esnasında oldukça gereklidir. Depremde yıkılan köprüler, tüneller ve çöken yollar olabileceği için afet bölgesine alternatif yolların biliniyor olması kıymetli bir bilgidir. Yaşanan büyük afet sonrası Antakya’da havaalanının bulunmaması ulaşım konusunda bir dezavantaj oluşturmuştur. Deniz yolu olarak İskenderun Liman’ı aktif bir şekilde yaralıların hastanelere tahliyesi için kullanılmıştır. Ancak Antakya ve İskenderun arası yol mesafesi kısa olmakla birlikte acil durum gözetildiğinde uzun bir yol katedilerek yaralıların birçoğu Mersin’e sevk edilmişlerdir. Karayollarındaki hasar ve trafik yoğunluğu Antakya’ya ulaşımı ve Antakya’dan çıkışları oldukça uzatan yer yer imkansızlaştıran bir diğer büyük sorun olarak karşımıza çıkmıştır.

“Su, elektrik ve en büyük ihtiyaç barınma, zaten ne çadır geldi ne konteyner geldi. Ben 81 kişiyle tanımadığım, ailemden başka, serada kaldım. 81 kişi ve ben, anjiyo olmuştum. Hamile kız kardeşim, kalkması yasak küçücük bebeği var, yaşlılar var, yaralıları var. Ve biz günleri öyle geçirdik. O yağmurda o soğukta çocukların psikolojisi zaten sıfırdı. Hiçbir şey yapamıyorsun, çocuğunu sarmışsın sadece yara almasın soğuk almasın diye. En azından o yağmurda o soğukta bizim yanımızda olabilirlerdi. Hiçbir şey olmadı. En azından bu olsaydı. En basitinden yanımızda olabilirlerdi. Hani şöyle, belki o an ellerinden bir şey gelmiyor olabilir ama en azından yanımızda olup o hayatı yaşayabilirlerdi. Bir gün mü, bir saat mi yanımızda kalsaydılar. Evet dışarıdan şöyle yansıyor. Para gönderdik, erzak gönderdik. Evet geldi inkâr etmiyoruz ama kimine yetiştii kimine yetişemedi? Biri de gelmedi hani bakalım herkes alıyor mu? Herkesin maddi durumu var mı, ilaç var mı, çocuk bezi var mı? Kimse düşünmedi. Yardımları alan aldı almayan zaten alamadı. En azından biri gelip şu şuranın olsun, bu buranın olsun diyerek dağıtabilirdi. Çoğu kişi aldı ama almayan da yetinmeye çalıştı elindekiyle komşusundan şundan bundan alabileceğini aldı. Yani programlanmadı, onu anlatmaya çalışıyorum. En azından anında yardım gelseydi tabii ki gelemedi. Bir de televizyon olmadığı için ve elektrik olmadığı için hiç Antakya gözükmeydi hep Kahramanmaraş hep Elbistan ama Hatay yerle bir oldu bunu kimse görmedi. Daha doğrusu biz görmedik ve televizyonlara yansımadı bu hala kafamda soru işareti niye? Ben oraya gitmedim (Kahramanmaraş’ı kastediyor) ama gidenler var. Hatay kadar bir sokağı bile gitmedi (yıkılmadı anlamında söylüyor). Çok şükür gitmedi. Hani gitmesini ister miyim? Hayır kesinlikle ama bu kadar az bir yerin gitmesine ve Hatay yerle bir olmasına rağmen niye Hatay gösterilmedi. Bu belki ufak bir şeydir ama ben hâlâ bu sorunun cevabını istiyorum. Hâlâ merak ediyorum niye Hatay gösterilmedi veya niye yanında olunmadı?” (G.C. ile yapılan görüşme).

“Yiyecek, içecek bulamama, kıyafet bulamama, hijyen, tuvalet sorunu bunların hepsi vardı” (G.K. ile yapılan görüşme).

“Deprem anında ve sonrasında hep bir kargaşa oldu. Yani kendimizi toparlayamadık. Havaaların soğuk olması, insanların enkaz altında olması, orda kalmalarına şahit olmamız, günlerce bunlardan dolayı toparlanamadık. Maddi ve manevi olarak devletimiz bize destek oldu ama ihmalleri çok vardı. Depremden dolayı enkaz altında birçok insanlarımız öldü. Bunun ihmali çoktu, yani hiçbir yardım ilk başta gelmedi. Biz o soğukta çalı çırpı bularak yakmak zorunda kaldık. Aç kaldık, susuz değildik kaynımın su bayisi vardı, oradan su getirdik. Yani bir kadın olarak biliyorsunuz birçok ihtiyaçlar vardı, bir ped bulamayacak kadar düşünün çaresizdik. Artık daha sonradan yardım geldi ama yardımları tır olarak getirdiler. Birçok yere döktüler ama oraya nasıl ulaşabiliriz? Trafik kilitlenmiş bir şekilde gözümüzün önünde kalp masajı yapanlar, arabalar birbirine girmiş, kavgalar, herkeste bir telaş. Yani herkes kendi derdine düşmüştü. Yardımlara ulaşamadık. Yardım çok geldi maddi olarak ama enkaz altında canlı insan varken kurtarma operasyonu doğru bir şekilde yapılmadı, insanlar yardıma geldiler ama yanlarında ekip, ekipmanları yoktu” (H.K. ile yapılan görüşme).

“Sağlık ve barınmaydı, çadırdaki kaldık. Ben aylar sonra Mersin’den, hastaneden geldikten sonra bile burada 15-20 gün çadırdaki yattım. Şimdiye kadar evimizi yapabilirlerdi. Maddi durumda yardımcı olabilirlerdi, iş konusunda olabilirlerdi, işimiz yok çiftçiyiz. Artık zaten çiftçinin işi kaldıracağı hali de yok” (İ.C. ile yapılan görüşme).

Katılımcıların çokça dile getirdiği devletten kimse gelmedi, devletten çok destek gördük, devletten yardım gelmedi, devletimiz yanımızdaydı gibi söylemlerdeki devlet kelimesindeki anlamın herkese göre farklı anlamlar taşıdığını vurgulamak gerekmektedir. Kimine göre devlet tabiri devlet başkanını temsil ederken kimine göre bakanları kimine göre belediye başkanını,

kimine göre AFAD yetkililerini kimine göre jandarmayı veya polisi temsil etmektedir. Bir jandarma personelinin desteğini görmüş bir vatandaş devletimiz yanımızdaydı diyebilirken belediye başkanını kendi gözüyle çevrede görmediği için devlet yanımızda yoktu diyen vatandaşlar da bulunmaktadır. Buradaki devlet kavramının muğlaklığı denildiği gibi kişilerin yaşam tecrübesi ve kişisel görüşleriyle şekil almaktadır.

“Fazlasıyla ihmal vardı. Bizim binamız yıkılmadı. Depremi yaşadık ama yıkılmadı. Milli Eğitim lojmanında oturuyorduk ve bahçedeydik. Çocukluk arkadaşım benim karşı binamda oturuyordu evleri yıkılmıştı. Depremden sonra artık öğlen oldu. Askerler gelmişti, bir grup asker doğu bölgesinden gönderilmişler 10-15 kişi kadardı. Yardıma bu insanlar geliyor ama ekipman yok. Diyorum ki yardım edin, biz polis evinden geliyoruz inanın şehidin bile üstünü örttük öyle geldik diyorlar o zaman niye geldiniz, insan olarak biz de insanız biz kaldıracak olsak zaten kaldırabiliriz. Benim en çok şaşırdığım şey bu ekipmanın olmamasıydı yani gezmeye gelmiş, depremi görmeye gelmiş gibi gönderilmişlerdi. İnsanlar orada can çekişirken o gelenler hiçbir şey yapamıyordu. Ben başka diyecek hiçbir şey bulamıyorum. Aşırı derecede ihmal vardı. Devletimizden aşırı ihmal vardı ve binlerce insan öldü. Can çekişerek öldüler. Çok şahit oldum. Enkazlardan çıkanları kefansız gömdük. Hayır, hiçbir şey doğru şekilde yapılmadı tabii ki hak veriyorum, insanlar da böyle büyük bir deprem beklemediği için şaşırdılar. Hani nasıl koordine edecekler, nasıl yönlendirecekler, ne tarafa gidilecek, nasıl yapılacak, ne kadar bir süreç ya da ne kadar bir alet edevat ekipman lazım. Hiç kimse bir şey bilmediği için bağlantı kuramadık. Telefonlar şebekeler çekmediği için tam net kimseler bir şey bilmediği için. Herkes şaşkınlığa uğradı. O yüzden bir yandan onlara da hak vermek istiyorum ama bu kadar 85 milyon bildiğim kadarıyla son nüfus sayımız 85 milyonun içinden bu 11 şehri çıkarın. Geriye kalan insanlarımız yığınla gelip, ekipmanını alıp buraya gelebilirlerdi. Yardım göndermek yerine kıyafet yiyecek göndermek yerine. Benim görüşüm böyle, onu gönderiyorsunuz o tırlardan bir tır da adam gönderin. Bir tırda ekipman gönderilseydi millet ne bileyim dükkanlarından feda etseydi balyoz kürek... kürek aradık biz arkadaşımı enkazdan çıkarmak için, kürek aradık, bulamadık. (Ağlıyor)” (K.T. ile yapılan görüşme).

Afet planlarında dikkat edilmesi gereken önemli bir konu, acil yardım ve müdahale ekiplerinin de afetten zarar görebileceğidir. Sağlık çalışanları, güvenlik kuvvetleri gibi belirlenmiş acil durum personeli çaresiz kalabilirler. Sağlık, güvenlik, belediye, valilik binalarının yıkılması süreci olumsuz etkileyebilir. Enkaz altında kalan veya ailelerini korumaya çalışan personel nedeniyle dışarıdan yardım gerekliliği ortaya çıkmıştır. Afet planları yapılırken içeriden birimlerin güçlendirilmesi öne çıksa da binaların yıkıldığı ve personelin yardıma muhtaç kaldığı durumlar göz önünde bulundurulmalıdır. Afet planlarındaki eksiklikler, afet esnasında uygulanırken ortaya çıkmaktadır.

“En önemli sorun su ve tuvalet sorunuydu. Sorun çoktu yani hangi birini anlatayım? Yardımlar gelebilirdi. Yani Türkiye’de kurtarıcı araç mı yoktu kepçe mi yoktu, ne eksikti her ilden bir tane gelse, 2 tane gelse her belediyeden. Hemen müdahale edebilirlerdi, koşarlardı ama hiçbir şey gelmedi. Yani burada olan insanlar, Antakya’nın içinde kalanlar çok zorluk çekti, bir köyü olanlar gitti. Köyünde varsa bir yeri, bir akrabası varsa insanlar birbirine kenetlendi,

birbirlerine yardım ettiler. Acısını da her şeyini paylaştılar, yemeğini de sevgisini de paylaştılar insanlarımız” (M.M. ile yapılan görüşme).

“Güvenlikti, hiç güvende değildik. Deprem sonrasında 5 gün boyunca arabada yattık, mahalle tamamen boşaldı. Sokağımız tamamen boşaldı. Enkazda bağırانlar ve biz vardık 2 aile. Yağmacıları görüyorduk, fener tutup nasıl evlere baktıklarını boş bir yer gördüler mi nasıl girdiklerini gördük. Hiç güvende değildik. Gelip o an bizi belki orada öldürebilirlerdi, yakabilirlerdi. Bir şeyler yapabilirlerdi. Çünkü herkes yağmaya gelmişti. Depremden sonra şunlar yapılabilirdi mesela dayanışma içinde olunup bütün zorlukları, birlik ve mücadele içinde, beraberlik içinde atlatılabilirdik. O yaşadığımız travmalar o enkazdaki sesler, bağrışmalar, o ufacak Cansu adındaki kız çocuğun 3 gün sonra enkazdan kurtarılması gibi ağır durumlar yaşadık. Biz onunla konuşup onu motive etmeye çalışıyorduk. Kurtarma ekibi gelecek merak etme biz seni oradan alacağız diye sürekli konuşuyorduk. Sürekli onu hayatta tutmaya çalışıyorduk. Yardımlar daha erken gelebilirdi. Deprem günü kefensiz yatanlar için gökyüzü ağladı öyle ki yağmurlar yağdı, dinmedi. Organize yapılamadı. Bilinçli insanlar gelip de yanlarına insanları alıp, onlara rehberlik yapıp kurtarılma olayı yapılabilirdi. Ama hiç kimse gelip de hani ben sana öncü olayım. Gel sen bana buradan tut bu işin ucunu tut da kaldıralım diyen olmadı maalesef” (N.K. ile yapılan görüşme).

Görüşülen kişilerin her birinin depremde yaşadıklarına istinaden tespit ettikleri önemli sorunlar çeşitlilik göstermektedir. Yaşanan sorunların çokluğuna da dikkat edersek her birey için farklı bir sorunun öncelikli olması doğal görülmektedir. Katılımcılar genel olarak barınma sorununun ilk zamanlarda aşılmasının uzun sürdüğünü, çoğu kişinin çadıra ve konteynere ulaşamamış olduğunu belirtmişlerdir. Depremi ilk günlerinde yaşadıkları yiyecek ve içecek su bulmadaki güçlüklerden söz etmişlerdir. Sonraki süreçlerde konteynerlerin yetersizliği ve yapımından kaynaklı yaşanan sorunlara değinilmiştir. Bilgisizlik ve hazırlıksızlık da önemli görülen sorunlar arasında bulunmaktadır. Arama kurtarmadaki personel ve ekipman eksikliğinin de büyük sorunlar arasında olduğunu aktarmışlardır.

“İletişim yoktu, su yoktu, yiyecek içecek hiçbir şey yoktu. Hani yetişkinleri vazgeçtik ama hayatta kalan çoluk çocuk aç kaldı, susuz kaldı. 2 gün sonrasında ancak yardımlar ulaşabildi buraya o zorluklar tabii ki yaşandı. Yani devletin elinden geldiği kadarını yaptığına inanıyorum. Yani yardım olmadı desek yalan olur tabi ki devletten kendi imkanları dahilinde yardım gönderildi” (S.A. ile yapılan görüşme).

“En önemli sorun barınmaydı. Yeme içmeydi. Birkaç gün sonra yeme içme sorunu halloldu ama barınma uzun devam etti, çadır bulamadık. Bulduğumuz çadır sonradan su geçirdi. Yani buraya (konteyner kenti kastediyor) gelene kadar bayağı bir zorlandık. Çok şey yapılabilirdi. En azından hazırlıklı olunabilirdi. Mesela buraya biraz geç geldi, yardımlar. Çoğu akrabamızı biz böyle tırnaklarımızla kazıdık evlerinden çıkardık. Yani bizim orası kırsal olduğu için enkazdan çıkarmak daha kolay olmasına rağmen biz hâlâ apartmanlarda molozların altında olanları düşündüğümüz için hiçbir şey yapamadık. Sadece konu komşu akrabalarımız kime yardım edebileceksek oraya saldırdık o kadar. Depremden sonra karşılaştığım, gördüğüm herkese ilk olarak çok şükür yaşıyorsun diyorum” (S.D. ile yapılan görüşme).

Katılımcılar genel olarak yetkililerin gelip görmeleri ve yanlarında olmaları gerektiğini vurgulamışlardır. Arama kurtarma çalışmalarının eksikliğini, barınma sorunlarını, ihtiyaçlarının giderilmediği durumları çokça dile getirmişlerdir. Depremde mağdur olan insanlar yetkili birilerini sahada görmek istediklerini, durumun analizinin uzaktan değil birebir görerek, yaşananları hissederek yapılması gerektiğini düşünmektedirler. AFAD deprem sonrası eleştirilen, eksiklerinin ortaya çıkmasından dolayı çokça üstüne gidilen kurum olmuştur. İhtiyaçların belirlenmesi ve giderilmesinden sorumlu bu kurumu ihtiyaçları giderilmeyen vatandaşlar haklı olarak eksik bulmuştur. Deprem bölgesinde eksikliği hissedilen bir diğer kurum yerel yönetim olmuştur. Vatandaşlar yerel yönetim temsilcilerini yanlarında görmek istediklerini ancak göremediklerini dile getirmişlerdir. Yardımseverler, gönüllüler ve sivil toplum kuruluşlarının yardım ve desteği minnetle anılmaktadır. Jandarma ve polis teşkilatının yardımlarını değerlendirmek ise bireysel tecrübeler ve sahada bulunan jandarma ve polis memurlarının bireysel çaba ve performanslarına göre değerlendirilmiştir. Teşkilat olarak organize bir yardım ve destekten ziyade kişisel inisiyatiflerle yardımda bulunmuş personeller sahada takdir görmüşlerdir.

“Hijyen sorunydu ve barınmaydı. Bazı yardımlar çok geç geldi ama ayakta kalmaya devam ettik. Çalıştık, başardık yani. Şimdi depremin zaten birinci, ikinci ve üçüncü günü bir şey bekleyemezdik. Ondan sonra gelindi. Ama aslında o anda o günlerde müdahale edilerek birçok insanımızı kurtarabilirdik. Müdahale imkânı olmadığından dolayı en başta yıkıldığımız konu da bu oldu zaten. Ondan sonra yavaş yavaş oturdu her şey. Fakat şu anda da burada sağlık sorunları ve eğitim sorunları çok büyük. Bakanlıklardan teftiş ve denetimler olsa çok daha iyi olur. Çok yerde yanlış olduğunu düşünüyorum. Özellikle AFAD ’a yönelik sözlerim bize burada bir manifesto yayınladı işte çadırda yaşayanlar, evleri yıkılmış olanlar, birinci derece akrabaları ölenler varsa onlar konteynere yerleştirilecek denildi. Ondan sonra ben başvuru yaptım, kabul etmediler, size veremeyiz dediler. Buradan kaçanlar aylar sonra rahat bir hayat sürerken geldiler, onları konteynere getirip yerleştirdiler. Biz çadırda kalmaya devam ettik. Özellikle bu birinci sorun, ikinci sorun da depremde zengini fakiri yoktur, herkes yara aldı. Herkes darbe yedi, yardım başvurusunda bulunduğumuzda sizin ihtiyacınız yok diyorlardı. O atmosferde o durumda bize hiçbir istifade sağlamadılar” (S.K. ile yapılan görüşme).

“Deprem sonrası maalesef yiyeceğimiz, içeceğimiz hiçbir şeyimiz yoktu. Çocuklara giydireceğimiz hiçbir kıyafet yoktu. Maalesef köyümüzün, Antakya’nın, şehrimizin çoğu evi yıkıldığı için dışarıda çok zor durumda kaldık. Mağdur durumda kaldık, o yüzden zorlandık bayağı. Depremden sonra bize maalesef hiçbir şekilde istediğimiz gibi ne yardım geldi ne bize hiç kimsenin yardım eli uzatıldı. Devlet tarafından bize bir hafta 10 gün sonra yardım eli uzatıldı. Çok zorluk, çok fazla zorluk çektik. Yani yiyeceğimiz, içeceğimiz, barınacağımız hiçbir şey yoktu” (S.Ö. ile yapılan görüşme).

“Barınmaydı yani insanlar barınamadı, konteyner kentlerde yaşadılar. Ama kıştı zaten ve birçok konteyner kenti su basıyordu. Herkes çok fazla mağdur oldu, çözüm de bulunamadı. O konteynerlerin yapılış biçiminden kaynaklı su alıyordu. Su almayan yerler neden almıyordu mesela! eğilimli yapılıyordu, düzlüğe yapacaklarına eğilimli yapılabilirdi. Daha sonraki

artçılarda konteynırların yerlerinden kaydığına bile şahit olduk. Bunlar özensiz yapımından kaynaklıydı. Bunlara daha çok dikkat edilip barınma ihtiyaçları hasarsız bir şekilde insanlara daha iyi imkanlar dahilinde sağlanabilirdi diye düşünüyorum. İnsanlara ilk başta çadır verildi, çadırdı yaşamaya çalıştı herkes. Depremde vefat etmeyip, sıcaklarda yaz vurduğunda çadırdı kaldığı için yılan sokarak ölenleri bile duyduk, konteynırların verilmesi bir tık daha hızlanabilirdi. Hâlâ ev hakkı olan insanlara evleri bile teslim edilmiş değıl. Daha doğrusu başka illerde teslim edilmiş de Hatay’da henüz teslim edilmiş değıl. İlk günlerde hayır yönetilemedi, daha sonrasında evet yani ulaşılmaya çalışıldı ama çok geç kalındı. Çünkü deprem esnasında, biz kendi imkanlarımızla çıktığımız esnada, birçok yaşayan insanın yardım edin, seslerini duydum. Daha sonrasında o insanların hiçbirinin sağ çıkamadığını öğrendim. O ilk anda ölmeyen insanlar ya soğıktan donarak ya da daha sonraki artçılarda daha fazla çökmeler olduğu için vefat ettiler. O dönemde ulaşılabilseydi... evet birçok ilde bunlar yaşandı bir şekilde yine ulaşılabilirdi diye düşünüyorum. Daha kapsamlı çalışılabilirlerdi diye düşünüyorum. Hava limanı yıkılmış, havalimanı da değıldi zaten. Daha sonrasında yardım kolisi vermek, erzak vermek için başka bir yerlere inebilen o helikopterler daha erken bir şekilde yine başka yerlere gelip inerek bir şekilde yardımı daha erken ulaştırılabilirdi diye düşünüyorum. Geç ulaşıldığını düşünüyorum” (Ü.İ.D. ile yapılan görüşme).

Herkesin deprem deneyimi farklı olmakla birlikte genel olarak yaşanmış belli başlı problemler bulunmaktadır. Varlıklı veya yoksul her kesimden insanın evini kaybettiği bir ortamda evsizlikten kaynaklı barınma, hijyen, tuvalet gibi pek çok sorun ortak yaşanan problemler olmuştur. Yaşanan afette, bireysel gözlemler üzerinden önemli sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Afet yaşamış bireylerin konu hakkındaki deneyimlerine istinaden olası afetlerde belirtilen konularda tedbir alınabileceğı düşünülmektedir.

“Deprem sonrası yaşanan birçok şey sayılabilir ama barınma sorunu uzun sürdü. Evet, barınma sorununun çözülmesi uzun sürdü. Yani konteynerler geldi. Evet, dizildi konteyner kentler falan ama o süreç uzun sürdü. O sürede insanların çoğu ya şehirden gitti ya da kimisi evinde çadır kurdu. Çadıra bile ulaşmak zordu ilk haftalarda yani. Çadırı satın alacağım deseniz bile bulamıyordunuz bir anda, en büyük sorun barınmaydı. Aslında kimseyi suçlamak doğru değıl bu süreçte. Çünkü deprem tek bir şehirde olmadı. 11 şehirde ve yetkililerin 11 şehre aynı anda aynı desteğı vermesi biraz zordu. İlk 3 gün evet bayağı sıkıntı oldu. Hiç kimse bir şey yapamadı o süreçte burada destek anlamında. Üçüncü günden sonra her anlamda yardım geldi, destek olundu ama ilk 3 gün hiçbir şey yapılmadı. Yani yerel olarak da AFAD burada da vardı ama AFAD yetersiz kaldı mesela daha çok birlik gelebilirdi, bütün şehirlerden birliklerini getirseydi biraz daha farklı şeyler olabilirdi. Yani dağınmıktı. Hani şöyle oldu böyle oldu diyemeyiz ama düzen yoktu ilk başta her şey karman çormandı. Gelen yardımlar bile mesela yardıma gelen tırlar, bir yerde duruyordu, açıyordu. Bir bakıyorsun bütün insanlar hurra üstünde kimisininin çocuğu yok elinde bir tane bez, çocuk bezi vardı, kimisininin başka bir şeye ihtiyacı yok elinde başka bir şey vardı mesela. Yardımlar doğru bir şekilde olmadı yani?” (Y.P. ile yapılan görüşme).

“En önemli sorun hazırlıksız olmamız yani ben gerçekten şok oldum. Bu devletin hiçbir kurumu depreme hazırlıklı değılmiş. Antakya zaten deprem bölgesi, hatta Japonlar buraya geldiğinde demişler. Antakyalılar neyin üstünde oturduğunu bilseler çadır kurmazlar buraya. Bunu bilen bir devlet, belediye neyse yerel yönetim, bu kadar yüksek binalara nasıl izin verdiler? Burası birinci derece en riskli bölgelerden biri, burada böyle bir deprem bekleniyor yıllardır söyleniyor hiçbir hazırlık yok. Yani sığınabileceğimiz bir alan yok. Bize yetişecek hiçbir yetkili

yok. Depremden sonra Antakya’da hiçbir şey yapılmadı. Böyle bir asker bir polis görmek isterdim kendimi güvende hissetmek için. İnsanlar enkazların başında çok çaresizdi bir tane hilti için birbirine giren insanlar gördük. Bir tane kazma kürek için birbirini döven insanlar gördük. Çocuğunu enkazda çıkarmak isteyen insanlar gördük hiçbir malzeme yok, hiçbir şey yoktu. Biz 3-4 gün hiçbir şeye ulaşamadık, üçüncü gün sağ olsun yine gönüllüler geldi. Türkiye’nin her yerinden geldiler. Yani gönüllüler olmasaydı hem açtık hem açıktaydık. Yalın ayak gezdik. Gönüllüler geldi, ayakkabı getirdiler. Çocuklarımıza mont verdiler, battaniyeydi falan yani iyi ki millet varmış. Türk milleti, Türkiye’nin her yerinden yetiştiler. Devletten önce onlar geldi. Bence biz de afet yönetimi yok. Allah’a havale edilmiş her şey. Yani sağ çıkıp da vefat eden çok insanımız oldu. Çünkü afet yönetimi diye bir şey yok. Tamam her şey yıkıldı, hastanelerimiz yıkıldı ama yani sonuçta 81 ilimiz var. Koca bir devletimiz var, Türkiye Cumhuriyeti yani hiçbir şekilde kendimizi güvende hissedemedik. Hiçbir anlamda ne maddi ne manevi dediğim gibi iyi ki Türkiye’nin her yerinden insanlar geldi. Ne buldularsa getirmişler yani onlar olmasaydı zaten o 6 gün içinde hepimiz açlıktan, susuzluktan mikroptan ölürdük” (Z.K. ile yapılan görüşme).

Görüşülen kişilerin afet yönetimi konusunda genel bir yargıya sahip oldukları görülmektedir. Afet yönetiminin yanlış yapıldığını, koordine olunamadığını, eksiklikler olduğunu belirtmişlerdir. Bazı katılımcılara göre depremin büyüklüğü karşısında afet yönetimindeki aksaklıklar olağan görülmüştür. Fakat bazı katılımcılar afetin büyüklüğünden dolayı özellikle daha etkili ve daha koordineli çalışmaların yapılması gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Yaşadığımız deprem sonrası arama-kurtarma, çadır, konteyner, gıda yardımları gibi desteklerin her bölgeye eş zamanlı yetişememesinden kaynaklı olarak yapılan yorumlar da değişiklik göstermektedir. Çadıra veya erzak yardımlarına merkezi bir bölgede bulunan kişiler kolaylıkla ulaşabilirken daha kırsal ve enkazların yoğun olduğu bölgelerde bulunanlar zorlukla ulaşmış veya ulaşamamışlardır. Bu yüzden depremin ilk saatlerinde yardıma ulaşmış bir kişilerle günler sonra yardım ekiplerinin geldiği bölgelerdeki kişilerin yorumları farklılık göstermektedir.

4.1.5. Acil Müdahale, Arama ve Kurtarma Faaliyetleri

Deprem sonrası yaşanan arama kurtarma çalışmaları, çalışmalara birebir tanık olmuş kişilerden aktarılan bilgilerle değerlendirilmeye çalışılmıştır. İnsanların enkazlardan sevdiklerini, yakınlarını elleriyle, kazma kürekle bilinçsiz bir şekilde çıkarmaya çalıştıklarını anlatılarda görmekteyiz. Kurtarmaya çalışırken enkaz altındakilere daha fazla zarar verdikleri durumlar da yaşanmıştır. Enkaz altında kalanları kurtarmak isterken kurtarmaya çalışanların da enkaz altında kaldıkları görülmüştür. Deprem sonrası bu acı durumlar yaşanmıştır ve yine yaşanabilecektir. Bundan dolayı geçmişten ders çıkarmak ve deprem sonrası yapılacak hayat kurtarıcı bilgileri bilmek oldukça önemlidir.

“Kesinlikle hiçbir şekilde dışarıdan yardım gelmedi. Biz kendi çabalarımızla [...] örneğin komşumu, yan komşumu ben kurtardım. Kendi ellerimle çıkardım, benim yardımım ve bir komşumla kurtardık” (B.A. ile yapılan görüşme).

“Bizim burada mahallede, mahalleli kendi çabalarıyla zaten arama kurtarma çalışmaları yaptı. Bizim buradaki köylüler, komşular birbirlerini destek oldular o şekilde yani” (C.P. ile yapılan görüşme).

“Buraya çok geç gelindi. Kendi gücümüzle, yaralı olduğumuz halde gidip kendi yakınlarımızı, insanlarımızı kurtarmaya çalıştık. AFAD 'dan hiçbir şekilde vaktinde destek sağlanamadı. Yetkili kişiler vaktinde gelemedi. Çok geç kalındı” (Ç.A. ile yapılan görüşme).

“Tabii yaşayan biri olarak anlatayım, bize kimse yardıma gelmedi. Gelenler de böyle yani gelen yetkililerin de canla başla çalıştığını düşünmüyorum. Hatta çoğu insan ölüme terk edildi diyebilirim” (D.H. ile yapılan görüşme).

“Zaten yaşadığımız şehre arama kurtarma çalışmaları üçüncü günden sonra geldi şehir başlı başına yıkılmıştı. Gelen arama kurtarman ekiplerinin 3-4 katı daha gelseydi ancak başa çıkılabiliirdi” (E.G. ile yapılan görüşme).

“Olumsuz aynı dediğim gibi olumsuz, ihmaller vardı. Ekipmanlar yoktu yanlarında gelenlerin yani gelseler bile hiçbir şey yapamıyorlar, bekleyeceksiniz diyorlar. Biz bile kendi komşularımızın cenazesini kendi çabalarımızla çıkarabildik ve enkaz üstünde 2-3 gün kaldı cenazelerimiz” (H.K. ile yapılan görüşme).

“Şahit oldum çalışmalara ama Türk ekipleri değildi. Buraya gelen Norveç, Çin ve Rus kurtarma ekiplerine tanık oldum. Onlar da köpekleriyle birlikte giriyorlardı. Hatta o kız çocuğunu Cansu'yu kurtaranlar Norveçli ekipti. Yanlarındaki getirdikleri köpekleri çok insancıldı gerçekten onu yanımıza getirdik, işte nasıl gireceğini köpek anlattı onlara önce o girdi sonra çıkıp onları tekrar aldı. Onlara rehberlik yaptı” (N.K. ile yapılan görüşme).

Deprem sonrası arama- kurtarma çalışmaları son derece önemlidir. Afet yönetimi başarısı için arama- kurtarma da uzmanlaşmış olmakla birlikte depremden önce yapılması gerekenler konusunda da uzmanlaşmış olmak gereklidir. Deprem öncesi risk azaltma çalışmalarına öncelik verilmelidir. Acil müdahale eğitimleri özellikle yerel şartlar da dahil edilerek verilmelidir. Deprem yaşanan bölgenin bilinmesi enkaz alanlarının tespiti ve ulaşımı için çok önemlidir. Yerel yönetim, halk, gönüllüler ve sivil toplum iş birliğiyle deprem öncesi yerel arama kurtarma ekiplerinin oluşturulması ve eğitilmesi önemlidir.

“Geç kalındı, geç kalındı, yani çoğu kişi için söylüyorum, biz bile çok fazla uğraştık ama OHAL vardı çıkmamıza izin vermiyorlardı ve ailemiz dışarıdaydı. 2-3 gün gibi bir süre geç kalındı. Kimse bir şey yapmadı, askeriye vardı bizim mahallede, oraya desteğe gelenler, yardım istedik ama emir almadıkları için müdahale edemediler. Geç kalındığı için daha da zor oldu. Ailenizden haber alamıyorsunuz, şebeke yok, elektrik yok, barınma yok, yalın ayak yollardaydık” (S.D. ile yapılan görüşme).

“Şahit oldum çalışmalara, gönüllüler geldi zaten gönüllerin çoğu da sözüm hepsini kapsamasın genel anlamda değil, çoğu da yağmalamaya geldi. Kurtarma çalışmaları çok karışık

başladı. Yani nerede kim, nasıl bir çalışma yapıyor hiç belirgin bir hal durumunda değildi. Biz kendi çabalarımızla bir şeyler yapıp tanıdıklarımızı sevdiklerimizi canlı ya da cansız çıkarmaya çalıştık yani. Ekipman konusunda sıkıntılar yaşandı, iş makinesi gerekiyordu, her iş makinesi de yapamıyordu. Sıkıntılar öyle haftalarca sürdü zaten biz belki şanslıyız. Yani sevdiklerimizi kurtarabildik. (Sesi titriyor, duygulanıyor) Ölü ya da sağ ama herkes bu şanstı değildi. Aylarca bekleyen 3 ay sonra bile yakınını bulan oldu. Bu sıkıntılar yaşandı” (S.K. ile yapılan görüşme).

“Arama kurtarmalar bize bir hafta sonra geldi. Kesinlikle hiçbir gününde yetişmedi bize, biz kendimizce bir şeyler yapmaya çalıştık. Kurtarmaya çalıştık ama maalesef. Elimizden daha fazlası gelemedi” (S.Ö. ile yapılan görüşme).

“Arama kurtarma çalışmalarına şahit olmadım çünkü ceset görece kadar güçlü değildim ve o yüzden hiçbir şekilde yıkımların olduğu bölgeye çok fazla gelmedim. Hiçbir şekilde ölenleri görmedim. Cenazelere de katılamadım ama sadece insanların cesedine ulaşabildiler arama kurtarma esnasında, şans eseri kedi köpeklerin sıcaklığıyla vesaire sağ kalanlar çıkarılabildi ama bu da çok az sayıdaydı, geç ulaşıldığı için sadece insanların ölüsünü bulabildiler ki daha birçok bulunamayanlar da var. Hâlâ sevdiklerimizin bir mezarı yok diye ağlayanlar bile var. Çok da iyi olduğunu düşünmüyorum” (Ü.İ.D. ile yapılan görüşme).

“İlk süreç belki 3 gün belki bir hafta çok karışık bir süreçti. Kimseye ne doğrudur denmedi, düzenli hiçbir şey yoktu ama ondan sonrasında evet gerekse devlet tarafından yapılan yardım, hani arama kurtarma çalışmaları gerekse gönüllüler, başka şehirden gelen onlarca insan gördük, çalıştılar. Yani Orman Müdürlüğünde çalışan insanı da gördük normal insanı da gördük hani yardıma gelen. Madenciler özellikle bunu unutmayalım, madenciler geldi mesela onların bir tekniği vardı. Hani şu an aklıma gelmiyor yaptıkları tekniğin adı onlar kazarken kullanıyorlar o tekniikle birçok insanın hayatını kurtardılar” (Y.P. ile yapılan görüşme).

“Şahit oldum çalışmalara. Bir kere ilk 3 gün arama kurtarma çalışması yapılmadı. İnsanlar kendi imkanlarıyla enkazdaki yakınlarını çıkarmaya çalıştı. Kimi çıkardı kimi yani onların bağırtılarını dinleyerek ölmesini bekledi. Öyle acı şeyler yaşadık. Ben kayınım ve ailesinin evinin enkazına gittim. Üçüncü gün hâlâ hiçbir makine falan gelmemişti. Yani en son kendi imkânlarımızla eşimin halasının oğlu İstanbul’da inşaat mühendisi o bir vinç getirdi, bir şeyler getirdi. Altıncı gün zorla çıkardık yani cenazelerimizi onu da kendi imkanlarımızla yaptık. Yani ne AFAD ne devletten hiçbir şekilde arama kurtarmayla ilgili bir yardım almadık. Cenazelerimizi kendimiz çıkardık. Çıkardıktan sonra da zaten siyah çöp poşetlerine koyup götürüp köyümüzde defnettik. Yani onunla da ilgili hiçbir yardım alamadık” (Z.K. ile yapılan görüşme).

Deprem sonrası arama kurtarma çalışmaları neredeyse tüm depremde kayba uğrayan bireyler için kanayan bir yara olarak görülmektedir. Sevdiklerini, yakınlarını enkaz altından kurtarmak için çalışanlar çoğunlukla bilgisiz ve ekipmansız olmalarından dolayı çaresizlik yaşamışlardır. Görüşülen kişilerin hemen hepsi arama ve kurtarma çalışmalarına ekiplerin çok geç geldiğinden bahsetmişlerdir. Ekiplerin birbiriyle ve gönüllülerle koordine olamamasından söz edilmiştir. Özellikle ekipman eksikliğinden dolayı müdahale de sıkıntılar yaşandığı vurgulanmıştır. Enkaz kaldırmak için gerekli iş makineleri, vinç gibi araçların eksikliğinden kaynaklı enkaz altındaki insanlara müdahale edilememesinden dert yanılmıştır. Çok sayıda yardım edecek insan olmasına rağmen bu insanları bilgilendirerek yönlendirecek profesyonel personel eksikliği

yaşanmıştır. Ulaşım yollarının enkazlardan arındırılmasındaki gecikmelerden kaynaklı günlerce enkaz altında kurtarılmayı bekleyen fakat ulaşamayan pek çok kişi olmuştur.

4.1.6. Altyapı Problemleri ve Geçici Barınma Sürecindeki Güçlükler

Yaşanan depremde elektrik, su, yol, telekomünikasyon ve kanalizasyon gibi pek çok sistem zarar gördüğü tespit edilmiştir. Depremi ilk günlerinde özellikle iletişimde yaşanan sıkıntılar arama kurtarma süreçlerini bile etkilediği söylenmektedir. Haberleşmenin kısıtlı olmasından kaynaklı çeşitli sıkıntılar yaşandığı görülmüştür. Zarar gören altyapıların onarılması ve tekrar işlevini kazanması bazı bölgelerde çok uzun zaman aldığı belirtilmiştir. Elektrik ve su kesintileri uzunca bir zaman deprem bölgesinde yaşamaya çalışanları sıkıntıya soktuğu aktarılmıştır.

“Nedeni herkes yıkımdan dolayı diyor. Şu ana kadar sıkıntı yaşıyoruz. İnternetimiz yok. Yaklaşık 2 yıla yakın bir zaman oluyor. O sıkıntıları hala şu ana kadar yaşıyoruz, bir çözüm bulunamadı elektrik ve su sorunlarına. Barınma konusunda çok sıkıntılar yaşadık. Barakada kaldım, sonra çadıra döndük. Ben ve çevrem açısından, komşularım açısından çok kötü şartlar altında yaşamla mücadele ettik. Çadırlar kesinlikle yeterli değildi. En ufak bir şeyde ödüm kopuyordu. Yağmurdu çamurdu, her türlü sıkıntıyı yaşadık. Kendi imkanlarımla çadırı getirttim ve kurdum. Ben ve ailem için en azından dışarıda bu soğuklarda bu yağmurlarda kalmaktan daha iyidir” (B.A. ile yapılan görüşme).

“Bence daha öncesinden sağlam bir çalışma olmamasından dolayıdır. Yani genelde buraya zaten belediye tarafından çok sık işlemler yapılmıyordu. Çadır verildi barınma için, muhtarımız tarafından çadır aldık, askerler de gelip bize orada yardımcı oldular. Çadırdaki 3 ay boyunca, 4 ay boyunca kaldık. Güven açısından bizim köyde olduğu için güvenliydi ama yetersizdi. Hani insanlar çadırsız bir süre kaldı. Bayağı uğraştılar alabilmek için ama çoğu kişide alamadı. Kendi çabalarıyla derme çatma şeyler yaptılar. Biz çadır da 3- 4 ay kaldık, daha sonra kardeşimin evine geçtik” (C.P. ile yapılan görüşme).

Deprem sonrası dışarıda kalan veya çadırlarda kalan insanlar büyük korku, panik hali, güvensizlik gibi pek çok durumu bir arada yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kendilerini ve ailelerini korumakta aciz kaldıkları böylesi bir olayda ayrıca desteksiz kaldıklarını dile getirmişlerdir. Desteksiz kalmanın depremden zarar görmüş insanların hayata dönmesini güçleştirdiği düşünülmektedir.

“Deprem öncesinde bir düzensizlik vardı. Yeterince altyapı sağlanamıyordu. Sıkı denetim yapılmıyordu. Yeterince ilgi alaka edilmiyordu. Öyle başıboş yüzeysel bir şekilde halledilip bırakılıyordu. Bu da büyük sorunlara yol açtı. Elektriklerimiz kesildi, sularımız kesildi. Ağlarımız tamamen kesildi. Hiçbir şekilde iletişim kuramadık. Geçici dediğimiz barınma süreci de aslında çok uzun bir süre, hâlâ barınma sorunu yaşıyor çoğumuz, bir türlü daha düzen

sağlanamadı. Barınak yapılmadı. Hâlâ insanlarımızın çoğu çadırlarda, konteynırda isterdik ki daha kısa sürseydi ama hala sürüyor. Tabii ki yeterli değildi bir çadırın içine 15-20 insan sığıyordu. Konteyneri de çok zaman sonra bulabildik. Çoğu insan barakalarda, kulübelerde, metruk, ahırlarda, evlerde kalıyorlardı” (Ç.A. ile yapılan görüşme).

“Yani elektrik, su, alt yapı, şöyle yaşanan deprem çok büyüktü. Yani şimdiye kadar görülmemiş şiddetteydi. Her ne kadar açıklanma yani 7.6 mıydı? bence bizim yaşadığımız çok daha üstünde bir depremdi, yani yer oynadı diyebiliriz, haritada bile oynadı öyle bir durumda. Elektriğin suyun kanalizasyonun olmaması ya da sıkıntı olması normal zaten. Öncesinde de gerçi altyapı, elektrik ve suyla ilgili zaten sorunlar vardı. Yani çok da böyle mükemmel bir şehir değildi. Bu anlamda zaten eksikler vardı. Depremle beraber bu da tuzu biberi oldu diyebiliriz. Deprem sonrasında insanlara çadır bile verilmedi, çadırlar satıldı zaten. Açık konuşmak gerekirse 3-4 günde değil aslında haftalarca dışarıda kalanlar da oldu. Kartonların üzerinde yatan insanlar da oldu. Bunların hepsine şahit olduk. Yani bu anlamda çok eksikti. Birlik olamadılar, o birlik sağlanamadı diye düşünüyorum. Yoksa kısa bir sürede çözebilirlerdi aslında. Ama insanlar bu anlamda çok sıkıntı çekti, hala da çekiyor. Deprem sonrası omurgamda kırık olduğu için çok zor şartlarda 9 saat süren bir yolculukla Mersin’e gittim. Hastaneye gittim. Burada zaten (Antakya’yı kastediyor) hastane vesaire hiçbir şey yoktu. Ayaktaydım ama ağrılarım vardı, oturamıyordum. Mersin’de bir ay boyunca kaldım, tedavi sürecim oldu. Ameliyat oldum. 6 platin takıldı, yapay kemik takıldı. Benim ömür boyu felç riskim var. Geldikten sonra da bakıma ihtiyacım vardı. Zayıf bir insanım. Hastane sürecinde daha da zayıflamıştım. Güçsüz düşmüştüm. Hem eşim hem annem beni kaldırıyordu, ikisi beraber. Yani ben hiçbir ihtiyacımı gideremiyordum. Tuvalet vesaire ne biliyim? Çocukların yıkanması var. Benim duş almam var. Hiçbirini kendi başıma yapamıyordum. Ondan sonra geldikten sonra biz o bir aylık süreçten sonra çadırdaki kaldık. Annelerinde de evler vesaire yıkıldığı için hepimiz beraber çadırdaki kaldık. Bir süre çadırdaki kaldıktan sonra, 6 aylık süre çadırdaki kaldık. Çadırdan sonra konteynır kente yerleştik. Konteynır kentte bir sene kaldık. Çadırlar güvenli değildi ki o zamanlar her şeye çok açıktı, yani şehir yoktu, her yer yıkık herkesten her şeyi de bekleyebilirsin. Öyle bir şey de var. Hepimiz korku içindeydik. Çoğu yerde silahlar patlıyordu. Neyin nereden geldiğini bilmiyorduk. Bu anlamda da eksiklikler vardı. Özellikle bizim bulunduğumuz bölgede. Çoğu olayla da karşılaştık. Hiç bilmediğimiz insanlar mesela sokağa girip çıkıyordu. Hırsız mıdır, in midir cin midir, ne idüğü belirsiz insanlar, her şey olabilirdi. Hiçbir şekilde çadırın hiçbir güvenliği yoktu. Yani konteyner kentlerde zaten güvenliği vardı, polisler vardı, o anlamda sıkıntı yoktu konteynerde. Tabii ki de yeterli değildi. Ve herkese de aynı zamanda ulaşmadı. Bunlar ki hâlâ konteynır talep eden ve alamayan sırasını bekleyen insanlar var (Ekim,2024). Evet çok gerçekten var” (D.H. ile yapılan görüşme).

Bazı bölgelerde yine geçici olarak kurulan konteyner kentlerde depremin ikinci yılında dahi yaşamları sürdürmeye çalışan binlerce insan bulunmaktadır. Konteynerlerde yaşayan ve vatandaş olarak devletinden hizmet bekleyen büyük bir nüfus bulunmaktadır. Geçici barınma ve geçici bir çözüm olarak üretilen çadır ve konteynerlerin yerlerini prefabrik yerleşim yerleri alması gerekirken kalıcı bir hâl alması yaşamlarını orada devam ettirmeye çalışanlar için aşılması gereken büyük bir sorun olarak görülmektedir. En başta barınma sorunu için hem yerel kaynakların hem de ulusal kaynakların öncelikli olarak afetlerden dolayı mağdur olan bireylerin yararına kullanılması gerekmektedir.

“Zaten bir alt yapısı yoktu. En büyük sorun oydu. Geçici barınmadan kastımız çadır, yani konteyner bir lükstü aslında o süreçte, sonrasında genelde çadır bulamayan çok insan vardı. Biz bile barınabilmek için kendi imkanlarımızla çadır kurduk. Ve o kurduğumuz günü hayatım boyunca herhâlde unutmam. 25 kişi tek bir çadırda. Üzerimizde montlar, kat kat kıyafetler, montlar, yastık, yorgan, battaniye hem altımızda hem üstümüzde olmasına rağmen ve içeride sadece tüplü soba yakabiliyorduk ama 25 kişiydik ve çok ince bir brandadan yapıldı. O çadırda bu kadar örtünmemize rağmen donarak uyuyorduk. Hiçbir şekilde yeterli değildi. Çünkü Hatay gerçekten o dönemde ben şu anda 40 yaşına girdim diyeyim bu yıla kadar böyle bir soğuk yaşamadık. Deprem günü ve sonrasında inanılmaz bir soğuk vardı ve o çadırlar kesinlikle yetersizdi. Hem korunmak açısından hem soğuk açısından zaten çoğu insan dışarıda kaldı. Çadır bile yetersiz kaldı” (E.G. ile yapılan görüşme).

“Bana konteyner 9 ay sonra geldi. Evet 8 ay eşim zaten çadırda yaşadı. Belki Antakyalılar bu yönden şanslı olabilir ama köydekilere hemen ulaşmadı. Köyler daha sıkıntılıydı. Depremin üçüncü günü Afyon'a gitmiştim. Zaten 4 ay Afyon'da geçirdim. Eşim hala çadırda yaşıyordu. Yazın geldim, bir ay falan çadırda kaldım. Sonra işte prefabrik ev çıktı. Çadır güvenli değildi zaten kısa sürede parçalandı. Allah'tan yedek bir çadır almıştık. Ek olarak onu kurduk. Konteyner olarak güvenli değil. Herkes çadıra ve konteynere ulaşamadı hala daha ulaşamayan var (Ekim,2024)” (F.V. ile yapılan görüşme).

“Yetersiz çalışma sorundu. Hatay'ın yerle bir olmamış bir bölümü olmadı. Yani neyi tahmin edecekler o da soru işareti. Hani olsaydı iyi olurdu ama nerden başlanır onu ben de kestiremem. En azından belli bir yer olabilirdi. Herkesi oraya toplayabilirlerdi ama maalesef bizde öyle bir yer olmadığı için ve bu düşünülmemiş. Daha önce de düşünülmemiş. Böyle bir alan olsaydı keşke ama hiç kimsenin öyle bir şeyi yok. Deprem oldu herkes Allah rahmet etsin, ölen öldü, kalan kaldı ve hâlâ belki birilerini arıyoruz. Hala belki birileri kayıp ama bu şimdiki şey normalleştirilme adına unutuluyor mu, biz mi buna mı alışmak istiyoruz acaba? O da ayrı bir soru. Evet, hala şu ana kadar konteynerde kalıyorum ve o eziyeti de çekiyorum. (Ekim,2024) Yazı ayrı kışı ayrı bir dert. Zorlukları çok yani kimsenin yaşamasını istemem ama normalleştiriyoruz anlamında da gelip görmelerini isterim. Evet böyle mi yaşanıyor? Bizim evimiz vardı, bizim her şeyimiz vardı ama şu an bir odadayız. Çocuk, büyük misafir, yatak odası, mutfak aynı yerdeyiz. Biz böyle değildik. Bunun için yardım edilmeli, sadece benim için değil, başkaları adına da olsun bunun görünmesini istiyorum. Ve bunun kimlere yapılıyor, kimlere yapılmıyor bilinmesini istiyorum. Yani bu normalleşti. Burası bitti değil. Gelin görün, gelin yaşayana sorun kimin eksikliği kimin fazlası var, kime yetebiliriz? İhtiyacı olana alınacaksa alınsın ve şöyle yardım yaptık demek için değil, gerçekten ihtiyacı olana yapılmasını istiyorum” (G.C. ile yapılan görüşme).

“Şu an yani çaresizlikten konteynerde yaşıyoruz. (Ekim,2024) Hepimiz çaresizlikten, güvenli de olsa değil de olsa mecbur kalıyoruz. Mesela benim tabanlarım (konteyneri kastediyor) çökmüş şu an yani affedersin yer görünüyor, AFAD 'a gittim, bir şey yapmıyor. Yani buradan fare mi çıkacak bir haşere bir şey mi çıkacak? Yani umurunda değil, kendi başının çaresine bak diyor” (G.K. ile yapılan görüşme).

Deprem sonrası ilk etapta depremde yıkıma uğrayan bireylerin barınma ihtiyacını karşılamak için çadırlar kurulmaya başlanmıştır. Geçici barınma yönteminin başında çadırlar gelmektedir, ilk zorlu süreçlerin atlatılmasının hemen ardından konteynerler ve konteyner kentler kurulmaya başlanmıştır. Çadırlara göre daha kullanışlı ve sıcak ve soğuk havalardan korunmak için daha uygun üretilmiş yapılardır. Deprem bölgesinde kullanılan geçici olması amacıyla kurulan konteynerler de depremlerden etkilenen kişiler kalıcı denilebilecek kadar uzun bir zamandır

yaşamaya çalışmaktadırlar. Konteynerlerin yerine geçecek prefabrik yapıların yok denecek kadar az yapıldığı görülmektedir. Deprem sonrasında çok kısa bir süre içerisinde kalıcı konutların yapımına başlanmıştır. Kalıcı konutların kısa sürede yapımına başlanması pozitif bir süreçtir. Yalnız uzun vadede insanların yaşamlarını süreceği konutların kapsamlı planlanması ve yeni oluşabilecek afetlere karşı dirençli oluşturulması gereklidir. Bunun için sürecin hızlı olması yerine sağlam ilerlemesi gelecek adına daha önemlidir.

“Deprem büyük bir deprem olduğu için alt yapının da etkilenmesi çok normaldi. Şu an konteynır da yaşıyorum ben, kalabalık bir aileyiz, 5 kişiyiz, 5 yetişkiniz. Tek odalı, bir odada 5 yetişkin nasıl kalabilir? Hiçbir özelimiz yok. Kızım banyodan çıkıyor. Erkek çocuklarını dışarı çıkarmak zorunda kalıyorum. Babasını dışarı çıkararak giyiniyor öyle yani bütün sıkıntıları yaşıyoruz. Bir lavaboya geçerken bile gece çocuklarımın üstünden onun saçına basıyorum onun eline basıyorum. Bu sıkıntıları çok yaşıyorum. Mesela ek konteyner talebinde bulunuyorum. 5 kişiyim 7 kişiden aşağıya vermiyoruz diyorlar. Yani bu büyük bir yanlış en azından prefabrik gibi bir evler olsa en azından 1 + 1 daha iyi olurdu, daha mantıklı olurdu. Bizi burada konteynırda gerçekten kendimize bıraktılar. Bunu da düşünüyorum burada yaşayacaksınız, bunları çekeceksiniz dediler ama nereye kadar? Bu konteyner da ben bir ay susuz kaldım. Bir ay bu sıkıntıları çok yaşadık bizler. Deprem sonrası çadırda kalmadım. 5 gün dışarıda cenazelerimiz vardı, onları çıkarmaya çalıştık, onları çıkardık. İlk 5 gün yani çadır dahi bulamadık. Dışarıda arabanın içinde zaten kalabalığımız hiçbir yere sığamadık. Yani dışarıda bekledik o soğukta. O yağmurda ayakkabısız kılığımız, kıyafetimiz yok, ceketimiz yok. Bir parça ekmek bile bulamıyorduk. Konu komşu olan tandır ekmeklerini getirirlerdi bize hep ceketimin fermuarını açardım koyardım ceketimin içine onu pay ederdim. Bir de yanıma ben Suriyeli aile almıştım. 2 kişi onları da bırakmadım. Ailesi yok çünkü onun ailece bir kızı, damadı, 5 çocuğu öldü, bir kızı Dört Yol'daydı yetişemiyordu, yanıma aldım onları beraber barınmaya çalıştık bir arada” (H.K. ile yapılan görüşme).

Çadır ve konteyner yaşamı tüm bireyler için zor olmakla birlikte çocuklar ve gençler için yaşanması ve katlanması daha büyük zorlu bir süreç olduğu görülmektedir. Çadır ve konteyner kentlerin açık ve güvenliğinin sınırlı olması istismar riskini artıran bir durum yaratmaktadır. Çadır ve konteynerlerdeki bir diğer sıkıntı yaratan konunun mahremiyet sorunu olduğu anlaşılmıştır. Birbirlerine çok yakın yerleşimde olmaları ve bazılarında umumi, ortak tuvaletler ve banyolar olması çocuklar ve gençler adına daha sıkıntılı bir durum oluşturmaktadır. Dar ve sıkışık bir alanda kalabalık içerisinde yaşamak zihinsel ve bedensel rahatsızlıklar yaşamalarına sebep olmaktadır. Toplumdan ve okuldan uzaklaşma, yaşama karşı isteksizlik, geleceğine yönelik kaygılar yaşamaları ve bunların getireceği farklı sorunlar karşısında risk altındadırlar.

“Valla çok sıkıntı çektik, suyumuz yoktu, altyapı yoktu. Yollarımızın çoğu bozuldu. Onlardan dolayı çok sıkıntı çektik. Daha şimdiye kadar çekiyoruz, devletin el uzatımı olsaydı her şey çözüldü. Kaldık çadırda ne yeterli ne güvenliydi mesela bir yağmur yağdığı zaman şimşek çaktığı zaman zaten çadırın içi dışarıdan daha kötüydü ama mecburuz” (İ.C. ile yapılan görüşme).

“Deprem çok büyük bir depremdi. Baz istasyonlarının çoğu binaların üzerlerine kurulduğu için binalar yıkılınca baz istasyonları yıkılınca şebeke gitti. Benim şahsi görüşüm böyle. O yüzden altyapı ve şebekeler istasyonlar, baz istasyonları depremden çok etkilendi. Ondan dolayı böyle olduğunu düşünüyorum. Yani en büyük etkeni deprem. Çözüm bence çok güzel bir koordinasyon. Ekip ve ekipmanla birlikte çok güzel bir şekilde olabilirdi. Çok güzel istişare edip, çok güzel koordine edip her şey olabilirdi. İnsanlar şaşkına döndü depremi yaşayanlar. Mesela ben bir adam gördüm, deprem 11 ili etkilemiş, gelmeyecekler, kimse gelmez bir hafta diyordu. Ne diyorsun sen? hangi ülkede yaşıyoruz ya da hangi zamanda yaşıyoruz biz dedim, ben şok oldum ama bu adamın dediği çıktı. Nasıl bu kadar gelişmiş bir ülkeyiz, nasıl oluyor, bunu yaşadığımız halde hiçbir yardım gelemedi. Kadın tam depremden çıkarken sırtına kocaman bir beton düşmüş ve kadının orada ölüsü 3 gün kaldı, 3 gün kimse elleyemedi. Sırtındaki betonu kimse kaldıramadı. Bak gözümüzün önünde olmasına rağmen müdahale edemedim yani bilemiyorum, düzgün, koordine edilmedi, düzgün bir şekilde hiçbir şey yapılmadı diye düşünüyorum ben ve bu bir ihmaldir bana göre böyle. Geçici barınma, konteynırda kalıyoruz. Zor şartlarda kalıyoruz. Bir oda yerdeyiz. Kimi insan 5-6 kişiyle yaşıyor, kimi insan 2 kişiyle yaşıyor. Evet, hayatlarımızı özlüyoruz, evlerimizi özlüyoruz, ölen insanları özlüyoruz. Hayatımız komple değişti zor. Kısacası bunu demek istiyorum ben depremden sonraki barınma çok zor. Her konuda zor. Deprem sonrası ben çadırda kalmadım. 6 gün arabada yaşadım. Kız çocuklarımla 6 günün sonunda İstanbul’a gittim ben ki mecburdum. Şunu da açıklıyorum, bunu da lütfen yazmanızı istiyorum. İnsanlar gözlerimin içine bakarak sağa sola tuvaletlerini yapıyorlardı. Sular kesilmişti, binalara giremiyorduk. Hastalık kapacaktık. Bir ara hastalık söylentisi çıktı. Hastalık çıkmadı ama söylentisi çıktı ve bu söylentiden biz çok korktuk. O yüzden altıncı günün sonunda çocuklarımı alıp gitmek zorunda kaldım. Ben mecburdum. Çadır zaten geçicidir. Yani şöyle kışın soğuk, yazın, sıcak, o yüzden çadırda yaşamayı kesinlikle doğru bulmuyorum ha geçici bir süre evet, konteynere gelecek olursak, evet eksikler var, çok eksik var, çok küçük yapılmış insanlara tamam aceleden yapıldı ama eksikler çok var ve küçük. Zor yani. İhmal var diye düşünüyorum. Ben tekrar altını çizerek söylüyorum. Konteyner yaşamını güvenli bulmuyorum. Bu şeyden yapılmış şurası (konteyner duvarına vuruyor) Plastik arasında bir keçe dışı da plastik. Yani bu konteynırlar çok güvenli değil. Yağmurdan güneşten evet güvenli ama dışarıdan biri gelse güvenli değil, konteynır bunu (pencereyi gösteriyor) hemen açıp girebilecek. Yani kesinlikle güvenli değil. Bir parmaklık yok bir şey yok, kapı kolaylıkla açılabilir. Penceresi kolaylıkla açılabilir. Ben güvenli bulmuyorum. Ben tek başıma kadın halimle yaşayıp akşamları korkuyorum. Açık ve net söyleyeyim. Ayrıca konteynerlerde çökme var müdahale edilmiyor. Fareler çok fazla, kurbağa, hamamböceği dolu her yer” (K.T. ile yapılan görüşme).

Bir cenaze aracı, bir iş makinesi, bir çadır, bir konteynerin bile deprem bölgesinde yaşam mücadelesi veren insanlar için oldukça büyük önemi olduğu bilinmektedir. Bir insanın hayatını kurtarabilmek, bir bebeğin hayatını soğuktan ve açlıktan koruyabilmek, her şeyini kaybetmiş bir insana sığınacak bir çadır vermek tüm rakamların ötesinde paha biçilemez değer olarak görülmektedir. Ülkemiz böylesi büyük bir acıyla sınanırken tüm yetkili kurumlar ve kişiler de sorumluluklarıyla sınanmışlardır. Yerine getirilmiş görev ve sorumlulukların değerini, yerine getirilmeyen görevlerin sonuçlarını ilerleyen zamanlarda görüleceği düşünülmektedir.

“Geçici barınma süreci konteyner. Yani bizim evimiz olduğu için kayınbabanın, kaynananın evi olduğu için şanslıydık ama çoğu insan çok rezil oldu. Yani düşün yılanlar, seller, yağmurlar. Çadırda kaldık hep bütün bir mahalle. O şekilde oturduğumuz yerde kurduk çadırı annemlerin bahçesine orda herkes oturduğu yerde böyle uyuduk. Bir mahalle oraya

toplandı orada hep beraber kaldık, ondan sonra orada devam ettik. Şimdi kaldığım yer bizim burası güzel (prefabrik evini kastediyor), yani herkes bizim gibi şanslı olmayabilir, şimdi gelinim hamile doğum yapacak, Allah razı olsun Gamze Özçelik'ten Umuda Koşanlar Derneği onlara konteyner verdi. Her şeyiyle verdi onlara yani çok da güzel" (M.M. ile yapılan görüşme).

"Aslında şöyle, bunu söylersem gerçekten yanlış anlaşılmasın, fakat Antakya her zaman için birazcık üvey evlat statüsünde kaldı. Nedeni şu, altyapı yeteri kadar temiz ve sağlam tutulmamıştı, depremde de hemen yıkıldı ve her şey kör topal oldu. Mesela gerçekten biz insanlar, bu deprem olayını yaşadık bu bir doğa afeti ne Allah'ın bir cezası ne de hak ettik de yaşadık. Buna öyle bakılıyor da ben tanık oldum birkaç kişiden. Aslında biz deprem bölgesiyiz ve deprem de var olan bir gerçek. Buna çocukluktan hazırlayacaksınız herkesi. Mesela Japonya o kadar sallanıyor, kolay kolay yıkılmıyor. Sağlam yapılar Japonya'da, insanlar depremde korkmuyor kaçmıyor. Neden çünkü çocukluktan onlara bilgi aşılaması yapılıyor, bilgilendiriliyor okulda mesela depremde şunu yaparsan hayatta kalırsın öğretiliyor. Deprem öncesi birkaç hafta önce AFAD sadece bize deprem tatbikatı yapacağız dedi. Sizin telefonunuza mesaj geldiğinde hemen yapın e ne yapacağız? Çok kapan tutun, nereye tutunacağız? Nereye çökeceğiz? Nasıl kapanacaksınız? Önce bunları bir anlattın ki insanlar bunu yapsın. Evet, depremin beşinci gününde çadıra girdik. 6 ay çadırda kaldık. Biz Antakya'dan gitmedik, gitmeyi düşünmedik. Yıkılan bir şehrin enkazı bile bize gül geliyordu. Sevdiklerimiz buradaydı. Hayatımız buradaydı yaşadığımız güzellikler buradaydı. O yüzden bırakıp gitmek istemediğimiz için beşinci günde çadıra geçtik. Çadırı askerler kurmuştu. Sağ olsunlar Allah ayaklarına taş değdirmesin. Rabbim Türk ordusunu her türlü beladan korusun. Onlar bize yardımcı oldu, sağ olsunlar soba verdiler, odun getirdiler, yatak verdiler, ısınmamızı sağladılar. Yani bunları inkâr edemeyiz. Allah tekrar söylüyorum ayaklarına taş değdirmesin. Allah her türlü beladan korusun. Çadırlar yeterli miydi? Tartışılır, güvenli miydi hiç değildi ama yine başımızı sokacak bir çaput da olsa bir yerimiz vardı. Şimdi kaldığımız konteyner yeterli mi yeterli sığmışız, güvenli mi değil. Acaba bir fırtına da ters döner miyiz? Bir depremde yukarı çıkar iner miyiz? bir endişe var içimde. Herkes de konteynere ulaşamadı, herkese verilmedi. Halen çadırlarda kalan insanlarımız var (Ekim,2024)" (N.K. ile yapılan görüşme).

Deprem sonrasında depremi yaşamış katılımcıların belirttiğine göre deprem mağduru bireyler için kullanılan çeşitli söylemler olduğu dile getirilmiştir. Bu söylemlerden en tehlikeli olanı ve can yakanı ise 'takdir-i ilahi' ve 'Allah'ın cezası' olarak belirtilenleridir. Depremde canı yanmış, sevdiklerini kaybetmiş, memleketini kaybetmiş insanlar için hiç böyle bir acı yaşamamış insanların, empatiden yoksun bir şekilde, acımasızca ve kendilerinin de olası bir deprem mağduru olabileceğini unutarak sarfettiği bu gibi sözler depremi yaşamış bireyleri daha da yıpratmaktadır aynı zamanda pasifleştirmektedir.

"Sadece yollarla ilgili sorunumuz vardı bizim. Çünkü yıkım yola doğru olmuştu. Onun dışındaki altyapı çok umurumuzda değildi açıkçası, şu an önemli ama o zamanlar artık önemsizdi o kadar can kaybından sonra. Barınmaya ulaşmamız ise gecikmeli oldu. Çadır çok büyük sorun oldu. Yani ben aylarca gitmediğim kurum kalmadı. Zar zor bir buçuk ay sonra aldım. O da çok zorlu geçti. Kimisi halen çadırda kalıyor ve çok zor şartlarda. (Kasım,2024) Hiçbir şekilde güvenli değildi. Böcekler üstümüzde dolanıyordu. Çadır fermuarlıydı, yapışkanlıydı. Yani herkes geçebilirdi ama gidecek başka yerin olmadığı için sadece çocuklarına sarılıyorsun. Kalıyorsun imkân yok. Evler zaten yıkılmış, evden zor çıkabildik, eve yaklaşmıyoruz ve üstümüzde bir çatı yok. Bir buçuk ay sonra çadır bulduk. Muhtarın yardımıyla orada 2 hafta kaldık ama çadırı da zeytinliğe kurdukları için çamur oluyordu.

Dayanamadım artık. Yani bir bardak su içeceğiz. Başımıza kadar çamura bulanıyorduk, kayıyorduk zeytinlikte. Yapacak hiçbir şey yok. Ben başvuru yaptım. E devletten kabul olunca da hemen geldim konteynere. Çünkü asla yaşanmaz bir haldeydi orası. Bir buçuk ay sonra çadır buldum bir 15-20 gün çadırdı kaldım, duramadım, su geçiriyordu zaten bütün çadırlar” (S.D. ile yapılan görüşme).

“Yani depremde zaten her yerinden oynadı, o da normaldi. Elektriğin suyun olmaması normaldi. Yani deprem sonrası zaten devlet kendi imkânları dahilinde artı sadece Türkiye değil tüm dünyadan yardım desteği geldi. Devletimiz de zaten konteynerleri gönderdiler. Konteynır kentler kuruldu. Şu ana kadar da konteyner kentlerde insanlarımız hayata tutunmaya devam ediyor (Kasım,2024). Yani dışarıda kalmaktansa konteynır da kalmak tabi ki daha güzel, daha temiz, daha sağlıklı, en azından evler yapılıp bitene kadar konteynırlar tabi ki daha sağlıklı çadırdan daha iyi” (S.A. ile yapılan görüşme).

“Zaten depremin etkileri halen devam ediyor. Alt yapılar şu an sağlıklı değil. Elektrik, konteynır da yaşıyoruz, kesiliyor. Bazen bir gün verilmiyor, 2 gün verilmiyor, sularda aynı şekilde. Hani bunu takip eden bir yerel yönetim yok yani. Çözümü için özellikle ben yerel yönetimi suçluyorum. Yanımızda yer almada eğer ki kendileri imkanlarını kullansaydı ve halen ikinci yıla döndük hiçbir imkân sağlamıyor. Hiçbir imkânı da kullanmıyor ben onu kusurlu görüyorum. Deprem sonrası 6 gün arabada kaldık. Askerlerimizin kurduğu çadırlardan bir tanesi bize kısmet oldu. Onların bize verdiği psikolojik destek ve rahatlıkla zaten aylarca kaldık. Konteynere geçtik. Yani barınma açısından çadırdı olsun burada olsun bir sıkıntı olmadı zaten o ağır travmanın üzerine hiçbir şey hissetmiyorduk. Askerlerimiz burada olduğu sürece konteynerler güvenliydi. OHAL bitene kadar ondan sonra hiçbir güvenliği kalmadı, işte her gün bir çadır kente, bulunduğumuz çadır kente tehdit geliyordu, uyumamaya çalışıyorduk. Kendi güvenliğimizi kendimiz sağlamaya çalışıyorduk. Bizim bulunduğumuz ortamda herkesin çadırı vardı, herkese ulaştı. Konteynerler yine aynı şekilde başta çalışan personel sayısı fazlaydı. Bütün eksikler gideriliyordu. Ondan sonra bu işten çıkarma olayından sonra şimdi kendi halini bırakıldı. Yine kendi imkanlarımızla bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Önceleri çok eksik vardı. Biz de mustaribiz. Bu konuda işte 6 ay bekledik. Konteynere çıkabilmek için zorla da aldık. Aylar sonrası bir yıl sonrasına kadar yerleşemeyen vardı. Çadırdı kalan vardı” (S.K. ile yapılan görüşme).

“Bunun nedeni yetkililerdir tabii ki bizim köyümüzün yolu 2 taraftan ortadan ayrıldı, arabalarla geçemedik. Hep oraları yürümek zorunda kaldık. Bence gelip mesela her yıl veya her 2 ayda bir gerekli bir şekilde denetim yapılsaydı bunların hiçbirine gerek kalmazdı. Deprem sonrasında elektriğimiz yoktu, suyumuz yoktu, yollarımız berbattı. Bunun sebebi onlardır. Deprem sonrası barınmada keşke böyle hani cenazelerimiz için, yağmur için, deprem için barınacak yerlerimiz olsa. Ama maalesef yok. Biz kendi çabalarımızla bir şey yapmaya, bir yerlerde barınmaya çalıştık, çadır kurmaya çalıştık, seraların altında yattık, barınacak hiç yerlerimiz yoktu maalesef. Çadırlar hiç güvenli değildi. Konteynırlar bize birkaç ay sonra geldi. Kaldığımız çadırlarda en az 15-20 kişi kalıyorduk ve maalesef çadırlarımıza yılan geçiyordu. Bütün haşereler geçiyordu” (S.Ö. ile yapılan görüşme).

Depremde altyapı sistemlerin hizmet göremeyecek seviyede zarar görmüş olmasını bazı kişiler bu derece büyük çaplı bir afetin altyapılara zarar vermesi ve durumun hemen çözülememesi gayet normal şeklinde yorumlamışlardır. Bazı kişiler ise Antakya’da altyapının deprem öncesinde zaten oldukça sorunlu olduğunu ve yaşanan problemlerin bundan kaynaklı çözülemediğini belirtmişlerdir. Deprem öncesinde yeterli hizmete erişemediklerini ve zaten

sorunlar yaşadıklarını belirtenler dahi yaşanan depremin son derece yeterli bir sistemi bile etkisiz hale getirebileceğini dile getirmişlerdir.

“Yani çok fazla hasar alınmıştı. Bu deprem nerede olmuş olsaydı bunların iyileştirilmesi çok zaman alacaktı ve bu hasarı alabilirdi orada herhangi bir suçlu görmüyorum. Maalesef böyle şeyleri yaşadık. O esnada birbirimize ulaşamadık. Çok fazla sıkıntı yaşadık ama bunun suçlusunun olmadığını düşünüyorum. Baz istasyonları çökmüş, onun da sağlamlıkla!.. Bilgim olmadığı için kimseyi suçlayamıyorum. Az önceki bir cevabımda verdiğim gibi yani barınmanın yeterli düşünürlükte, daha iyi imkânlar da olmadığını düşünüyorum. Çok düzlükte olması, su basması bunlar hatalı yapılardan kaynaklıydı. (Konteynerdeki sorunlardan bahsediliyor.) Bence daha öncesinde deprem öncesinde evlerde bile en fazla bodrum kattaki evleri su basabiliyordu. Tamam, bodrum katta zaten oturmak çok akıl karı değil, bunları yaşayacağımızı biliyorduk ama yerin dibinde değildi konteynırlar yerin yüzündeydi. En azından yerin yüzündeyken su basması çok da normal gelmiyor bana. Hani konteynerin yanlış alanlara veya yanlış biçimde konulduğunu, o yüzden de insanların çok mağdur edildiğini düşünüyorum. Yani kış için yağmurdan olacak şekilde çadırlar yeterliydi ama birçok yerde rüzgârdan çadırların uçtuğunu gördük. Çadır yani insanlar için bir yaşam biçimi değil insanlar otele verecek parası yokken, kamp yapmak adı altında çadırda yaşıyorlarken, bu insanların aylarca bir süre içinde çadırda yaşaması zaten doğru değildi. Çadırların yandığına da şahit olduk. Bunlar içinde yaşayanların hatasıdır. Tamam olabilir ama çadırların uçması o zaman kişi sağlam yapmamıştır, bizim çadırımız uçmadı, yaşayabildik ama sonuçta orada üşüyorduk, ne bileyim yılan girebilirdi yazın bunlar da haşere vesaire çok yaşadığı için çok daha iyi değildi açıkçası. Yani bence yeteri kadar çadır geldi ama bazı insanların böyle yok işte yem koyayım yok işte fazladan alayım bulunsun diye aldığından gerekli ihtiyacı olan insanlara getirilemediğini düşünüyorum. Bu da bizim insanlarımızdan kaynaklıydı. Konteynır da hiç kalmadım ama yaşamın zor olduğunu biliyorum. Ne de olsa sonuç olarak bir duvar değildi ama herhangi bir imkânsızlıkta da en azından bir çatı diyebiliriz. Üstümüzü kapatan yağmurdan soğuktan sıcaktan vesaire koruyan bir yer diyebilirim. Yaşamı zor” (Ü.İ.D. ile yapılan görüşme).

“Şimdi Hatay’dayız, altyapı her zaman sorundu zaten bu memlekette. Depremde de sorun buydu çünkü mesela elektrik yer altından değildi. Hep direkler vardı elektrik direklerden sağlandığı için tabii direkler gidince her yerde elektrik kesildi bu bariz bir şey. Mesela kanalizasyonlar yeteri kadar olmadığı için yerden çıkan sular taşkınlar birçok şey yaşandı. Bu anlamda böyle sorunlar vardı. Elektriğin gelmesi uzun sürdü. Yani bunun çözümü için depremden sonrasını konuşmayalım, öncesini konuşacağız zaten depremden önce bunun çözülmesi gerekiyordu. Bir altyapı mesela yapılıyorsa bu depremden önce her şeyden önce yapılması gerekir. Şu anda da bu şekilde yapılıyor. Mesela bir yol yapılacak işte şurayı yama yapalım. Halbuki onu bir kere yapsan zaten bir kere de çözülecek bu iş, alt yapısını alttan yaptın mı üstte o zaman ne istiyorsan yap, halen de bu sorun aynı. Yani bu alt yapı sorunu çözülmesinin tek çözümü bu yani tek bir kerede her şeyi yer altından geçireceksiniz. Ondan sonra üstüne ne istiyorsanız yaparsınız. Burada insanların kendileri çözdü barınma sorununu ilk zamanlarda. Çünkü konteynerlerin gelmesi, konteyner kentlerin oluşturulması birkaç ay aldı. Birkaç ay insanlar hepimiz yani çadır, baraka gibi çözümler ürettik. Yani bunu kendimiz yaptık. Bunun, barınma sürecinin yapımı tabi daha hızlı olabilir miydi? Olabilirdi tabii ki ama süreç biraz uzadı. Sonrasındaki güzeldi, yani insanlar konteynırlarla yerleştirildi. Hepsinde her şey vardı. İnsanın hayatı için sürdürebileceği klimasına kadar. Yani hani düşünülmüş güzeldi. Ama biraz geç oldu. Evet ilk temmuz ayına kadar bir 5-6 aylık süreç çadırda kaldık. Ondan sonra konteynırda kaldık. Konteynırda bir sene kaldık. Şimdi çadırlarda zaten güvenlik diye bir şey yok. Hiçbir güvenliği yoktur çadırın. Hatta yaza denk gelmişti. Bahar ve yaz deprem sonrası dolayısıyla böcekler işte ne bileyim yılanlar falan filan hepsi oldu ama konteyner evet tabi ki daha düzenli, daha tertipli, daha korunaklı. Konteynerde kaldık. Herhangi bir sorun yaşamadık konteynerde. Yani şimdi

alan küçük tabii ki benim 2 çocuğum var, eşim 4 kişi biraz zor oraya sığmak orada yaşamak ama çadırdan daha mı iyi daha iyi sonuçta. Bütün insanlar için aynı şartlar geçerliydi. Burada biz aynı şekilde yaşadık. Dediğim gibi ilk zamanlarda çadırlara da ulaşılmadı. Konteynere zaten hiç ulaşılmadı. Önce herkes parasıyla satın almak istedi maddi gücü olanlar. Ondan sonra tabi devlet tarafından kentler oluşturuldu. Bu tür insanlar yerleştirildi. Yani sorun yok, herkes yerleştirildi” (Y.P. ile yapılan görüşme).

“Yani şöyle, burada çok kimseyi suçlayamam çünkü depremde ne kanalizasyon kaldı ne işte su yani borular bile, yer yarıldı çünkü yani her şey birbirine girdi. Burada o yüzden çok da onun suçu var bunun suçu var diyemem. Altyapı zaten Antakya’da sıkıntıydı. Yıllardır çok hizmet alan bir memleket değiliz maalesef [...] Alt yapımız da yoktu, üst yapımız da yoktu. Neyse yıkıldı, kurtulduk işte bir şey kalmadı. Çözümü bilmiyorum ama bazı şehirlere iltimas geçildiğini düşünüyorum. Antakya hep bir üvey evlat muamelesi gördü görüyor yani hala öyle 11 ilde deprem oldu diyorlar ama en çok yıkılan bizim ilimiz ama diğer iller bitirilmiş neredeyse, bir de bizim yarımızdan daha az yıkım var tabi ki onlar da mağdur ama... Altyapı sorunlarının çözümü için burada iyi bir belediyeçiliğe ihtiyacımız var. Paraya ihtiyacımız var ancak öyle olur. Bir de dürüst çalışan insanlara ihtiyacımız var. Altyapı sorunlarımız çözülür. O sıkıntı değil. Önemli olan üstte ne yapacağız, onu bilmemiz, düşünmemiz lazım bence. Yani deprem sonrası bir 5 ay falan geçici barınmayla ilgili hiçbir adım olmadı. Zaten köyü olanlar köy evlerine yazlığı olanlar işte yıkılmayan yazlıklarına geçtiler. Biz, bizim gibiler hiçbir şekilde barınacak bir ortam olmadığı için göç etmek zorunda kaldık bir süreliğine. O yüzden barınma sorunu hâlâ büyük bir sorun. Yani konteynerlerde yaşamak çok zor bir kere. Burada aile hayatını tamamen bitirdiler. Çünkü 19 metrekarede 2 çocuk iyi ihtimalle 2 çocuk 4 kişinin yaşaması mümkün değil çocukların ders çalışacağı bir ortam yok. Sosyalleşeceği hiçbir şey yok. Yani hâlâ büyük bir sorun barınma bizim için. Ben çadırda kalmadım. Dediğim gibi 6 gün arabada kaldık. Cenazelerimizi defnettikten sonra Ankara’ya gittik. Akrabalarımızın yanına sığıdık. Bir süre sonra sağ olsun Ankara’da bize bizim gibi binlerce insana ev verdi, yardımsever insanlar, onların verdiği evlerinde kaldık. Daha sonra tekrar döndük. Yani bizimki (prefabrik evinden bahsediliyor) güzel, güvenli, yeterli ama burası [...] Büyükşehir Belediyesi için yapıldığından dolayı oturan insanlar, hep orada çalışan insanlar. Zaten yani burada bizden başka memur olup da kalmak zorunda olanlar var. Ve bir de gerçekten Antakyalı olmayan yani Antakya’ya yakıştıramadığım insanlar burada artık, deprem bölgesi olduğuna bakmayın, göç bile aldık yani. Farklı yerlerden depremin ertesi günü akın akın insan geldi buraya, sonra baktılar burada çok güzel hırsızlık yapacaklara ortam var, gitmediler de buradalar. Yani güvenlik olarak tabii ki büyük sorun. Yani ben tek başıma bir kadın olarak Antakya’da gece 12’de çıkıp dolaşabiliydim. Şimdi asla böyle bir şey söz konusu bile değil. Yani şu oturduğumuz konteynerin dışına bile çıkmaya korkuyoruz” şeklinde yaşadıklarını anlatarak süreci değerlendirmiştir” (Z.K. ile yapılan görüşme).

Antakya’da geçici barınmanın yani konteynerlerin, neredeyse kalıcı denecek kadar uzun kaldığı bir süreç yaşandığı görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu yaşamını bir yıldan uzun süredir konteynerde geçiren kişilerden oluşmaktadır. Büyük bir kısmı ise konteynere geçmeden öncesinde de aylarca çadırlarda kaldıklarını belirtmişlerdir. Çadırlar da ilk etapta kalması gerekenden daha fazla zaman yaşam alanı olarak bölgede kaldığı bilinmektedir. Konteyner alabilmek için ise deyim yerindeyse savaş verdiklerini belirten katılımcılar olmuştur. Geçici konteyner yaşamında bu kadar uzun zaman kalmanın verdiği fiziksel ve ruhsal rahatsızlıkları katılımcılar hem görüşme esnasında hem de görüşmeler sonrası kayıt sonrasında da anlatmışlardır. Oldukça küçük, dar bir alanda yaşam mücadelesi veren ailelerin durumları

özellikle çocuklu ve çok bireyli aileler de daha sıkıntılı durumlar yaratmaktadır. Bir odanın içerisinde hem yatak odası hem mutfak hem oturma odası hem çocuk odası olarak kullandıkları görülmüştür. Oda içerisinde ufak bir masa açıldığında 4 kişinin sığabileceği bir alan bulunmaktadır. Yataklar, kıyafetler, mutfak malzemeleri hepsi bir arada konulmuş yoğunluğunda bu eşyaları koyacakları bir dolap dahi bulunmamaktadır. Sıcak havalarda sıcaklığı ve soğuk havalarda soğuğu daha çok geçiren konteynerler de hem çok sıcaklar hem de çok soğukların daha sıkıntılı geçtiği belirtilmiştir. Konteyner yaşamının en büyük sıkıntısının mahremiyet olduğunu söylemişlerdir. Özellikle gençler için geleceğe yönelik kaygı ve ruhsal sıkıntılar yarattığı vurgulanmıştır. Çok küçük bir alanda birlikte bulunan banyo ve tuvaletlerde kullanım sıkıntısı ve kalabalık kullanımdan dolayı hijyen sıkıntısı mevcuttur. Çoğu kişi kendilerini konteyner kentlerde güvende hissetmediklerini de vurgulamışlardır.

4.1.7. Deprem Sonrası Sosyal Hayatta Oluşan Değişimler ve Toplumsal İlişkiler

6 Şubat tarihinde yaşanan depremler bilindiği üzere 11 ili çeşitli şekillerde etkilemiştir. Bazı illerde yıkımlar neredeyse şehrin bazı ilçelerini yok edencesine yoğun yaşanırken bazı illerde kısmi alanlarda yıkımlar olmuştur. Çalışma alanını kapsayan Hatay'ın Antakya ilçesi de depremde yıkımın ağır şartlarda yaşandığı yerlerden olmuştur. Yıkımlar neredeyse tüm ilçeyi yok etmiştir ve yaşam alanı olarak kullanılacak elle tutulur bir alanın kalmadığı görülmektedir. Depremin Antakya'ya en büyük etkisi elbette ki yaşanan can kayıpları olmuştur. Yaşanan yıkımların etkisiyle oluşan maddi hasarların da uzun yıllar aşılamayacak ağır etkileri görüleceği düşünülmektedir. Bunun dışında deprem, oldukça eski ve köklü bir tarihi geçmiş olan Antakya'yı tarihi yapılarının yıkılmasıyla da etkilemiştir. Ekonomik, göç hareketleri, sosyal, kültürel ve psikolojik pek çok yönden depremin etkileri görülmektedir. Depremi yaşayan Antakyalıların önemli gördükleri etkilenmeler bu başlık altında incelenerek değerlendirilmiştir.

“Depremden önce sosyal hayat güzeldi, çok güzeldi, her şey mükemmeldi. Hiçbir sıkıntı yoktu. Rahatlıkla gidip gelebiliyorduk her yere, gezilecek, oturulacak yerler vardı. Yemeklerimiz, tatlılarımız her şeyiyle güzeldi ama maalesef hiçbir şekilde hiçbir şey kalmadı depremten sonra. Her türlü, her konuda depremten etkilendi. Çok aşırı derecede kesinlikle 10, 20, 30 yıl daha belki toparlanmaz, o kadar kötü” (B.A. ile yapılan görüşme).

“Çok güzeldi deprem öncesi, insanlar hep bir arada iç içeydi. Yani hani din mezhep ayrımcılığı hiçbir şey yoktu, insanlar çok güzeldi mesela bir buçuk yıldan beri deprem geçti ben hiçbir şekilde Antakya'ya gidemedim. Sadece oradan yol olarak geçtim. Komşuluk ilişkileri de çok değişti, insanlar da çok değişti. Çevre de değişti, her şey değişti yani depremten sonra. Her

yönden etkilendi. Yani hiçbir şey kalmadı doğru dürüst, dün geçtim oradan (Antakya kent merkezinden bahsediliyor) hiç iyi bir şey yok yani bomboştu” (C.P. ile yapılan görüşme).

“Sosyal hayat çok iyiydi, her şekilde iletişim kurabiliyorduk. İstedğimiz yere ulaşabiliyorduk. İstedğimiz aktiviteleri yapabiliyorduk. Fakat depremde sonra hiçbir şekilde ne sosyal hayat ne iletişim kalmadı, insanımız kalmadı. Ekonomik açıdan etkiledi, nüfus açısından da çok etkiledi. Yerle bir olan bir şehir, yani her şekilde çok etkilendi” (Ç.A. ile yapılan görüşme).

Depremden önce Antakya’da hareketli bir sosyal hayat mevcuttu. Daha önce de değinildiği gibi gündüz ayrı bir canlılığa gece ayrı bir hareketliliğe sahip bir yerdi. Akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin bazı büyük şehirlere nazaran daha yoğun yaşandığı bir bölgeydi. Akraba ziyaretleri ve geniş aileyle yapılan kutlamalar, törenler, bayram ziyaretleri sosyal hayat içerisinde önemli bir yere sahipti. Komşuluk ilişkileri oldukça aktif olarak yaşanmaktaydı.

“Deprem öncesi sosyal hayatım çok güzeldi. Çok güzel komşuluk ilişkilerim vardı. Çok güzel komşularım vardı. Oturduğum yer çok güzeldi. Çocuklarımın günü dolu dolu geçiyordu. Benim günüm dolu dolu geçiyordu. Eğitim seviyesi demeyeyim de yani kendini geliştiren insanlar fazlaydı etrafımda herkesten bir şey alıyordum. Olanın üzerine bir şeyler katıyordum, insanların bana kattıkları vardı. Çok güzel bir hayatım vardı ama deprem sonrası hepimizin yerleşimi değiştiği için şu an hiç istemediğim bir yerdeyim ve hiç istemediğim şartlardayım ve sermayeden yiyoruz diyebilirim. Bu anlamda beni geliştiren ileriye götüren hiçbir şey yok şu an kaldığım yerde ama burada kalmak zorundayım. Çünkü başka bir çarem yok. Deprem her yönden etkiledi. Yani ben kendi hayatımdan örnek vermek istersem bütün hayatım temelinden oynadı diyebilirim. Tüm sosyal hayatım değişti. Daha doğrusu sosyal hayat diye bir şey kalmadı da bütün arkadaş çevrem, ortamım. Hepimizin psikolojisi bozuldu. Bu anlamda değişik oldu her şey” (D.H. ile yapılan görüşme).

“Sosyal hayatımız çok güzeldi. Çok rahat bir şekilde çıkabiliyorduk, gezebiliyorduk ama şu anda zaten çıkıp gezilecek güvenli bir ortam yok. Bir ortam yok aslında böyle bu tür şeyleri değerlendirebileceğimiz herhangi bir ortam yok. Yeni yeni bazı yerler toparlanmaya başladı ama ne kadar güvenli ondan da şüpheliyiz yani” (E.G. ile yapılan görüşme).

Katılımcıya ek olarak “Buradaki güvenlikten kastın, yeni insanların Antakya’ya gelmiş olması mı?” sorusu sorulmuştur ve şu şekilde cevap alınmıştır:

“Çok fazla. Yani şu anda Antakya’da diyebilirim ki Antakya’nın yerlisine çok nadir rastlarsınız. Belki kırsal kesimlerde köylerde ama onun dışında şu an benim yaşadığım bu bölgede kendi yaşadığım çocukluğum burası aslında her evi birebir tanıyorum normalde ama şu anda o kadar çok yabancı var ki. Çok fazla nüfus aldı aslında kaldıramayacağı kadar da nüfus aldı şu anda. Hani birilerinin farklı bir memlekete, farklı bir şehre gidip tekrar dönüş yapmak istediğinde aslında çok da ev bulabildiğini düşünmüyorum. Görüyoruz. Yani duyuyoruz da” (E.G. ile yapılan görüşme).

“Barınma yönünden etkiledi. Yani Antakya’nın yüzde sekseni yok. Herkes dış şehirlere gitmeye başladı” (F.V. ile yapılan görüşme).

“Antakya cıvıl cıvıldı, istediğin saatte istediğin yere gidebiliyordun. Çocuğunu gezdirip anlatabiliyordun ve rahat bir şekilde. Şu an ne parkımız var ne rahatça gideceğimiz bir yerimiz

var. Ve açıkça çok korkuyoruz. Kim kimden nerden gelmiş bilmiyoruz. O yüzden bir şeye bir yere çıktığımız zaman çocuklar için sadece ihtiyaç olarak, ihtiyaçlarını karşılıyor geliyoruz. Yani böyle gezdirelim gibi bir şeyimiz kalmadı maalesef, çünkü güvenemiyorsun. Şimdi çarşıya gideceğiz. Çarşı toz toprak. Neresini, nereyi gezdireceksin? O yüzden yapamıyoruz maalesef” (G.C. ile yapılan görüşme).

“Deprem öncesi tabi ki sosyal hayatımız vardı ama depremden sonra sosyal hayatımız kalmadı, gezilecek görülecek pek bir yer kalmadığı için sosyal hayatımız da kalmadı. En başta insanlarımızı kaybettik, tarihimizi, anılarımızı hepsi depremle birlikte yok oldu” (H.K. ile yapılan görüşme).

“Deprem öncesi çok özeldi çok güzeldi. Artık insanlar birbirini tanımıyor” (İ.C. ile yapılan görüşme).

“Normal insanların yaşadığı gibi bir sosyal hayat vardı. Kafeler, caddeler, caddede insanlar gezerdi rahattı herkes bir sıkıntı yoktu ama depremden sonra sosyal hayatımız kalmadı. Günlük konteynerimizdeyiz bu kadar, gidersek çocukları bir parka çıkıyoruz ekstra bir şeyimiz yok yani sosyal hayat hiçbir şey kalmadı. İnsanlar yönünden etkiledi. İnsanlarımızı kaybettik. Yaşadığımız şehri kaybettik o yüzden hayatımız komple değişti. Her şeyimiz yani kelimelere dökemiyorum. Atlattıklarımızı, düşüncelerimizi, yaşadıklarımızı kelimelere dökemiyorum. Sanki depremden önce bir hayatımız yokmuş gibi. Öyle söyleyeyim. (Duygulanıyor)” (K.T. ile yapılan görüşme).

Depremden sonrasında katılımcıların söylemlerinden de anlaşılacağı gibi insanlar geleceğini düşleyememekte, terk edildiğini düşünmekte, hayal kuramamaktadırlar. Ellerinden tutacak bir destek ve iyileşme ümidiyle çareler aramaktadırlar. İnsan gibi yaşamak, insanlık onurunu zedelemeyecek bir ortam da yaşamak istemekle başladıkları mücadelelerinde depremin üzerinden bu satıları yazarken neredeyse iki yıl geçmiş olmasına rağmen elle tutulur bir yol kat ettikleri söylenememektedir. Geçen zaman içerisinde sorunlar çözülmek yerine katmerlenerek devam ettiği katılımcılar tarafından belirtilmektedir. Depremin ikinci yılında Hatay’da hâlâ konteynerlerde yaşam mücadelesi veren aileler bulunması çözümü gecikmiş bir manzara olarak önümüzde durmaktadır.

“Çok güzeldi, özellikle komşuluklarımız, daha hala görüşürüz eski komşularımızla. Düşün eski komşularımın hepsi Batman’ dandı. Deprem oldu gittiler, ah Antakya yapılsa da geri gelsek diyorlar, memleketine gidip Antakya’yı özlüyorlar. Antakya’ya gelmek istiyorlar. Eski uzun çarşımızı özlüyoruz. Oraya ilk bir yıl sonra gittim ağlaya ağlaya bir yandan da seviniyorum bak şurası da açıldı diyorum. Bak şurada oldu oh bu da böyle oldu yani onları görerek seviniyorum. Şu arabaların ışıklarının yanması bile, arabaların olması bile çok mutlu ediyor beni. Deprem her yönüyle etkiledi. Güzel Antakya’mız gitti. Antakya’mız çok güzeldi. Yani Antakya gibi başka bir yer yok. Ben küçük Paris derdim buraya, küçük Paris Antakya derdim. Çarşısı ile düşün yani kız kardeşimin çeyiz alışverişine çıktık, kaynanası İskenderun’dan geldi. Buyurun abla hoş geldiniz derler esnaflar, hemen oturak verirlerdi. Hemen çay kahve, buna hayretle baktı yani, bizim İskenderun’da böyle bir şey yok dedi. Her şeyiyle çok güzeldi Antakya’mız” (M.M. ile yapılan görüşme).

“Deprem öncesi daha güzeldi, yani iyiydi. Komşularla gün içinde toplanırdık, kahvemizi içerdik, sohbetimizi yapardık. Yardım yapacak bir şey varsa yapardık. Mesela bir komşumla biz biberimizi hazırlardık. Kış hazırlığımızı, her şeyimizi yapardık. Ama şimdi depremden sonra bunları yapacak yerimiz de yok yapacak durumumuz da yok. Biraz da Antakya eskiye nazaran daha da pahalılaştı. Yani bir de imkân da yok. Antakya'yı her türlü yönden etkiledi. Geleneklerimizi istediğimiz gibi artık yaşayamıyoruz. Çünkü yeteri kadar Antakyalı kalmadı. Çünkü Antakya'nın dışından gelenler çok oldu konteyner da Antakya'nın dışından gelenler kalıyor. Ekonomik anlamda da çok büyük bir kaybı var. Yüzölçümü belki değişmedi ama silüetini kaybetti. Değişti. Yani Antakya aslında evet kaybetti sevdiklerini kaybetti [...] (Duygulanıyor)” (N.K. ile yapılan görüşme).

Deprem tüm afet yaşamış şehirleri etkilediği gibi sosyal olarak Antakya'yı da derinden etkilediği görülmektedir. Deprem sonrası insanlar arası ilişkilerin dönüştüğü, akrabalar ve arkadaşlar arasındaki sıkı bağların bile çözüldüğü, güvensizliğin daha da arttığı bir dönem yaşanmaktadır. Toplumsal düzenin bozulduğu ve insanların yaşam biçimi değiştiği görülmektedir. Depremi ilk zamanlarında güçlü kenetlenme ve dayanışma duygusunun hâkim olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Uzun zaman konteynerlerde kalmanın ve ekonomik olarak olumsuz etkilenmelerin tesiriyle bu etkinin; güvensizlik, uzaklaşma ve yalnızlaşmaya doğru evrildiği görülmektedir. Yaşanan göçlerin de etkisiyle akrabalık ilişkilerinin ve komşuluk ilişkilerinin de etkilendiği görülmüştür. Göç eden insanlar gittikleri yerlerde daha da yalnızlaştığını belirtmişlerdir. Kalanlar için de çoğunlukla yeni yaşam alanı olarak konteyner kentlerde farklı arkadaşlıklar, farklı komşuluklarla yeniden sosyal ilişkiler kurmaya çalıştıkları bir süreç yaşanmıştır. Çarşı, pazar gibi insanların sosyalleştiği alanların yıkılmasıyla insanlar arası ilişkiler zayıfladığı görülmektedir. Uzun bir zaman eğitime devam edilememesiyle de çocuklar ve gençler için sosyal ilişkilerin körelmesi söz konusu olmuştur.

“Valla deprem öncesi muhteşemdi, en azından komşuluk ilişkileri, akrabalık ilişkileri. Mesela şu an burada (konteyner kent kastediliyor) hiçbir tanıdığın yok. Hiç bilmediğin insanlarla iç içesin, sosyal hayat hiç yok, şu an sıfır. Ne kadar sıkılsak da bunalsak da gidebileceğin hiçbir yer yok şu an” (S.A. ile yapılan görüşme).

“Deprem öncesi çok iyiydi sosyal hayatımız, bizim tarihi yerlerimiz çok güzeldi. Gezmeye doyulmazdı daha önce ama şu anda bir sosyal hayatımız yok, hiçbir şekilde yok sadece ne yapabileceğiz ne yapabiliriz bir kaygı var içimizde. Sadece yarına nasıl çıkacağız ilerisi için ne yapabiliriz, çocuklara ne yapacağız? Kaygıdan başka hiçbir şey kalmadı. Henüz telaş var, ne olacak telaşı tekrar başımıza gelir mi? Doğrulabilir miyiz? Çocuklar normale döner mi? Okuldaki başarılarını her şeylerini etkiledi. Komşumuz, akrabamız da kalmadı. Neredeyse benim bulunduğum yerde benim kuzenlerimden 18 kişi vefat etti. İnanın hiç ağlamadım o süreçte. Zaten dışardaydık üşüyorduk, yalın ayaktık o şekilde enkazdan akrabalarımızı çıkarıyoruz, ağlamıyorsunuz. Sadece telaşlısınız, yaşayan varsa bir ona yardım edebileyim. Birileri birilerinin sesini duysun. Bir damla gözyaşı dökülmedi gözümünden o süreçten şu ana kadar ama o şeyden de çıkarmıyorsunuz o psikolojiden. Komşu kalmadı. Ben gidiyorum eski mahalleye kimse kimseyle konuşmuyor. Kimse kimseyle görüşmüyor. Herkesin o kadar büyük

acıları var ki kendi kabuğunda herkes, gitmek istemiyorum hiçbir yere. Dolayısıyla bütün hayatınız bitiyor. Sosyal hayatınız, ailenizde olan, aile içi hiçbir şey, güzel olan hiçbir şey kalmadı [...] (Ağlıyor). Her yönden koskoca bir şehir bana göre yok oldu. Tekrar kalkınmaya çalışıyor ama eskisi gibi olur mu bilmiyorum ama kaybımız çok büyük. Sadece şehir değil can kaybımız çok” (S.D. ile yapılan görüşme).

“Bizim için deprem öncesi mükemmeldi. Yani her türlü kültürü, kültürümüzü yaşayabiliyorduk. Özellikle örf ve adetlerimizi çok rahat yaşayabiliyorduk ama deprem sonrası bunlardan bayağı bir uzaklaştık. Deprem Antakya’yı her anlamda etkiledi. Eski Antakya diye bir şey yok sadece adı var yıllar sonra nasıl bir atmosfer olacak onu bilmiyorum. Bizim tarihi kültürümüzün yıkılması, sevdiklerimizin ortadan kaybolması bizim şu anda ayakta durup bir hayat mücadelesi vermemiz çok büyük kayıp” (S.K. ile yapılan görüşme).

“Sosyal hayatımız depremden önce cıvıl cıvıldı, gece hayatları, gece istediğimiz saatte dışarı çıkabiliyorduk, eğlenebiliyorduk. Maalesef şu an hiçbir kalmadı. Hepsi yıkıldı” (S.Ö. ile yapılan görüşme).

“Deprem öncesinde Hatay’da en çok gece hayatı vardı insanlar için şu an gece on ikiden sonra ya da şu an yaşamımı sürdürdüğüm bölgeden dolayı söyleyeyim on ikiden sonra in cin top oynuyor diyebiliriz. Hiçbir şekilde yaşam yok ki önceden Hatay’da gündüz hayatı diye bir şey yoktu. Sabahlara kadar mekanlar, özel restorasyonu yapıp da Eski Antakya evleri dediğimiz veya başka bölgelerde yapılmış yerler, hepsi akşam açılırdı ve sabaha kadar sürerdi. Birçok faaliyet yapılırdı, insanlar gelip görmek isterdi. Burada yaşamayı isterdi. Bir gelen zaten hayran kalır, gitmek istemezdi. Şu an sadece denize kıyısı olduğu için deniz kenarı var oda zaten pislikten geçilmiyor, yüzülebilecek gibi değil. Boğularak ölmeler vesaire çok oluyor, toprak kendine çekiyor, artık sarsıntılardan dolayısıyla yerleşmiş değil. Ama yani çok güzel bir şekilde anlatılabilir eski sosyal hayatımız, büyük önemi vardı. Yani birçok insan evinden oldu. Zaten attığımız her adım artık bir mezar. Her evde o kadar çok kişi öldü ki ben adım attığım yerin orada ölen insanlardan herkese birer mezar olduğunu biliyorum. Yani yaşamı kalmadı zaten tarihsel yönden de kültürel yönden de yani iş imkânlarından her türlü zorluğu gördüğünü biliyorum. Şehir, tamamen merkezi yok olduğu için kalbi yok olduğu için, tamamen bitmiş durumdaydı” (Ü.İ.D. ile yapılan görüşme).

“Yani deprem öncesinde sosyal hayat çok iyiydi aslında Antakya’da aşırı iyiydi hatta birazcık da abarttıydı bana göre. Çünkü çok çok yani hani rahat şehir ya da büyükşehir İstanbul, İzmir dediğimizde akla gelen onlardır aslında ama bence Hatay’dı. Onlardan önce, Hatay geliyordu bir yerde artık her anlamda bunu söylüyorum. Yani ne bileyim kızı erkeği ayrımı yoktu. Gece saat birde de sokakta kadınlar tek başına yürüyebiliyordu. Erkekler falan etkileşim de iyiydi dediğim gibi. Burada kültürel olarak etkileşimde vardı. Normal sosyal hayatta da etkileşim vardı. Böyle bir hayat sürüyordun. Depremin sosyal hayattaki etkisi şu oldu, sonuçta yıkımlarla beraber bütün o işte kafeler ünlü eski Antakya sokakları dediğimiz yer yok ya da insanların Atatürk Caddesi dediği, Vali Göbeği dediği yerler yok artık. Dolayısıyla insanların tamamen oturup sosyalleşebileceği yerler yok. Ha yerler şu anda kuruldu, yine bazı yerler falan ama o şekilde olmuyor. Hani bunun yakalanması zor. Bence deprem Antakya’yı en çok, kültürel yönden etkiledi. Çünkü Antakya bir mozaikti cidden mozaikti bütün insanların her çeşit dinden her mezhepten insanın beraber ortak yaşadığı bir yerdi. Özellikle eski Antakya dediğimiz bölge, orası tamamen şu anda harabe oldu. Hiçbir şekilde kullanılmıyor. Uzun yıllar da kullanılmayacak. Bir kültür aslında bir bakıma yok oldu. Kültür olarak, Antakya en çok bu yönde etkilendi ama dediğim gibi yani birçok bölgeye göre Antakya’daki insanlar her şartta yaşamaya uyum sağlayabilecek düzeyde insanlardır buna da uyum sağlar. Dediğim gibi çözümleri kendileri ürettiler her zaman olduğu gibi, buranın insanı da böyle diyelim” (Y.P. ile yapılan görüşme).

“Antakya çok küçük bir şehir aslında ama sosyal hayat inanılmaz çok fazlaydı. Ankara’da yedi ay yaşadım. Ankara’daki sosyal hayattan çok daha güzel bir sosyal hayat vardı burada. Yani hiçbir şey olmazsa komşuna gidip bir kahve içebiliyorsun, iki sohbet ediyorsun, günün geçiyor. Büyük şehirlerde bu yok zaten, komşu yok yani ben ramazan ayında Ankara’da komşuma yemek götürdüm. Ramazan’da bizim burada adettir. Çok üzıldüm mesela komşum bizim burada böyle bir adet yok kızım dedi... (Ağlıyor). O yüzden yok, biz başka yerde yapamayız, yani bilmiyorum. Bence kendi çabamızla çocuklarımıza bu kültürü yaşatmamız lazım o yüzden burada kalacağız yani kalabildiğimiz kadar. Antakya’yı her yönden etkiledi. Yani dediğiniz gibi altyapı, üst yapı, hadi onları da geçtik. Çok fazla kayıp verdik çok insanımız vefat etti. Çok güzel iç içe yaşadığımız işte 4 büyük din, medeniyetler şehri, bir kere o bozuldu. Her taraftan insanımız vefat etti. Herkes kendi köylerine çekildi, çekilemeyen göç etti. Yani o mozağin tamamen bozulduğunu düşünüyorum. En çok da buna üzülüyorum zaten” (Z.K. ile yapılan görüşme).

Köklü geçmişinin bıraktığı tarihi eserlerle ve içerisinde yaşayan etnik kökenli insanlarıyla bir mozaik olarak nitelendirilen Antakya’nın, 6 Şubat ve 20 Şubat’ta yaşanan depremlerin ağır izlerini taşıdığı görülmektedir. Çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir ve her evden bir veya birçok kayıp yaşanmıştır. Geniş ailesinin büyük çoğunluğunu kaybetmiş insanlar büyük boşluğa düştüklerini belirtmişlerdir. Bu durumun yarattığı psikolojik etkiler de depremin yarattığı ağır etkiler arasında yer almaktadır. Antakya’da neredeyse her insanın evini, işyerini kaybettiği ve maddi hasara da uğradığı görülmüştür. Tarım, ticaret, sanayi, turizm gibi ekonomik faaliyetlerin aksadığı, küçük veya büyük esnaf ve işletmecilerin etkilendiği ve çalışanların işsiz kaldığı katılımcılar tarafından aktarılmıştır. Tüm katılımcıların dediği gibi depremin Antakya’yı her yönden etkilediği anlaşılmaktadır. Tüm etkilerin kısa sürede giderilmesi elbette ki imkansızdır, can kayıplarının bir telafisi mümkün değildir. İnsanların yaşadığı ağır travmaların etkisi belki de hiç silinmeyecektir. Sosyal ve kültürel geleneklerin deprem öncesinde yaşandığı gibi yaşanması uzun yıllar alabilecektir. Fiziksel yapıların yeniden inşa edilmesi, altyapıların onarılması ve yenilenmesi, ekonominin canlandırılması ise telafisi mümkün olan kayıplardandır.

4.1.8. Depremin Ekonomik Yansımaları, Sektörlere Etkilerinin İncelenmesi

6 Şubat depremleri öncesinde Antakya’da ekonomik alanda tarım faaliyetleri, turizm faaliyetleri ön planda olduğu bilinmektedir. Öncelikle Antakya deyince akla tarım ürünlerinden zeytin ve narenciye gelmektedir. Zeytin ve zeytinyağı üretiminin ekonomik faaliyetlerin başında yer aldığı görülmektedir. Narenciye ürünlerinin de ticareti yapılan tarım ürünleri arasında olduğu bilinmektedir. Sanayi sektöründe ise deprem öncesinde mobilya ve tekstil ağırlıklı işletmeler bulunmaktaydı. Ayakkabıcılık, bakır işlemeciliği gibi zanaatlar da faaliyet

alanları arasındaydılar. Ekonomik olarak turizm faaliyetleri de deprem öncesinde önemli bir yere sahipti. Tarihi eserlerini görmeye gelenler aynı zamanda Antakya mutfağının yöresel lezzetlerine de rağbet göstererek çift yönlü bir turizm gelirinin elde edilmesini sağlıyordu.

“Ekonomik açıdan çoğu iş yeri kapandı. Çoğu esnafımız, iş insanımız ne yazık ki taşınmak durumunda kaldı, çünkü her yer enkaz. Bu şekilde ekonomimiz çok kötü etkilendi. Kalanlar da hani ne kadar çarkı çevirir bilmiyorum. Antakya sanayisine, tarımına, turizmine her ölçüden çok zarar verdi dediğim gibi çoğu iş insanımızı, işyerlerimizi kaybettik. Sosyal, kültürel yerlerimiz yok artık turist ağlayacak yerimiz kalmadı, iş kuracak bir alanımız yok. İşsizlik, diz boyu. Yani iş bulup çalışanlar da kıt kanaat bir şekilde geçinmeye, işini ayakta tutmaya çalışıyor” (Ç.A. ile yapılan görüşme).

“Herkesin en iyi olanın bile durumu kötüye gitti. Yani orada nice zenginler bile bir çorba almak için sıraya girdiler. Herkes ne bileyim sektörel anlamda bakacaksak mesela müzisyenler, turizmle uğraşanlar bunların hepsi işsiz kaldı. Belirli meslekler yani yıkımdan ötürü parasına para katanlar da oldu. Mesela örnek verecek olsak kaynakçılar. Ama tamamen nasıl desem? sıfıra düşen insanlar da oldu. Yıkıldığı için zaten artık turizm diye bir şey kalmadı. Buraya kimse gelmiyor. Turistler falan gelmiyor, sanayide yıkıldı. Yani çoğu insan bu yüzden işsiz kaldı. Malzemesi elinde kalan oldu, çıkaramayan oldu. Tarım anlamında da dediğim gibi herkesten depremin aldığı bir şey olduğu için bu köylerde de böyle, şehirde de böyleydi. Herkesin bir kaybı vardı ve kimse zaten tarımla uğraşan insan o an, onunla uğraşacak bir psikolojiye sahip değildi. Herkesten bir şeyler aldı. Hani Antakya’da zaten çok fazla bir iş kolu yoktu. Hatay’da genel il bazında baktığımız zaman da iş açısından çok yönlü bir yer değil. Dediğim gibi bazı sektörler parasına para kattı, ilerlediler. Tabii bunların arasında fırsatçılar da oldu. Mesela taşıma şirketleri yani 1.000 liraya taşıdığı evi 7.000-8.000 liraya deprem bahanesiyle bu fiyatlara taşıdılar. O insanlar mesela köşeyi döndü çoğu” (D.H. ile yapılan görüşme).

“Köklü bir değişime sebep oldu çünkü şu anda ekonomiyi tekrar toparlayabilmek adına herhangi bir yardım yapılmadı, insanlar kendi çabalarıyla tekrardan bir şeyler yapmaya çalışıyorlar. Ama o da yetersiz kalıyor. Çünkü insanların çoğu zaten ekonomisini o çarkı döndürebildiği her şeyi kaybetti. Yani şu an kendi imkanlarıyla ne kadar ne denli yapabilir? Bu yüzden insanlar aslında çok zorlanıyor. Hepimizin yaptığı gibi önce bir şehir dışı denedik. Ama orada da barınamadık aslında çünkü şehir dışında yaşamak için ortalama bir ailede 2 kişinin çalışması gerekiyor. Tek kişiyle kiralar zaten deprem sonrası aldı başını gitti. Onun dışında çocukların masraflarına yetişebilmek adına 2 kişinin çalışması gerekiyor. Bu defa öyle bir imkân olmuyor. Bir aile iseniz küçük de çocuklarınız varsa bu yüzden bir sene sonrasında tekrar geri dönmek zorunda kaldık. Kendi başımıza kendi çabalarımızla bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Deprem Antakya sanayisine, tarımına, turizmine her yönde zarar verdi. Şu anda turistlerin gelebileceği sanmıyorum. Bir gezilebilecek bir yer yok. Sanayi deseniz burada bildiğimiz bir organize sanayi ya da bir Antakya küçük sanayisi var. Zaten yıkımdan herhangi bir iş görecektir vaziyette değildi. Bu yüzden çok fazla etki aldı. Aslında deprem sonrasında bir sürü iş kapısı açıldı ama buradaki halka değil hep şehir dışından gelen insanlara açıldı. İnşaat sektöründe olsun. İnşaat sektörünün dışında belki de hayvancılık sektöründe olabilir ya da o tür yerlerde sadece şehir dışından gelen insanlara burada yeni yerleşim alanları kurabilmeleri için bir fırsat oldu. Bu inşaat sektöründe çalışanlar genelde Antakya’nın yerlisi değil, dışarıdan gelen işçiler oluyor” (E.G. ile yapılan görüşme).

“Ekonomik olarak depremin memurları etkilediğini düşünmüyorum çiftçileri ve esnafı bayağı etkiledi. İşsizlik tabii ki depremden önce de vardı zaten. Antakya sanayi bölgesi olmadığı için yani insanlar ya esnaflığı seçiyorlar ya çiftçiliği, hayvancılığı seçiyorlar.

Depremden bu sektörler de etkilendi. Bir de depremden sonra binaların yapımı çoğaldığı için birçok zeytin ağaçlarımız kesilip yerlerini binalar dikiliyor. O yüzden de şurada 5-10 sene sonra zeytinyağısız ve zeytinsiz kalabiliriz” (F.V. ile yapılan görüşme).

“Deprem çok etkiledi, sanayi kalmadı, turizm kalmadı, esnaf kalmadı. Hiçbir şekilde yok. Deprem olduktan bir hafta sonra düşün ekmek alacağız yani hani yaşam devam ediyor kalanlar için evet gidenler gitti. Allah rahmet etsin kalanlar da yaşamak için mücadele verdi. Ekmek için biz, ekmek almak için çok iyi hatırlıyorum. Abim Samandağ tarafına gitti. Sırf ekmek alabilmek için. Ve bu bir hafta sonrasıydı, evde ekmeğimiz vardı evdeki stoklar bittikten sonra ne yapacaksın? Mecbur dışarı çıkacaksın eskiden birkaç adımlik yerden alıyorduk ama artık yoktu. Yani çocuklar aç da kaldı, susuz da kaldı. Temiz olmayan bir suyu da biz içtik. O yüzden depremle ilgili yani turizm tarım hiçbir şey kalmadı ki zaten eken kişi de korkudan ekemedi yani o psikolojiyle. Zaten seralarda kalındı ekilen yerler boşaltıldı, insanlar yaşadı orada. Ha o an yani ekimden de vazgeçtik. Sonra aklına gelen, yapabilen yaptı ama bu zaman isteyen bir şeydi. Elimizde olanlar yaptık, olmayanı yapamadık maalesef öyle diyeyim. İş yok güç yok. Ve şu an Tokiler yapılıyor iş var ama bütün gelen işçiler de yabancı. Kimse kimseyi tanımıyor, o yüzden demin bahsettiğimde güven kalmadı derken işte bunu anlatmaya çalışıyordum aslında. Toki’ye gelen işçiler, şehir dışından gelen yabancı işçiler, Antakya’daki yöre halkı, TOKİ’ler inşaatında çalışmıyor yani. Bu benim gözlemim. O da işsizliğe yol açıyor. Yani burada belli işte bir düzen vardı, insanların evleri vardı, iş yerleri vardı, çalışan çalıştıran vardı, iş yeri olmayınca o adam nerede çalıştıracak? Yani o anlamda iş yeri kalmadı” (G.C. ile yapılan görüşme).

Deprem sonrası fiziksel ve psikolojik olarak toparlanamadan ekonomik toparlanmaya ihtiyaç duyan bölge halkı adına katılımcılar sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Sosyal anlamda dışarıdan şehirlerine göç etmiş olan, tanımadıkları, farklı sosyal yapıdan gelen insanlara güven duymakta zorlandıklarını dile getirmişlerdir. Kültürel olarak etkisi olduğunu düşündüklerini aktarmışlardır. Ülke genelindekinden daha yoğun kültürel ritüelleri bulunan Antakya’daki kültürel değerlerin yozlaşması endişesinin hâkim olduğu görülmüştür.

“Deprem tabii ki fazlasıyla her yönde şehrimizi, insanlarımızı etkiledi. Fazlasıyla zarar verdi. Depremden sonra insanlarımız işsiz kaldı, düzenleri kalmadı. Herkes kendi imkanlarıyla konteynerlerde iş ve aile hayatını düzene sokmaya çalışıyor. Deprem sonrası mecburiyetten ben 2 çocuğumu aldım. Konya’ya gittim, yurda gittim. Eşim ve büyük oğlum burada kaldı. Enkazlarda yardımcı olabilmek için cenazelerimiz vardı. Onlara tırlarda eşyalar gelirdi. Onların belirli yerlere belirli noktalara gitmesi lazımdı. Onlar bilmediği için oğlum çok yardımcı oldu, işsizlik dersin, eşim yurt dışındaydı, Suudi Arabistan’daydı geldi bir hafta kaldı. Ondan sonra zaten deprem oldu, oğlum birkaç ay işsiz kaldı tabi ki, kızım işsiz kaldı, hemen dönemedik oğlum yani patronunun yanında kaldı sırf onu yalnız bırakmasın diye, yani devamlı burada kaldılar ama işsizlik tabi ki vardı” (H.K. ile yapılan görüşme).

“Ekonomik hayat üzerinde şöyle etkisi oldu çoğu insan malını kaybetti, dükkanları vardı biliyorsunuz evlerinde olsun dükkanlarında olsun çoğu kişi gerçekten etkilendi fazlasıyla. Çünkü depremde yıkılan binalar yüzünden her şeyin etkilendiğini düşünüyorum. Şimdi en başta turizmde zarar verdiğini düşünüyorum. Sonuçta tekrar önceki sorularda da dediğimiz gibi başyapıtlar camiler olsun işte kiliseler olsun, özel yerler olsun, onların çoğu zedelendiği ve yıkıldığı için turist bölgesinin özellikle etkilendiğini düşünüyorum ben. Onun dışında tabii ki etkileniliyor, etkilenmiyor değil ama dediğim gibi yani hiçbir şeyin eskisi gibi olacağını ben

düşünmüyorum açık ve net söyleyeyim. Tarım olarak da etkilendi insanların çoğu çünkü buralar hep araziydi. Konteyner kentler konulduğu için insanlar tarım olarak da geriledi sonuçta. Konteyner konulduğu için orası devletin oldu ne deniyordu ona? istimlak etti diyorlar, herhalde bildiğim kadarıyla o yüzden tarımda etkilendi. Yani bunu da demek istiyorum zeytin bahçelerine moloz döküldü deniliyor. Buralar hep arsaydı, tarlaydı, buradan öte hiçbir şey bulamazdın o konuda da etkilendiğini düşünüyorum. Şimdi depremde önce herkesin bir düzeni vardı, işi vardı. Hani kendince kendilerine yetmeye çalışıyorlardı ama depremde sonra işsizliğin de arttığını düşünüyorum ben. Sonuçta dükkânı olan dükkanını kaybetti. Herkes artık hazır sektöre yöneldi yani şöyle çalışan bir yere eleman olarak geçiyorsun, sadece kendi işini kurmakta zorlanıyorsun. Tabi ki öyle başaran insan var ama şahsen kendi adıma söyleyeyim, işsizlik olarak evet çok kişi etkilendi. Kimisi şu anda işsiz geziyor. Konteynır da oturuyor bilemiyorum. Ben de şu anda işsizim. TYP’ den alındım geri çıkarıldım. Buraya yeni yapılan TOKİ inşaatlarında çoğu kişi çalışıyor, arkadaşlarım var. Haftanın 6 günü çalıştırıyorlar. Haftanın bir günü tatil 20 milyar maaş veriyorlar diye biliyorum. Biraz da insanlara karşı haksızlık yapıldığını düşünüyorum bu konuda, onun dışında şehir dışından gelenler çok oldu. Bir kere de ben buna değinmek istiyorum. Biri Diyarbakır’dan gelmiş sözde yardıma gelmiş kendince bir şeyler yapıyor. Tamam eyvallah Allah razı olsun. O zaman yardımın bitti, git bu kişilere konteyner veriliyor, TYP’ den iş veriliyor. Depremi yaşayan insanlar mağdur oluyor. Dışarıdan gelen insanlara çok iş veriliyor. Konteyner veriliyor. Ben eşimden depremde sonra boşandım. Konteyner alabilmek için konuşmadığım bir Allah’ın kulu kalmadı ama şehir dışından gelenlere nasıl hemen konteynır veriliyor. Evet, bu haksızlık da var. Benim en çok sinirlendiğim nokta bu şehir dışından geliyorlar, iş veriyorlar ve konteyner veriyorlar. Şehir dışından gelip de yardıma geliyorsa yardımı bitince o zaman gidecekler, burada işleri yok onların. Ben çok çok şey duydum ama gene de çok söylemek istemiyorum. Acayip derecede dışarıdan gelip de burada konteyner alan çok kişi oldu” (K.T. ile yapılan görüşme).

“En pahalı şehirlerden biri oldu. Bir deprem bölgesi olarak gerçekten, yani dayanışma içinde olunacağına bire iki istemeye başladılar. Evet bu da büyük bir zorluk oluyor insanlar için. Deprem sonrası Antakya’da işsizlik arttı birçok kişi işsiz, birçok kişi iş bulmakta zorlanıyor. Ha bir de depremi rantta da çevirenler oldu, kaymağını yiyenler de var, bu da bir gerçek” (N.K. ile yapılan görüşme).

“Ekonomik olarak çok zor durumdayız. Şimdi başka şehirlere nazaran bizim burada her şey çok fazla pahalı deprem bölgesiyiz. Bizim insanımız da bunu yapıyor. Dışarıda çok uygun olan şeyler bizim burada çok pahalıya satılıyor. Neden insanlar çaresiz, bakıyorlar almak zorundasınız. Bizi mağdur ediyorlar. Ekonomik durum da çok kötü kalkınmıyoruz. Yani ben şimdi Toki’yi beklemesem ev yapacak olsam ömrü hayatımda yapamam. Her şey 10 katı yükseldi depremde hemen sonra. Deprem Antakya sanayisine, tarımına, turizmne her açıdan zarar verdi, tarımı zarar gördü. Dolayısıyla biz de gördük, sebzesi meyvesi her şeyi. Onlar da üretenler de zarar gördü anlıyorum ama zararlarını insanlardan karşılamaya kalkıyorlar. Bunu anlamıyorum. Çünkü hepimiz aynı zorluktayız. Doğru da bulmuyorum ama evet tarımı da çok etkiledi. Bizim zeytinlikler gitti zaten. Hani yağımız yok artık gidebileceğim bir tarlam yok. Köy komple gitti, zeytinlikleri koparıp zaten yerine Toki’yi yaptılar. O da artık bir sürece bağlı insanlara bağlı. Güya ev alacağız ama çok pahalıya mal oluyor bize her açıdan. Deprem sonrası işsizlik olmadı ama iş alanları çok zorlaştı bana göre. Benim eşim daha az çalışıyordu depremde önce şimdi daha fazla çalışıp daha az para alıyor. Ve bu sanayiye de etkiledi. Deprem her açıdan yıktı bizi. Yeni yapılan TOKİ’lerde inşaatlarda da yerel halk da var, yabancılar da var. 2 taraftan var. Benim bulunduğum mahalleden bile birçok insan orada çalışıyor. İnşaatlar da çalışıyorlar, kadın erkek. Kadınlar yemekhane de çalışıyorlar. Yani yeni bir iş sahası doğurdu yerel halka” (S.D. ile yapılan görüşme).

“Yani ekonomi zaten sıfıra düştü. Deprem olduğundan beri insanlar işte aylar geçti ancak yeni yeni kendini toparlamaya başladı. Her yönden zarar gördü. Bir tek tarımda değil, her meslek her iş tabii ki fazlasıyla zarar gördü. Deprem sonrası dediğim gibi insanlar mesleği

elinde olan insanlar mesela deprem öncesi dükkanları olanlar, şehir dışlarından dönüp baraka halinde dükkân oluşturdular. Herkes ya Allah deyip ekmeğinin peşine düştü. Çok şükür de yani yavaş yavaş toparlanmaya başladı herkes. Antakya yerel halkı sadece esnaf olanlar dükkanlarını açtılar, çalıştırıyorlar. İşçi olanlar yine kendi mesleklerine devam edip çalışıyorlar ama inşaat sektöründe geneli dışarıdan geldi” (S.A. ile yapılan görüşme).

“Ekonomik olarak zaten esnafın ayakta durma şansı kalmadı, iş sahibi olanların başta ben, işinden yoksun olması ve bu göç olayları, kaybettiklerimiz, ayakta durabilmek için, yeni bir şehrin oluşabilmesi için bizi uzun bir sürecin beklediğini düşünüyorum bu konuda. Şimdi sanayi üretimi durdu deprem sonrası. Turizm olarak da geçen sene deprem öncesi mükemmel sosyal aktiviteler oluyordu, kabileler geliyordu. Turist akımı oluyordu buraya depremden sonra zaten depremin olmasını duyanlar buradan uzak kaldı. Sanayi çalışmayınca da ekonomi de ayakta olmaz. Biz zaten ayakta zor durmaya çalışıyoruz. Sorunlar varken olmuyor. Tarım arazileri ve zeytinliklerde de kimileri mahsul alamadığını söylüyor. Bir de bunu fırsata çeviren insanlar da çok oldu. Yani depremi ranta çeviren çok insan da gördük. Zeytin ağaçlarından tutun çiftçilik tamamıyla yani kata kat satışlar başladı. Özellikle biz alışverişe başladığımızda 2 ay sonra artık sanki inanılmaz bir defne bulmuşuz gibi bir şeyler açılmaya başlayınca gördük ama 10 TL alacağımız varsayım bir şeyi 50 liraya almaya başladık işte fırsatçı insanlar da çok yani. Zaten burası kalkınmadan buranın sanayisi çalışmadan çiftçilik desteklenmeden iş olacağını düşünmüyorum. Kalkınma anca öyle olur. Yani burada bazı yatırımların tekrar canlanması, yapılması gerekiyor ki insanlara iş imkânı sunulacak. Yani yeniden kurulan bir şehir zaten. Ondan sonra herkes kendi ekonomisini kazanarak, ayakta durma şansına sahip olur diye düşünüyorum. Deprem sonrası iş olarak yeni olan inşaatlarda çalışanlar da gördüğümüz kadarıyla yüzde sekseni dışarıdan gelen insanlar, çünkü bazen de karşılaşıyoruz, sohbetimiz de oluyor. Hani çok az tanıdık o inşaatlarda çalışıyor. Dışarıdan gelen, ihaleler dışarıya verildi zaten yıkım olsun ya da yeni inşaatlar olsun. Dışarıdan gelenlere verildi. Esnafardan da önceden tanıdığımız esnafar gitmiş olsa da tekrar gelip devam ediyor, bir hizmet sunmaya çalışıyor, kimileri de buradaki mesleğini dışarıda icra etmeye başladı. Bir daha gelmeyeceğim diyerekten. Ama yani şu anda belli sayıda bir esnaf tanıdığımız var, esnafar kalkındırmaya çalışıyor ama zaten kazanç ve ticari olarak da bu mümkün değil. Sağlanamaz çünkü hepimiz zor durumdayız. Sadece biz bize bu çark dönmüyor. Yeni yeni yatırımların yapılmasıyla anca ayağa kalkılabileceğini düşünüyorum ben” (S.K. ile yapılan görüşme).

6 Şubat depremleri sonrası Antakya’dan dışarıya yapılan göçler ekonomik, sosyal, kültürel alanda pek çok sorun yarattığı gibi Antakya’nın deprem sonrası aldığı iç göç de aynı alanlarda farklı sorunlara sebep olduğu dile getirilmiştir. Antakya halkı göçle gelenlerden ekonomik olarak daha çok iş sahasındaki kısıtlılık açısından etkilenmektedirler. Zaten deprem sonrası kısıtlı olan çalışma alanlarında göçle dışarıdan gelenler çalıştığı için bölge halkı istihdama daha az katılımda bulunmaktadır. Özellikle inşaat sektörü gibi deprem sonrası yoğun iş alanı bulan sektörlerde çalışanların dışarıdan gelmesi sorun oluşturmaktadır.

“Depremin Antakya’daki ekonomik hayat üzerinde çok yansıması oldu, maalesef yüzlerce insanımızı kaybettik. Sanayimiz, esnaflarımız her şey yerle bir oldu. Maalesef Antakya’da işsizlik oranı çok çok fazla. Zaten Antakya’mızın yarısı öldü yarısı da göç etmek zorunda kaldı. Burada hiçbir şekilde ne iş olanağı var ne de iş kurma olasılığı var. Çok zor durumdayız. Yani biz kendimizi bir şekilde idare edebilmek için bir şekilde yaşayabilmek için gidip tarlalarda çalışmaya başladık” (S.Ö. ile yapılan görüşme).

“Turizm yönünden zaten tamamen bittiğini söylemiştim. Sanayi olarak gelişim artık eskisi gibi değil, yalnızca topraklar üzerindeki üretim devam ediyor ama mesela depremin ilk zamanlarında toprak üzerinde yetişenlerin bile bir önemi yoktu. Çünkü örnek veriyorum buranın Samandağ ilçesinde portakal, mandalina, defne gibi şeyler zaten sonbahar döneminde zeytin var. Zeytin çok fazla oluyor, her bölgemizde var. Bunların satışını yapacak bir hal (sebze hali) yoktu. Hani nereye göndereceğiz. Benim babam tarımla uğraştığından salatalık biber ekti ama nereye götüreceğini bile bilmiyordu. Nasıl satacağını bilmiyordu. Bunlar zamanla gelişti. Şu an başka illere giden insanlar geldi ama asla eskisi gibi olmaz. Eski yeri dolmuyor. Asla nüfusumuzda eskisi gibi değil. Hayatta eskisi gibi değil tabi kimse için. Turizm yönünden düzeleceğine inancım yok. Zaten tarım yönünden kendini toparladı, en azından satış yapılabiliyor ki topraklarımız var. Verimli olduğu için devam edecek. Sanayi yönünden de çok zaten gelişmiş değildi öncesinde de ben öyle görüyordum. Birçok insan iş imkânı bulamıyordu çünkü. Şimdi de birçok insan zaten devam ettiremedi. Çünkü ne biliyim sanayinin içinde benim bildiğim mobilyacıların birçok deposu falan tamamen gittiğinden mağazalarını kapattılar veya başka illere taşındılar, eski haline dönmesi belki yıllar alacak. Belki de hiç dönemeyecek diye görüyorum. Deprem sonrası ben işsiz kaldım ama diğer çevremdeki insanlar da şöyle belli bir devlet içerisinde diyelim veya kendi iş yeri olduğu için diyelim, o insanlar işsiz kalmadı. Kendi iş yeri olanların zaten toparlanması çok zaman aldı ki abim öyleydi, kendi iş yeri vardı ve tamamen gittiği için çok çok maddi yönde hasara girip kendini toparlaması çok uzun zaman aldı ama zaten devlet yönünde olanlarsa işlerine devam ettiler. Onlar da herhangi bir problem yaşanmadı ama normal bir markette ne bileyim çarşıda manavda veya herhangi bir özel sektörde çalışan insanların hepsi işsiz kaldı ve bulunması imkânsız gibi bir şey oldu. Birçok insan göç ettiler de öyle yaşamlarını sürdürüyorlar artık” (Ü.İ.D. ile yapılan görüşme).

“Yani şöyle söyleyeyim Antakya aslında zaten kendi yağıyla kavrulan bir şehirdi. Yani ticareti de kendi içinde dönerdi. Her şeyi kendi içinde dönerdi. Daha çok kendileri yaparlardı. Şimdi ekonomik olarak mesela şunu diyebilirim, herkes anında aslında zaten işini evinde kurdu. Öncelikle yani evinde ya da çadırdaki ya da bir şekilde barakada evet yani sürdürdüler işlerini. Hani o anlamda ekonomik olarak çok bir sorun olduğunu düşünmüyorum ben. Evet tabi ki ev kayıpları, maddi anlamda ev kaybı oldu ama toparlanma anlamında hemen toparlandılar yani” (Y.P. ile yapılan görüşme)

“Esnaflardan mı bahsediyorsunuz? Yani esnaflar kaldığı yerden barakalardan devam mı etti?” sorusuna ise katılımcı tarafından şu şekilde yanıt verilmiştir:

“Evet, esnaflar çoğu devam etti. Özellikle ihtiyaç yani hizmet sektörü mesela atıyorum bir kebabçı hemen anında bir baraka yapıp kebab yapıp satmaya başladı devam etti. Yani örnek veriyorum ya da işte sanayide yıkılmayan yerler direk hizmet vermeye başladı. Bu tarz bir şekilde tabi ki memurları zaten etkilemedi. Hani hangi anlamda etkilenmedi? Tabi ki ekonomik sonuçta maaşı yattı düzenli bir şekilde. Böyle devam etti hayat yani çok çok aşırı bir derece gerileme olmadı” (Y.P. ile yapılan görüşme).

Katılımcıya ayrıca “Peki Antakya sanayisinde, tarımında veya turizmin de ne gibi gerilemeler oldu sizce veya oldu mu?” sorusu sorulmuştur ve şu şekilde cevaplanmıştır:

“Şimdi şöyle, zaten en çok turizmden kazanıyordu. Aslında bu işte eski Antakya dediğimiz sokakları gezmek insanlar için çok cazip bir yerdi. Şu anda onları gezemiyorlar. Öyle bir yer olmayacak zaten mesela bitti artık ya da yapılıyor ama ne derece, nasıl olacak bilmiyoruz. Bence en çok turizmden etkilendi. En çok turizm zarar gördü. Burada dediğim gibi sanayi devam ediyor. Sanayide bir sıkıntı yok, etkilenmedi yani hani insanlar hemen kurup devam ettiler. Zeytinlikler ve tarım arazilerinde tabi ki değişiklikler oldu. Mesela zeytinliklere TOKİ’ler kuruluyor birçok yerde. Zeytinlikler tabi ki kesiliyor çünkü alan lazım. Dağlık alanları tercih

ediyorlar. Hani daha bir sağlam zemin olduğu için o tarz etkileri oldu ama en çok turizmde etkilendi. İşsizlik de sadece ilk zamanlar tabii ki oldu ama sonraki süreçte herhangi bir işsizlik yok. Şu anda bile halen birçok işletme açılıp devam ediyor ve halen eleman ihtiyacı olan birçok yer söylüyor. Her gün bir market açılıyor ya da bir işletme açılıyor. Üretim yeri herhangi bir şey. Yerel halkın yani iş bulacağı sektörler aktif olarak çalışıyor ve çalışan her insana iş var. Bence öyle düşünüyorum” (Y.P. ile yapılan görüşme).

“Ekonomik hayat tabii ki şu an esnaf bitti. Çiftçi Türkiye’nin her yerinde bitti bana göre yani çiftçilikle ilgili bizim buranın çoğu esnaf ve çiftçi. Çiftçilik dediğim gibi yani her yerde sorun. Burada da sorun ekonomik olarak. Şöyle de bir şey söyleyeyim, yani öz eleştiri de yapayım insanımız bir kere hazırda alıştı. Suistimal eden de çok oldu yani. Mesela bakıyorum, çocuğu 3 yaşında 5 yaş montu almış, 10 yaş montu almış, 10 yaş bot almış ne yapacak 3 sene sonra giyer, 5 sene sonra giyer ya da kurtlandıracak kadar erzak doldurmuş evini. Yani bunu da yapan insanımız çok. Yoksa yine gönüllülerden diyeyim çok fazla bize yardım geldi. Yalan değil yani ekonomik olarak hiç para harcamadığımız aylar oldu. Yani evimize her şeyimizi getirdiler. Dediğim gibi ama bunu suistimal eden insanlar da oldu. Yani şu an ben Antakya’da ekonomik olarak evet, belki çok parası çok evi olanlar mağdurdur. Çünkü çok evi olanların artık bir evi var işte kiralrı yok. Ama bizim gibi kendi yağında kavrulan insanlar için ekonomik olarak çok bir zorluk yok yani” (Z.K. ile yapılan görüşme).

Katılımcıya sorulan “Deprem sizce Antakya sanayisine, tarımına, turizmine ne yönde etkide bulundu?” sorusuna şu şekilde bir cevap alınmıştır:

“Tarım arazilerimizin çoğu ürünler üstündeyken, bizim bir tanıdığımızın mesela ürününü daha kaldırmadan tarladan üstüne konteynır kent yapıldı. Yani devlet zaten izin almıyor bu konuyla alakalı, tarım arazilerinin üstünün çoğu şu anda konteyner ya da Toki arazisi olarak belirlidiler. Tarım ki burası tarım şehri işte Amik ovasından dolayı. Tarım zaten kötüydü, daha da kötü oldu. İşte zaten yıllardır zeytinlerimize takmışlardı. Zeytinliklerimizin çoğu gitti. Bunu yıllardır çeşitli şekillerde yaptılar. Şimdi işte deprem bahanesiyle sanki başka yer yokmuş gibi hep zeytinliklere yapmak istiyorlar. Tokileri konteynerleri. Yani zeytine karşı bir savaş var burada, tarım kötü. Eskiden ben hatırlıyorum. Ben küçükken Antakya’ya otobüslerle turist gelirdi. Yabancı turistler. Çünkü işte Saint Pierre Kilisesi işte hacı oldukları bir kilise Hristiyanların ya da işte yemekleri için gelinirdi gastronomi şehri şu an gelecek bir yer yok, kalmadı. Yani şu an turizm zaten sıfır. İşsizlik de artık hat safhada çünkü insanların çalışacağı çok az yer var. Yani tabii ki memur olanlar değil özel sektörde olanlar şu an işsiz, o yüzden çoğu memleket değiştirdi. Çünkü çalışmak zorunda ailesini geçindirmek zorunda. Mesela arkadaşlarım var. Çoğu gitti, memur olanlar kalmak zorunda olanlar kaldı. Tayin hakkı olanlar tayin istedi gitti” (Z.K. ile yapılan görüşme).

Deprem sonrası ekonomik anlamda her sektörde hasarlar görüldüğü tespit edilmiştir. Tarımsal üretim alanında tarım arazileri üzerine çadırların ve konteynerlerin konulması, aynı şekilde zeytinliklere çadır ve konteynerlerin yerleştirilmesiyle üretim oldukça kısıtlanmıştır. Sulama sistemlerinin depremden zarar görmesinin de negatif etkileri olmuştur. Ayrıca tarım faaliyetleriyle uğraşan çiftçilerin hayatını kaybetmesi, yakınlarını kaybetmesi veya psikolojik ve ekonomik olarak üretim yapmaya hazır hissetmemeleri de üretimi oldukça düşüren sebepler arasında yer almıştır. Sanayi sektöründeki işletmelerin depremde hasar almasıyla sanayi mallarının üretimlerinde de aksaklıklar yaşanmıştır. Elektrik ve su altyapılarının da çökmesiyle

sağlam kalan işletmelerin faaliyetleri de aksamıştır. Ulaşım yollarındaki sıkıntılar ticaret faaliyetlerine ek olarak sorun yaratmıştır. Turizm yönünden tarihi yapıların yıkılması, Antakya’da gezilecek görülecek bir ortam bulunmamasından dolayı tamamen bitmiştir. Deprem sonrası çoğu insan işini kaybettiğinden dolayı depremlerden etkilenen kişiler bireysel olarak da ekonomik açıdan sıkıntılar yaşamışlardır. Bu sektörlerdeki çöküşlerin devlet, özel sektör desteği ve vatandaşların çabasıyla toparlanacağı düşünülmektedir.

4.1.9. Deprem Sonrası Kültürel Hayat: Geleneklerin ve Mirasın Korunması

Antakya’da daha önce de detaylı bahsedildiği gibi pek çok medeniyet yaşamıştır ve eserler bırakmışlardır. Antakya tarihsel geçmişinde Helenlerden Perslere, Hititlerden Romalılara, Bizanslılardan Abbasilere, Emevîlere, Selçuklulara ve Osmanlı İmparatorluğuna kadar birçok devletin himayesine girmiştir. Bu devletlerden kalan tarihi eserler kültürel olarak Antakya’yı daha değerli kılmıştır ve bunun etkisiyle turizm yönünden de gelişmiş bir merkez haline gelmiştir.

“Zaten tarihi diyoruz. Her şeyiyle önemi vardı bizim için. Biz buradan köyden çıkıp Antakya’ya gezi amaçlı, alışveriş amaçlı, oturma amaçlı gidiyorduk ama şu anda hiçbir şekilde oraya gidilmez. Çünkü hiçbir şey kalmadı. Yani en büyük fark yok olması hani eskiden nasıl güzeldi? Şimdi hiçbir şey yok, hiçbir şey kalmadı” (C.P. ile yapılan görüşme).

“Önemi anlatılamaz çünkü kaç medeniyete, kaç kültüre, kaç mezhebe kucak açmış bir şehir ve dünya üzerinde aydınlatılan ilk Kurtuluş Caddesidir. Antakya’nın her açıdan ne bileyim ele avuca sığmaz bir tarihi bir geçmişi var. Yani gelip görmelerini isterdim. Çok harika bir şehrimiz vardır. O yüzden anlatmakla bitmiyor, görmek lazımdı ama kalmadı ne yazık ki o güzel yerler. Antakya onlarca insanın mezhebin barındığı bir yer, bir şehir, insanların dostça, kardeşçe, cıvıl cıvıl yaşadığı. Kültürlerin harmanlandığı herkesin ortak bir alanda bulunduğu bir merkezdir Antakya. Deprem kültürel hayatımızı çok etkiledi, tamamen etkiledi. Yani içe kapandık. Artık bir kültür açısından yani hala kültürü korumaya çalışsak bile o insanlarımız yok artık. Deprem sonrası kültürümüze özgü değerlerimizi kaybettiğimizi düşünmüyorum ama bir burukluk var, artık bir eksiklik var. Eski Antakya kültürünün gelecek nesillere aktarılmasında depremin olumsuz bir etkisi olduğunu düşünüyorum. Ne yazık ki evet, o insanların, mezheplerin çoğunu kaybettik. Eski tarihi binalarımız, ne kadar restore edilse bile o eski kültür o eski tarih kokmayacak. Hani bunu çocuklarımıza ne kadar aşılama çalışsak bile o tazeliği diriliği artık hiçbir şekilde koruyamayız. Deprem öncesinde Aleviler ve Hristiyanlar birlikte Kurtuluş Caddesinde Paskalya Bayramını, Hıdırellez Bayramını kutluyorduk. Artık hem maddi hem manevi olarak bayramlarımızı kutlayamıyoruz. Aşure Bayramını kutlarken maddi olarak ve mekân olarak sıkıntı yaşıyoruz. Eksik hissediyoruz. Eski Antakya, cıvıl cıvıl, rengarenkken şu an sadece enkaz, enkaza dönmüş bir kara parçası başka da hiçbir şey değil” (Ç.A. ile yapılan görüşme).

“Eskiden Antakya’da insanlar çok şen şakraklı birbirlerine yardım ederlerdi. Zaten medeniyetler şehri diye geçer Hatay, ne olduğunun nereden olduğunun hiçbir önemi yoktur.

Yani yolda giderken bile karnını doyurabilirsin. Yani gelen ikramlardan öyle bir yerdir. Herkes birbirine sahip çıkar korur, kollar, sever. Ama şu an baktığın zaman o biraz değişti tabi ve göçler de aldı. Buraya bir sürü farklı insan da geldi. Deprem sonrası kültürümüze özgü değerlerimizi kaybettiğimizi düşündüm çünkü şöyle baktığım zaman mesela dediğim gibi medeniyetler şehri, herkes birbirine yardım etmeyi vesaire çok seviyor. Şahsım adına değil ama böyle dışarıdan bir göz olarak baktığım zaman bazı insanların içindeki kötü de daha fazla çıktı. Bazı insanların içindeki aç gözlülük daha da fazla çıktı. Yani mesela gelen yardımlar oluyordu. Bir bakıyorum bir çadır dolusu dolduran bir insan var, diğerine bakıyorum bir koli bile almamış. Eskiden biz de sende bir şey varsa komşuna da verirdin öyle insanlardı ama öyle bir aç gözlülük yarattı ki bu bazı insanlarda ya da vardı da sonradan mı ortaya çıktı bilemiyorum o anlamda bence. O şeyi kaybettik yani. Eski Antakya’da her şey vardı. Benim yaşadığım yerde de her şey vardı. Her şeye erişebiliyordum, ulaşabiliyordum. Her şey rahattı. Şu an Antakya diye bir yer de yok. Yani yıkıldıktan sonra Antakya diye bir yer yok. Şu an doğal olarak insan yok. Hiçbir şey yok. Yani en büyük fark bu, buranın insanları mesela çok şen şakraklı normalde ama depremden sonra hiç gülen insan göremiyorsunuz ya cenazeleri var ya uzuvlarını kaybeden insanlar. Herkesten bir şey aldı bu deprem ve o ifade de insanların yüzüne oturdu. Bu da gitmiyor” (D.H. ile yapılan görüşme).

D.H. adlı katılımcıya ek olarak “Eski Antakya kültürünün gelecek nesillere aktarılmasında depremin olumsuz bir etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu sorulmuş olup şu şekilde cevap alınmıştır:

“Tabii ki de düşünüyorum hani şu an Kültür Bakanlığı tarafından yapılıyor ama yani sonuçta hiçbir şey eskisi gibi olamayacak. Bir daha çocuklar zaten mesela benim iki oğlum var, biri 8 yaşında biri 9 yaşında yani eski Antakya’yı büyüdüğü zaman o haliyle bilemeyecek. Çocuk yeni yapılan şekline uyanacak. Bence çok değişik” (D.H. ile yapılan görüşme).

“Antakya kültürü deyince kardeşçe yaşıyor olmamız akla gelir. Elbette ki deprem etkiledi eskiden Antakya’nın içerisinde çok farklı mezhepler, kökenler, birlikte kardeşçe yaşıyorduk ama deprem sonrası maalesef kiliselerimiz, cem evlerimiz hepsi yıkıldı. Eski Antakya’nın kültürünü aslında taşıyan bir sürü bina. Onlarda şu anda yok, tekrar toparlanırmı?... Ondan sonrasında hiçbir şey o anlamda coşkulu yaşanmadı sanırım. Deprem sonrası kültürünüze özgü değerlerimizi elbette ki kaybettiğimizi düşünüyorum. Anlatılabileceğimiz eski Antakya kültürü, aslında depremden sonra sanki hepimizde böyle bir hafıza kaybı oldu gibi. Düşününce evet ben Antakya’nın merkezinde doğup büyümedim ama son 8-10 senesi Antakya’nın içinde birebir geçti. Şu anda oranın hiçbir yerinin olmaması çocuğuma, buraya gidiyordum, burada geziyordum. Burada tarihi bir kilisesi, camisi, çarşısı var diyemiyoruz. Çünkü onların şu anda yerini bile biz bulamıyoruz. Eski Antakya, yaşanmışlıklarımızdı, arkadaşlıklarımızdı. Ne biliyim, çarşısına gitmek, her şey çok farklıydı ama şu anda eski çarşının yerini bile tarif edememek. Eski arkadaşlarımızı görememek yani şehrin tamamen yok oluşu aslında eski Antakya’nın olmayışı demek” (E.G. ile yapılan görüşme).

“Farklı dinlerdeki, mezheplerdeki insanların hep bir arada yaşaması. Gördüğüm her yerde boşluklar ve yıkımlar. Toparlanması 10 sene, 15 sene sonra diyebilirim ama eskisi gibi de olamaz” (F.V. ile yapılan görüşme).

“Antakya kültürümüz çok güzeldi. Nasıl anlatayım şimdi size? Din, ırk, cinsiyet ayrımı yapılmaması, duygulandı... (ağlıyor) ayrım yok. Kim kimdir, kim kiminle önemli değildi, hepsi kardeş ve hepsi aynı yerde büyüyordu. Yani sen busun, sen şusun yok ve kilitlenmiş bir şekilde, bu büyükler için de geçerli küçükler için de yani sen bununla konuşturamazsın ve sen bunun yanına gidemezsin diye bir şey yoktu. O yüzden medeniyetler kenti diye söyleniyor. Yani

kimse kimseye ayırım yapmıyor. Kardeşçe büyüyen bir yer ama şimdi gelecek mi? Kendim için söylüyorum, 40 yaşındayım benim şu anki kaygım şu gelecek kişiler kimler ve benim çocuklarım nasıl bir yerde büyüyecekler? Çocukluğumuzu kültürel değerlerimizi yitirdik yani ben çocuğuma söyleyemiyorum. Benim kültürüm şuydu ve gel müzeye götüreyim ve gel yaşlılarla konuşturayım diyemiyorum çünkü kimse kalmadı. En büyük kaygım demin de bahsetmiştim. En büyük kaygım şu, ben çocuğuma nasıl bir şekilde, nasıl anlatacağım, geçmişimi yok yani demin o yüzden dedim ya binalar yükseliyor. Evet bu güzel bir şey ama ayrıyeten bizi de korkutuyor. Eski değerler kalacak mı? Eski kültür kalacak mı? yok ve bu şimdiden gözüküyor. Belki ben korkuyorum ama önümde de görüyorum. Benim çocuğuma anlatacağım şey ya birinin düğünü telefonla çekilmişse veya CD si varsa evet, kızım büyüklerimiz böyleydi, böyle geleneğimiz vardı diyebileceğim. Şimdi düğünler oluyor, olmuyor diyemem ama birkaç kişiyle gidiliyor o yani gelecekteki çocuğuna anlatabilecek ne de şimdi biz çocuklarımızı anlatabileceğiz. Çocukluğum, geleceğim, her şeydi benim için. Şu an betonlaşıyoruz ve kimin geleceğini, kimin oturacağını bilmiyoruz. Yani aslında güvende değiliz. Onu net bir şekilde anlatabilirim. Şu an bir şey almaya gideceğim. Çarşı diyoruz artık biz Antakya demiyorum. Çarşı benim için bir ihtiyaç, bir şey alabiliyorsan çok şükür ki açmışlar en azından bunu karşılayabiliyoruz. Bir şey alıp gelmek, o çocukluğum... gittiğim zaman ben birkaç gün kendime gelemiyorum. O enkazı gördüğüm zaman çünkü en son orada yürümüşüm, görmüşüm, yaşamışım şu an yok. Şu an gördüğüm şu an için bahsediyorum gördüğüm tek şey betonlaşma başka bir şey yok yani Antakya artık Antakya değil” (G.C. ile yapılan görüşme).

“Yani ne bileyim Antakya’da hiçbir şey kalmadı ki Antakya diye bir şey kalmadı. Yeni bir Antakya yok. Her şeyi yerle bir, her şey” (G.K. ile yapılan görüşme).

Deprem öncesindeki Antakya’nın ülkemizdeki çoğu şehre göre daha canlı, daha aktif bir şehir olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Tarihi özellikleriyle yerli ve yabancı pek çok turisti yıl içerisinde ağırlayan bir merkez olarak bilinmektedir. Farklı din ve mezheplerdeki insanların kültürel ritüelleri, şenlikleri ve bayramlarıyla yıl içerisinde sürekli canlılığını koruyan bir yapıya sahip olduğu belirtilmiştir. Çok kültürlü yapısının etkisiyle gelişen Antakya mutfağı da bölgeyi bir gastronomi alanı yaptığı ve yöresel yemekleri için bile insanların çokça ziyaret ettiği bir mekân olduğu aktarılmıştır. Eski Antakya sokaklarındaki restore edilerek açılmış eski yapı restorenler ve kafeler günlük yaşamda uğrak alanlardan olduğunu anlatmışlardır. Geceleri de canlı müzik ve eğlence mekânı olarak işlev gören bu sokaklar hem gündüz hem gece canlı ve ıslıl ıslıl olarak nitelendirilmiştir. Geleneksel ürünlerin satıldığı Tarihi Uzun Çarşı ise hem gelen turistlerle hem yerel halkla her daim dolu, kalabalık, uğrak mekânlardan biri olarak görülmektedir.

“Tarih ve medeniyet şehri. İnsanlar, din, ırk ayrımı olmadan saygı çerçevesi içerisinde kardeşçe yaşıyorduk. Gerçekten Antakya’mız güzeldi. Deprem kültürel hayatımızı çok etkiledi. Şu anki hayatımızdan dolayı, kültürel hayatımıza gerçekten odaklanamıyoruz. Bir yaşam içerisinde bir barınalım, geçinelim, bir kazanalım, başka bir düşüncemiz yok. Kültürel değerlerimizi tabii ki kaybettiğimizi düşünüyoruz. Depremden dolayı hayatımız her yönde değişti. En başta tarih çatısı altında yerleşim yerleri yıkıldığı için gelecek nesillere eksik ve olumsuz bir etkisi olacağını düşünüyorum. Depremden dolayı çok yıkım olduğu için Antakya’da şu an düzelme aşaması. Eski ve yeni Antakya için yorum yapamıyorum. Yapamıyorum çünkü yeni daha yeni inşa edildiği için daha önümüzde ne günler var ne olacak

ne bitecek. Çünkü Antakya’da daha genellikle belirsizlikler çok. Yeni bir Antakya göremiyorsunuz. Göremiyorum, yeni bir Antakya göremiyorum. Çevre şehirciliğe gidiyorum, belirsizlik var, ona soruyorum belirsizlik var, devamlı kanunlar, yasalar şöyle bir yeni yasa geldi şöyle yapacağız, böyle yapacağız. Hiçbir fikir sunmuyorlar. Biz de bu konteynerlere sıkışıp gitmişiz, bekliyoruz” (H.K. ile yapılan görüşme).

“Çok önemi vardı Antakya tarihinin artık şimdi ne Antakya kaldı ne tarihi kaldı. Fark çok, Antakya bitti. Depremden önce komşuluk, arkadaşlık vardı şimdi yok. Zaten kültürümüzü aktaracak insanlar da çoğunlukla vefat ettiler” (İ.C. ile yapılan görüşme).

“Kültürel hayat şöyle din olarak özellikle insanlar birbirlerine karışmazlardı. Hristiyan’ı vardı işte, Yahudi’si vardı, Alevi var, Sünni’si var, değişik değişik din mezhepleri var. Kimse kimseye karışmazdı. Mesela Saray caddesinin bir başı camiye diğerk başı Katolik kilisesiydi insanlar saygı içerisinde birbirlerine karışmadan yaşarlardı. O yüzden medeniyet şehri demişler buraya. Kimisi bunları saçma buluyor bilmiyorum ama biz yaşadığımız için hani medeniyet şehri gerçekten de öyle. Deprem bayağı etkiledi. Etkilediği için değiştiğini düşünüyorum. İnsanları da değiştirdi. Çünkü deprem psikolojik olarak insanları da değiştirdi depremden sonra insanlara bakıyorum çok vurdumduymaz oldular, umursamaz oldular. Kendilerini sadece düşünür oldular ve aşırı derecede görüyorum kavga, gürültü, insanların psikolojisi normal değil, onu demek istiyorum. Bence depremden sonra insanların psikolojisi kalmadı. Yani her şey değişti, her şey yapılar, binalar değişti gitti ve insanların eskileri gitti, yenileri geldi gibi bir şey oldu. Psikolojik olarak gerçekten çok değişti. Her şey değişti. Yani Antakya insanı da Antakya gibi yok oldu ve değişti, fazlasıyla değişti. Şöyle dediğim gibi tarihi yapılar da yerle bir olduğu için kültürel olarak etkiliyor. O yüzden değiştiğini düşünüyorum. Etkilendiğini düşünüyorum. Bayramlarımız da değişti şimdi herkes gibi tabi ki camiye gidersen namazını kıalarsın, annene gidersen, bayramlaşırsın ama hep hüznün kaplıyor içini... (Ağlıyor) çıkıyorsun buradan bir konteynirden diğerk konteynere gidiyorsun, öbür tarafta çıkıp da evinin bayram temizliğini yapıp da evinden sabah kahvaltısını ettikten sonra çıkıp da annenin evine gitmiş gibi olmuyor. Öyle söyleyeyim. En büyük fark tarihî yapılar gitti. Tarihî yapılarımız gitti. Eski Antakya evlerimiz gitti. Büyüdüğüm sokaklar gitti. Ne bileyim çok aşırı derecede fark var. Yani hiçbir şeyimiz kalmadı öyle söyleyeyim. Gerçekten ben mesela çocuklarımı büyüyünce, anneannemin mahallesine götürüp ben burada büyüdüm demek istiyordum. Anneannemin eski evine geçirip bak kızım ben burada oturdum, burada büyüdüm, bu sedirde yattım, kalktım demek istiyordum, hiçbirisi kalmadı yani. Komple her şey yerle bir oldu. Gitti. Çok aşırı derecede değişti her şey, kalmadı” (K.T. ile yapılan görüşme).

K.T. adlı katılımcı “Eski Antakya kültürünün gelecek nesillere aktarılmasında depremin olumsuz bir etkisi olduğunu düşünüyor musun?” sorusuna ise şu şekilde cevap vermiştir:

“Tabii ki düşünüyorum. Zaten birçok insan öldüğü için hani mesela örnek veriyorum bende ki gördüğüm şey sende yok ya da sendeki bende yoktur. Tecrübeli ve bilgili yaşlılarımızın çoğunun depremde vefat ettiğini düşünüyorum. Ondan dolayı yeni nesilde etkileniyor. Yani bizim çocuklarımıza anlatacak çok bir şeyimiz yok. Benim yaşı 29. Ben ne görmüş olabilirim? Çok çok işte şunu derim bunu derim. Ama büyüklerimizden dinlemek daha başkaydı tabii ki etkileniyor. Onu demek istiyorum tarih olarak da yapıt olarak da camilerimiz yıkıldı, işte kiliseler yıkıldı, vesaire sokaklar yıkıldı. Mesela ben oradan geçerken kızım şurada şu vardı böyle diyeceğim artık hani anlatmakla görmek arasında fark olduğu için çocuklarımı orada ben büyütemeyeceğim. Hani çarşıya gittiğimde Saray caddesinde ben artık çocuğumu yürütemeyeceğim. Mesela benim büyüdüğüm yerde gezdiğim yerde çocuğum gezemeyecek, büyüemeyecek, öyle söyleyeyim aralarında çok fark var işte. Nesiller tabii ki etkilenecek onu demek istiyorum.” (K.T. ile yapılan görüşme).

“Eski kültürümüz güzeldi. Eski kültürümüz yani Alevi’si ile Sünni’siyle hep beraber yaşınyordu. Onlar bizim bayramlarımızda saygı gösteriyordu. Biz onlarınkine gösteriyorduk. Bizim bayramlarımızda biz köye gittiğimiz zaman akşamdan mezarlığa gidilir. Herkes sabahleyin yine aynı şekilde camiye gider, namaz kılar oradan mezarlığa gider. Hatta hep haberlerde çıkar, medyada çıkar bizim köyümüz, bütün köylülerimiz bayram sabahı erkenden ulaşır namaza sonra mezarlığa geçilir, herkes okur, ondan sonra herkes sıraya girer, uzun bir kuyruk olur, herkes birbiriyle bayramlaşır. Yani onun için bütün insanlar bizim köyümüze gelirdi. Özel zeytli halakamız var bizim meşhur. Onu yaparız, yemekler yapılır oruklar yapılır yani çok güzel oluyordu ama şimdi devam ettirmeye çalışacağız inşallah. Her şeyimizi de kaybettik zaten. Onu da tekrar yaşatırız. Önceden çok güzeldi Antakya’mız şu anda ova yazı olmuş her taraf. Gidiyorum çarşıya gelene kadar hasta oluyorum. Düşün yani o kadar güzeldi şehrimiz” (M.M. ile yapılan görüşme).

N.K. adlı katılımcı deprem öncesi kültürel ritüellerine ve geleneklerine oldukça değer veren Arap Alevilerin bayram törenlerini şu şekilde aktarmıştır:

“Sosyal aktivitesi daha bir fazlaydı, daha çok neşeyle yapıldı, kutlanırdı bayramlarımız mesela bizim Gadir-i hum bayramımız vardır, onun yaklaştığını insanlarımız bildiğinde resmen kendine tatil verirdi o gün. Milyon dolar kazanacağını bilse bile iş yerini açmazdı. Sevgiyle birbirlerini kucaklar, kutlardı. Ziyaretlere, türbelere gidilir, dualar edilir, adaklar kesilir, pişirilir, eş, dost akrabaya dağıtılırdı. Daha bir hayat doluydu insanlar ama şimdi herkesin bir travması var. Herkes bir nasıl diyeyim herkes bir acı içinde. Acılarla yoğrulmuş bir halka dönüştük. Bizim yeni yıldan sonra 14 Ocak’ta Rumi yılbaşımız var, köfteler yapılır, bayramlıklar hazırlanır, yaşlıların evi ziyaret edilir, yemeklere çağrılır. Aile böyle toplanır, yemek yerler, beraber gelin varsa geline hediye götürülür. Çocuk varsa mesela ona güzel hediyeler alınır. Sevgiyle kutlanırdı. Mesela bizim en güzel yemeklerimiz o günler için hazırlanırdı. Köfteydi, pastaydı, oruktu. Dolmaydı ne bileyim işte. Züngü yapılır bizde Arapça da zlebia (zalabiyah, zebebi). Onlar yapıldı, pişirirlerdi. Mesela 19- 20 Ocak’ta da Ğidil Kiddes var. Hazreti Musa’nın kavmini Firavun’dan kurtarıp düzlüğe çıkardığı güne delalettir. O günlerde de yine insanlar birbirleriyle bayramlaşır elhamd el selami (alhamd alsalamiu, elhamdülillah selamete çıktık anlamında) diye bir şeyle karşılardı birbirlerini, sevgiyle karşılardı o bayramlarda. Şimdi eskisi gibi olur mu? Olmuyor. Eskiden mesela geçtiğin her evde sofraya yerde illa o sofradan yiyeceksin. Yemezsen darılırdı ev sahibi kırılırdı. Ben soframı kaldırmadım buyurun denilirdi ve 3 gün boyunca bu böyle devam ederdi. Diğer kültürlerin bayramlarını da kutlardık. Ğiddes Yahudilerin bayramı mesela Paskalya var o da Hristiyanların bayramı biz yumurta bayramı deriz 30 martta kutlarız. Çünkü insanların kardeşliğine, insanların dostluğuna ve içtenliğine inanırız. Onun için, bu yüzden zaten kültür şehri olmuşuz. Bu yüzden zaten medeniyetler şehri olmuşuz biz kendimizle birlikte başkalarının da bayramını kutlarız çünkü kardeşliğe inanırız. Deprem sonrası kültürümüze özgü değerleri kaybettiğimizi düşündüm çünkü artık eskisi gibi kutlanmıyor ve Antakya’da evet gerçekten kalanların çoğu Antakyalı değil, dışarıdan gelenler oldu. Tarihi Antakya’nın benim için önemi ise aslında şunu söylesem yanlış anlaşılmasın değil mi? Mesela bir labirent düşünün bir çıkışı var, doğru gelerseniz. Antakya’nın eski Antakya evleri de bu çatıdaydı. Bir labirentti ve doğru bilerseniz hiç yere inmeden Dörtayak’ tan başlayıp Kurtuluş caddesi Affan’a kadar çatılardan yürüyerek gelebilirsiniz hiç yere inmeden o beni çok mutlu ediyordu. Çok seviyordum. Böyle dağa çıktığımızda bir kuş bakışı baktığımızda Antakya’nın o güzel çatılarına baktığımızda hoşuma giderdi sanki kendimi bir resme bakar gibi görürdüm hep. Eski Antakya ve şimdiki Antakya arasındaki en büyük fark ise eski Antakya çok güzeldi, neşe doluydu, hayat doluydu, insanlar sevgiyle yaklaşırdı birbirlerine, samimiyet de vardı. Yeni Antakya’da maalesef bunlar biraz yok oldu gibi. Çünkü şehir dışı doğru taşındı, dağ eteklerine doğru taşındı. Mesela daha sağlam olsun diye binalar oraya götürüldü ama daha kimseye yerleşmeden bir iki defa çökmeler oldu

Toki evlerinde bu da bizde endişe yaratıyor. Mesela Yeni Antakya eskisi gibi olmayacak maalesef” (N.K. ile yapılan görüşme).

N.K. adlı katılımcıya ek olarak sorulan “Eski Antakya kültürünün gelecek nesillere aktarılmasında depremin olumsuz bir etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu katılımcı tarafından şu şekilde cevaplanmıştır:

“Maalesef, çünkü eskiden büyüklerimiz anlatırdı mesela ben halamdan Antakya ile ilgili geçmişiyile ilgili bir sürü şey biliyorum. Fransa kuşatmasını buranın işgalini halamdan canlı tanık olarak halamdan duyuyordum. Halam o zaman 8-9 yaşlarında bir çocuktu ama birçok şeyi gün gibi hatırlıyordu, rahmetli oldu. Ondandır birçok şeyi duymuşum. Yani canlı tarihi benim için. Ama şimdi acaba biz bu depremi çocuklarımıza anlattığımızda eski güzellikleri çocuklarımıza anlattığımızda ama onlara yaşatmadığımızda bize ne kadar itibar edecekler?” (N.K. ile yapılan görüşme).

Görüşmelerde katılımcıların genel söylemi yeni bir Antakya’nın olmamasıdır. Sadece eskisini anarak geçirdikleri bu günlerde yeni bir Antakya’nın var olacağına dair bir umutları da kalmadığını belirtmişlerdir. Yeni oluşturulan şehrin, yapılan binaların şekli ne kadar güzel olursa olsun eski halini özleyeceklerini ve arayacaklarını dile getirmişlerdir. Deprem sonrasındaki Antakya’da katılımcıların da belirttiği gibi ekonomik, kültürel, sosyal faaliyetlerin oldukça kısıtlı bir hale geldiği görülmektedir. Tarım, sanayi, ticaret faaliyetlerinin durma noktasına geldiğini, kültürel olarak bayramlarını şenliklerini artık kutlayamadıklarını, gezecek yerleri kalmadığı ve kayıplarından dolayı sosyal hayatın tamamen bittiğini dile getirmişlerdir. Fakat Antakyalılar tüm olumsuzluklara ve umutsuzluklara rağmen şehirlerini yeniden canlandırmak ve birlik olmak adına uğraş vermektelerdir.

“Yani eskiden örneğin bayramlarda önce bayram namazı kılındıktan sonra aileler toplanır, hep birlikte kahvaltı yapılırdı. Mezar ziyaretleri yapılırdı. Sonrasında mesela bayramdan önce işte pastalar yapılır, tatlılar yapılır, içli köfteler yapılır. Bayram hazırlığı şu an için yok depremden sonra zaten bayramı hiç kimse yaşamadı. Her ne kadar depremi yaşasak da eski bayramı yaşatmaya ne kadar çalışsak da yapamıyoruz. Eski bayramlar gibi yaşayamıyoruz. Yani deprem sonrası zaten hiç kimsede psikoloji kalmadı. Tabi ki eski kültürümüzü, yaşadıklarımızı çocuklarımıza, torunlarımıza her ne kadar aşlamak istesek de şu an psikolojileri zaten yerinde değil hiç kimsenin bizim dahil ne kadar olur bilmiyorum artık. Yani doğma büyüme buralı olduğumuz için tabii ki bizim için şehrimiz kıymetli, değerli bizim gözümüzde. O yüzden zaten deprem sonrası hiçbir yere sığamadık. Yine kendi memleketimiz dedik. O korkuyu atlatamadık ama yine kendi memleketimize dönmek zorunda kaldık. Çünkü Hatay vazgeçilmez. Yani şu an zaten yürüdüğün yolun hangi adres, hangi cadde olduğunu bilemiyorsun. Her yer kırık dökük olduğu için. Eskisinden eser yok” (S.A. ile yapılan görüşme).

“Her dil her din ayırım yapmaksızın hep birlikteydik. Ayrı ayrı değil bir aradaydık. Şu anda insanlarımız öyle ama eskiden imkanlarımız daha iyiydi. Şu an kaç yıl öncesine döndük bilmiyorum ama artık kimse kimseyi tanımıyor gibi. Herkes kaybından dolayı yas havasında hiçbir şey yok artık. Dolayısıyla insanlarla iletişimimiz de koptu. Herkes bir yere savruldu. Her

şekilde kültürümüzü kaybettik. Eğlencelerimizi, düğünlerimizi şu anda artık zaten benim çevremde hiç kimse düğün yapmıyor. Evlenmek isteyenler bir resmi nikahla tamam diyor. Çünkü artık sevinecek, kutlanacak bir şeyin olmadığını düşünüyoruz. En azından şu anda böyle. Toparlanma sürecindeyiz. Depremden önce cenneti bizim burası ama şu anda bildiğiniz böyle sadece konteynırdan oluşan bir şehir ne kadar güzel olabilir, asla iyi değil ve kalkınabilir mi bilmiyoruz. Tekrar düzelir mi normale döner miyiz? Psikolojik olarak hiçbir zaman dönmeyeceğiz. Ama şehir ne zaman düzelir bilmiyorum” (S.D. ile yapılan görüşme).

S.D. adlı katılımcıya ek olarak sorulan “Eski Antakya kültürünü çocuklarınıza aktarmada depremin olumsuz bir etkisi var mı?” sorusuna katılımcı şu şekilde cevap vermiştir:

“Tabi ki olumsuz etkisi var. Yani bir kere çocuklarımız yaşlarına göre çok fazla şey yaşadılar. Bu belki olgunlaştırdı onları, ama büyük bir tahrip var, içlerinde bir kaygı var bu yaşta. Biz artık çocuklarımız çok ufak değiller ama eskiyi anlattığımızda sanki böyle çok eski bir tarihten bahsediyor gibiyiz. Şimdi onlar da artık iyi bir şeyleri hatırlamıyorlar. Kendilerine geldiklerinde dışarıydılar. İyi bir şey yok. Anlatabileceğimiz bir şey de yok. Zaten bir önceki dönemde Covid vardı. Orada dışarıya çıkamıyorduk, sonradan içeriye giremedik. Bu çocukta nasıl bir psikoloji yaratacak? Benim kızım günlerce ağladı durdu, şu ana kadar da böyle yalnız kaldığında ağlayıp duruyor. Biz böyle mi kalacağız, biz nasıl normale döneceğiz diye. Yok, bir açıklama yapamıyorsunuz” (S.D. ile yapılan görüşme).

“Başta medeniyetler şehri olması, gastronomi şehri olması, birçok insanın farklı din ve ırk kökenli olup da bir arada dayanışma içinde yaşaması, hiçbir kavga olmaması yani biz kendimiz buralı olduğumuz için değil de dışarıdan bakıldığında da kültür şehriydi. Şimdi kültürümüzü yaşatmaya çalışan insanlarımızın çoğunu zaten depremde kaybettik. Bizim yanımızda kalmalarını beklediğimiz insanların da buradan kaçmaları, göç etmeleri bizim burada yalnız bırakılmamızla artık o kültürden uzaklaştık. Yani acaba o kültürü biz gerçek anlamda yaşadık mı yoksa bir hayal miydi diye kendimize bunu soruyoruz. Çünkü o güzel hayattan şimdiki hayata geçmemiz zaten anlatılacak en büyük fark bu. Yani 2 yıldan bu yana zaten bayramlarımızı bile yaşamıyoruz. Gelecek nesillere yani kitaplarda belki anlatılabilir. Nasıl diyeyim? Sözlü olarak da anlatılabilir ama onu yeni jenerasyon yaşamadığı için ne kadar anlam verebilir, anlamlandırabilir onu bilmiyorum. Yani bir kültürel şehir olması. Buranın zaten tarihi, kültürü çok yüksek, kitaplarda da geçiyor. Bu açıdan bizim için önemli bir şehir. Yok olması, yıkımın eski Antakya’yı yok etmesi, yani yeni bir Antakya, artık o eski silüet, mümkün değil gelmez” (S.K. ile yapılan görüşme).

“Antakya’mız hep tarih kokuyordu. Oralarda gezdiğimiz zaman oraların tarihi yerleri hep çok güzeldi. Maalesef kültürümüzü devam ettiremedik. Bizim kültürlerimiz çok zengin. Kültürler, yaptığımız bayramlar olsun yaptığımız şenlikler olsun ama maalesef devam ettiremedik. Yani şu an çocuğuma oturup anlatsam eskisini anlatamam kaybettik maalesef her şeyimizi. Depremın olumsuz bir etkisi oldu, maalesef kültürümüzü çok kötü etkiledi. Şu an çocuklarımıza eski Antakya’mızı anlatsak çocuklarımız maalesef eskisini göremeyecek halde. Yani Antakya’mız yerle bir oldu kültürümüzde maalesef. Eski Antakya’mız maalesef hiçbir zaman artık olamayacak. Şu an bütün Antakya’mız yıkık dökük perişan halde, olması da çok zor eskisi gibi” (S.Ö. ile yapılan görüşme).

Antakya deprem öncesinde tarihi geçmişinin de etkisiyle farklı dini grupların ve çeşitli etnik kökenli insanların yaşadığı bir kültür merkeziydi. Farklı dinlere ve kültürlere ait gelenekler bir

arada yaşanmaktaydı. Katılımcılar bu durumu bir Müslüman'ın bayramını bir Hristiyan tebrik eder, saygı duyar, bir Hristiyan'ın bayramına bir Yahudi'de katılır, saygı gösterirdi diyerek açıklamışlardır. Her dinin ibadethanesinin yan yana olduğu ve insanların birbirinin dinine ve geleneğine karışmadan yaşadığı nadir yerlerdendi. Günlük sosyal iletişimde Türkçe, Arapça ve diğer dillerde konuşulmaktaydı, kimsenin kimseye dilinden dolayı baskı kurmadığı, dininden veya mezhebinden dolayı dışlamadığı bir ortam olarak nitelendirmişlerdir. Çeşitli dönemlerde insanların ayrıştırılmaya çalışıldığı, bazı azınlık grupların mağdur edildiği zamanlara şahit olunsu da Antakya, ülkemizde ayrışmanın ve ötekileştirmenin daha az yaşandığı, bu konuda direnç gösteren bir bölge olduğu bilinmektedir.

“Hatay, medeniyetler kenti olduğu için birçok dini, ırkı bir arada yaşatan bir şehir olduğu için güzeldi. Alkollü ortamlarda çok fazlaydı ve insanların çok gittiği yerler vardı. O tarihî gezdiğimiz yerler, bizim için çok çok önemliydi. Şu an onların hiçbirisi olmadığı için yani eskisi gibi bir kültürel faaliyeti yok. Herhangi bir şey yapılamıyor, yani nasıl tarif edilir bilemiyorum. Şu an sözleri birleştiremediğimden. Yani şu an tarihiyle ilgili hiçbir şey kalmadı. Restorasyon yapılacağı falan söylendi ama bunların 10 yılı aşkın süre yetiştiremeyeceğini düşünüyorum. Antakya'nın tarihi ne bileyim eski Antakya sokakları Habib-i Neccar Cami gibi merkezinde en önemli yerler bunlardı. Bunlar şu an tamamıyla yok. Eskiden turistik bir yerdi herkesin çok merak ettiği, Hatay'ı zaten onlarla bildiği, tanıdığı, gelip âşık olduğu, insanların görmeye doyamadığı zaten medeniyetler kenti deniliyordu. Alevi'si, Yahudi'si, Hristiyan'ı hepsi bir arada yaşayan bir şehirdi. Kiliseyle cami yan yana başka illerde görülmediği falan konuşuluyordu. Şu an bunların hiçbirini göremiyoruz çünkü tamamıyla yok olmuş durumda. Eskisi gibi turizmde yok tamamen bitmiş durumda. Hatay'ın gezilecek merkezinde yeri kalmadığı için eskisi gibi turları olacağını, turistlerin geleceğini de düşünmüyorum. Eski Antakya'da yaşam vardı. Şu anda mahrumiyet bölgesi diyoruz. Daha açık anlatılamaz bence” (Ü.İ.D. ile yapılan görüşme).

Ü.İ.D. adlı katılımcıya ek olarak sorulan “Bayramlarınız, düğünleriniz nasıldı? Hâlâ eski kültürünüzü yansıtan bayramlarınızı, düğünlerinizi yaşayabiliyor musunuz?” sorusuna şu şekilde cevap alınmıştır:

“Maalesef yaşayamıyoruz. Bunu en iyi ben anlatabilirim zaten. Kendi bulunduğum köyüm dediğim yerde asla düğün yapılmıyor. Mevlüt'le cenaze gibi yapılıyor artık. Çünkü o kadar çok vefat oldu. Mezarlığın önünden geçerken o kadar çok kepçeyle kazılmış, aynı tarihte vefatı olan başka illerden bile köyümüze kadar gelip mezarı bulunan insanlar olduğundan onların anısına hiç kimsenin içinden böyle eskisi gibi bayramlarda bayramlaşmaya gitmekmiş veya ne bileyim büyüklerimizi sayalım ki büyüklerimiz de kalmadı yani. Aynı evin içinden çoğu kişi zaten yok. Bir kişi sağ kalmış o insanların acısı var, o insan gelip görmeye dayanamıyor veya ne biliyim çalgı çalsam onun içi acır diye düşündüğünden hiç kimse bir şey yapamıyor. Bunlar asla devam etmiyor. Eskisi gibi. Hiçbir şeyin eski tadı yok” (Ü.İ.D. ile yapılan görüşme).

“Her mezhepten her çeşit insan olduğu için beraber yaşıyorlardı. Hiçbir sorun yoktu. Yine dediğim gibi dini olarak herkes birbirine saygı duyuyordu. Örf adetlerine, kurallarına yani mesela bir Alevi işte Ğadir-i Hum bayramında kapatır dükkanını, yanındaki Hristiyan da kapatırdı. Ya da hani mezhep Sünni dediğimiz insan da buna destek olurdu, acısına da ortak

olurdu, sevincine de ortak olurdu. Bu şekilde bir kültür vardı, bir de etkileşim vardı. Mesela Paskalya bayramı aslında Hristiyanlardan gelmedir ama o da burada kutlanırdı mesela baharın başlangıcıyla beraber. Kültürel hayat böyleydi ama dediğim gibi şimdi tekrar bunun yakalanması uzun yıllar alacak ya da hiç olmayacak. Dolayısıyla gelecek nesil bunu görmeyecek hatta, o yüzden aktarılacağını düşünmüyorum. Şimdi tarihi Antakya'nın önemi aslında yine az önce bahsetmiştim, konuşurken. Birçok şeyi içinde barındırıyordu herkes kardeşçe yaşıyordu, lafta değildi. Gerçekten öyleydi o zamanlar. Önemi buydu, yani insanlar iç içeydi. Herkes birbirine saygı duyuyordu, işte dini bayramı olsun, kültürü olsun. O şekilde ortak bir yaşamı vardı. Şu anda biraz değişti şartlar açıkçası onu yakalamak biraz zor olacak. Artık o mozaği yakalayamayacak. Evet belki düzenli bir şehir olacak. Belki yeni binalar, her şey yeni, her şey çok temiz, düzenli olacak ama o kültürü tekrar yakalayamayacak. Benim düşüncem bu" (Y.P. ile yapılan görüşme).

Katılımcı Y.P. "Siz çocuklarınıza nasıl anlatacaksınız eski kültürünüzü?" sorusunu ise şu şekilde cevaplamıştır:

"Biz depremde önce de aslında çocuklarımıza anlatıyorduk, çocuklarımızla bunu konuşuyorduk işte biz eskiden şöyleydik, şöyle yaşıyorduk, işte televizyon vardı ama sadece bir kanal çekiordu falan. Depremi yaşayan çocuklarım yine 7-8 yaşlarındaydılar. Yani depremi hatırlayacaklar, büyüdüklerinde de aslında şu an hatta mesela bir yere gittiğimizde baba buraya gidiyorduk ya da mesela köprüye künefe yemeye gidiyorduk diyorlardı. Onu diyemeyecekler o şekilde. Yani o kültür sadece artık hatıralarda kalacak" (Y.P. ile yapılan görüşme).

Antakya'nın, 6 Şubat depremlerinden fiziki olarak aldığı maddi hasarların yanı sıra kültürel ve sosyal yapısı üzerinde de büyük hasar aldığı görülmektedir. Çok fazla can kaybının yaşandığı Antakya'daki katılımcılar düğünlerini, bayramlarını, şenliklerini yapamaz hale geldiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların da belirttiği gibi her evden bir değil birçok cenaze çıkmıştır. Bunun etkisiyle kutlama yapmanın yas sürecindeki insanlar için önemsiz görüldüğü dile getirilmiştir. Yaşadıkları yasin etkisinin yanı sıra ekonomik olarak imkansızlıklar içinde bulunan çoğu birey için bayramlarını kutlamak veya düğünlerini yapmak isteseler bile mümkün olamamaktadır. Deprem sonrası yaşanan göçlerin de kültürel yapıyı olumsuz anlamda etkilediği düşünülmektedir. Yeniden bayramların kutlanmasıyla, geleneksel düğünlerin yapılmasıyla kültürel değerlerin yeniden işlev kazanacağı ve Antakya'ya özgü kültürel yapının daha canlı yaşanacağı düşünülmektedir.

"Antakya'nın kültürel hayatı dünyaya örnekti zaten. Yani gerçekten burada yaşamak lazım. Hatta başka şehirden buraya işte tayindir, ne bileyim evlilik yoluyla gelip yerleşen arkadaşlarım var. Onlar bile depremde sonra buraya dönmenin yollarını arıyorlar. Yani burada biraz yaşayan insanlar bile Antakya'ya dönmek için can atıyor. Kültürel hayatımız bilmiyorum insanımız bizim farklı, komşuluğumuz farklı... (Duygulanıyor) inşallah bunu geri canlandırabiliriz, geri olur ama biraz zor görünüyor. Yani insan kalmadı çünkü memlekette. Tabii ki kültürümüze özgü değerlerimizi kaybettik zaten depremde sonra hiçbir şeyden zevk almıyoruz. Ne bayramdır ne seyrandır ne düğündür. Gitmiyoruz da hala yas sürecindeyiz aslında belki başka yerdeki insanlara göre çok uzattık gibi gelebilir bu işi yas olayını. O öyle olmuyor

yani? Çünkü yani tanıdığım insanların yüzde yetmişini kaybettim. Çok güzel, çok genç öğrencilerimi kaybettim, yani daha hala onların etkisinden çıkabilmiş değiliz. Kültürel olarak da yani bizim burada mesela Alevi komşularımızın adakları olur, bayramları olur, hep beraber kutlarsınız, buhurlar yakarsınız falan öyle bir ortam maalesef kalmadı artık. Yani bayram diye bir şey bence Antakyalılar için biraz daha zaman istiyor gibi görünüyor. Tabi ki kültürümüzün aktarılmasında da etkisi oldu. Vefat eden insanlarımız dışında göç eden insanımız da çok fazla oldu. Yani maalesef burada şu anda Antakyalıdan çok mülteciler var, tamamen bizden farklı kültürde farklı yaşayan. Asla yani. Dışlamıyorum, aşağılamıyorum ama yani bizim burayı buranın o kültürünü yaşatacak insan çok az kaldı. O yüzden ben mesela üniversite okuyan ya da yeni mezun olan öğrencilerimin hepsine diyorum ki döneceksiniz buraya. Hatta ikisini zorla ikna ettim. Biri eczacı, biri doktor geldiler. Yani onların da buraya bir borcu var. Yani hepimiz taşın altına elimizi koyacağız. O kültürü yaşatacağız. Yani çocuklarımıza bırakacağız, başka yolu yok çünkü biz başka yere ait hissedemiyoruz kendimizi biz burada mutluyuz. Çocuklarımız için de bunu yapacağız yani inşallah. Yani tarihi Antakya bizim için aslında yani yapılar, binalar falan değil. Ben pek çok ili gezdim. Pek çok ilimizde var. Yani işte eski Antakya evleri diyoruz. Antep'te de var. Kastamonu'da da var. Aslında bizim buranın tarihi yapısı insanı. Duygulanıyorum... Nasıl diyeyim yani Antakya'nın tarihi insanları o yüzden mesela Uzun Çarşının yıkılmasına çok üzülüyorum çünkü... (Ağlıyor) Her dinden her mezhepten insan orada yan yana. Yıllardır işte esnafılık yapıyor falan şimdi hepsi bitti. Yani dağıldı. Ne kadar zor olursa olsun burada yaşamaya devam edeceğiz. Yani en büyük fark dediğim gibi çok fazla insanımız öldü, yani yeni Antakya diye bir şey yok artık zaten. Şöyle eski Antakya yok diyeyim daha doğrusu. Yani yeniden çok güzel binalar yapılsın, çarşı yapılsın bilmem ne yapılsın ama yani sevdiğimiz insanlarımız yok. O bir arada geçirdiğimiz işte?... Ortak paydada buluştuğumuz aslında çok farklı kültürlerden olduğumuz ama Antakyalı olan o insanların o ortak nasıl diyeyim? Yani bu anlatılmayan bir his aslında. Yani gerçekten Antakyalı olmak lazım herhâlde anlatamıyorum. (Duygulanıyor) Yani şu enkazı bile bizim için güzel ama tabii ki artık yani sevdiğimiz çoğu insan olmadığı için yeni Antakya'dan benim çok umudum yok. Yani nereye gitsek bina var zaten çok güzel apartmanlar var ama işte burada bizi çeken bir şey var. Biz burayı bırakamıyoruz. Yani onun ne olduğunu da bilmiyorum açıkçası. Başka yerde yapamıyoruz ben 7 ay Ankara'da yaşadım. Ev de tuttum. Çok güzel bir yerden de tuttum ama yani Antakya beni çağırıyordu. Her gün aklımda acaba nasıl dönerim ne yapsam dönerim ne zaman dönerim? Bunlar vardı aklımda" (Z.K. ile yapılan görüşme).

Depremi etkisiyle yıkılan tarihi yapılar bir nevi Antakyalıların kültürel olarak kimliğine şekil vermekteydi. Gelmiş geçmiş tüm medeniyetlerin izleriyle karşılıklı saygı ve anlayış içerisinde bir arada yaşama, kendini yeniden doğuruyordu. Her yeni neslin geçmişinden feyz alarak sürdürdüğü bu birliktelik ve geçmişine değer verme, sahip çıkma güdüsünün her dönem devam ettiği görülmektedir. Deprem öncesinde nesiller boyu birlikte yaşam süren Müslüman, Yahudi, Hristiyan vb. toplulukların hepsi depremi birlikte yaşamışlardır. Tarihi dokularını yansıtan eserlerini kaybetmişlerdir. Bunun yanı sıra Antakya'da bu kültürlerin bir arada yaşadığı eski semtlerin de depremde yıkılmasıyla bu topluluklarda da çok sayıda can kaybı yaşanmış, nüfus olarak azalmışlar ve göç etmişlerdir. Yaşanan can kayıpları ve göçlerin de etkisiyle bölgedeki sosyal yapı bozulduğu düşünülmektedir. Bölgedeki kültürel özellikler taşıyan önemli tarihi eserlerin aslına uygun yapılacak restorasyonu bölge halkı için ne kadar önemliyse eski kültürel ve sosyal yapının yeniden canlandırılması da o kadar kıymetli görülmektedir.

4.1.10. Zorunlu Deprem Göçünün Etkilerinin İncelenmesi

Deprem sonrasında barınma sorunu, ekonomik sorunlar, işsiz kalmak, eğitime devam edebilmek gibi çeşitli sebeplerden kaynaklı insanlar göç etmişlerdir. En başta barınma sorunu göçün ilk sebeplerindendir. Deprem sonrasında günlerce arabada kalan, sokaklarda ateş yakarak bekleyen insanlar özellikle küçük çocukları olan, yaşlılar ve özel bakım gerektiren durumdaki kişiler için göç etmekten başka çare kalmamıştır. İnsanlar deprem bölgesinden imkân buldukları anda bölgeden ayrılmışlardır. Şehir dışında akrabası, tanıdığı olmayanlar için göç etmek gibi bir seçenek dahi söz konusu olamamıştır. Geçici barınma olanaklarının kısıtlılığı da insanları göç etmeye iten bir diğer sebep olarak görülmektedir. Enkaz kaldırma, arama kurtarma çalışmalarına şahit olan hassas kişilerin de psikolojik etkilenmeleri de göç etmeye sevk eden sebepler arasındadır. Deprem bölgesinde yardım için kalarak ekiplere destek olan kişilerin de sonraki süreçlerde eğitim ve iş olanaklarına erişmek amacıyla göç ettikleri görülmüştür.

“Ben hiçbir şekilde gitmedim, burada kaldım. Hani gidecek yerimiz yoktu. Tanıdığımız da yoktu. Kendi imkanlarımız da burada mücadele ederek burada atlattık çok şükür. Umarım ki göç edenler de en kısa zamanda dönerler ama dediğim gibi barınma sorunu var. Her türlü bir sıkıntımız var. Ne bileyim işte göç edenler umarım en kısa zamanda dönerler ki eminim kimse Hatay'dan, buradan vazgeçemez diye düşünüyorum. Geri dönüşler iyi bir şekilde teşvik edilmeli. Hani burada herkes herkesle samimiydi, komşuluktan şuydu buydu, çok iyiydik ama maalesef hiçbir şey kalmadı” (B.A. ile yapılan görüşme).

“Biz bir süreliğine Mersin'e gittik. Adana'ya geçtik. Uzak bir yere gitmedik fazla. Sağlık ve barınma, kalacak yer olmadığından ayrıca depremden dolayı da yaralılarımız vardı. Tedavi amaçlı oraya gittik. Yani çok bambaşka bir yere geçtik. Alışkın olmadığımız bir ev ortamı, insan ortamı hani kendimizi orada bir ne biliyim? Çok tuhaf hissettik hani yabancıyız yani çok kötüydü. Aslında bir şekilde buradan gittik, uzaklaştık ama yine hiçbir şekilde rahat edemedik. İşte alışmışız doğma büyüme buradayız. Ne olursa olsun bütün zorluklara rağmen buraya gelip hayatımıza bir şekilde devam ettik. Yani çünkü yaşayamadık orada doğma büyüme burada olduğumuz için tüm zorluklara yine katlanıp geri geldik. Hani göç edenlerin de sanırım çoğu geri gelecek ve geri gelmeye de başladı ama bir kısmı da iş veya evlerinden dolayı şu anda şehir dışındalar ama ilerdeki zamanlarda bence tekrar geri gelecekler. Gelmezlerse tabii ki etkileniriz hani sonuçta burada işleri vardı, iş yerleri vardı, ne bileyim öğretmenler olsun, askerler olsun. Hani bir sürü insan tabii ki etkiler yani. Kültürel olarak da etkiler bir bakımdan Antakya'dan uzaklaşıp başka bir ile alışmak uyum sağlamak tabii ki fark eder” (C.P. ile yapılan görüşme).

“Ben göç etmedim ama yakınlarımdan çoğu göç etmek zorunda kaldı. Deprem sonrası yaşanan bu göçlerin nüfus açısından çok etkisi var. Çünkü insanlarımız gittikten sonra şehrimiz ne yazık ki öksüz kaldı. Bu açıdan büyük bir etkisi var” (Ç.A. ile yapılan görüşme).

“Bizi göçe iten en önemli etken sağlığınımdı çünkü hani burada dediğim gibi hastaneler yıkılmıştı. Kurulan bir şey yoktu, doktor yoktu ve benim çok ağrım vardı, bu yüzden çıkmak zorunda kaldım hastane için ameliyatımı oldum ve geldim. Ondan sonra geri döndüm. Dışarıda yapamadım, yapamazdık da zaten. Hem manevi anlamda buraya farklı bir bağımız var. Ben dışarıda o hastane için bile olsa yapamadım, o bir aylık süreç bile bana çok uzun gelmişti ben dışarıda yapamam. Çünkü ben buraya gerçekten köklenmiş bir şekilde bağlıyım, büyüdüğüm yer. Onun haricinde maddiyat da etkili zaten depremde sonra hiçbir şeyimiz kalmadı, kiracıydık bir birikimimiz, bir şeyimiz yoktu. Depremde sonra da yani sıfır bir hayata başladık. Dışarıda bu anlamda tutunamazsın zaten çok zordur. Ekstra zordur bizim gibiler için. Bu da dönüşümüze bir sebeptir” (D.H. ile yapılan görüşme).

Katılımcı D.H. ek olarak yöneltilen “Deprem sonrası yaşanan göçlerin sizce Antakya'ya ne gibi etkileri olabilir? Gidenler dönmezlerse ne olur?” sorularına ise şu şekilde cevap vermiştir:

“Gidenler dönmezlerse, Antakya'nın demografik yapısı bozulur. Çünkü burada bir sürü sığınmacı var, Suriyeli var. Artık hiç bilmediğimiz Afganlar, Pakistanlılar bile var. Tamamen o yapı bozulur. Yani gidenlerin bence geri dönmesi gerekiyor” (D.H. ile yapılan görüşme).

“Depremde 10 gün sonra Mersin'e göç ettik. Aslında o yaşadığımız süreçte iş vs. hiçbir şekilde düşünmedik, sağlık ve eğitimi göç etme sebebimiz çünkü burada kaldıkça çoğumuz hastalanmaya başlamıştı. En önemlisi kendi öz bakımımızı yapacak bir suyumuz yoktu. Elektrikimiz yoktu çocuklar küçük ve bu yüzden onlara gerekli hiçbir şey sağlayamıyorduk. Bu yüzden buradan göç etmemiz gerekiyordu. En başta sağlık ve eğitimi zaten okulların çoğu yıkılmıştı. Eğitim görebilecekleri bir okul yoktu. O yüzden eğitim ve sağlığı sebebimiz. Göç sürecinde en önce maddi zorluklar yaşadık çünkü buradan göç edebilmemiz için önce bir araca sonra bir yakıtı ihtiyacımız vardı o zaman da zaten yıkıntıların arasından çıktığımız için bu tür maddi anlamda hiçbir olanağımız yoktu. Eş, dostun yardımıyla onu sağlayabildik. Deprem sonrası yaşanan göçlerin de etkisi şuydu, kendi içimizde yaşadığımız şey aslında şehrimizi yaşayıp doğup büyüdüğümüz yeri terk ediyorduk gibi ama dönüp de baktığımızda aslında şehrimizde bizimle yok olmuştu. Bence etkileri olumsuzdu belki de ama bizim kalmamızda da yapılabilecek bir şey değildi o dönemleri düşününce. Yani hani biz kalsak zaten bir şey yapamazdık ben şunu yaşadım biz deprem sonrası Güzelburç'a gittik ve orada hemen bulunduğumuz yerin 100 m ilerisinde bir yıkıntı vardı ve o yıkıntıda 3 tane genç kız 5 gün içerisinde ayrı ayrı günlerde vefat ettiler ve biz onlar için hiçbir şey yapamadık. O yüzden kalsaydık kendi şehrimize hiçbir şey yapamazdık çünkü. 3-5 kişiyle olabilecek ya da buranın yerlisiyle olabilecek şeyler değildi. Elbette ki göçler olumsuz çok etkiledi. Kalsaydık elimizden bir şey gelseydi belki şehrimiz çok daha çabuk toparlanabilirdi ama dışarıdan da çok fazla desteğe ihtiyacımız vardı bu anlamda” (E.G. ile yapılan görüşme).

“Yani ne kendim için ne eşim için göç etme sebebim, çocuklarımın okula devam etmesi için Afyon'a memleketime gittim. Önceden de ailemle birlikte, evlenmeden önce yaşadığım için çok zorluk çekmedim ama yani insanın kendi evi gibi de yok. Öyle maddi yönden çok sıkıntı çekmedim. Manevi yönden de çok sıkıntı çekmedim. Eşim zaten 2 ayda bir geliyordu. Çocukları ve beni görmeye. Yani kendi ailem bana destek oldu. Sonra geri döndüm. Gidenler de geri dönmezse, yani her bakımdan zayıf düşebiliriz özellikle tarım bakımından. Yani biz köyde yaşadığımız için, ekip diktiğimiz için daha doğrusu, pazarda sattığımız için yani tüketici olmazsa biz üretemeyiz o bakımdan” (F.V. ile yapılan görüşme).

“Deprem sonrası Kıbrıs'a göç ettik. Memleket sevdası kalamadık orada. Tutunamadım ille de Antakya, çocuklarım dahi o kadar korkuyu yaşadıklarına rağmen yine burayı istediler. Göç sürecinde çok çektik yani şöyle diyeyim, gidişim sorun oldu, gelişim bir sorun oldu. Yani geldim, barınacak bir yerim olmadı, ben yani şu konteyneri ne zorluklarla hani derler ya alının

damarı çatladı diye çok zor buldum vermediler ilk etapta, çok bekledim. Çok çaresiz kaldık. En son işte burası oldu. Yani çok çektik biz. Onun bunun yanında gittim, sığındım. En son burada işte yani çaresizlikten devam ediyoruz” (G.K. ile yapılan görüşme).

“Ben göç etmedim ama kızım etti, o da mecburiyetten. Aynı aile içerisinde yaşadığımız kızım bizden ayrıldı, göç etti. Nereye gittiğini bilmeden? Neyle karşılaşacağını bilmeden? Benim kardeşim de gitti eşiyle, evi yıkıldı gitti ama nereye gittiğini bilmeden gitti. Sadece buradan çıkayım diye, evi gitti, iş yeri gitti, arabaları gitti. Sırf buradan gideyim ayakta kalayım diye gitti. Psikolojimiz yerine gelmeden bir şeylere atıldık ve unutabilelim diye. Ama bunu ne kadar başarıyoruz ne kadar içimizde kalıyor onu bir biz biliyoruz bir Allah biliyor öyle diyeyim. Bir yandan evet iyi ki göç ettiler, hayattalar, ayaktalar bir yandan da üzüliyorum memleketimizden eksiliyor. Hani akrabamız, kuzenimiz, tanıdığımız, komşumuz hiç tanımasak bile Antakyalı diyoruz. Onlar şu an yok. Ve ne şartlarla gittiklerini de bilmiyoruz. Gelse evi yok, barınma yeri yok gitti gurbetçi diye geçiyor. Bu da ayrıyeten bizi üzüyor” (G.C. ile yapılan görüşme).

“Deprem sonrası göç ettim sayılmaz, mecburiyetten Antakya’dan ayrıldım. Sadece bir hafta Antakya’da kaldım bir hafta sonra, 2 çocuğum gerçekten çok üşüyordu. Açlık çekiyorduk, ısınma imkânı yoktu, üstümüz başımız ayakkabımız hiçbir şeyimiz yoktu. Sonra AFAD ’la konuşuldu, bizi Konya’ya gönderdiler. Orada bir ay kaldım ve Antakya’yı bırakamam diye tekrar geldim. Antakyalı değilim aslında ben Urfa Birecikliyim ama 30 yıldır buradayım, şehrim geldim, seviyorum Antakya’yı bırakamam. Birçok insan deprem korkusuyla gitti zaten ama bu insanlara yardım edebilmek adına kalmak daha doğrudur aslında. Ama bunu ben yapamadım ama benim yerime eşim ve büyük oğlum kaldı ve yardımcı oldu. Bence göçler kötü oldu, hepsi bir kayıp benim için. Onlar da yani mecburiyetten gittiklerine inanıyorum. Çünkü hepsinin çocukların eğitimleri, işsizlik olsun. Mecburi bir gidiş oldu ama dönenlerde çok var. Yani Antakya’yı bırakamıyorlar dönüyorlar” (H.K. ile yapılan görüşme).

“45 gün göç ettim, hastanede yattım, Mersin’de kaldım. Evimizden hiçbir şey alamadık. Oraya arabayla gittik, sağ olsun akrabamızın yanında kaldık, çok zorluk çektik. Antakya’nın halkı tabii göç etti. Antakya mahvoldu” (İ.C. ile yapılan görüşme).

“Evet, göç ettim. Depremden 6 gün sonra falan tam emin değilim, arabada yaşadık biz, arabada yaşadığımız için çocuklarımız aşırı sefil oldu. Bu süreçte çocukluk arkadaşımı enkazdan çıkardık işte mezarını koyduk. Ondan sonra en sonunda çekip gitmek zorunda kaldık. Mecburum. Çocuklar için, yani ben o gün keşke dedim, çocuklarım olmasaydı, yemin ederim... (Ağlıyor) yardım etseydim çünkü arabada kalıp buna (kızını kastediyor) bakmak zorundaydım bir yaşındaydı daha. Göç sürecinde bir zorluk yaşamadım, bindik arabaya gittik yani ama tabii ki hissiyat olarak soruyorsan tabii ki de ağlaya ağlaya gittik yani. İlk İstanbul’a gitmiştim, İstanbul’da çok kalmadım. İstanbul’da benim eski görümcem vardı, ona gittik. 5 gün kadar kaldık ben sonra Konya’ya geçtim. Konya’da kaldım. 3 ay kadar 3 ay sonunda çıktık buraya geldik. Memleketim doğup büyüdüğüm yer kesinlikle bırakamam. Çıktık, geldik bir şekilde hayatımızı devam ettirecektik. Yani oralarda tutunamadım, yok yapamam ben. Konya’da ben her gün ağlıyordum. Yani atlatamadım... (Ağlıyor)” (K.T. ile yapılan görüşme).

K.T. isimli katılımcıya ek olarak sorulmuş olan “Deprem sonrası yaşanan göçlerin sizce Antakya’ya ne gibi etkileri olabilir?” sorusu ise şu şekilde cevap bulmuştur:

“Şimdi dışarıdan herkes yorumluyor diyor kardeşim gitmemen gerekiyordu, yardım etmen gerekiyordu. Dediğim gibi o kişiye sorarsın, kendince haklı olur. Tedaviye gidenler çok oldu. Çoluğunu, çocuğunu kaybedenler çok oldu. Hani ambulansa götürülmüş arkadan peşlerinden gidenler çok oldu ya da ne bileyim korkup da gidenler çok oldu yani korkmak bile

bir neden bence gitmek için ama dışarıdan farklı yorumluyorlar, işte çektiler gittiler. Neden geri dönüyorlar, nasıl olur da bırakırlar ama yaşayan bilir. Yani bu çocuk bir yaşında öbür kızım 3 yaşında ve ben arabada hastalık kapacağım artık çocuklarımın ellerini bile yıkayamadım bu çocuk hep eli böyle ağzında mecbur kaldım, bez, mama lazımdı yani hava soğuk arabanın içinde oturmaktan kalçamız ağrıdı, nasıl yatacağız, kalkacağız bilemedik bu çocuklar hareket edemiyor, çok ağladılar. Mecburduk yani herkesin kendince nedenleri vardı. O yüzden kimseye bir şey diyemiyoruz” (K.T. ile yapılan görüşme).

“Göç etmedim, köyümüze gittik biz başka bir yere gitmedim. İşte nasıl hayata tutunduk? Tutunmaya çalıştık buradan köye gidene kadar neler çektik, kaç saatimizi aldı? Düşün arabanın içinde kaç kişiydik? gelinimiz diyor ki siz arabaya nasıl sığdınız, nasıl geldiniz diyor. Allah’ın bir hidayetiyle rabbim yardım etti. Göç edenler de dönerler inşallah çoğu döndü zaten, yani yapamıyorlar. Antakya’nın, her şeyi farklıydı. Düşün ben buradan mesela kızımın çeyizi için İskenderun’a gittim böyle sofra düzüldü, ben daha bekliyorum. Bizim Antakya’nın yemekleri gelecek diye. Anne dedi damat ne bekliyorsun. Burada bir şey yok yok sen başla Antakya değil burası dedi. Yani evet, yemek kültürü farklı daha mezelerin gelmesini bekliyorum ben orada öyle bir şey yok. Düşün İskenderun’la buranın arasında kaç kilometre var? O kadar fark var yani?” (M.M. ile yapılan görüşme).

“Eşimle birlikte burada kalmaya karar verdik, öyle kaldık. Deprem sonrası yaşanan göçler yaraların sarılmasını geçe bıraktı. Antakya’nın daha erken kalkınmasını sağlardı göç etmeselerdi arkadaşlarımız, komşularımız fakat maalesef öyle olmadı. Evet, göç edenler Antakya için büyük bir kayıp oldu, zarar oldu” (N.K. ile yapılan görüşme).

Katılımcı N.K. ek olarak sorulan “Peki göç edenler dönmezlerse Antakya kültürü zarar görür mü sizce?” sorusunu şu şekilde cevaplamıştır:

“Eğer buradakiler, kalanlar kültürlerine sahip çıkıp da çocuklarına torunlarına bu şekilde anlattırlarsa ve onlara bu kültürleri yaşatırlarsa sanırım tekrar toparlanırlar. Ancak kaçanlarla birlikte burada kalanlar bunu yapmazlarsa. Bunun için bir mücadele vermezse kaybolur kültürümüzde, inançlarımız da her şeyimiz de” (N.K. ile yapılan görüşme).

“Hayır, göç etmedim, bir gün bile gitmedim. Her zaman Antakya’daydım. Kesinlikle gitmedim asla doğru da bulmuyorum gitmeyi. Kalkınacaksa da ben bunu göreceğim. Bunu yaşayacağım. Başımıza bu felaket geldi. Hiçbir zaman gitmeyi düşünmedim. Evet, çoğu zaman ailem söyledi ama çocuklar içinde olsa gitmedim, yaşadık artık görsünler. Ayrıca yani bir şehir kalkınacaksa böyle kaçmak, gitmek çözüm değil ki hep birlikte kalkınacağız. Hepimiz gidersek şehri feda etmiş oluruz. Cennet benim şehrim. Gene olacak. Evet uzun sürecek ama gene olacak. Gidenlerin birçoğu da bence geri döndü. Burada yaşayan insanın burayı feda edebileceğini düşünmüyorum. Çünkü bizim şehrimiz gerçekten çok farklı, çok güzel. Gidenlerin çoğu geri döndü. Dönmeyenler de bence hatalı şehrinin seviyorsa, kalkınacaksa hep birlikte yapacağız bunu. Herkes bir yana kaçarsa çözüm değil” (S.D. ile yapılan görüşme).

S.D. adlı katılımcı ek olarak sorulan “Geri dönüşler ne şekilde teşvik edilebilir sizce?” sorusuna şu şekilde cevap vermiştir:

“Geri dönüşler iş sahası olursa olur. İşle ilgili olsun, barınmayla ilgili olsun çözüm bulunursa bence hepsi geri döner. Daha fazlası da geri döner. Çok da güzel kalkınabiliriz ama dediğimiz gibi yani iş alanı olmalı, barınma olmalı şu anda biz yani ortadayız. Ne olacak bilmiyoruz ki ev çıkıp da gidebilecek miyiz? Çoğu kişiye çıkmadı, kurada sorun oldu, 10 kişiye bir ev çıkmış biz kaç gündür bununla uğraşıyoruz? Hiçbir şeyin garantisi yok. Olmuyor yani

verilen sözler de olmuyor. Sürekli bir engel çıkıyor önümüze sürekli bir uğraş. Bunlar halledilirse. Bence güzel olur” (S.D. ile yapılan görüşme).

“Evet, Ankara’ya göç ettim. Sağlık sebebiyle. Torunum enkazda kaldığı için bacağına hasar vardı. Parçalı kırık oluştu. O yüzden direk Ankara’ya gittik. Ankara’da ameliyat oldu. 8 ay tedavisi sürdü. Şimdi iyi çok şükür. Oğlum zaten Ankara’da yaşıyordu, kendi evi vardı, arkadaşlarıyla öğrenci. Yani buradan deprem sonrası Adana’ya gidene kadar torunlarım aç ve susuz kaldı. Yola çıktığımızda arabada benzin bile yoktu. Benzini biz petrol ofisinden yalvararak ağlayarak aldık. Çocuğumuzu yetiştirmemiz lazım. Allah rızası için yardım edin diye. Çünkü paramız yoktu cebimizde zar zor birazcık benzin aldık. O benzinde bizi Adana’ya zor yetiştirdi yani Adana’ya gidene kadar çocuklar dediğim gibi hep aç susuz kaldılar. Adana’ya yetiştik. Çocuğun yatışı yapıldı. Sonrasında zaten sağ olsun Kızılay AFAD ekipleri geldi, işte sıcak çorba ikram ettiler su ne biliyim, meyve suyu abur cubur çocuklara o şekilde karınlarını doyurdu” (S.A. ile yapılan görüşme).

Katılımcı S.A. kendisine sorulan “Geri dönmeye sizi çeken ne oldu?” sorusuna şu şekilde cevap vermiştir:

“Dediğim gibi kızımın kendi iş yeri vardı. Depremde her şeyleri enkazda kaldı. Deprem sonrası Antakya’ya ilk dönen benim damadımdı, köfteci mesleği. Barakayla işyeri yaptı kendine. İşte aylar geçtikten sonra derken biraz toparlandı. Dükkân da kiraladılar. Sonrasında bizde gelmek zorunda kaldık. Şu an konteynırda devam ediyoruz. Bence hiç kimse gittiği yerde kalmaz döner diye düşünüyorum. Antakyalılar döner” (S.A. ile yapılan görüşme).

“Deprem sonrası bu yaşanan göçlerin Antakya’ya olumsuz etkileri çok yani ben o göç edenlerin burada kalmasını bizimle beraber olmasını isterdim, kenetlenerek acılarımızı hafifletip, birbirimize sarılıp bu memleketi çok daha farklı bir duruma getirebilirdik. Ama azınlıkta kalınca ve çaresizlik içinde bırakılınca artık inanılmaz bir fark olduğunu düşünüyorum. Hatta birçok samimi olduğumuz insanlarla da artık bir araya gelmez oldum. Bu göç etmelerinden dolayı en büyük karşı durduğum şey buradan gidenler göç edenler oldu benim için” (S.K. ile yapılan görüşme).

Katılımcı S.K. kendisine yöneltilen “Göçlerin kültürünüzü yaşatmanızda ne gibi etkisi olur sizce?” sorusuna şu şekilde cevap vermiştir:

“Şimdi buradan göç edenler zaten buradaki yaşadıkları kültürü asla gittikleri yerde yaşayamazlar, yaşatamazlar da ama biz onlarla bir arada burada kalsaydık aynı kültürü yaşayamaya devam edecektik. Bir yanımız eksik kaldı bu konuda” (S.K. ile yapılan görüşme).

Katılımcı S.K. “Antakya’ya deprem sonrası dışarıdan göç olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusunu ise şu şekilde cevaplandırmıştır:

“Zaten çalışanlar olarak çok büyük bir göç var şu anda. Misal, biz acaba bu kalabalık neden, buradan göç edenler geri mi geldi düşüncesindeyiz. Baktığımız zaman buraya çalışmaya gelenler özellikle dışarıdan çok, herkes ailesini de getiriyor buraya yerleşiyor. Bu inşaat sektöründe olsun, buranın kalkılmasında çaba sarfetmeye çalışan insanlar bu yoğunluğu oluşturuyor yani. Bunun yarattığı ulaşım sorunu var bir de. Biz demin bile tanık olduk. Bir buçuk saattir işine gidecek. Zorla bir iş bulmuş, otobüs dolmuş bekliyor. Gelen yok giden yok yani, bazen biz arabamız var elimizden geldiğince yolda kimseyi bırakmamaya çalışıyoruz, yardımcı

oluyoruz ama 2 yıla yakın oldu bu sıkıntı hala devam ediyor. Ulaşım sıkıntısı var çözilemeyen” (S.K. ile yapılan görüşme).

“İş dolayısıyla göç ettik, iş ve eğitim için, okullarımız çok zarar gördü. Eşim işini kaybetti, evimizi kaybettik. Yani barınacak hiçbir yerimiz yoktu. O yüzden başka şehre göç etmek zorunda kaldık. Çocuk olduğu için çok zorluklar çektik. Hiçbir şekilde hiçbir isteğini karşılayamadık. Yani okutamadık, giydiremedik. Bazen yeri geldi yediremedik. Çok zorlandık. Antakya'nın büyük çoğunluğu maalesef göç etti ve bu Antakya'yı çok olumsuz bir şekilde etkiledi. En çok maddi, ekonomik olarak kötü bir şekilde etkiledi bizi” (S.Ö. ile yapılan görüşme).

“Yani bulunduğum il dışına çıkmadım. Sadece merkezde yaşıyorken köyüme gitmek durumunda kaldım. Çünkü merkezde zaten yaşam kalmadı. Göç edenlerin çoğu pişman olup döndü. Bazıları da burada imkân olmadığı için artık orada yaşam sürdürebilecekleri için orada kaldılar. Ben göç etmedim etmek de istemem ne kadar mahrumiyet bölgesi desek de insanın kendi toprakları kendine özeldir tabi o yüzden etmedim etmeyi de düşünmüyorum” (Ü.İ.D. ile yapılan görüşme).

Katılımcı Ü.İ.D. kendisine yöneltilen “Deprem sonrası yaşanan göçlerin sizce Antakya'ya ne gibi etkileri olabilir?” sorusuna şöyle bir cevap vermiştir:

“Kalbini bitirdi. Yani bu göçler ilk olduğu zamanlarda, hava karardığı anda dışarıda bir insan bile göremezdiniz. Evi hasarsız olsa bile yaşam imkânı olmadığı için çıkıp giden göç eden insanlar oldu. Bunlara da şahit olduk. Onların da sadece döndüklerinde evleri soyulmuş, eşyaları çalınmış oldu. Başka hiçbir şey olmadı. Yaşam bitmişti, hava karardığı anda hiçbir yerde hiçbir insanı göremezdiniz. Artık sokağa çıkmaya korkar olduk ki sokağa çıkacak zaten bir imkân yoktu, yaşanılmıyordu. Köylerde devam etti tamam ama zaten köyden Antakya'ya gelecek bir imkân da yoktu. Hiçbir şekilde. Araç bile yoktu ki hala şu ana kadar toparlanmış değil ulaşım sıkıntısını çok fazla yaşıyoruz. Çok çok gece yarısı ancak araba ışıklarını görebilirsiniz. Zaten far ışıtırta ortalığı görebilirdiniz. Şu an göç edenlerden bazıları geri geldiği için. Gene bir saat 09 -10 (21.00-22.00) gibi dışarıda insan görebiliyorsunuz ilk başlarda o bile yoktu” (Ü.İ.D. ile yapılan görüşme).

Ü.İ.D. ek olarak sorulan “Göç edenler geri dönmezlerse kültürünüz etkilenir mi?” sorusuna ise şu şekilde cevap vermiştir:

“Göç edenler yani geri dönmezlerse etkilenebilir ama bu oranına da bağlı diye düşünüyorum ki birçoğu döndüğü için eskiye oranla şu an zaten biraz toparlanmış durumda. Ama devletin hızlandırmadığı, yaşam, barınma gibi durumlardan dolayı birçok insan hala dönmüş değil. Bunlar geliştiğinde iş imkanları olduğunda insanların zaten döneceğini kimsenin memleketini bırakmayacağını, yaşamını, kendi bulunduğu doğup büyüdüğü yerde sürdüreceğini düşünüyorum ama zaten dönecek çok fazla insanda kalmadı. Çünkü zaten çoğu kişi vefat etti ancak mezarlarına gidebiliyoruz ya da mezarı bulunamamış insanların mezarının nerede olduğunu bilmediğimiz için üzümekle kalıyoruz” (Ü.İ.D. ile yapılan görüşme).

“İlk başta sağlıklı göç etme sebebimiz çünkü eşimin ameliyat olması gerekiyordu. Benim kolum kırıkta önce bir sağlığımıza kavuşup öyle hayata devam etmemiz gerekiyordu. Ondaki sonraki sebepler iş ve eğitim. Antakya'dan biz İskenderun'a gittik. Sebebi iş ve eğitim aslında. Çünkü o süreçte burada iş yani benim sektörüm ben müzikle uğraştığım için, benim sektörüm burada yoktu, çalışamazdım orada hayat devam ediyordu. Dolayısıyla oraya gidip orada çalıştım. Bir de okul, çocukların eğitimi için okullar hazır değildi. Burada ne olacağı belli

değildi konteynerlerde eğitim almasını da istemedim. Dolayısıyla önce sağlıklı tabi sonra eğitim ve iş. Yani aslında buraya Antakya'ya geri dönme sebebimse birazcık ailevi oldu. Belki benim özel durumumla ilgili babamın hastalığı ve vefatı oldu, annem yalnız kaldı o etkili bir süreçti. Eşim de Antakya'yı çok seviyordu zaten burada yaşamak istedik. Bir şekilde de bu sürecin devam etmesi gerekiyordu. Burada devam ettirmemiz gerekiyordu. Bu sebeplerle Antakya'ya geri döndük. Şimdi bizim gibi gidenlerin çoğu da döndü. Yani gidenlerin sayısı az. Şu anda çok az bir sayı. Azınlık ve herhangi bir etkisi olmayacak buraya. Çünkü dediğim gibi burada her şey artık devam ediyor şu anda" (Y.P. ile yapılan görüşme).

Y.P. kendisine ek olarak sorulan "Dışarıdan göç oldu mu peki Antakya'ya?" sorusuna şöyle bir cevap vermiştir:

"Evet, dışarıdan çok göç oldu. Özellikle iş alanı olarak mesela inşaat sektörü şu an çok popüler. Dolayısıyla bütün şehirlerden buraya insanlar geliyor. Burada konaklıyorlar ve burada iş yapıyorlar. Şu anda en çok göç bu oldu ve memur atamaları da oldu. Tabi yeni okullar şu bu tekrar aktif olduğu için düzenli bir şekilde memur kesimi de oldu. Hastaneler yenilendi mesela burada. Ama en çok inşaat sektöründen göç aldı buraya" (Y.P. ile yapılan görüşme).

Y.P. "Peki bu yeni gelenlerle Antakya kültürü değişir mi sizce?" sorusuna ise cevap olarak "Yok değişeceğini sanmıyorum. Hatta onların buradan etkileneceğini düşünüyorum, buranın kültüründen" demiştir.

"Göç etme sebebim inanın iş, sağlık, eğitim üçü de değildi. Göç etme sebebim kalacak hiçbir yer yoktu. Yani çadırdaki yaşayamazdık. Çünkü bizim çadır kuracak bir toprağımız da yoktu. Yani hiçbir şekilde gelip görmeden insanlar anlayamıyor. Hastanemiz yok yani tamam sağlık derken Allah'a şükür sağlıklıydık diye sağlık değil ama yani şehirde kalabileceğimiz hiçbir şekilde hiçbir ortam yoktu. Okullarımız kalmadı, hastanelerimiz kalmadı, fırınımız bile kalmadı. Yani ekmek alacağımız yer bile yoktu. Mecburen bir süre göç ettik işte bu konteynırlar kurulana kadar. Sonra işte yavaş yavaş bakkal açıldı, market açıldı biraz. Normale dönmeye çalışıyoruz" (Z.K. ile yapılan görüşme).

Katılımcı Z.K. "Antakya'ya sizi geri çeken neydi?" sorusuna şu şekilde bir yanıt vermiştir:

"Yani memleketim tabi ki herkesin memleketi herkese güzel ama ben şunu fark ediyorum, mesela 11 ilde deprem oldu. Maraş'ta da yıkım oldu. Evet Adıyaman'da da oldu. Tamam bizim burada daha çok ama oradaki insanların da evleri yıkıldı ama mesela Ankara'ya gittiğimde çok fazla depremden etkilenen kişiyle tanıştım işte bir Kızılay'a gittik. Orda çok fazla Maraşlıyla, Adıyamanlıyla da tanıştım. Biz sürekli Antakya, Antakya, Antakya ne zaman döneriz, nasıl döneriz, toparlanır mı? derindeydik. O insanlarda hiç bizim gibi bir dert yoktu tamam tabii ki herkes memleketini sever ister ama yani Antakyalılarda daha farklı bir şey var sanki yani herkes uyum sağlayabildi başka bir şehre başka bir kültüre biz olamıyoruz. Yani belki bizim cehaletimiz. Olamadık yapamadık. Biz Antakya dışında yapamıyoruz maalesef" (Z.K. ile yapılan görüşme).

Z.K. kendisine sorulan "Deprem sonrası yaşanan göçlerin sizce Antakya'nın kültürüne ne gibi etkileri olabilir?" sorusunu ise şöyle yanıtlamıştır:

"Antakya'ya kültürel olarak büyük bir darbe zaten. Yani umut ediyorum ki biraz toparlanınca herkes geri dönsün. Yani ulaşabildiğim herkese de dönün, diyorum. Ama,

en kararlı insanın bile bir gün dönme umudu var yok ben tamam artık burada düzen kurdum, ben burada mutluyum diyen insanların bile aslında şehir biraz ayağa kalksa hepsi dönmek istiyor. Hepsi de dönecek yani eminim” (Z.K. ile yapılan görüşme).

Katılımcı Z.K. “Başka yerlerden Antakya’ya göçler oldu dediniz. Bu göçlerin Antakya’ya ne gibi etkisi olabilir?” sorusunu ise şöyle cevaplamıştır:

“Ne gibi etkisi olabilir tabi ki her şehrin iyi insanı var, kötü insanı var ama. Bizim okumuş, kültürlü, görgülü, bu kültüre sahip olan, Antakya kültürüne sahip olan insanlarımızın çoğu gitti. Yerine yani kimse de alınmasın. Nerede çapulcu var, hırsız var bizim buraya geldi. O yüzden zaten güvenlik büyük sorun. Niye geldiler? Onu da söyleyeyim, hâlâ çıkın enkazı kaldırılmamış binaların üstünde elinde çuvalarla gezen insanlar var. Belki bir tane kaşık bulurum, belki bir tane değerli bir şey bulurum diye geziyorlar. Yağmalaya yağmalaya 2 yıldır Antakya’yı bitiremediler. Yani inanın at arabalarıyla gelmişlerdi buraya depremin daha üçüncü günü Antakya insanı bunu da yaşadı. Ben evime beşinci gün girdim. Bir cesaret çocuklara birkaç parça bir şey alayım diye musluklarım bile sökülüştü. Yani yağmaya geldiler. Hırsız geldi işte hırsız olan her şeyi yapar. Yani gerçekten çocuklarımı ben tek başına hiçbir yere burada artık bırakamam, gönderemem o anlamda büyük sıkıntı ama az çok şehir ayağı kalsın. Allah’ın izniyle hepsini göndereceğiz buradan” (Z.K. ile yapılan görüşme).

Deprem sonrasındaki göç sürecini değerlendirirken yalnızca olumsuz taraflarına odaklanmak yanılgıya sebep olabilecektir. Depremin ilk bir haftalık veya ilk bir aylık süresi içerisinde deprem bölgesindeki karışıklık, düzensizlik göç edenler de kalmış olsaydı belki de kaos yaratacak kadar büyüyelebilecekti. Halihazırda deprem bölgesinde kalanlara yetişemeyen yardımlar, çadırlar, erzaklar kimse göç etmeseydi, daha büyük mağduriyetler ortaya çıkarılabilecekti. Küçük çocukların, yaşlıların, engelli bireylerin, hasta ve yaralı insanların enkaz altında yardıma muhtaç insanlara bir yararı dokunmayacaktır. Ve dolayısıyla enkazlarda arama-kurtarma çalışmalarına katılabilecek güçte insanların bu kişilerle ilgilenmek mecburiyetinden ötürü çalışmalara katılamamalarına da sebep olmaktadır. Yaralı ve sağlık sorunlarından dolayı bölgeyi terk etmek zorunda kalanların sağlık sorunları çözüldükten sonra çoğunlukla dönmeyi tercih ettikleri görülmüştür. Depremden birkaç ay sonrası yaşanan göçlerde ise durum biraz daha farklılaşmıştır. Daha çok çalışmak için ekonomik sebeplerden, eğitime devam edebilmek için, çadır ve konteyner yaşamındaki zorluklardan, elektrik, su, internet kesintileri gibi sebeplerden dolayı göç edenler ilk zamanlardaki göç edenlere göre daha kalıcı yapılan göçleri oluşturmaktadır. Özellikle genç nüfusun bu sebeplerden dolayı bölgeden ayrılması demografik açıdan sıkıntı yaratmaktadır. Bu şekilde göç edenlerin geri dönüşlerinin teşvik edilmesi için ekonomik yapıların güçlendirilmesi ve iş alanlarına yatırımlar yapılması gerekmektedir. Kalıcı konutların tamamlanmasıyla, okulların ve sağlık hizmetlerinin yeniden işlevini kazanmasıyla geri dönüşlerin hızlanacağı düşünülmektedir.

4.1.11. Antakya’da Toparlanma ve Yeniden İnşa Sürecinin Analizi

Antakya için yeniden inşa süreci hemen hemen tüm katılımcıların dile getirdiği üzere yavaş gerçekleştiği görülmektedir. Barınma sorunlarının çözümü oldukça uzun bir zaman aldığı bilinmektedir. Katılımcıların belirttiğine göre Antakya’da merkezi mahallelerde neredeyse içine girip yaşanacak tek bir evin dahi kalmamış olmasını göz önüne alırsak barınma sorununun büyüklüğü normal görülmektedir. Deprem sonrasında hemen çadırkentler, sonrasında hemen konteyner kentler kurulmaya başlanmış olmasına rağmen yetersiz kaldığı katılımcılar tarafından aktarılmıştır. Katılımcıların da bahsettiği gibi pek çok kişi çadırlara ulaşamamış, konteyner çıkmayan birçok kişi bulunmaktadır. Bunun dışında temel altyapı sistemlerinin, elektrik, su, iletişim gibi onarılmasının uzun zaman aldığı dile getirilmiştir. Sistemlerin tamamen işlevini yitirdiği bölgelerde, yeniden yapımı hem çok maliyetli hem de uzun zaman aldığı düşünülmektedir. Depremde zarar gören ulaşım yollarının inşa edilmesi de aynı şekilde yavaş gerçekleşen onarım süreçleri arasında yer almaktadır. Pozitif bir yaklaşımla yavaş gerçekleşmiş olmasının sebebinin, sağlam yapılar ve dayanıklı sistemler inşa ediliyor olmasından kaynaklandığını varsayılmaktadır.

“Kesinlikle toparlanmadı, toparlanamaz. Örneğin ben bugün çarşıya gittim, korkunçtu resmen orada kayboldum. Yani kimse kimseyi bulamaz oldu esnafıydı, şuydu buydu, düzen varken maalesef o düzeni de kaldırıyorlar. Herkes sıkıntılı sokakları berbat yani çarşı diye bir şey kalmadı. Bunun toparlanması da en azından 10 yılı alır. Benim düşüncem ve görüşüm. Bana göre eskisi gibi olacağını düşünmüyorum. Hani konteynır mı olur, prefabrik mi bilmiyorum ama hiçbir şekilde eskisi gibi olacağını düşünmüyorum. Hani o eski tarihi uzun çarşılar, ayakkabıcılar çarşısı, kesinlikle o eski düzene giremez. Evet maalesef üzülererek söylüyorum. Yani, umarım en kısa zamanda zor da olsa eskisi gibi her şeyiyle toparlanır. Tek umudumuz bu, rahat bir şekilde ulaşım ve her konuda rahat bir nefes alırız” (B.A. ile yapılan görüşme).

“Ağır... ağır gerçekleşiyor. Yani şu ana kadar da pek bir şey görmedim. Açıkçası çok ağır ilerleme var yani. Daha sağlam yapılarla, daha her şey dikkate alınarak, eski tarihine göre uyum sağlanarak bence tekrardan yapılabilir ama çok uzun süreceğini düşünüyorum” (C.P. ile yapılan görüşme).

Ç.A. toparlanma sürecinde yetkililerin daha aktif bir rol alması gerektiğini belirterek:

“Toparlanamıyoruz ki toparlanabilmek için yetkili kişilerin ellerini uzatması gerek. Bir de toparlanma süreci şu an çok geç, çok yavaş ilerliyor. Çünkü ekonomik açıdan çok yetersiz kalındı. Bizim şehrimize, insanlarımıza yeterince destek sağlanamıyor. Yani uzun sürer toparlanmamız. İyileşme için önce insanın psikolojik, ruhen tedavi edilmesi, iletişim kurabilmesi, ihtiyaçlarının karşılanabilmesi lazım. Barınması açısından da çok destek sağlanıp ondan sonra evsiz kalan yurttaşlarımıza gerekenlerin yapılmasını, en kısa zamanda yapılan işlemlerin halledilip evlerinin teslim edilmesini istiyoruz bu şekilde” (Ç.A. ile yapılan görüşme).

“Antakya depremten sonra toparlanamadı, hâlâ da toparlanamadı. Yavaş yavaş çalışmalar yapıyor, evler yapıyor ama bunların hiçbirı yeterli değıl. Çünkü hâlâ dediğim gibi evı bırak konteyner sırası bekleyen insanlar var. Hala çadırda olan insanlar var, görünmeyen insanlar var. Bu anlamda bence bir toparlanmadan bahsetmek için çok erken. Yani insanların ben tam anlamıyla iyileşebileceğini düşünmüyorum. Hiçbir şekilde eski Antakya olmayacağı için zaten hani herkes her köşeye baktığında eskiden hiçbir şey göremeyecek, bulamayacak. Bu da bir mutsuzluk sebebi baktığımızda, inşaat süreci de biraz daha hızlı olabilirdi. Daha hızlı yapılabilirdi üzerinden neredeyse 2 yıl geçti. Hala dediğim gibi konteynırda kalanlar var. Sıra bekleyenler var. Şimdiye kadar insanların yerleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum” D.H. ile yapılan görüşme).

“Henüz Antakya toparlanmadı. Toparlanması da bayağı bir zaman alacak. Bu yüzden hani toparlanmasıyla ilgili pek bir fikrim yok ama depremin üzerinden hemen hemen bir buçuk sene geçti. Yaklaşık 2 seneye dayanacak artık, henüz yıkılması gereken binalar yıkılmadı. Böyle bir süreç bence hiç iyi bir şekilde yönetilmiyor zaten iyileşebilmesi için önce o enkazların şehirden kalkması gerekiyor. Sonrasında inşaatların başlaması gerekiyor. Ekranlarda gördüğümüz o yeni Antakya’yı hepimiz bir an önce görmek istiyoruz ama henüz onunla ilgili hiçbir gelişme yok. Şu anda Antakya’ya gidemiyoruz çünkü gittiğimiz yerleri bulmakta çok zorlanıyoruz. Eskiden yolları tarif ederken caminin sağından ya da orada bir incir ya da bir ne bileyim asma vardı oradan dönülecek derdik ama şu anda ne bir ağaç ne bir cami ne bir kilise, hiçbir şey yok. Bu yüzden yolları bilmekte zorluk çekiyoruz. O yüzden de Antakya’nın eski halini düşündükçe şu anki halini görmek bize sürekli bir üzüntü verdiği için bu sıralar oraya çok gitmemeye çalışıyorum” (E.G. ile yapılan görüşme).

“Bu sene yavaş yavaş toparlanıyor diyebilirim. İlk bir sene zaten toparlanamadı sadece yıkımlar vardı. Yani bu sene yavaş yavaş oluyor, inşallah önümüzdeki senelerde bir an önce toparlanırsınız. Yeni kurulacak Antakya’nın şu anki yaşadığım yer gibi olmasını istiyorum. Komşularımın yani kapımı açtığımda birbirine güvenen, daha doğrusu komşumu görünce kapımı kapattım, içeriye gireyim gibi değil de hep bir sıcak ortam, yani aile ortamı gibi olmasını isterim. Yani 7-8 katlı apartmanda değil de herkesin kendine göre bir köy evi bir müstakil ev yapılmasını isterim. Yeni yapılan bu TOKİ’lerde oturmak istemiyorum, o yüzden de köy evi istedim. Depremde de apartmanda yaşayanlar öldü veya enkazda kaldılar, o yüzden de herkesin kendine ait bir müstakil evi olmasını ve yapılmasını isterim” (F.V. ile yapılan görüşme).

“Yeniden inşa da daha yani inşaatlar, binalar yükseliyor ama daha uzun bir süre ister. Valla şöyle diyeyim, ne kadar yeni bir şey de olsa hani eski Antakya insanlarımız, vatandaşlarımız gitti. Yani nasıl bir Antakya olur onu bilemiyorum artık, düşünemiyorum artık” (G.K. ile yapılan görüşme).

Görüşmenin sonunda G.K. sorulan “Eklelemek istediğiniz başka şeyler var mı?” sorusuna konteyner yaşamındaki çaresizliklerini belirterek, yaşadıkları zorlukları aktarmıştır:

“Konteynır da yaşam zor çok zor hem de çok, dediğim gibi yani çaresizlikten bir odanın içerisinde. Affedersin banyon lavabon yemeğin yatman kalkman her şey bir odanın içinde. 4 kişi bir konteyner içerisinde. Çocuğunu ne dışarı çıkartabiliyorsun ne bir sosyal hayatın var yani bir şey yapamıyorsun. Okul böyle olması gerektiği gibi değil. Bazen benim oğlum gider burası okul değil der konteyner der. Konteynırda eğitim görüyoruz der bana. Eski yaşamlarını onlar da arıyorlar. Çok zor, çok zor, konteynır da yaşamak çok zor” (G.K. ile yapılan görüşme).

“Antakya için toparlanma süreci gerçekleşmedi. Normalleşme adına bir şeyler yapmaya çalışılıyor ama hiçbir şey o yarayı kapatmıyor. Kaşındıkça kanıyor o yara. Yani dışarıdan evet hayattayız. Allah'a çok şükür her uyandığımız ana her konuştuğumuz ana şükrediyoruz. Çünkü

hayattayız ama hayatta kalmak için de ayriyeten mücadele veriyoruz. Kışı ayrı, yazı ayrı maddi sıkıntımız ayrı ve psikolojik olarak çok yıprandık yani. Çok farklı bir şey” (G.C. ile yapılan görüşme).

Katılımcı G.C. kendisine ek olarak sorulan “Antakya'da iyileşme ve inşa süreci sizce nasıl olmalıdır?” sorusuna ise şu şekilde yanıt vermiştir:

“Depreme dayanıklı, bilinçsizlik olmadan ve kat çıkmadan yani birilerinin hayatıyla oynamadan, birilerine peşkeş çekilmeden olursa çok seviniriz. En azından gidenlerin acısıyla birazcık olsun vicdanları sızlamış olsun. Yani birileri para kazanacak diye birilerinin hayatıyla oynanmasın. Orası 3 kat mı çeker 3 kat yapılsın 5-6 değil rant mı, para mı ne deniyor bilmiyorum ama yani insan hayatıyla oynanmasın. Marketler açılacak kolonlar kesiliyor sen onu küçük yap ama insanın hayatıyla oynama. Kaç kişiye şu an mezar oldu orası kaç kişi de belki toprağın altında belki çürüdüler onların ailelerine de yazık. Hani evet şimdi kat çıkılıyor ama oraların zeminine bakıldı mı? Korkuyoruz artık ben yani konteynır da yaşıyorum ama korkuyorum. Bir eve girmekten korkuyorum. Bilmeme rağmen korkuyorum, acaba bir şey mi olur hala o korku var üzerimde inşallah da şimdi yapılıyor, buna ilişkin bilirkişilerle ve o yerin zemine bakılarak yapılır. Sırf yaptık demek için değil” (G.C. ile yapılan görüşme).

Görüşme tamamlanırken katılımcı G.C. sorulan “Eklemek istediğin başka bir şey var mı?” sorusuna ise deprem bölgesi dışındaki kişilerin Antakya’yı ziyaret etmelerini talep ettiğini şu sözlerle belirtmiştir:

“Sizin için bu bir tez çalışması biliyorum ama şöyle bir şey de istiyorum, hiçbir şey yapılmasın bizim için. Biz aç değiliz, fakir değiliz. Allah'a çok şükür elimiz ayağımız tutuyor bizi dilenci zannetmesiler ama en azından hiçbir şey yapamıyorlar ya gelip 2 kelime hatırlamızı sorsunlar. En büyük isteğim bu kendi adıma ve çevremdeki insanlar adına, çocukların bir başını okşasınlar. Tabii bu iyilik altında, altında başka bir şey aranmadan. Çünkü çok şey görüyoruz. Önümüzde çocuğumuzu serbest bırakacak bir yer istiyoruz. Yani bir yere göndereceğimizde aklımız orada kalmadan. Biz bunu yaşadık inşallah hiç kimse yaşamaz. Bu bir deprem değil, bu bir afet, kıyamet mi diyoruz ne diyoruz bilmiyorum ama hiç kimsenin başına gelmesin ve en büyük isteğim bir daha üstüne basıyorum lütfen gelip baksınlar nasıl yaşıyoruz? Sırf evet deprem mi gördünüz? Siz nasıl yaşıyorsunuz? Demek için değil. Evet, biz depremi yaşadık. Hayır, biz ölümden döndük, gelip görsünler, tatile mi gidiyorlar, bir yere mi gidiyorlar gelip Antakya'yı görsünler kimse ile konuşmak zorunda değiller istemiyorlarsa, gelip Antakya'yı görsünler eskisini çıkarttırıyorlar internetten eski ve yeniye görsünler en azından o an akıllarına ne gelir bilemem ama belki biraz insanlığı hatırlarlar ve kötü bir şey mi yapacak belki aklına gelir mühendis mi, mimar mı iş adamı mı bilmiyorum ama belki bir yanlış yapacağı zaman o sahne, o yaşadıklarımız, aklına gelir de yapmaz, başka canlar gitmez o nedenle” (G.C. ile yapılan görüşme).

“Genel olarak yavaş ilerlediğini düşünüyorum ben şu an devletimiz üzerine düşeni yapıyor. Sadece genel olarak yavaş yavaş ilerlediğini inanıyorum. Biraz daha destek bekliyoruz bu konuda. Antakya'nın iyileşmesi bence el birliğiyle olmalı, destekle olmalı. Gönül bağıyla olmalı bilmiyorum bu desteği görebilecek miyiz, bulabilecek miyiz? Biz elimizden geleni yapıyoruz inşallah da güzel gider devam eder. Bakalım artık hayırlısı olsun” (H.K. ile yapılan görüşme).

“Bence yavaş, yavaş ilerliyor. Her şey biraz geç oldu. Geç ve yavaş ilerliyor. Evet yapılıyor. Her şey güzel yapılıyor ama yavaş ilerlediğini düşünüyorum. Geç kalındı, bunu söylüyorum sadece onun dışında çok bir şey söylemek istemiyorum” (K.T. ile yapılan görüşme).

Katılımcı M.M. ise depremdeki yıkımlara değinerek şunları aktarmıştır:

“İnsanlar depremde sonra birbirlerine kenetlendi, öyle toparlanma gerçekleşti, insanlar birbirini bırakmadı. Birbirlerini çok seviyorlar. Yani şu Alevi şu Sünni demez bizde hiç kimse ayırım yapılmıyor. Ben bu yıkımlardan müteahhitleri suçluyorum. Rabbim salladı ama ayakta kalan binalar da var. Evet demek ki müteahhitler bu kadar yıkıma sebep oluyor, çalışıyorlar. Şu bina yıkılmış, şu bina duruyor düşünüyorum yani Rabbim bunu niye yıkmadı? Demek ki bunu sağlam yapmış yapan. Her önüne gelen müteahhit olmuş. Yani ama sağ olsun Hacı Toki'nin (lakap) binalarında hiç yıkılan olmadı, yıkıldı ama adam ölmedi. 3 katlı üstlü terastı, teraslar gitti sadece. Müteahhitlere suç buluyorum bu arada ama ona imza atan ona yetki veren bu ev kullanılır diyenlere de buluyorum, gelip onu teftiş etmesi lazım. Bütün teftiş edenlere imza atanlara da suç bulacaksınız” (M.M. ile yapılan görüşme).

“Yani tam anlamıyla toparlanmış sayılmaz. Daha enkazlar kalkmamış ki toparlasın. Bir sürü daha yıkım yapılıyor. Antakya'da iyileşme inşa şu şekilde olmalı; bizi bir Toki'ye mahkûm etmemeleri lazımdı. Devlet, Şehir ve İskân Bakanlığı da el atmalıydı buna. Ve daha yaralar kapanır bir şekilde sarılmalıydı. Görüşme bitimindeki ‘-Eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?’ sorusuna “Evet, lütfen zeytinlerimize dokunmasınlar, yeter kopardılar bitirdiler. Antakya'nın en büyük zenginliği zeytinliğiydi. Evet, ancak buradan yol geçireceğiz. Buraya TOKİ yapacağız diye diye her tarafın zeytinliğini yok ettiler. Yazık el insaf diyorum” (N.K. ile yapılan görüşme).

Katılımcılardan S.D. ise toparlanma sürecinde eğitim alanındaki çalışmaların eksikliğine vurgu yaparak:

“Bu sürecin hâlâ içindeyiz. Çok zor. Toparlanacağız ama biraz zamana bağlı. Biraz da maddiyat açıkçası maddi güç gerekiyor, toparlanmak için. Kimisi toparlandı ama böyle bu çok küçük cüzi bir rakam. Ama biz maalesef aynı yerdeyiz hâlâ ve bizim gibi birçok insan konteynır kentlerde. Yaralarımızı iyileştireceğiz. Zaman alacak. İyileşme ve inşa süreci hakkında bir fikrim yok ama ne yaparlarsa yapsınlar hızlandırıldığı sürece çok güzel olabilir. Sadece hızlı olması gerekiyor. Çünkü insanlar gerçekten bu şartlarda çok zor kalıyor. Çok zor yaşıyor. Hepimiz çok fazla zorlanıyoruz. Her açıdan çocuklarımız için, eğitimleri için ben sırf okul servisi konusunda aylarca, sıkıntı çektim. Her konuda etkiliyor bizi ne yapılıyorsa sadece hızlandırılması gerekiyor. Bana göre çocuklarımız şu anda doğru dürüst eğitim görmüyor. Zaten bir önceki dönem COVID dönemi idi. Uzaktan eğitim vardı. Şimdi de çocuğum gidiyor, geliyor, ders işlemiyor, sürekli dersleri boş. Depremden sonra öğretmenlerini kaybettiler. Onların yerine kalan öğretmen de acılı herkesin bir acısı olduğundan bu eğitimi de etkiledi. Doğru dürüst ders görmediler. Benim kızım çok başarılıydı önceki dönemlerde, şu anda ben öyle görmüyorum çünkü ders görmedikleri için artık hevesi de yok. Bugün hastaneden arıyorum, anne gel beni okuldan al oturuyoruz diyor, ders yok. Hepimiz zorlanıyoruz ama çocuklar bizim geleceğimiz, yarınımız. Kolaylaştırmaya çalışıyoruz ama olmuyor çünkü bizle olacak bir şey değil. Konteynır da yaşam dersiniz çok zor, düşünün benim evim vardı, ben küçük derdim evime 3 odaydı. 3 oda ve mutfak kocamanmış, onu anladım. Küçük kutu gibi bir yerdeyiz şu an 4 kişiyiz biz, çocuklarımız da küçük değil. Yetişkin 4 kişi aynı yerdeyiz, hareket edemiyorsunuz içeride. Alan yok, eşyanızı koyuyorsunuz. Biz aynı anda kalkıp dolanamıyoruz içeride. Herkes dışarıda olacak bir kişi içeride olacak. Küçük bir alana geçiyorsunuz ve bütün yaşam alanınız

affedersiniz, banyonuz yanınızda yatak hemen sağınızda. Bir kalkıyorsunuz dolaba çarpıyorsunuz, sofrayı kuracaksınız yer yok. Hiçbir şey yok, benim klimam bozuldu, yaptırmadılar. Ben kışı da o şekilde geçirdim. Küçük bir sobayla. Dolandığımız gibi sürekli sobayı taktirmeliyorduk çünkü ayağımızın altındaydı ve alan yok. Hepsi çok da eziyetli şeyler bunlar yani konteyner zaten bakarak görebiliriz. Zor. Yaşam her şekilde zor” (S.D. ile yapılan görüşme).

Deprem sonrası eğitimin devamlılığı açısından konteyner okullar oluşturulmuş, deprem bölgesinde kalan öğrenim seviyesindeki her çocuk ve genç buralarda eğitim almaya devam etmeye çalışmışlardır. Pek çok psikolojik, sosyal ve ekonomik soruna ek olarak konteyner okulların işlevsizliği okula gitme isteğine ket vuran bir problem olduğu görülmektedir. Konteynerlerde eğitim su basması gibi benzer ve değişik sebeplerle düzensiz devam ettiği katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Sağlam kalan okul binalarının farklı devlet daireleri olarak kullanılması da eğitimin ikinci plana atılmış olduğunun bir göstergesi olmuştur. Eğitim konusunda gönüllüler ve sivil örgütlenmeler, farklı kuruluşların girişimleriyle desteklenebilen çocuklar bu konuda şanslı bir statüye sahip oldukları düşünülmektedir.

“Yani evler yapılmaya başladı zaten. Bildiğim kadarıyla gidenler de geri dönüyor. Çünkü hak sahibi olan çok insan var. İnşa süreci 5 yıl diye biliyorum ama bana kalırsa şehrimizin eski halini alabilmesi rahat 10 yıl sürer. Antakya yine eskisi gibi olabilsin yani tek temennimiz, bizi teselli eden tek şey bu. Yani şu an inşaatlarının yükselmesi, bu da iyiye bir işaret inşallah Allah’ın izniyle eskisinden de güzel olacak Antakya’mız” (S.A. ile yapılan görüşme).

“Toparlanma süreci zaten şu anda yeni yeni başladı. Aslında ilk zamanlarda bunu hiç konuşmam öyle bir şey yaşamadık. Sadece yaşayabilmemiz için mücadele ediyorduk. Yani artık memleketin ayağa kalkması yeni yeni başladı ve bu ne kadar sürecek? Artık biz burada yaşıyoruz. Uzun süreç diye düşünüyorum. Yani süre de veremiyorum. Yani burada herkes evsiz kaldı. İnsanların yüzde doksanı evsiz kaldı. Evlerinin verilmesi, artık hayatlarını idame edebilecek noktaya aileleriyle beraber gelmeleri gerekiyor ki bu da artık devletimizin ve bizim çabamızla sağlanabilir diye düşünüyorum. Antakya’da yeni kurulan yerleşim yerlerine baktığımızda o eski silüetin çok daha dışında bir yerleşke oldu. O hale geldi çünkü biz alışmıştık merkezi yerde yaşamaya. Şimdi zemin etüdü yapılmış sağlam zeminlerde evler yapılıyor. Devlet de haklı o konuda bir şey diyemiyorum. O tür yerler de merkeze çok uzak, merkez ne olacak? Bir de onun şüphesindeyiz. Biz burada yaşamaya alışmışız. Kırsal kesim bildiğimiz yerlere gidip yerleşmek bize çok zor gelecek. Tarihi uzun çarşı zaten bizim yüreğimizi dağlıyor. Yıkım kararı alınmış, tekrar aynı o tarih yaşanacak mı? Yok, ihtimal vermiyorum, o da gitti yani o kültürü de kaybettik diye düşünüyorum” (S.K. ile yapılan görüşme).

Görüşme sonlanırken katılımcı S.K. sorulan “Eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?” sorusunu şu şekilde yanıtlamıştır:

“Eklemek istediğim şu, yani iki yıla yakın bir süreç oldu. Yaşamadığımız olumsuz şeyler kalmadı. O durumları bizzat biz yaşadık. Buradan hiçbir yere gitmediğimiz için konuya vakıfız yani umarım ki kısa bir sürede... öyle bir ihtimal vermiyorum ama eski bir hayata döner

miyiz?... O da mümkün değil. Ben kendi adıma söylüyorum, eşim adıma söylüyorum. Biz sadece yaşamak için varız artık. O eski kültürden uzak kaldık. O eski dayanışmadan uzak kaldık. Ayakta yani yaşayabilmek için duruyoruz sadece. Bundan yıllar sonra çocuklarımız, gençlerimiz bu kültür onlara nasıl empoze edilecekse kendilerine o şekilde bilecekler. Kendileri bu kültürü yaşamadan anlayabilirler mi idrak edebilirler mi? Onu bilmiyorum” (S.K. ile yapılan görüşme).

“Bence yani biz de daha toparlanamadık ve Antakya’nın toparlanması belki yıllar sürebilir. İyileşmesi çok zaman alabilir. Hiçbir şey eskisi gibi değil çünkü. Önce bizim iyileşmemiz gerekiyor ki Antakya’mız iyileşsin. Maalesef biz ruhen ve psikolojik olarak hâlâ gerçekten çok kötü durumdayız. İnşa süreci de bilmiyorum. Yani çok zaman alacak gibi görünüyor. Çünkü ortalıkta hiçbir şey yok ve insanlar maalesef hala çadırlarda, seralarda, konteynirlarda hayatlarını geçirmek zorunda kalıyor. Ve inanın çok zor durumdayız” (S.Ö. ile yapılan görüşme).

Katılımcı S.Ö. görüşme sonunda sorulmuş olan “Eklemek istediğin bir şey var mı?” sorusuna bir yardım çağrısında bulunarak cevap vermiştir:

“Sesimizi duyurursanız çok seviniriz. Sizlerin yardımlarına, sesimizi duymanıza ihtiyacımız var. Yani çocuklarımız için, çocuklarımız çok zor bir hayat geçiriyor, insanlar çok mağdur durumda. Önümüz kış yağmur yağdığı zaman hep korkuyla yatıyoruz çünkü yani çadırlarımıza yılanlar geçiyor. Benim oğlum 3 tane yılan çıkarttı çadırdan, konteynerlere su basıyor yani hem maddi hem manevi desteklerinizi bekliyoruz. Umarım siz de esirgemezsiniz” (S.Ö. ile yapılan görüşme).

“Yeterince toparlanmış olmadığı için buna doğru düzgün bir cevap veremeyeceğim. Toparlanma için bir şeylerin daha hızlı bir şekilde gelişmesi gerekiyor. En sona atılmaması gerekiyordu. Bu kadar yok olan bir memleket için. İnşa sürecinin daha hızlandırılmış olması gerekmekte, iyileşme süreci zaten çok şükür ona bir şey diyemiyorum bir tık var ilerleme ama hâlâ mesela Uzun çarşımız meşhur, şu an çarşı yok. Neden, yıkımlar bitmediği için şu ana kadar birçok ilde yıkımlar bitmişken burada hala yıkımlar bile bitmiş değil ki artık insanların yaşam alanı olması için konteynerler yerine evlerine geçebilmeleri için evleri yapılsın. Bunların hızlandırılması gerekiyor” (Ü.İ.D. ile yapılan görüşme).

Y.P. ise farklı bir bakış açısıyla bakarak bireysel toparlanmaların hızlı gerçekleştiğini iddia etmiştir:

“Bence hızlı toparlanıyor ama deprem öncesi eksiklikler zaten çoktu şehirde. Yani şehre giden çıkan tek bir yol var. Benim hep şikâyet ettiğim mesela buydu, bütün şehre tek bir yol var giren çıkan bunun sıkıntısını depremde de yaşadık zaten. İnsanlar buradan çıkarken Adana’ya 10 saatte ulaşabiliyorlardı. Şimdi bu büyük bir sorundu, şu anda da bunu yaşayacağız. Eğer değişmezse aynı sorunlar tekrar yaşanacak. Ama toparlanma olarak yani kişisel, bireysel toparlanmalar çabuk yaşandı, tabi şehrin toparlanması uzun bir süre alacak. Bence öyle görünüyor çünkü yaşam sadece evde oturup bir şeyler yemek içmekten ibaret değil” (Y.P. ile yapılan görüşme).

Katılımcı Y.P. “Antakya’da iyileşme ve inşa süreci sizce nasıl olmalıdır? İdeal Antakya düzeni size göre nasıl olmalıdır?’ soruları şu şekilde yanıtlamıştır:

“Belki birazcık kötümser bir düşünce olacak ama ben inşa olacak, düzelecek ama o tadı yakalayacağımızı düşünmüyorum bu şehir adına. Çünkü şu anda bütün şehirler artık birbirine benziyor aşağı yukarı. Antakya farklıydı. Cidden yapısal olarak farklıydı ama şu anki yıkımla beraber Antakya’da diğer şehirlerle aynı görüntüye sahip olacak. Yani içinden evet Asi nehri geçiyor ama atıyorum Eskişehir’e benzeyecek Porsuk Çayı’nı yaptılar oraya örnek veriyorum. Hani o ruhu değişecek, artık onu yakalayamayacağız. Yani birbirine benzeyecek, sıradan bir şehir olacak. Umarım bu şehir yaşanacak güzel bir şehir olur. Başka bir amacımız yok” (Y.P. ile yapılan görüşme).

“İlk bir sene herhalde devlet de şoktaydı, ilk bir sene çok bir şey yapılmadı. Tabii ki yıkım çok büyük aslında burada çok da eleştiri yapmak istemiyorum. Antakya belki küçük bir şehir ama nüfusu çok fazla, çok fazla bina var, hepsi yıkıldı burada yıkılmayan çok az bina kaldı. O yüzden toparlanma süreci yeni yeni başlıyor. Şimdi şehir merkezine gittiğimizde bilim kurgu filmi gibi her yer vinç her yer iş makinesi yani yapılıyor, şu anda çok büyük bir çalışma var. Belki insanlar evlerini alırsa geri gelir biraz toparlanırlar diyorum, çarşığı yapmaya çalışıyorlar, ikinci yılına yetiştirmeye çalışıyorlar. Belki çarşı olursa biraz toparlanırlar. Ha psikolojik olarak toparlanırlar mıyız? O çok zor. Yani artık toparlanma süreci yavaş ilerliyor ama o da normal diyorum çünkü gerçekten yıkım çok fazla” (Z.K. ile yapılan görüşme).

Katılımcı Z.K. kendisine yöneltilen “Sizce iyileşme ve inşa süreci nasıl olmalı?” sorusuna şu şekilde yanıt vermiştir:

“İnşa süreci dediğim gibi işte bu Japonların lafı benim çok kafama yattı. Antakyalılar neyin üstünde olduğunu bilseler çadır bile kurmazlar lafı. 8-10 kat hatta 10 üstü katlar var burada. Buna kesinlikle müsaade edilmemeli bir kere 3 katı geçmemeli. Müteahhitlere verilmemeli artık onu diyorum. Yani müteahhitlerin yaptığı, daha oturulmamış binalar bile yıkıldı burada. Artık malzemeden çalma bilmem ne falan filan bunların olmaması gerekiyor. Zaten öyle yapacaklarsa da yapmasınlar. Yani bu sefer de çocuğumuz çocuğumuz risk altında olacak. Çünkü burada tekrar deprem olacak, olacak yani bu bilimsel bir gerçek. O yüzden burada inşa süreci kesinlikle devletin kontrolünde olmalı diye düşünüyorum. Eklemek istediğim tek konu Antakyalılar Antakya’ya geri dönsün istiyorum” (Z.K. ile yapılan görüşme).

Baştan sona neredeyse yok olmuş bir bölgenin onarılması, yeniden inşası elbette ki oldukça zordur. Özellikle bu kadar çok can kaybıyla, yaralı kalmış insanlarıyla, yıkılmış kültürel mirasıyla, çökmüş sosyal yapısıyla, yetersiz ekonomisiyle ve yaşadığı travmalarıyla iyileşmesi pek mümkün görünmemektedir. Tüm bu etkiler tamamen silinemez belki ancak ne kadar imkân sağlanabilirse, yatırımlar yapılırsa, destekler çoğalırsa depremlerden dolayı çöküntü yaşayan halk için hayatın bir o kadar kolaylaşacağı düşünülmektedir. Depreme dayanıklı binalarıyla, sağlam altyapı sistemleriyle ve sosyal alanlarıyla çevrelenmiş yeni yerleşim yerleri toparlanmanın başlıca koşullarındandır. Ekonomik anlamda toparlanma adına tarımsal üretime ve çiftçilere destek verilmesi, yereldeki küçük işletmecilerin desteklenmesi, sanayiye daha fazla yatırım yapılması, turizmi canlandırmak adına tarihi binaların restorasyonuna önem verilmesi ve yeme-içme hizmeti sağlayan restoran ve kafelerin canlandırılması önemli adımlardır. Sosyal ve kültürel anlamda toparlanma için göç edenlerin de geri dönüşlerinin teşvik edilmesi

gerekmektedir. Hem göç edenlerin teşviki için hem de yerel halkın ihtiyaçlarını gidermek için sağlık ve eğitim hizmetlerinin çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Benzer şekilde göç edenlerin geri dönmeleri ve yerel halkın kalkınması adına yeni iş alanları ve istihdam olanakları geliştirilmelidir. Bölgesel toparlanma adına yerel yönetimin kuvvetlendirilmesi, sivil toplum kuruluşlarının desteği ve özel sektörün yatırımlarına ihtiyaç vardır. Merkezi yönetimin mali kaynaklarından deprem bölgelerini yeniden inşa etmek ve toparlamak adına imkân sağlamalarının tüm süreçleri hızlandıracağı düşünülmektedir. Yerel halkın gücü ve inancının katkısıyla Antakya yeniden ayağa kalkacağı varsayılmaktadır.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Yaşanan tüm afetlerde olduğu gibi 6 Şubat depremleri, depremden mağdur olanların bireysel hayatını etkilediği gibi toplumsal yaşam üzerinde de etkilerini göstermektedir. Depremin sosyal, ekonomik, kültürel ve kamusal pek çok alanda aşılması güç sorunlara neden olduğu görülmektedir. Afetler gerçekleşmeden önce korunmak için stratejiler geliştirmek önemlidir. Afetler yaşandıktan sonra ise afetin en az zararla atlatılması için uğraş verilmelidir. Afetlerin zararlarının öngörülmesi ve gerekli tüm tedbirlerin alınması büyük afetler karşısında daha çok önem kazanmaktadır. İlgili kurum ve kuruluşların iş birliği içinde bir afet yönetimi planı oluşturması ve uygulaması gerekmektedir. Bu anlamda merkezi yönetimin, yerel yönetim kademelerine afete hazırlık ve müdahale konusunda daha fazla kaynak ve yetki paylaşımında bulunmasının özellikle afete müdahale süreçlerini etkinleştirecek bir adım olacağı düşünülmektedir.

Büyük çaplı felaketlerde öncelikli olmak kaydıyla arama kurtarma, tahliye ve asayiş sağlama görevleri yetkili kurumlarca kusursuz yerine getirilmelidir. Son olarak yaşadığımız depremlerde de rastladığımız gibi yaşanan depremin şiddetinin büyüklüğü ve etki alanının genişliği sebebiyle ilgili kurumların görevlerini yerine getirememesi veya yetersiz kalmasına sebep olabilmektedir. Sivil toplum, gönüllüler ve halk arasındaki örgütlenme ile ülkemizde afetlerde acil yardım ve müdahale süreçleri desteklenmektedir. Yaşanılan afette tüm vatandaşlar elinden geldiğince destek olmuşlar, toplum olarak kenetlenmiş topyekûn bir mücadele sürecine girilmiştir. Söz konusu örgütlenmenin güçlenmesi sivil toplum kuruluşlarının afet yönetim sürecinde daha etkin rol oynaması hızlı ve etkili müdahaleler adına gerekli görülmektedir.

Tüm yerel yönetimin, yerel sağlık hizmetlerinin, yereldeki acil müdahale sistemlerinin, asker ve polis teşkilatının, yerel eğitim sisteminin çöktüğü bu büyük afet karşısında belli başlı çabalara rağmen çok aciz kaldığı görülmektedir. Bu yaşanan acizlikle görülmektedir ki merkezi yönetim tarafından yerelde oluşturulan sistemlerin ve kamu yapılarının sağlam ve dayanıklı olmaması milyonlarca insanın yaşamını da etkilemektedir. Katılımcılarla

gerçekleştirilen görüşmelerden de anlaşılacağı üzere insanlar öncelikle merkezi yönetimden kontrollü, denetimli sağlam sistemler talep etmektedirler.

Yaşadığımız bu yüzyılda tüm teknolojik ve bilimsel ilerlemelere rağmen yaşanan yıkım ve hasarlara kader ve takdir-i ilahi gözüyle bakmayı bırakıp tüm tedbirlerin öncesinde ve sonrasında yetkililerce uygulanması gerekmektedir. Afet risklerini azaltıcı faaliyetler daha kapsamlı olarak hayata geçirilmelidir. AFAD kurumunun yapmış olduğu afet planlarındaki eksiklikler ve aksaklıkları tespit ederek, gerekli düzenlemeleri yaşadığımız depremi göz önüne alarak yapması gerekmektedir.

Yasal mevzuatlar tüm kişi ve kuruluşlara aynı ölçüde uygulanmalı ve mevzuat dışında işini yürüten tüm yapıların denetimleri yapılmalı ve caydırıcı cezalar insanların canı yanmadan önce uygulanmalıdır. Tüm tedbirlere rağmen yaşanacak olan hasarlar en kısa zamanda giderilmelidir. Yaşanılan afetlerdeki tüm sorumsuzluklar ve sorumluları adil bir şekilde cezalandırılmalıdır.

Tüm güvenlik güçleri ortamın şartları gereği her yönden desteklenmelidir. Takviye olarak gönderilen tüm ekiplerin eğitime ve bölgeyi tanıtma çalışmalarına önem verilmelidir. Çalışılan bölgenin tanınması ve çalışmaların buna göre yürütülmesi hem enkaz çalışmalarında hem de her türlü suçun önlenmesinde oldukça önemlidir. Güvenlik güçlerinin önünü kesemediği tüm suçlar afet durumu gibi hassas bir zamanda gerçekleşmesinden dolayı verilen cezalar caydırıcı olmalıdır.

Afetlerin ne zaman yaşanacağını kestirilemiyor olması afetlere her an hazır bulunmamız gerektiğini gösterir. Afete müdahale edebilecek tam yetkin personel ve ekipmanın hazırda tutulması oldukça gereklidir. En başta halkın deprem öncesinde, deprem esnasında ve deprem sonrasında yapması gerekenler konusunda bilinçlendirilmesi çok önemlidir. Depremi yaşamış ve atlatmış pek çok insanın olası bir başka depremde nasıl davranması gerektiğini bilmiyor olması yaygın görülen durumlardan biridir. Şans eseri kurtulmuş olduğu deprem sonrası insanların yine bir deprem olsa ne yaparım diye bilinçli ve kontrollü düşünmemesi en başta bu konuda bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Doğal afetlerin çokça yaşandığı ülkemizde çocuklar dahi çok küçük yaşlardan itibaren afet konusunda eğitilmelidir. Öncelikle deprem

bölgesinde okul müfredatlarına jeoloji dersleri zorunlu olarak eklenebilir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın bu konudaki gerekli tedbirleri alması deprem bölgeleri adına değerlidir.

Yaşadığımız afet sonrası bilinçsizlikten afet yönetimi sorunlarına, arama kurtarmadan çadır, konteyner sorunlarına, göçten toparlanamamaya kadar kendi içerisinde dallanıp budaklanan pek çok sorun karşımıza çıkmıştır. Görüşülen kişilerle birlikte detaylandırılarak konuşulan tüm sorunların içerisinde bazı sorunlar çözümsüz kalmış gibi görünmektedir. Her görüşülen birey bambaşka bakış açılarından, farklı hayat tecrübeleriyle yaşadıkları sorunlardan bahsetmişlerdir. Daha önce sorun olarak düşünülmeyen, fark edilmeyen bazı durumların bile yaşayanlar için ne derece büyük sonuçlar doğurduğu görüşmelerde keşfedilmiştir. Bu durumlardan biri olan ve depremi yaşayan insanlar için ayrımının yapılması gereken önemli konulardan biri de yoksunluk ve yoksulluk konusudur. Deprem öncesinde evi barkı olan, eşyaları, kıyafetleri olan insanların bir gecede her şeyini kaybettiği, kendisini sokağa atabildiği için şanslı, üzerinde o anda neyi varsa tüm mal varlığı o kalan insanlar yoksul değil yoksun kaldıklarını belirtmişlerdir. Deprem sonrası deprem bölgesine, deprem mağduru olan insanları yoksul sayarak eski kıyafetlerini, işe yaramaz eşyalarını gönderen insanların, deprem öncesinde onurlu ve gururlu yaşayan insanların içlerinde açtığı yaralar elbette ki çok derindir. Yapılan yardımlar çok kıymetli olmakla birlikte yardımların dağıtımındaki organizasyonsuzluk ve gereksiz gönderilen yardımların yığılması farklı boyutlarda sorunlara sebep olmuştur. Bu anlamda sivil toplum kuruluşlarının kuvvetlendirilmesi afet zamanlarında yardımların organize edilmesi için etkili bir çözüm olabilecektir.

Deprem bölgesinde iki farklı görüşe sebep olmuş bir diğer konu ise göç etmek olmuştur. Bazı bireyler göç etmeyi normal, hayata devam etmek adına gerekli görürken bazı bireyler yaşadığı yerin terk edildiğini, yalnız bırakıldığını ve hatta göçlerin ihanet sayıldığını düşünmektedirler. Bu anlamda bakıldığında afet sonrası göçlerin bir anlamda olumlu ve olumsuz sonuçları daha net görülmüştür. Göçlerin en çok kültürel hayat üzerinde etkili olduğu katılımcılar tarafından çoğunluklu görüş olmuştur.

Deprem sonrası yaşanan göç vermek değerlendirildiğinde bir açıdan deprem bölgesinde nüfusun azalması bölgedeki kaosu, sıkışıklığın, barınma ve pek çok diğer sorunun çözümü için bir avantaj olmuştur. Deprem sonrası hiç bölge dışına çıkan olmasaydı zaten var olan

sorunlar daha da çözülmez hale gelebilecekti. Diğer bir açıdan bölgeyi terk edenler gittikleri yerlerde yeni bir yaşam kurduklarından geri dönmek istemezlerse ileriki dönemlerde bölgedeki kültürün devamı başta olmak üzere nüfusun azlığı pek çok soruna sebep olabilecektir.

Göç almak açısından deprem bölgesine baktığımızda yerel halkın tepkiyle karşıladığı bir sorun olarak görülmektedir. Göçle gelen kişileri kültürlerini, sosyal hayatlarını ve güvenliklerini tehdit edici olarak görmektedirler. Diğer yandan göçle gelen kitle içerisinde bölgede iş sahası açan, bölgeye yatırım yapanlar da bulunması açısından faydalı da bulunmaktadır. Göç vermenin ve göç almanın olumsuz sonuçları genel olarak ön plana çıkma eğilimindeyken olumlu sonuçlar getirebileceği de göz ardı edilmemelidir. Göç etmek de aynı şekilde genel olarak herkes için kötü sonuçlar doğuran olumsuz bir durum olarak görülebilmektedir. Yalnız sonuçlarına odaklı bakıldığında iki durumda herkes için olumsuzluklar barındırmayabilir.

Antakya’da deprem sonrası yaşanan göçlerin kalıcı hale gelmemesi için, demografik bütünlüğü korumak adına geri dönüşlerin teşvik edilmesi gerekli görülmektedir. Yerel kültürel dokunun bozulmaması ve sosyal yapının olumsuz anlamda değişmemesi için de geri dönüşler önemli görülmektedir. Merkezi yönetimin ekonomik teşvikleri bu konuda önemli bir role sahiptir. Yerel yönetimin de geri dönüşleri teşvik edecek politikalar geliştirmesi faydalı olabilecek bir çözümdür. Merkez ve yerel yönetim iş birliğinin buradaki işlevi de afet yönetim aşamalarında olduğu kadar önemlidir.

Depremin etkisinin en belirgin kendini gösterdiği alanlardan biri de Antakya için kültürel mirası ve kültürel yapısı üzerinde olmuştur. Bölge halkının kültürleriyle alakalı tedirginliklerinin hâlâ devam etti görülmektedir. Hem somut sahip oldukları kültürel mirasları için hem de somut olmayan kültürel ritüeller ve geleneksel miras öğeleri için kaygılanmaktadırlar. Hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağına dair bir umutsuzluk ve eskiye dair özlem içerisinde memleketlerine dair her şeye sahip çıkmaya çalışmaktadırlar. Yeniden inşa süreçlerinde bölge halkının bu konudaki hassasiyetinin göz önünde bulundurulması oldukça önemlidir. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’nın konu üzerinde özenle durması ve çalışmalarında dikkatle davranması gereklidir.

Antakya Antakyalıların sarsılmayan iradesiyle tarihten yakın geçmişe kadar pek çok defa depremlerle yıkılmıştır ve hep aynı yerde yeniden kurulmuştur. Antakyalıların genel söylemiyle Zümrüdüanka kuşu gibi küllerinden yeniden doğmuşlardır. Asi nehrinin çevresinden Antakya'nın kalbinden hiçbir deprem Antakyalıları sökmemiştir. Son yaşanan büyük depremin ağır etkisiyle çokça tartışılan, jeologların zemin özellikleri açısından aynı yerde tekrar yerleşim kurulmaması gerektiği uyarısına bu kez Antakyalılar nasıl bir cevap vereceklerdir? Yeni yapılan Toki konutlarının araştırma katılımcıları tarafından merkeze çok uzak bulunması ve orada bir yaşam sürmek istemediklerini dile getirmeleri yapılan konutların işlevsiz kalması, kullanılmaz hale gelme tehlikesini göstermektedir.

Afet sonrasında afetlerden etkilenen bireylerin pek çoğunda ruhsal yönden çöküntüler, travmalar yaşanmıştır. İnsanlar için acil çözülmesi gereken sorunlar arasında yaşadıkları bu ruhsal sorunlar son plana atılmış, hayatta kalma ve güçlü durma çabası içerisinde görmezden gelinmiştir. İlk etapta önem sırasında aşağı görülen bu konu üzerinde uzman kişilerin çalışmaları şarttır. Deprem bölgesinde ilk zamanlarda az da olsa verilmeye çalışılan psikolojik desteğin artırılması bölgedeki psikiyatri uzman sayısının da artırılması bölge halkı için faydalı olacaktır. Bu konuda da Sağlık Bakanlığı'nın atacağı adımlar oldukça önemlidir.

Yaşanan deprem sonrasında kişilerin normal yaşam koşullarına dönebilmeleri ve rehabilite edilmeleri için sosyal yönden desteklenmeleri önemlidir. Bununla birlikte toplumsal hayatın normal şartlarına dönmesi için ekonomik desteklenme ön koşul olarak görülmektedir. Ekonomik faaliyetlerin devamlılığının süreç için oldukça kıymetli olduğu bilinmektedir. Bölgedeki tarımsal faaliyetlerin, sanayinin ve ticaretin en kısa sürede yeniden canlanması için desteklenmesi toplumun refahı için şarttır. Devlet desteğinin ekonomik açıdan gerekli olmasıyla birlikte özel sektörün yatırımları da ekonomik canlanma için gereklidir.

Ayrıca derin yaralar açan ve sıkıntı doğuran bir diğer mesele afet bölgesinde kiraların çok üst seviyelerde artış göstermesi olmuştur. Zaten çoğunlukla eşyası bile kalmamış pek çok deprem mağdurunun çoğu hasarlı evlere de uçuk fiyatlar ödemek zorunda kalması ülke ekonomisi açısından da sıkıntılar doğurmaktadır. Bu açıdan konut sorunu çözümünün aciliyeti söz konusudur ve kira fiyatlarına müdahale oldukça elzemdir. Toplumsal ve ekonomik toparlanma için afet bölgesinde yaraların en kısa sürede sarılmasına destek verilmelidir.

Yaşadığımız felaket unutulmamalıdır ve daha öncesinde ülkemizde yaşanan tüm felaketler hatırlanmalıdır. Bunlar göz önüne alınarak tüm ihmal ve sorumsuzlukların kaynağına inilmelidir. Yasaların ve ilgili yönetmeliklerin doğru zamanda ve doğru yerde etkin bir şekilde uygulanması zaruridir. Belediyelerin yapı ruhsatı, iskân izni ve imar planlarına uygunluğu denetlerken yaşadığımız deprem felaketini düşünerek işlemleri yapması gerekmektedir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın deprem yönetmeliklerine uygunluğu denetlerken yaşadığımız afeti göz önüne alarak yapması önemlidir. Denetimlerin daha kapsamlı olması ve tüm sorunları temelinden çözme idealinin benimsenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

AA Haber Ajansı, (08.03.2023). Belediyelerden Deprem Bölgesine Destekler. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/belediyelerden-deprem-bolgesine-destekler/2835395> (Erişim tarihi: 17.12.2023)

Adıgüzel, Y., Tekgöz, N. (2020). Göç, Adıgüzel, Y., Şentürk, M. (Der.), Kent Çalışmalarına Giriş: Kır, Kent ve Göç Sosyolojisi. Ankara: Nobel Yayın.

AFAD, (2023). 06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan (Kahramanmaraş) Mw:7.7–Mw:7.6 Depremleri Raporu. 140 s.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2023). Erişim adresi: <https://www.afad.gov.tr/turkiye-afet-risk-azaltma-plani-tarap> (Erişim Tarihi: 25.07.2024)

Angın, C. (2024). AFET YÖNETİMİNDE MÜLKİ İDARE VE BELEDİYELER: İŞ BİRLİĞİNE DAYALI AFET YÖNETİMİ YAKLAŞIMIYLA 6 ŞUBAT 2023 DEPREMLERİ. Memleket Siyaset Yönetim, 19(43), 687-714. <https://doi.org/10.56524/msydergi.1512154>

Arıman, B. (2002). Antakya Kenti Tarihi Doku İçinde Tipoloji Analiz Çalışması, Yüksek Lisans Tezi İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Arslan, H., Ünlü, A. (2010). Afet sonrası yeniden yapılanma sürecinde yer değiştirme ve yere bağlılığın değerlendirilmesi: Düzce örneği. İTÜ Dergisi/a mimarlık, planlama, tasarım Cilt: 9, Sayı: 1, 43-53 Mart 2010.

ATABEY, D. E. (2025). HATAY'IN DEPREMSELLİĞİ, ZEMİN ÖZELLİKLERİ, SIVILAŞMA, YERLEŞİM VE MOLOZ DÖKÜM ALANLARI, TOZ MARUZİYETİ VE ASBEST RİSKİ, SU SORUNU Antakya nerede kurulmalıydı? Erişim adresi: https://tr.search.yahoo.com/search?fr=mcafee&type=E211TR885G0&p=t%2Fpublication%2F388921244_HATAY%2527IN_DEPREMSELLIGI_ZEMIN_OZELLIKLERI_SIVILASMA_YERLESIM_VE_MOLOZ_DOKUM_ALANLARI_TOZ_MARUZİYETI_VE_ASBEST_RISKI_SU_SORUNU

Aydın, A.F. (2023). Sosyal Medyada Dezenformasyon ve Manipülasyon:2023 Kahramanmaraş Depremi Örneği. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 12 (5), 2603-2624 Araştırma Makalesi.

Aytıs, S. (2023). Devrem Kavramı, Etkileri ve 6 Şubat 2023 Depremleri Bağlamında Süreçler Üzerinden Bütünsel Değerlendirmeler. Journal of Architectural Sciences and Applications JASA 2023, 8 (Special Issue), 567-584, Review article, e-ISSN: 2548-0170

Bağbancı, S. (2015). Doğal Afetlerin Afetzedeler Üzerine Psikolojik Etkileri: Trabzon İli Örneği (Yüksek Lisans Tezi). Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afet Yönetimi Ana Bilim Dalı, Gümüşhane.

Bahadır, G. (2011). FARKLI MEDENİYETLERİN VE KÜLTÜRLERİN BİR ARADA YAŞAMASINA ÖRNEK OLARAK ANTAKYA. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10(38), 397-422.

Bahadır, G. (2014). Kuruluşundan IV. Yüzyıl'a Kadar Antakya/Antakya Kuruluşundan Dördüncü Yüzyıla. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(13), 349-372.

Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 368-388.

Başgeçmez, F. (2009). Çokkültürlülük Açısından Hatay; Sosyolojik Bir Yaklaşım (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Konya.

Beyen, K., Erdik, M., Mazmanoğlu, C., Ekmekçioğlu, Z. (2003). Antakya'nın Geçmişten Günümüze Sismik Aktivitesi ve Yapılması Gerekenlerin Bir Uluslararası Konferansın Işığında Değerlendirilmesi. TMH- Türkiye Mühendislik Haberleri SAYI 423- 2003/1

Bingöl Üniversitesi (08.02.2025). Sosyolojide Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri. Erişim adresi: <https://www.bingol.edu.tr/media/204988/sayt-bolum8-Sosyolojide-Nicel-ve-Nitel-Arastirma-Yontemleri.pdf> (Erişim tarihi: 08.02.2025).

Biroğlu, E. (12.11.2023). Antakya'nın Yeniden İnşaya Değil, Onarılmaya ve İyileşmeye İhtiyacı Var. Nehna.org Erişim Adresi: <https://www.nehna.org/post/antakya-nin-yeniden-insaya-degil-onarilmaya-ve-iyilesmeye-ihtiyac%C4%B1-var> (Erişim tarihi: 25.11.2023).

Can, Ş. (01.02.2024). Yaşayan Miras: Antakya'nın Onarımı İçin Dayanışma ve İş birliği. Nehna.org Erişim adresi: <https://www.nehna.org/post/ya%C5%9Fayan-miras-antakya-n%C4%B1n-onar%C4%B1m%C4%B1-i%C3%A7in-dayan%C4%B1%C5%9Fma-ve-i-%C5%9F-birli%C4%9Fi> (Erişim tarihi: 01.02.2024)

Can, Ş. (15.10.2023). Yas, İnanç, Direniş: Yıkımın ardından somut olmayan mirası yeniden düşünmek. Erişim adresi: <https://www.nehna.org/post/yas-inanc-direnis-yikimin-ardindan-somut-olmayan-mirasi-yeniden-dusunmek> (Erişim Tarihi: 15.01.2024)

Canbulut, T., Seyitoğlu, M., Lale, B. (2023). Türkiye'deki Lisansüstü Tezlerde Deprem Başlıklı Sosyal Bilim Tezlerine Dair Doküman Analizi. Akademik Düşünce Dergisi, Sayı: 8, Güz 2023, ISSN: 2687-6124, E-ISSN: 2718-0166

Çelik, H. (2008). Çokkültürlülük ve Türkiye'deki Görünümü. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(15), 319-332.

Danış, D. (19.02.2023). Deprem Sonrası Büyük Göç: Çözüm mü, Yeni Sorunlar mı? Birgün Gazetesi. Erişim adresi: <https://www.birgun.net/makale/deprem-sonrasi-buyuk-goc-cozum-mu-yeni-sorunlar-mi-422004> (Erişim tarihi:25.11.2023).

Danış, D., Sert, D., Sevinin, E. (2023). Göç ve Deprem Durum Tespit Raporu. Göç Araştırmaları Derneği. Erişim adresi: <https://gocarastirmalaridernegi.org/tr/calismalar/arastirmalar/goc-ve-deprem-durum-tespit-raporu/311-go> (Erişim tarihi:26.11.2023).

Değerliyurt, M. (2013). Antakya’da Doğal Afet Risk Analizi ve Yönetimi (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Deprem Daire Başkanlığı, (2023). 06 Şubat 2023 Pazarcık (Kahramanmaraş) MW 7.7 Elbistan (Kahramanmaraş) MW 7.6 Depremlerine İlişkin Ön Değerlendirme Raporu. Erişim adresi: https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmaras%20%20Depremleri_%20On%20Degerlendirme%20Raporu.pdf (Erişim tarihi: 26.11.2023)

Deprem Daire Başkanlığı, (2023). 20 Şubat 2023 Yayladağı (Hatay) MW 6.4 Depremine İlişkin Ön Değerlendirme Raporu. Erişim adresi: [https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Yaylada%C4%9F%C4%B1%20\(Hatay\)%20Depremi%20MW%206.4%20%C3%96n%20Degerlendirme%20Raporu.pdf](https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Yaylada%C4%9F%C4%B1%20(Hatay)%20Depremi%20MW%206.4%20%C3%96n%20Degerlendirme%20Raporu.pdf) (Erişim tarihi:26.11.2023)

Diker, M., Erkan, N.Ç. (2017). Kent Kimliğinde İbadet Yapıları. Planlama 2017;27(2):180–192 | doi: 10.14744/planlama.2017.74755

Duman, L. (2016). Vatanın Son Parçası Hatay’daki Uluslaştırma Politikaları. İletişim Yayınları, İstanbul.

Duman, L. (08.10.2023). Antakya’dan Vazgeçmemek: Çok Kültürlülüğün Yeniden İnşası. Nehna.org Erişim adresi: <https://www.nehna.org/post/antakya-dan-vazgecmemek-cok-kulturlulugun-yeniden-insasi> (Erişim tarihi:01.01.2024)

Duman, L., Can Ş. (2024). ‘Keşke Kalsaydı’ Yerel Tanıkların Gözünden Bir Antakya Tarihi. İstos Yayın, İstanbul.

Duran, Y. (2023). Sivil Toplum Kuruluşları ve Gönüllülüğün Gücü. Erişim adresi: <https://www.yesilay.org.tr/tr/makaleler/sivil-toplum-kuruluslari-ve-gonullulugun-gucu> (Erişim tarihi: 01.11.2024)

Duruel, M. (2023). Afet Yönetiminde Yerel Yönetimlerin Etkinliği: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği. Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Dergisi 10(99), 2404-2418.

Duruel, M. (2023). Sivil Toplum Kuruluşlarının Afet Yönetimindeki Rolü: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği. Araştırma Makalesi, Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, Ağustos 2023, Cilt. 9 (2) 1-17.

Erbaş, H. (2019). Göçmen Krizi Kavramı ve Örtüledikleri: Günümüzde Göçmenlik Halleri, Çelişkiler ve Sorunlar. Gidişlerden Kaçışlara Göç ve Göçmenler: Kuram, Yöntem ve Alan Yazıları, 261-315.

Erkan, Ü. (2018). Ulusçu Asimilasyon/Entegrasyon Politikalarından Medeniyet Perspektifine Dayalı Dirimsel/Diyalojik Etkileşime. Göç Sosyolojisi Farklı Boyutlarıyla Göç, 50-51.

Ersöz, H.Y. (2011). Sosyal Politikada Yerelleşme. İstanbul Ticaret Odası, İstanbul.

Giyik, C. (2024). 6 Şubat 2023 Depremi Sonrası Geçici Barınma Uygulamaları: Gaziantep Nurdağı Örneği. Artvin Çoruh Üniversitesi Doğal Afetler Uygulama ve Araştırma Merkezi Doğal Afetler ve Çevre Dergisi, Araştırma Makalesi, 10(1): 113-124.

Gülcü, E., Gündüz, A. (2009). 16. Yüzyılda Antakya Nahiyesi (1526-1584). Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 6(12) s. 289-323.

Gültekin, T., Varol N. (2016). Etkin Bir Göç Faktörü: Afetler. AÜDTCF, Antropoloji Dergisi, Sayı:32 (Aralık 2016), s.43-51

Güven, A., Kızılkaya, S. B. (2023). Afetlerde Yerel Yönetimlerin Etkinliği Üzerine Bir Değerlendirme, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1(2).

Hatay Büyükşehir Belediyesi. (2024). Hatay'ın Tarihi. Erişim adresi: <https://hatay.bel.tr/sayfa/hatayin-tarihi> (Erişim tarihi: 11.10.2024).

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, (2024). MKÜ Çalıştay Raporu, 6 Şubat Depremi Sonrası Hatay Ekonomisinde Erken Toparlanma ve Ekonomik Güçlendirme Sürecinde Sorunların Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı. Antakya, Hatay.

İŞKUR, (2023). Geniş Açılış Deprem Sonrası Çalışma Hayatına Yönelik Tedbirler. İstihdamda 3İ İşgücü, İşveren, İŞKUR Dergisi, Sayı:38

Kar, N. (24.11.2023). Hakikat ile Düş Arasında 'Geri Dönmek'. Nehna.org Erişim adresi: <https://www.nehna.org/post/hakikat-ile-dus-arasinda-geri-donmek> (Erişim tarihi:25.11.2023)

Kara, G., Sezgin, M. (2023). Kahramanmaraş Merkezli Depremlerin Türkiye'nin Turizm Ekonomisi Üzerindeki Etkisi. Ünüsan, Ç., Sezgin M., Köseoğlu, A. (Der.), Deprem ve Turizm (21-35).

Kaypak, Ş. (2010). Antakya'nın Kent Kimliği Açısından İrdelenmesi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2010 Cilt: 7 Sayı: 14, s. 373– 392

Kavi, E., Koçak, O. (2014). Sosyal Politika Aktörü Olarak Sosyal Girişimci Belediyecilik. HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, Cilt:3 Sayı:6

Kırca, M., Öztürk, M. (Ed.) (2023). Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrası için Akademik Öneriler. Özgür Yayınları.

Kırıcı, S., Soyluk, A. (2024). 6 Şubat 2013 Kahramanmaraş Depremlerinde Meydana Gelen Yapı Hasar Türleri Yapı Yıkım Çeşitlerinin Saha Analizlerinin Değerlendirilmesi. Journal of Architectural Sciences and Applications JASA 2024, 9 (Special Issue), 327-352 Review article e-ISSN: 2548-0170

Koç, M., Yalçın, S. (2023). Afetlerde Krize Müdahale: Kahramanmaraş Depremi'nde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Çalışmaları, Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 3 (2), 93-105.

Korkmaz, H. (2006). Antakya'da Zemin Özellikleri ve Deprem Etkisi Arasındaki İlişki. Coğrafi Bilimler Dergisi/ Türk Coğrafya Bilimleri Dergisi, 4 (2), 49-66, SSRN'de mevcuttur: <https://ssrn.com/abstract=3418983>

Kurultay, A.T., (2002). Depreme Karşı Toplumsal Hazırlıkta Eylem Odaklı Bilgi. Yayınlandığı yer: Deprem ve Sosyal Hizmetler. Yayına hazırlayan: Gönül Erkan vd., Ankara. s. 365-375.

Mıstıkoğlu, G. (2024). Şubat 2023 Depremlerinin Hatay'da Oluşturduğu Sorunların Değerlendirilmesi. Kent Akademisi Dergisi, 17(4):1211-1230

Milliyet Gazetesi, (10.02.2023). Depremi Fırsat Bilen Yağmacılar Böyle Yakalandı. Erişim adresi: <https://www.milliyet.com.tr/gundem/ozel-harekat-polisi-boyle-yakaladi-deprem-bolgesinde-buyuk-vicdansizlik-6901776> (Erişim tarihi: 10.02.2025).

Özbilgin, M., Erbil, C., Şimşek Demirbağ, K., Demirbağ, O. ve Tanrıverdi, V. (2023). Afet yönetiminde sorumluluğun yeniden inşası: Deprem, sosyal dramalar, sosyal politikalar. Sosyal Mucit Academic Review, 4(1), 71-112. doi: 10.54733/smar.1253256

Özdemir, Ç. (2019). Türkiye'de İç Göç Olgusu:13 Mart 1992 Erzincan Depremi Özelinde İç Göçlerin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Erzincan.

Özmen, B., (2023). Acil Durum ve Afet Yönetimi Planlarının Tarihsel Gelişimi. Jeoloji Mühendisliği Dergisi / Journal of Geological Engineering 47 (2023) 165-181.

Posta Gazetesi, (23.02.2023). Hatay'da Duvarlara Yazılanlar Umutları Yeşertti... 'Geri Döneceğiz Hatay'. Erişim adresi: <https://www.posta.com.tr/galeri/hatayda-duvarlara-yazilanlar-umutlari-yesertti-geri-donecegiz-hatay-2612526/5> (Erişim tarihi: 10.02.2025).

Sağiroğlu, A. Z., Ünsal, R., Özenci, F. (2023). Deprem Sonrası Göç ve İnsan Hareketlilikleri Durum Değerlendirme Raporu. AYBÜ-GPM Rapor Serisi-15. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Göç Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (AYBÜ-GPM).

Sağiroğlu, A. Z., Ünsal, R., Özenci, F. (2023). Deprem Sonrası Göç ve İnsan Hareketlilikleri Durum Değerlendirme Raporu. AYBÜ-GPM Rapor Serisi-15 (Güncellenmiş 2. Baskı: 15 Nisan 2023). Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Göç Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (AYBÜ-GPM).

Seyidoğlu, H. (2020). Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı. Güzem Can Yayınları, İstanbul.

Somuncu, M., Uzun F.V. (2023). Depremler Sonrası Antakya Kültürel Mirası Hakkında Değerlendirme. Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi 10(1), 9-23.

Şataf, C., Toprak, D. (2009). Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı. Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi Cilt:1 Sayı:1

Şener, B. “Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasında Çok Yönlü Bir İnce Diplomasi Uygulaması: Siyasal, Hukuksal ve Askerî Boyutlarıyla Hatay’ın Türkiye’ye Katılma Süreci (1921-1939)”. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi 34, no. 97 (May 2018): 139-78.

Şok Gazetesi, (14.02.2023). Deprem bölgesinden büyük göç: ‘Belki bir daha dönemeyiz’. Erişim adresi: <https://www.sokgazetesi.com.tr/dunya/deprem-bolgesinden-buyuk-goc-belki-bir-daha-donemeyiz-436617/> (Erişim tarihi:25.11.2023).

Takvim Gazetesi, (09.02.2023). Deprem Bölgesinde Hırsızlık Yapan Bir Grup, Polis Ekipleri Tarafından Kısıklıvrak Yakalandı. Erişim adresi: <https://www.takvim.com.tr/haberler/2023/02/09/deprem-bolgesinde-hirsizlik-yapan-bir-grup-polis-ekipleri-tarafindan-kiskivrak-yakalandi> (Erişim tarihi: 10.02.2025).

T.C. İçişleri Bakanlığı, (2024). Türkiye’nin Birlik ve Dayanışma Gücü Depremle Sınandı, Asrın Felaketi Asrın Dayanışmasına Dönüştü! Erişim adresi: <https://www.icisleri.gov.tr/turkiyenin-birlik-ve-dayanisma-gucu-depremle-sinandi-asrin-felaketi-asrin-dayanismasına-donustu8> (Erişim tarihi: 07.02.2025)

T.C. İçişleri Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü, Erişim Adresi: <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> (Erişim Tarihi: 27.07.2024)

TGRT Haber, (14.02.2023). Dolandırıcıların Yeni Hedefi Deprem Yardımları! İçişleri Bakanlığı Sms Göndererek Vatandaş Uyardı. Erişim adresi: <https://www.tgrthaber.com/gundem/dolandiricilarin-yeni-hedefi-deprem-yardimlari-2875153> (Erişim tarihi: 10.02.2025).

TMMOB-Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği, (2023). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Raporu. Erişim adresi: [TMMOB 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Raporu 1. Kısım](#) [TMMOB 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Raporu 2. Kısım](#) (Erişim tarihi: 30.12.2024)

Toğrul, S.C. (2018). Doğal Afetlerde Sosyal Zarar Görebilirlik Endeksi Değişkenlerinin Temel Bileşenler Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi: 81 İl Bazında Türkiye Uygulaması (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstatistik Anabilim Dalı, Ankara.

Tokmak, M. (2012). Doğal afetlerde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) etkin kullanımı: Kocaeli ve Van depremi örneği (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Toros, A. (2008). Sorunlu bölgelerde göç. Global Strateji Enstitüsü.

Türk, H. ve Şahin, K. (2014). Antakya Geleneksel Yemek Kültürü. Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(2).

Türkiye Belediyeler Birliği, (06.03.2023). Depremzede Belediyelerin Yaraları Sarılıyor. Erişim adresi: https://www.tbb.gov.tr/Tr/Haberler_depremzede-belediyelerin-yaralari-sariliyor_20792 (Erişim tarihi:17.12.2023)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB), (17.03.2023). Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu. Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/2023-kahramanmaraş-ve-hatay-depremleri-raporu/> (Erişim Tarihi: 05.10.2024)

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. (08.07.2022), Erişim adresi: <https://www.icisleri.gov.tr/turkiye-afet-risk-azaltma-planiyla-afet-riskleri-azaltilacak>, (Erişim Tarihi: 25.07.2024)

Uğurlu, M. (2024). Antakya Coğrafyasının Deprem Hafızası. ACADEMY 2ND INTERNATIONAL CONFERENCE ON EARTHQUAKE STUDIES JULY 5-7, 2024-HATAY ISBN NR: 978-625-6283-37-4.

Yavaş, H., Yavuz, Ö. TÜRK AFET YÖNETİMİNDE MERKEZİLEŞME SORUNU VE YERELLEŞME ÇABALARI. (Researchgate.net)

Yiğit, Ş. (2012). Van Depremi ve Göç. 2. Uluslararası Öğrenci Sempozyumu 27-28 Nisan 2012 İTÜ-TAŞKİŞLA.

Yüksel, Ş. (2023). Antakya'nın Deprem Öyküsü. Modular Journal, 6(2), 102-106.

Zeyrek, S. (2021). Kültürel Çalışmalarda Kültür Kavramı Ekseninde Bir Bakış. Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(1), 139-147.
<https://doi.org/10.46442/intjcss.930744>

EKLER

Ek-A: GÖRÜŞME FORMU

Merhaba ben Semra Kara

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesinde lisansüstü eğitim öğrencisiyim. 6 ve 20 Şubat tarihlerinde yaşanan depremler sonrası özel olarak Antakya'nın sosyal ve kültürel durumunun incelenmesi ve göç etmiş bireylerin göç süreci ve sonrasındaki deneyimleri üzerinden göçün toplumsal hayata etkilerinin değerlendirilmesini amaçlayan bir tez çalışması hazırlıyorum.

Tez çalışması ülkemizde yaşanan 6 Şubat Kahramanmaraş Pazarcık ve Elbistan merkezli ve 20 Şubat Hatay Yayladağı merkezli olan depremlerden sonra Antakya'daki trajik değişimin gündelik yaşamdaki yansımalarını gözler önüne sermeyi hedeflemektedir. Deprem sonrası değişen sosyal ve kültürel hayat üzerinde durulacaktır. Ve yaşanan zorunlu göçlerin bireysel deneyimler üzerinden sosyolojik analizinin ortaya konmasını amaçlamaktadır. Yaşanan depremlerden en derin yara alan ve sarsılan bölge Antakya olmuştur. Ülkemizin zengin değerlerinden olan Antakya'nın, depremlerden etkilenen, çok katmanlı kültürel mirasının korunması oldukça önemlidir. Bu çalışmada ayrıca bu mirasın korumasının önemi de vurgulanmaya çalışılacaktır.

Bu araştırmada Antakya'da depremi yaşamış olan bireylerle görüşmeler yapıyorum. Yaptığım tüm görüşmelerdeki verilen bilgiler yalnızca bu araştırmada kullanılacak ve kişisel bilgiler gizli tutulacaktır.

Görüşmenin yaklaşık olarak bir saat civarı süreceği düşünülmektedir. Görüşmenin kapsamına göre değişiklik arz edebilmektedir. İzniniz dahilinde görüşmemizi kaydetmek isterim. Kaydetmedeki amaç hem zamanı verimli kullanmak hem de görüşmeler yazıya geçirileceği vakit bilgilerin unutulabilmesinin önüne geçilmek istenmesidir.

Görüşmeyi kabul ettiğiniz için öncelikle teşekkür etmek isterim. Görüşme öncesinde sormak istediğiniz sorularınız varsa cevaplayabilirim.

Ek-B: GÖRÜŞME SORULARI

1. Depremi nerede ve nasıl yaşadınız?
2. Depremden önce deprem konusunda bir bilgi düzeyiniz ve deprem için hazırlığınız var mıydı?
3. Deprem sonrası karşılaştığınız zorluklar nelerdi?
 - Yaşadığınız zorluklarla nasıl başa çıktınız?
4. Deprem sonrası yaşamınızda ne gibi değişiklikler oldu?
5. Deprem sonrası aldığınız (maddi-manevî) destekler nelerdi?
6. Depremden sonra size göre (yetkililerce) neler yapılabilirdi?
7. Yaşadığımız depremde afet yönetiminin doğru bir şekilde yapıldığını düşünüyor musunuz?
 - Eksiklikleri varsa sizce bunlar nelerdi?
8. Sizce deprem sonrası yaşanan en önemli sorun neydi?
9. Deprem sonrası yapılan arama-kurtarma çalışmalarıyla ilgili düşünceleriniz nelerdir?
10. Deprem sonrası yaşanan altyapı (elektrik, su, yol ve kanalizasyon) sorunlarının sizce nedeni neydi?
 - Çözümü size göre ne şekilde olabilirdi?
11. Deprem sonrası geçici barınma süreci hakkında düşünceleriniz nelerdir?
12. Deprem sonrası çadırda veya konteynerde kalmak zorunda kaldınız mı?
 - Çadırlar veya konteynerler yeterli ve güvenli miydi?
13. Sizce deprem Antakya'yı en çok hangi yönden etkiledi?
14. Antakya'nın deprem geçmişi hakkında deprem öncesinde bilgi sahibi miydiniz?
15. Tarihî Antakya'nın sizin için önemi nedir?
16. Eski Antakya ve şu an ki Antakya arasında sizce en büyük fark nedir?
17. Deprem öncesi Antakya'daki kültürel hayatı nasıl tanımlarsınız? Deprem kültürel hayatınızı etkiledi mi?
 - Ne şekilde ve ne ölçüde etkilendiğinizi düşünüyorsunuz?

18. Deprem sonrası kültürünüze özgü değerleri kaybettiğinizi düşündünüz mü?
- Hangi değerlerinizi yitirdiğinizi düşünüyorsunuz?
 - Eski Antakya kültürünün gelecek nesillere aktarılmasında depremin olumsuz bir etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?
19. Deprem öncesi Antakya'daki sosyal hayat nasıldı? Sosyal hayat üzerinde deprem etkili oldu mu?
- Etkilediyse ne şekilde bir etkisi oldu?
20. Sizce depremin Antakya'daki ekonomik hayat üzerinde ne şekilde bir yansıması oldu? Deprem sizce Antakya sanayisine, tarımına, turizmine ne yönde ve ne ölçüde zarar verdi?
21. Deprem sonrası Antakya'daki iş ve işsizlik durumları hakkında düşünceleriniz nelerdir?
22. Deprem sonrası göç ettiniz mi?
- Göçe sizi iten en önemli etken neydi? (İş, Sağlık, Eğitim vb.)
 - Göç sürecinde ne gibi zorluklar yaşadınız?
23. Deprem sonrası yaşanan göçlerin sizce Antakya'ya ne gibi etkileri olabilir?
24. Deprem sonrası Antakya için toparlanma süreci sizce nasıl gerçekleşti?
- Antakya'da iyileşme ve inşaa süreci sizce nasıl olmalıdır?

Ek-C: GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

T.C.
ADANA ALPARSLAN TÜRKİŞ BİLİM VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sizi Semra Kara tarafından yürütülen "Deprem Sonrası Antakya- Bir Hayata Tutunma Stratejisi Olarak Göç" başlıklı araştırmaya / anket çalışmasına davet ediyoruz. Bu araştırmaya / anket çalışmasına katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını, bu araştırmanın gönüllü katılımcılara getireceği olası fayda ve rahatsızlıklarını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan hususlar varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Araştırmaya / anket çalışmasına katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Size verilen formlardaki soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan kys123elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır ve bilgileriniz kesinlikle gizli tutulacaktır. Ayrıca bu bilgileriniz hiçbir kurum ve kişi ile **paylaşılmayacak** ve çalışma sona erdiğinde niteliğine göre anonimleştirilecek veya **imha edilecektir**. Çalışmaya katılmama veya herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahipsiniz. Her iki durumda da bir ceza veya hakkınız olan yararların kaybı kesinlikle söz konusu olmayacaktır.

*Ayrıca resim, görüntü ve ses kayıtları, kimlik, iletişim bilgileri ve mali bilgiler, grup üyelikleri, aile bilgileri, sağlık bilgileri, mülakat değerlendirme raporları, anket formları vb. dâhil olmak üzere kişisel veri içeren tüm bilgileriniz, 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu dolayısıyla, hiçbir kurum ve kişiyle paylaşılmayacak ve çalışma süresi sona erdiğinde (resim, görüntü ve ses kayıtları, kimlik, iletişim bilgileri ve mali bilgiler, grup üyelikleri, aile bilgileri, sağlık bilgileri, mülakat değerlendirme raporları, anket formları dâhil tüm bilgiler) yazılı ve elektronik ortamda imha edilecektir."

Araştırmanın Amacı:

(Araştırmanın / Anket çalışmasının amacı, çalışmaya katılmayı kabul edecek olan gönüllünün anlayacağı bir dille, kısa ve öz bir şekilde açıklanmalıdır.)

6 ve 20 Şubat tarihlerinde yaşanan depremlerden sonra Antakya'nın sosyal ve kültürel durumunun incelenmesi ve göç etmiş bireylerin göç deneyimleriyle göçün toplumsal hayata etkilerinin değerlendirilmesidir.

Araştırmanın Nedeni: ☐ Bilimsel Araştırma ☒ Tez Çalışması

Araştırmanın Muhtemel Süresi: 3 AY

Katılması Beklenen Katılımcı / Gönüllü Sayısı: 20 KİŞİ

Size Getirebileceği Olası Fayda ve Rahatsızlıklar: Araştırmada sizi rahatsız edecek bir husus yoktur.

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): ANTAKYA

Çalışmaya Katılım Onayı

Yukarıdaki metni okudum ve katılmam istenen araştırma / anket çalışmasının amacını ve gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında soru sorma ve tartışma imkânı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım zaman herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmayacağımı anladım.**

Bu koşullarda söz konusu anket çalışmasına kendi rızamla, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı (çocuğumun/vasımın bu çalışmaya katılmasını) kabul ediyorum.

Ek-D: ÜNİVERSİTE ETİK KURUL ONAYI

T.C.
ADANA ALPARSLAN TÜRKİŞ BİLİM VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI

Toplantı Sayısı	Karar Sayısı	Karar Tarihi
03	4	30.10.2024

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kent Çalışmaları Ana Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Semra KARA'nın, Üniversitemiz İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Levent DUMAN'ın danışmanlığında yürüttüğü "Deprem Sonrası Antakya: Bir Hayata Tutunma Stratejisi Olarak Göç" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında yapmış olduğu Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul başvurusu hakkında görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kent Çalışmaları Ana Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Semra KARA'nın, Üniversitemiz İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Levent DUMAN'ın danışmanlığında yürüttüğü "Deprem Sonrası Antakya: Bir Hayata Tutunma Stratejisi Olarak Göç" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında yapmış olduğu Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Girişimsel Olmayan Araştırmalar Başvuru Formu incelenmiş olup, çalışmaya katılacak kişilerden "Gönüllü Katılım Formu" alınması şartıyla çalışmanın yapılmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.